

Hva nå, Tøyen?

Sosiokulturell stedsanalyse av Tøyen i Bydel Gamle Oslo

Ingar Brattbakk og Aina Landsverk Hagen et.al.

ARBEIDSFORSKNINGSINSTITUTTETS RAPPORTSERIE
THE WORK RESEARCH INSTITUTE'S REPORT SERIES

© Arbeidsforskningsinstituttet 2015
© Work Research Institute
© Forfatter(e)/Author(s)

Det må ikke kopieres fra denne publikasjonen ut over det som er tillatt etter bestemmelsene i "Lov om opphavsrett til åndsverk", "Lov om rett til fotografi" og "Avtale mellom staten og rettighetshaver-nes organisasjoner om kopiering av opphavsrettslig beskyttet verk i undervisningsvirksomhet".

All rights reserved. This publication or part thereof may not be reproduced in any form without the written permission from the publisher.

Foto (forside): Jenny Osuldsen

ISBN 978- 82-7609-360 - 5
ISSN 0807 - 0865

Arbeidsforskningsinstituttet
Pb. 4 St. Olavs plass
NO-0130 OSLO

Work Research Institute
P.O.Box 4 St. Olavs plass
NO-0130 OSLO

Telefon: +47 23 36 92 00
E-post: postmottak@afi.hioa.no
Webadresse: www.afi.no

Publikasjonen kan bestilles eller lastes ned fra <http://www.afi.no>

ARBEIDSFORSKNINGSINSTITUTTETS RAPPORTSERIE
THE WORK RESEARCH INSTITUTE'S REPORT SERIES

Temaområde:
Samfunn, arbeidsliv og politikk

Rapport nr.:
8/2015

Tittel:
Hva nå, Tøyen?
Sosiokulturell stedsanalyse av Tøyen i Bydel Gamle Oslo

Dato:
September 2015

Forfatter(e):
Ingar Brattbakk, Aina Landsverk Hagen
Monika Grønli Rosten, Oddrun Sæter, Jenny Osuldsen
Bengt Andersen, Erik Thorstensen, Katja Bratseth

Antall sider:
155

Resymé:

AFI har, i samarbeid med Storbyprogrammet (HiOA) og arkitektfirmaet Snøhetta, gjennomført en bred sosiokulturell stedsanalyse av Tøyen på oppdrag for Oslo kommune ved Bydel Gamle Oslo. Oppdraget var å kartlegge og analysere demografiske, sosiokulturelle og fysiske aspekter ved Tøyen der disse dimensjonene sees i sammenheng.

Stedsanalysen skal gi svar på tre problemstillinger: *Hvordan er befolkningen på Tøyen sammensatt, og hvordan endres den? Hvilke sosiale og fysiske nærmiljøkvaliteter brukes og verdsettes? Hva savner befolkningen av tilbud og tjenester, og hva er de største utfordringene ved området?* Stedsanalysen er basert på to overordnede metodiske grep: Vi har undersøkt demografien og levekårene i området ved hjelp av kvantitative analyser og vi har gjort et omfattende feltarbeid med dybdeintervjuer, workshoper og observasjoner i dagliglivet.

Befolkningen på Tøyen er mangfoldig langs mange dimensjoner. Området har stor utskifting av beboere, og bærer preg av å være et transittområde for mange. Én av tre er på flyttefot hvert år, og det er særlig majoritetsnorske barn i skolealder og deres foreldre i 30-40-årene som flytter ut, mens unge voksne i 20-årene flytter inn. Befolkningen er polarisert når det gjelder levekår og sosioøkonomiske forhold, og forskjellene mellom gruppene øker.

For å styrke nærmiljøet foreslår vi tiltak som bidrar til å utvikle møteplasser og uterom, bekjempe fattigdom og kriminalitet, bedre boforhold og bomiljø, samt styrke engasjement, aktivisme og frivillighet.

Emneord:

Sosiokulturell stedsanalyse, områdeløft, Tøyen, Bydel Gamle Oslo

Forord

Oslo kommune v/ Bydel Gamle Oslo utlyste i slutten av oktober 2014 en anbudskonkurranse med forhandling om en bred stedsanalyse av Tøyen som kunnskapsgrunnlag for Områdeløft Tøyen. De etter spurte en kartlegging og analyse der demografiske, sosiokulturelle og fysiske dimensjoner på Tøyen sees i sammenheng. AFI fikk tilslag på oppdraget i desember 2014 og startet umiddelbart med forberedelser. Formelt oppstartsmøte med oppdragsgiver ble avholdt i slutten av januar 2015, og møte med prosjektets referansegruppe tidlig i februar. Datainnsamlingen startet opp i februar, ble utført med tiltakende omfang og intensitet utover våren og fikk sin avslutning i siste del av august. Forskergruppa hatt jevnlig kontakt med prosjektleder og medarbeidere i områdeløftet, samt møter med referansegruppen, ledergruppen og representanter for Bydel Gamle Oslo og samarbeidsgruppen for statens innsats i områdesatsingen for Oslo indre øst. I den statlige gruppen er følgende fem departementer involvert: Kommunal- og moderniseringsdepartementet (KMD), Arbeids- og sosialdepartementet (ASD), Barne-, likestillings- og inkluderingsdepartementet (BLD), Helse- og omsorgsdepartementet (HOD) og Kulturdepartementet (KUD).

Disse hovedproblemstillingene preger stedsanalysen:

Hvordan er befolkningen på Tøyen sammensatt, og hvordan endres den? Hvilke sosiale og fysiske nærmiljøkvaliteter brukes og verdsettes? Hva savner befolkningen av tilbud og tjenester, og hva er de største utfordringene ved området?

Vi har lagt vekt på å få frem beboernes ønsker og behov gjennom tett kontakt med befolkningen og observasjoner av dagligliv på Tøyen. Vi er bedt om å komme med anbefalinger til hvordan løftet bør tas videre og disse vil presenteres underveis og i den avsluttende oppsummeringen. Sammendraget vil gi leseren en god oversikt over alle delene av analysen.

Vi vil først og fremst takke alle som har bidratt med sin tid, synspunkter og informasjon i dette omfattende arbeidet. En spesiell takk går til de nøkkelpersoner på Tøyen som ga oss tilgang til ulike grupper av beboere, inkludert det som i utlysningen betegnes som stedsanalysens største utfordring: å få fram "de stille stemmene" på Tøyen. Vi vil takke Arne Lindseth Bygdås, Nina Vestby, Ingrid Tolstad, Karoline Hjorth og elevene på Hersleb videregående skole for verdifulle bidrag til feltarbeidet. Vi vil også takke prosjektkontoret for områdeløftet og Bydel Gamle Oslo for å ha gitt oss tillit, vi er ydmyke og stolte over å ha fått et så viktig oppdrag.

Forskergruppen ser fram til å diskutere funn og anbefalinger med alle involverte.

Arbeidsforskningsinstituttet, September 2015, Oslo

Ingar Brattbakk (prosjektleder)
Aina Landsverk Hagen (leder for den kvalitative datainnsamlingen)
Monika Grønli Rosten
Oddrun Sæter
Jenny Osuldsen (Snøhetta)
Bengt Andersen
Erik Thorstensen
Katja Bratseth (vit.ass)

Innhold

Forord

Sammendrag

1. Innledning	1
Problemstillinger og metodevalg.....	2
Teoretiske perspektiver	6
2. Hvordan ser folk på Tøyen?	10
Stedsbilder.....	10
3. Hvorfor Tøyen?.....	14
Historiske linjer.....	14
Hva er et områdeløft?	16
Områdeløftets organisering.....	17
Kampen om områdeløft Tøyen	23
4. Hvem bor på Tøyen?	27
Demografi	29
Sosioøkonomi og levekår	35
5. Hvordan bruker folk Tøyen?	41
Rundtur i parker, plasser og byrom.....	41
En sliten benk.....	61
6. Hvordan er det å bo på Tøyen?	70
Framtidstro og boliginvesteringer	70
Nedgang i antall kommunale boliger – noen årsaker og konsekvenser	73
Å skaffe bolig til dem som ikke greier det selv.....	76
Bo-oppfølgning og bomiljø.....	77
Trangbodddhet	82
7. Hvordan er det å vokse opp på Tøyen?	86
Skolekretser og minoritetsandel.....	86
Fra elevflukt til oppslutning.....	88
5-årsklubben	89
Aktivitetsskolen – Tøyens håp	91
Barnefattigdommens konsekvenser.....	93
Mobilitet som utfordring.....	98
8. Hvor møtes folk på Tøyen?	100
Ungdomsklubben.....	102
Drømmen om flerbrukshall.....	104
Alle vil til aktivitetshuset K1	107
Moskeer og kirker som møteplasser	109
Kulturkafeer og køkultur.....	112
Rusfrie møtesteder og møtesteder for de som ruser seg.....	113
9. Hva skaper uro på Tøyen?	120
Opplevd kriminalitet og trygghet blant beboere	120
Tøyens utfordringer, slik politiet ser det.....	123
Hvordan opprettholde en positiv utvikling?	126
Rus- og psykiatrinstitusjoner	129
10. Hvordan engasjerer folk på Tøyen seg?	133
Sosiale entreprenører, frivillighet og naboskap	133

Bærekraftighet og klynger.....	137
11. Hva nå, Tøyen?.....	140
Hvem bor på Tøyen?	140
Tøyen som lokalsamfunn	140
Tøyen-tendenser.....	144
Framtidsbilder og anbefalinger	148
Prioriteringer framover	150
Referanser.....	153

Sammendrag

I forhandlinger med Høyre, Venstre og KrF om flytting av Munchmuseet til Bjørvika fikk SV i mai 2013 gjennomslag for byutvikling og satsing i Tøyen-området. Bydel Gamle Oslo fikk gjennom Munch-avtalen ansvaret for å lede et Områdeløft for Tøyen i femårsperioden 2014–2018. Områdeløft er en metode og et utviklingsprogram for å gjennomføre helhetlig innsats i levekårsutsatte områder, utviklet av Husbanken i samarbeid med Oslo kommune. Ifølge Tøyenavtalen skal arbeidet på Tøyen bygge på erfaringene fra Groruddalssatsningen og Oslo Sør-satsingen. Indirekte er også staten, via fem departementer, involvert gjennom områdesatsingen Indre Oslo Øst. Det overordnede målet for områdeløft Tøyen er: «Områdeløft Tøyen skal bidra til at Tøyen oppleves som et trygt, inkluderende sted med en befolkning som vil bli boende». Tre strategier ble meislet ut for å oppnå dette. Man ønsker å 1) Trygge bo- og oppvekstmiljøet, 2) Styrke og skape møteplasser og 3) Tilrettelegge for helsefremmende aktivitet og deltakelse. Som kunnskapsgrunnlag for Områdeløft Tøyen har forskere fra Arbeidsforskningsinstituttet, i samarbeid med Storbyprogrammet, begge ved HiOA, samt arkitektfirmaet Snøhetta gjennomført en bred sosiokulturell stedsanalyse av Tøyen på oppdrag for Oslo kommune ved Bydel Gamle Oslo. Oppdraget var å kartlegge og analysere demografiske, sosiokulturelle og fysiske aspekter ved Tøyen der disse dimensjonene sees i sammenheng. Stedsanalysen skal gi svar på tre problemstillinger:

Hvordan er befolkningen på Tøyen sammensatt, og hvordan endres den? Hvilke sosiale og fysiske nærmiljøkvaliteter brukes og verdsettes? Hva savner befolkningen av tilbud og tjenester, og hva er de største utfordringene ved området?

Hvordan gjorde vi det? Stedsanalysen er basert på to overordnede metodiske grep: Vi har undersøkt demografien og levekårene i området ved hjelp av kvantitative analyser og vi har gjort et omfattende feltarbeid med dybdeintervjuer, workshoper og observasjoner i dagliglivet. Vi har lagt vekt på metoder som får frem beboernes ønsker og behov, inkludert det som i utlysningen betegnes som stedsanalysens største utfordring: å få fram "de stille stemmene" på Tøyen. Rapporten presenterer våre hovedfunn og anbefalinger for tiltak og innsatsområder for Områdeløft Tøyen.

Stedsbilder. I møtet med beboere og aktører på Tøyen har det utkrystallisert seg flere ulike stedsbilder som kan forklare hvordan Tøyen blir oppfattet forskjellig, av de som bor her, men også gjennom forestillinger utenfra. **1. Et sted for toleranse, raushet og mangfold.** Det er lettere å være annerledes her. Folk er lite opptatt fasade på Tøyen. **2. Et spenningsfylt, flyktig og utemmet sted.** Tøyen er et sted fylt av spenning og farer, og kan oppleves både pirrende og utrygt. Tøyen er hardcore. **3. Drømmenes og visjonenes sted.** Tøyen er uferdig og ikke perfekt, men det er mulig å forme. Det har gode og dårlige sider, og det er i støpeskjeen. **4. Et sted for investering og vekst.** Området er en honningkrukke for unge, kulturinteresserte som ønsker å bo og leve urbant uten å måtte betale skjorta. En rekke utelivsgründere, eiendomsutviklere, meglere og investorer kaster sine blikk og investeringer på Tøyen – sammen med boligkjøpere. **5. Tøyen – det er helt perfekt, det.** Barn og unge er unisone i sin tilbakemelding: "Men Tøyen er jo bra! Hva mener dere? Vi vil ikke forandre noen ting!" For voksne er det rett og slett lettere å få hverdagslivet til å gå opp når man bor så sentralt som på Tøyen.

Hvorfor Tøyen? Tøyen ligger sentralt i byen, har en mangfoldig befolkning, et variert tilbud av privat og offentlig service, et rikt kulturliv og blandet bolig- og bygningsmasse. Tøyen er en svært levende del av Oslo by som fyller mange funksjoner for mange ulike grupper. I tillegg til den sammensatte gruppen

av beboere preges området i stor grad av alle som besøker og oppholder seg der for å jobbe, handle, gå på kafe eller pub, få behandling, kjøpe og selge narkotika, tigge, svømme, oppsøke tjenester, gå i moskeene og kirkene, besøke biblioteket, spille fotball, delta i organisasjoner, drive med kultur i ulike former og mye mer. Som del av det østlige sentrumsområdet i Oslo har Tøyen tette relasjoner og er sterkt sammenvevd med omkringliggende byområder som Grünerløkka, Kampen og Grønland. Deler av Tøyenområdet ser ut til å være gjenstand for gentrifisering, og de nevnte omkringliggende bydelene har i sterk grad allerede gjennomgått slike endringsprosesser. Gentrifisering er en sosioøkonomisk strøksforandring karakterisert ved at eldre, gjerne arbeiderklassestrøk, får en innflytting av middelklasse, og at området endres fysisk, sosialt, kulturelt og næringsmessig for å imøtekomme de nye beboernes behov og interesser.

Områdeløft Tøyen. Levekårsutfordringene på Tøyen er ikke av ny dato. Siden 1800-tallet har det vært et område preget av sosiale nød, dårlige og helsefarlige boliger og høy tetthet. Områdeløft Tøyen er det siste i rekken av gjentatte byfornyingsprogrammer og områdeprogrammer. Et områdeløft er en metode der fysiske og sosiale tiltak skal bidra til "helhetlig, varig og lokalt forankret utviklingsarbeid" i områder med levekårsutfordringer. Områdeløft Tøyen har hatt flere fødselshjelpere i tillegg til byens politikere, deriblant engasjerte lokale beboere som hadde som mål å gjøre Tøyen til et sted der familier blir boende også når barna når skolealder. Oslo kommune går inn med 25 millioner årlig i perioden 2014-2018, og staten ble invitert til å gjøre tilsvarende. I den statlige gruppen er følgende fem departementer involvert: Kommunal- og moderniseringsdepartementet (KMD), Arbeids- og sosialdepartementet (ASD), Barne-, likestillings- og inkluderingsdepartementet (BLD), Helse- og omsorgsdepartementet (HOD) og Kulturdepartementet (KUD). Samarbeidet mellom stat og kommune har så langt ikke vært tilfredsstillende (Reinvang mfl. 2015), et annet ankepunkt fra bydelens side er at de statlige midlene i all hovedsak ikke er "friske" midler. Det er flere utfordringer i gjennomføringen av løftet. En konfliktlinje går på hvorvidt områdeløftet er en levekårsatsing eller et løft for nærmiljøet. Mangelen på en felles forståelse av hva løftet er og hvem det er til for virker å sette dedikerte ansatte i tjenesteapparatet opp mot engasjerte lokale aktivister. En annen konfliktlinje går på hvordan reell medvirkning i prosessene rundt løftet blir ivaretatt.

Hvem bor på Tøyen? Befolkningen på Tøyen er mangfoldig langs mange dimensjoner. Aldersmessig er det en overvekt av barn i førskolealder og unge voksne i 20-årene og opp til 50 år, mens det er relativt få eldre og få barn og unge i skolealder på Tøyen. Andelen aleneboende er høy: to av tre hushold består av én person. Halvparten av beboerne i området har minoritetsbakgrunn, mens blant barn og unge gjelder det syv av ti. Andelen nyankomne innvandrere er blant de høyeste i byen. Området har stor utskifting av beboere, og bærer preg av å være et transittområde for mange. Én av tre er på flyttefot hvert år, og det er særlig majoritetsnorske barn i skolealder og deres foreldre i 30-40-årene som flytter ut, mens unge voksne i 20-årene flytter inn.

Befolkningen er polarisert når det gjelder levekår og sosioøkonomiske forhold, og forskjellene mellom gruppene øker. Utdanningsmønsteret er todelt og følger i stor grad etniske skillelinjer – blant majoritetsnordmenn har to av tre høyere utdanning, mens én av fire minoritetsnordmenn har det samme – forskjellene har økt de siste årene. Innflytterne er i stor grad unge, etniske norske med høy utdanning. Samtidig har området en stor gruppe beboere med relativt store levekårsutfordringer. Særlig alvorlig er det at Tøyen har den høyeste barnefattigdommen i Oslo: én av tre barnefamilier lever under OECD

sin fattigdomsgrense. Trangboddheten er på 13 prosent, noe som har konsekvenser for mange barn og unge som i liten grad kan ta med seg venner hjem eller gjøre lekser hjemme. Bomiljøet er mange steder uheldig for barn, særlig i mange av de kommunale gårdene. Sysselsettingen er lav i enkelte grupper, særlig blant minoritetskvinner. Andelen som er definert som særlig avhengige av ulike ytelser fra velferdsstaten er høy, og vi finner betydelige helseutfordringer.

Selv om det er tendenser til såkalt «gentrifisering», går den demografiske og sosioøkonomiske utviklingen på Tøyen i retning av en stadig mer todelt befolkning. Marginaliserte grupper lever side om side med yngre høyt utdannede majoritetsnordmenn. På tross av et relativt nytt innslag av beboere med høy utdanning og inntekt er det altså fortsatt her vi finner den sterkeste konsentrasjonen av fattige barnefamilier i Oslo, og en marginalisert befolkning i de mange kommunale gårdene som ligger tett.

Møteplasser og uterom. Selv om de små parkene og plassene på Tøyen blir brukt i dag, er det plass til mange flere. Om man får til å "vrenge" inne-aktivitetene ut i det offentlige rom, slik at flere føler seg komfortable i uterommene, vil de også befolkes i større grad. Da blir det samtidig tryggere å oppholde seg der. Det offentlige rom må ha enda større grad av lavterskeltilbud for at en høyere andel av Tøyens befolkning føler seg komfortable. Et raskt og effektivt tiltak her vil være gratis WIFI utendørs slik som i de offentlige parkene på Manhattan i NYC. Dette er noe "alle vet", og parkene oppsøkes av mange ulike grupperinger av befolkningen. Sammenhengen mellom Kolstadgata og Tøyensenteret er lite inviterende og ved å se potensialet for hele dette området vil det være mulig å skape en ny identitet som kan bli Tøyens dreiemoment.

Hvordan virker kvaliteter ved nærområdene inn i folks hverdagsliv på Tøyen og hvor mye har tilgangen på møteplasser å si for folks opplevelse av å bli inkludert og bli tatt på alvor som beboer? Organisert idrett er en arena der voksne og barn kan treffe hverandre på en annerledes og uformell måte som kan gi barn og unge voksne viktige rollemodeller og flere voksne å snakke med. Videre kan det gi eldre ungdommer en viktig arena for samhold. Moskeene og de islamske sentrene er sentrale både for å opprettholde relasjoner til opprinnelseslandet og til å undervise om og diskutere islam. Tryggheten som disse institusjonene kan gi til unge og voksne – og relasjonene mellom unge og voksne – kan være en positiv faktor for stabil identitetsutvikling.

Fotball og idrett er ikke svaret for *alle* beboere i området, verken små eller store, men sammen med andre veletablerte og nye møteplasser som biblioteket og en ungdomsklubb, kan mange beboere på Tøyen få sine behov dekket. Her vil de lokale aktivistenes påpeking av at Aktivitetshuset K1 "koppes" av tjenesteapparatet være vel verdt å lytte til. Aktivitetene som blir koordinert av bydelsansatte kan med fordel inkludere frivillige i nærmiljøet slik at skottene mellom de to elementene, nærmiljøtiltak og levekårsloft ikke står i veien for hverandre, men heller jobber sammen.

Beboerinitiativ som 5-årsklubben har en viktig rolle å spille når det gjelder å oppnå et av områdeløftets målsettinger: å få folk til å bli boende på Tøyen. Her ser vi hvordan foreldre går fra å "telle norske hoder" til å bygge sosiale relasjoner med beboere på tvers av etniske og økonomiske skillelinjer. Vahl skole har i stor grad blitt "glemt", før politikerne vedtok gratis AKS her også fra høsten 2015. Dette gir muligheter for økt samarbeid og bygging av sosiale relasjoner mellom de to skolene, både for de ansatte og for barna selv, som i dag har svært lite med hverandre å gjøre.

Fattigdom, bolig og kriminalitet. Andelen kommunale boliger i Oslo er svært lav sammenlignet med nesten samtlige øvrige europeiske storbyer og hovedsteder. I 2013 utgjorde disse kun 3,2 prosent av det totale antall boliger i hovedstaden, men andelen er betydelig høyere i Oslo indre øst, og innenfor Tøyenløftområdet er andelen 11 prosent. De kommunale boligene ligger dessuten relativt konsentrert internt i dette området. De er ikke jevnt fordelt rundt på Tøyen. Samtidig er etterspørselen og behovet for boligassistanse større enn noen gang, både i Oslo som helhet og på Tøyen.

Det er mange gode argumenter for å spre de kommunale boligene som ligger mest konsentrert i deler av Oslo indre øst, inkludert Tøyen. Som vi påpeker i vår analyse er det likevel flere mulige tiltak enn spredning av boliger og beboere som kan ha positiv effekt på de utfordringene som knytter seg både til boligsituasjonen for beboerne i de kommunale boligene og deres naboer. Viktige tiltak er: styrket bo-oppfølging og bomiljøarbeid, flere spesialboliger til personer med dobbeltdiagnoser, flere boformer med bemanning, flere større familieleiligheter og bedre sammensetning av beboere. Etter å ha gjort en samlet vurdering av utfordringene med den relativt sterke konsentrasjonen av kommunale boliger på Tøyen har vi kommet til at vi ikke tror at løsningen er å selge flere boliger enn de som allerede er solgt.

Vi vil på bynivå anbefale flere kommunale boliger i Oslo totalt. Siden spredningspolitikken så langt har ført til en uforandret/svak nedgang i antall kommunale boliger, er ikke svaret å selge flere. Sørg dessuten for at det bygges flere større leiligheter på Tøyen, og i indre by, slik at sannsynligheten for å tiltrekke seg og beholde barnefamilier øker. I dag gjøres det for mange unntak som gjør at det bygges for mange små leiligheter sentralt i byen.

Omfanget av rus- og psykiatrinstitusjoner er relativt høyt på Tøyen, men de fleste retter seg først og fremst mot beboere, og bidrar til et bedre liv for pasientene og et tryggere og bedre nærmiljø. Det er imidlertid utfordringer knyttet til en del av tilbudene. Dette handler i første rekke om at flere personer med tunge rusproblemer trekkes til området. Vi ser derfor behov for at det gjøres en grundigere vurdering av de tilbudene som i størst grad er belastende for nærmiljøet, enten det handler om å sette inn tiltak og få til bedre samarbeid, eller om det betyr å flytte virksomheter.

Engasjement, aktivisme og frivillighet. Begrepet aktivt medborgerskap (*active citizenship*) beskriver hvordan beboere jobber frivillig, starter politiske kampanjer eller former organisasjoner som jobber med spørsmål i nærmiljøet eller i et eventuelt tidligere hjemland. Dette ser vi også mye av på Tøyen. Behovet ligger først og fremst på å koordinere slik frivillighet, etablere flere fysiske møteplasser og felles arenaer der man kan møtes på tvers av roller og fagfelt. Dermed vil flere få tilgang til de sosiale innovasjonene som skapes. Digitale møteplasser er allerede etablert, blant annet gjennom Facebook-sider (for eksempel Tøyenkampanjen), men disse når bare ut til enkelte grupper av beboere. Flere fysiske møteplasser er noe som vil gjøre alle former for frivillighet og engasjement enklere å organisere og opprettholde – uavhengig av medlemmenes bakgrunn. Dersom det er et mål at befolkningen på Tøyen i større grad skal bli sosiale entreprenører, er bydelen og kommunen også nødt til å være med på en større endringsprosess.

Tøyen-tendenser. Vi identifiserer tre hovedutfordringer på Tøyen og foreslår en tilhørende strategi for å løse hver av disse: **Samarbeidsstrategi: Felles eierskap** Hva skal løftet være? En levekårsatsing for de mest utsatte gruppene, eller en nærmiljøatsing? Det er avgjørende at både aktivister og bydelsadministrasjon opplever at de jobber sammen og ikke mot hverandre. Samarbeid mellom ulike aktører

må etableres på et strategisk nivå. **Kommunikasjonsstrategi: Overganger og sårbarhet.** Alle mennesker har faser i livet hvor man er sårbare, overganger som setter ting i spill. For områdeløftet blir det derfor sentralt å bygge stabilitet i det flyktige, ved å nå ut med informasjon og respons til alle som er omfattet av løftet. **Frivillighetsstrategi: Ressurser versus privilegier.** Begrepene ressursvake og ressurssterke beboere bidrar til å usynliggjøre folks faktiske ressurser, i stedet for å ta tak i at noen beboere har privilegier, "lett konverterbare" ressurser, andre har det ikke. Områdeløft Tøyen må skape nye arenaer og ordninger hvor folks ressurser kan tas i bruk til beste for fellesskapet.

Framtidsbilder. Dersom Tøyen skal få et bærekraftig løft, er det helt sentralt å enes om et framtidsbilde. Hva skal midlene i løftet gå til? Tøyensatsingen er en kompensasjon for tapet av en viktig nasjonal og internasjonal kunstinstitusjon. Hva skal være Tøyens stolthet framover? Vi foreslår:

Det grønne Tøyen. Det planlagte veksthuset vil sammen med parsellhager, solcelle-panel, sykkelveier og byverksted for nærmiljøet gjøre Tøyen til et grønnere sted. Dyrking av mat og vektlegging av ernæring vil kunne være virkemidler overfor fattigdomsproblematikken i området. Dette framtidsbildet vil også gi mulighet til å se både store og små grøntområder i sammenheng, slik at parkene i området vil danne en grønn akse i Oslo indre øst.

Det aktive Tøyen. Behovet for en innendørs idrettsarena/flerbrukshall på Tøyen er stort. Bevaring av eksisterende lavterskel idrettsarenaer som fotballbanen på Caltexløkka bør prioriteres. Flerbrukshallen i Sundt-kvartalet bør beholdes barn og ungdom bosatt på Grønland. Basketbane, klatrevegg og sykkeløype kan løfte området, sammen med egenvektapparater for voksne og et opptreningsbasseng til svømmeopplæring. Gratis medlemskap i lokale sportsklubber og byttesentral for sportsutstyr. En avansert lekeplass kan bli Tøyen-barnas stolthet.

Det trygge Tøyen. Mangelen på trygge fritidsarenaer utgjør ikke bare en risikosport for barn og unge på Tøyen, det er også en ekstremt dårlig prioritering sett fra et samfunnsøkonomisk perspektiv. Vi anbefaler at det etableres en kveldsåpen fritidsarena for barn og unge på Tøyen. Et slikt tilbud vil kreve politisk vilje på høyt nivå, da det høyst sannsynlig vil avdekkes flere behov når denne beboergruppen etter hvert får tillit til ansvarlige voksne. Sammen med det nye barnebiblioteket vil dette være noe unge Tøyen-beboere kan være stolte av. Et trygt Tøyen vil også være avhengig av en styrket bomiljø-satsing i de kommunale gårdene og en løsning på den nåværende mistilliten fra den somaliske befolkningen i bydelen overfor barnevernet. Ikke minst er fortsatt synlig politiinnsats i området viktig.

Vitebegjærlige Tøyen. Befolkningen på Tøyen har høyere utdanning, erfaring og kunnskap fra store deler av verden. Dette framtidsbildet bygger på Munch-avtalens satsing på et vitensenter i Tøyenparken. Vi foreslår å gjøre dette til et spektakulært bygg med et innhold som viser fram forskningsfronten innenfor naturvitenskapen, teknologiutvikling og samfunnsforskning, med tanke på at barn og unge på Tøyen har behov for å forstå og kunne være kritiske til verden rundt seg. Sammen med barnebiblioteket vil dette senteret kunne bli Tøyens nye stolthet.

Prioriteringer framover. I 2016 vil mye av de kommunale midlene for Områdeløft Tøyen gå til oppussing og etablering av *Aktivitetshuset* i Kolstadgata 1. K1 kan romme alle fire framtidsbilder og slik bli en arena for å prøve ut hvilke retninger lokalbefolkningen ønsker å ta løftet videre i. Det bør derfor bli en førsteprioritet å utvikle aktivitetshuset til å bli en møteplass hvor alle føler seg velkomne. Det vil innebære å sikre tilgang og bruk for alle grupper som er representert på Tøyen – en lavterskel bydelsarena hvor alle kan stikke innom. *Uteplasser, parker og byrom* er neste prioritet, her vil et tett samarbeid

med Bymiljøetaten (BYM) være avgjørende. Gratis WIFI i alle parker er et viktig strakstiltak som kan initieres alt i 2015. Vi anbefaler i tillegg, basert på vår kunnskap om beboeres ønsker og behov, at *aktivetsmidlene økes* (totalt 3 millioner årlig) slik at lokalt initierte tiltak for nærmiljøet kan settes i gang i samme periode. Det vil også være avgjørende for løftets suksess at et samarbeid med privat næringsliv etableres, med mål om å styrke områdeløftmidlene.

Prioriteringer på bynivå. Utfordringene for Tøyenområdet henger tett sammen med samfunnsprosesser og politikk på ulike geografiske nivå: nabolag, bydel, by, nasjon – og globalt.

Satsing på kommunale boliger: Oppfølging og styrket bomiljøarbeid er avgjørende for at Områdeløft Tøyen skal lykkes. Boligbygg må komme mer på banen. La det såkalte «konsernbidraget» deles mellom bydelene/Velferdsetaten og Boligbygg – begge steder skal det komme beboerne direkte til gode. Siden spredningspolitikken så langt har ført til en uforandret/svak nedgang i antall kommunale boliger, er ikke løsningen å selge ut flere kommunale boliger på Tøyen utover de boligene som allerede er solgt.

Stopp i etablering av nye enheter som ikke primært er rettet mot områdets egne beboere: Vi anbefaler at det ikke opprettes flere rus- og psykiatritilbud på Tøyen, vel og merke de tilbudene som retter seg mot folk utenfor området. Enhetene som allerede er etablert på Tøyen må få støtte til å gjøre det med full kraft.

Utvid Tøyen Områdeløft til å omfatte hele Vahl skolekrets. Barnefattigdommen og de fleste øvrige utfordringer i området peker seg ut for både Tøyen og Grønland delbydel. Satsingen bør dermed også omfatte nærmiljøet og oppvekstområdene for elevene ved Vahl skole.

Stopp Tøyenfiendtlige politiske vedtak. Få til en ordening der alle politiske beslutninger som gjøres for Tøyenområdet de neste ti årene sjekkes opp mot intensjonene i Tøyenavtalen for å sikre at det ikke vedtas politikk som går på tvers av dette eller som på andre måter er uheldig for Tøyen. Vurder vetorett for BU i Bydel Gamle Oslo.

Ikke kutte i de ordinære midlene til Tøyen. Det blir helt avgjørende å opprettholde kvaliteten på alle tjenester i Tøyenområdet, og ikke kutte i budsjettene i årene framover. Områdeløftet skal være en ekstrainsats, ikke et argument for å spare i andre deler av virksomheten.

Frie midler og mandat til fagfolk. Kjennskap til lokale forhold og solid fagkunnskap innenfor tematikk som ungdomsarbeid, parkforvaltning, trygghet- og sikkerhetsarbeid er avgjørende for at dette blir et bærekraftig kvalitetsløft. Det betyr også at beboeres anledning til å medvirke bør sikres slik at de får benyttet sin erfaringsbaserte lokalkunnskap inn i beslutningsprosesser, men at de samtidig skånes fra å medvirke der de likevel ikke har muligheter til påvirke. Hold på energien til engasjerte beboere!

1. Innledning

Tøyen ligger sentralt i byen, har en mangfoldig befolkning, et variert tilbud av privat og offentlig service, rikt kulturliv og blandet bolig- og bygningsmasse. Tøyen er en svært levende del av Oslo by som fyller mange funksjoner for mange ulike grupper. I tillegg til den sammensatte gruppen av beboere preges området i stor grad av alle som besøker og oppholder seg der for å jobbe, handle, gå på kafe eller pub, få behandling, kjøpe og selge narkotika, tigge, svømme, oppsøke tjenester, gå i moskeene og kirkene, besøke biblioteket, spille fotball, delta i organisasjoner, drive med kultur i ulike former og mye mer.

Mange kommer også til Tøyen for å besøke Munchmuseet. Slik vil det bare bli fram til 2019. I forhandlingene med Høyre, Venstre og KrF om flytting av Munchmuseet til Bjørvika fikk SV gjennomslag for byutvikling i Tøyen-området. Bydel Gamle Oslo fikk gjennom Munch-avtalen ansvaret for å lede et Områdeløft for Tøyen i femårsperioden 2014–2018. Områdeløft er en metode og et utviklingsprogram for å gjennomføre helhetlig innsats i levekårsutsatte områder, utviklet av Husbanken i samarbeid med Oslo kommune. Ifølge Tøyenavtalen skal arbeidet på Tøyen bygge på erfaringene fra Groruddalssatsingen og Oslo Sør-satsingen. Tøyensatsingen er altså en kompensasjon for tapet av en viktig nasjonal og internasjonal kunstinstitusjon. Hva skal være Tøyens stolthet framover?

Som del av det østlige sentrumsområdet i Oslo har Tøyen tette relasjoner og er sterkt sammenvevd med omkringliggende byområder som Grünerløkka, Kampen og Grønland. Samfunnsgeografen Doreen Massey (1994) skriver om *steders porøse grenser*, i betydningen at steder ikke finnes der som isolerte enheter, men har stadig utveksling med omverden. Dette gjelder også Tøyen. Det gir ikke mening å snakke om rusmisbruk og narkotikaomsetning i Tøyengata uten å trekke inn Vaterlandsområdet og sentrale Oslo. Samtidig er Tøyen et distinkt område som på flere måter – fysisk og sosialt – skiller seg ut fra omkringliggende bydeler. Deler av Tøyenområdet er gjenstand for gentrifisering (Sæter og Ruud 2005, Huse 2010, 2014), og de nevnte omkringliggende bydelene har i sterk grad allerede gjennomgått slike endringsprosesser (Ruud 2003, Gabrielsen 1999, Hill 2012). Gentrifisering er en sosioøkonomisk strøksforandring karakterisert ved at eldre, gjerne arbeiderklassestrøk, får en innflytting av middelklasse, og at området endres fysisk, sosialt, kulturelt og næringsmessig for å imøtekomme de nye beboernes behov.

På Tøyen bor det mange med minoritetsbakgrunn og innslaget av yngre høyt utdannede beboere med etnisk norsk bakgrunn er økende. Mange av de som bor på Tøyen har lav inntekt og utdanning, er avhengige av statlige og kommunale velferdsgoder som hjelp til bolig, dagpenger, sosialhjelp og arbeidsavklaringspenger eller lignende, eller har omfattende sosiale utfordringer knyttet til rus og/eller psykiatri. Dette har dels sammenheng med den sterke konsentrasjonen av kommunale boliger, og lokaliseringen av behandlingstilbud og institusjoner innenfor psykiatrien og rusomsorgen. Samtidig opplever mange at Tøyen er et spesielt raust sted å bo, der det er plass til mennesker i ulike livssituasjoner og med ulike levemåter.

Flere rapporter har påvist uheldige bo- og oppvekstforhold som følge av konsentrasjonen av kommunale boliger og sammensetningen av beboere (blanding av barnerike innvandrerfamilier og tunge rusmisbrukere) (Oslo kommune 2009). Denne kritikken har blant annet resultert i en bevisst spredningspolitikk for kommunale boliger. Flere kommunale boliger er solgt de siste årene, men samtidig gjennomførte Boligbygg, som eier, drifter, forvalter og leier ut Oslos kommunale boliger, i 2014 et oppkjøp

av over 600 OBOS-boliger hvorav noen ligger innenfor grensene til Tøyen områdeløft (mer om bolig i kapittel 6).

Tøyen som sted for religionsutøvelse er et annet aspekt som illustrerer områdets mangfold. Tøyen har vært et av de viktigste stedene for ulike minoritetsreligioner i Oslo fra de første frikirkemenighetene og den katolske menigheten slo seg ned her på slutten av 1800-tallet. Fra 1980-tallet har det vokst frem en rekke moskeer og annen rituell infrastruktur knyttet til denne gruppen beboere, som smykkeforretninger, slakterier, bakerier og kosmetikksalonger. World Islamic Mission oppførte blant annet den første moskeen bygd som moské i Åkebergveien i 1995.

Den demografiske og sosioøkonomiske utviklingen på Tøyen går i retning av en stadig mer todelt befolkning hvor marginaliserte grupper lever side om side med yngre høyt utdannede beboere. Disse gruppene har ulike behov. Barnefattigdommen i området er mer enn tre ganger så stor som i resten av landet. Etter at Tøyenavtalen ble inngått, har mange forventninger til opprustning av de lokale grunnskolenes undervisnings- og aktivitetstilbud. Ifølge flere kontakter i bydelen deltar barna i økonomisk utsatte familier i liten grad i organiserte fritidsaktiviteter. Fra flere hold er det uttrykt bekymring for at noen av disse barna tilbringer mye av fritiden i trange leiligheter, eller at de streifer rundt i nabolaget uten tilsyn. Mange av ungdommene som bor i området har en relativt svak tilknytning til Tøyen, blant annet fordi ungdomsskolen de søker til ligger på Jordal og det fram til Hersleb videregående skole ble etablert høsten 2014 ikke har vært skoletilbud på videregående nivå i området. Rekrutteringen av unge minoritetsgutter til salg og kjøp av narkotika på Tøyen har i mange år vakt bekymring.

Utviklingen i området og de siste par årenes politiske løfter har ført til en oppblomstring av politisk engasjement blant beboerne. Et mindre antall svært engasjerte beboere med hovedsakelig majoritetsnorsk bakgrunn utgjør en gruppe nettverksaktivister, som har som uttrykt mål å gjøre Tøyen til et sted der det blir trygt for barn å vokse opp. Det har fra flere hold vært reist bekymring for at nettopp denne gruppen skal fortsette å flytte ut av området idet barna når skolealder og bidra til å sementere en allerede marginalisert lokalbefolkning.

Tøyen-satsingen er fortsatt i en tidlig fase, slik at det gjenstår å se i hvilken retning befolkningens nærmiljø-aktivisme utvikler seg. Områdeløft Tøyens overordnede mål er at "Områdeløft Tøyen skal bidra til at Tøyen oppleves som et trygt, inkluderende sted med en aktiv befolkning som ønsker å bli boende." Denne stedsanalysen har som mål å gi kunnskap og engasjement både til politikere og ansatte i området, men også til Tøyens beboere slik at de aktivt kan ta del i løftet og forme det på sine egne premisser. Mottoet for områdeløftet er "Tøyen - der det skjer!" og det ser i stor grad ut til å speile virkeligheten.

Problemstillinger og metodevalg

Dette er hovedproblemstillingene stedsanalysen tar utgangspunkt i:

Hvordan er befolkningen på Tøyen sammensatt, og hvordan endres den? Hvilke sosiale og fysiske nærmiljøkvaliteter brukes og verdsettes? Hva savner befolkningen av tilbud og tjenester, og hva er de største utfordringene ved området?

For å svare på disse spørsmålene har vi gjort to overordnede metodiske grep: Vi har undersøkt demografien i området ved hjelp av kvantitative analyser og vi har gjort et omfattende feltarbeid med dybdeintervjuer, workshoper og observasjoner i dagliglivet.¹

Survey og statistisk materiale

Den kvantitative analysen av demografi og levekår baserer seg på registerdata hvor sentrale trekk ved befolknings sammensetning, flytting og boligstruktur i det avgrensede Tøyenløft-området studeres over tid og i relasjon til bydelen og byen som helhet. Hensikten er å gi en god situasjonsforståelse tidlig i innsatsperioden. For å vite hva som bør gjøres må man ha inngående kunnskap om området og beboerne, og kunne besvare spørsmål som: Hvem bor her? Hvilke sosioøkonomiske ressurser har beboerne? I hvilken grad deltar de i arbeidslivet? Hvor lenge blir de boende? Hvilke grupper flytter inn og ut? Hvordan er boligsituasjonen deres? Hvordan er sammensetningen av boligtyper og eierforhold i området og hvordan utvikler boligprisene seg (eie og leie)? Hvilke endringer og trender ser vi i sammensetning og flyttemønstre? Hvordan kommer Tøyen områdeløft ut sammenlignet med Bydel Gamle Oslo og Oslo samlet?

Analysene av registerdataene er gjort for de demografiske temaene; *befolkningsutvikling, alders- og husholdsammensetning, minoritet og majoritet samt flytting*, og de sosioøkonomiske temaene; *utdanning, sysselsetting, barnefattigdom, velferdsstatsavhengighet, eie- og leieforhold, trangbodddhet og boligpriser*. Videre er data fra grunnskolene innenfor Områdeløft Tøyen analysert og presentert.

Vi har basert våre demografiske analyser på registerdataene fra Oslo kommunes Utviklings- og kompetanseetat (UKE). UKE leverte et datamateriale med utgangspunkt i "Faktaark om befolkning, levekår og boforhold" for Bydel Gamle Oslo og dens delbydeler hvor Tøyen områdeløft ble opprettet som et nytt geografisk område. Dette ivaretok databehovet og sammenligningsgrunnlaget med øvrige delbydeler, bydelen og Oslo som helhet. Vi har også benyttet Oslo kommunes folkehelseprofil for Bydel Gamle Oslo for å beskrive noen trekk ved helsetilstanden i bydelen (Oslo kommune 2014).

For å beskrive utviklingen i boligpriser benytter vi statistikk fra Statistisk sentralbyrå gjengitt i DAMVAD (2015:174), og som viser gjennomsnittlig kvadratmeterpris i kroner – løpende priser for 2004-2013 – for Tøyen områdeløft sammenlignet med Oslo og andre geografiske enheter. Tøyenområdet har en høy andel utleieboliger, både kommunale og private, og her benytter vi statistikken som Boligbygg utarbeider etter leilighetsstørrelse basert på utroppspriser fra Finn.no for bydelene Gamle Oslo, Grønnerløkka og Sagene samlet sett (Boligbygg 2015).

For å få et bedre grep om beboernes ønsker og behov supplerer vi disse analysene med funn fra to brede surveyer som ble gjennomført før prosjektperioden startet, og som gir et representativt bilde av hvordan ungdom (9. og 10. klasse) og befolkningen som helhet vurderer nærområdet sitt. Den første datakilden er Ung i Oslo-undersøkelsen 2012 (svarprosent 72) og 2015 (svarprosent 79) hvor vi benyttet tall fra surveyen som gikk til alle 9. og 10.klassinger i hele Oslo. Tallene refererer til all ungdom som bor i Bydel Gamle Oslo, og ikke kun Tøyen-området, hvorav brorparten går på Jordal skole. Temaene vi har valgt ut er fritidsaktiviteter, familie- og venner, trygghet, nærmiljø og bruk av parker og friområder. For flere detaljer se NOVA-rapporten Ung i Oslo (2015). Den andre datakilden er en survey som

¹ For full oversikt over hvordan forskergruppen har jobbet metodisk i løpet av prosjektet se www.stedsanalysetoyen.wordpress.com

ble gjennomført til et tilfeldig utvalg av befolkningen på 200 personer over 18 år i samtlige Områdeløft, deriblant Tøyen. Den ble gjennomført som telefonundersøkelse av Norstat for DAMVAD på oppdrag fra Husbanken (DAMVAD 2015), og inneholdt spørsmål om en rekke forhold ved bomiljøet: kriminalitet, trygghet, selve boligen, kontakt med naboer, bruk av møteplasser og rekreasjonsområder.

Kvalitative metoder: Observasjon, intervjuer og workshops

Målet med den kvalitative delen av analysen er å bidra med kunnskap om hvordan befolkningen på Tøyen bruker nærmiljøet sitt og hva de selv oppfatter som positivt og negativt med området. Svarene på dette varierer etter hvem man snakker med og et viktig bidrag har dermed vært å bringe fram de "stille stemmene" som ikke er aktive deltakere i debattmøter, på sosiale medier eller under arrangementer i regi av ulike interessegrupper i området. De demografiske og levekårsmessige funnene fra registerdatamaterialet formet også hvem vi tok kontakt med. Samtidig er mange av valgene her gjort ut i fra snøball-metoden, for hver person vi snakket med ble det gjerne foreslått tre-fire nye personer det var verdt å ta kontakt med. Disse løse trådene har vi forsøkt å nøste så godt vi kan, slik at vi nå i oppdragets siste fase ser at mange av de samme navnene går igjen – en god indikasjon på at vi har fått tak i mange av nøkkelpersonene som kan bidra til å forklare Tøyen.

En av forskerne, Aina Landsverk Hagen, er også bosatt på Tøyen, og har gjennom daglig omgang i området, med venner og naboer, kunnet bidra med en ekstra dimensjon av hverdagsliv-observasjoner i analysen. Observasjoner ved ulike anledninger på Tøyen ble gjort også av de andre i forskergruppen og leseren vil finne disse som små tekster gjennom hele analysen. Vi har blant annet snakket med folk og observert dagliglivet på brune puber, på torget, i butikker og i områdets mange små parker og plasser. Vi har også gjort en omfattende befarings på Tøyen med landskapsarkitekt Jenny Osuldsen fra Snøhetta, denne finner du igjen i kapittel 4, om hvordan folk bruker Tøyen som sted. Denne type feltarbeid i det offentlige rom på Tøyen har gitt oss tilgang også til beboere (og besøkende) på Tøyen som samles i parkene eller på pubene, rusmisbrukere og alkoholikere. En annen metode for å få tilgang på denne type stille stemmer, har vært å besøke de ulike rusinstitusjonene og møteplasser for tidligere narkomane (se kapittel 7 og 8).

Innspill fra, samtaler med og observasjoner av barn og ungdom i området utgjør en vesentlig del av vårt kvalitative datamateriale. Denne gruppen beboere har tradisjonelt sett lite de skulle sagt i byutvikling- og medvirkningsprosesser og det ble derfor svært viktig for oss å få tak i deres stemmer. Vi har sammen med prosjektkontoret gjennomført Barnetråkk med 6. klasse på Vahl og Tøyen skole. Barnetråkk er et digitalt verktøy der barna får mulighet til å tegne sin egen skolevei og velge ikoner som de plasserer på et digitalt kart over nærområdet sitt.² De sitter sammen en voksen og blir oppfordret til å skrive inn kommentarer på hvorfor de synes noe er bra eller dårlig ved nabolaget sitt. I tillegg til selve registreringene er samtaler som oppstår med barna mens de navigerer seg gjennom bylandskapet enormt verdifulle. De gir oss innblikk i hvordan byrommene ser ut fra et barneperspektiv. Vi har også utviklet en egen metode hvor barn og unge tegner inn steder de har det godt i det vi kaller en "spot".³ Det kan være i nabolaget eller andre fysiske og immaterielle steder de liker seg. Disse gjør også at vi ser hvordan barna på Tøyen er kosmopolitter, med erfaring fra en svært begrenset radius (Tøyen) i Norge og en global radius (diaspora-hjemsted).

² Barnetråkk er utviklet av DogA sammen med Naturfagssenteret, se www.barnetråkk.no

³ Se www.mysplot.com

Vi har også jobbet sammen med elever på Hersleb videregående skole, i et prosjekt der de lærer feltarbeidsmetode og er med-forskere i felt. De har vært med på dybdeintervjuer, workshoper på seniorsentre og gjort egne observasjoner ute i byrom på Tøyen (i hovedsak Botanisk hage og Tøyen torg). De har også tatt i bruk og evaluert mini-spørreskjemaer ("Rapid Ethnographic Assessment Procedures", Taplin et al. 2002) som vi har brukt for å kartlegge folks bevegelsesmønstre i området (se kapittel 5). Vi har snakket med 65 beboere og 38 ansatte/næringsdrivende på Tøyen i denne forbindelse. Vi har involvert unge på ungdomsskole-nivå gjennom flere workshops med Ungdomsverkstedet, der de fikk i oppdrag å lage kortfilmer om Tøyen, ut i fra egne ideer. Dette samarbeidet ga også god innsikt i hvordan ungdommene ser på egen livssituasjon og behovet for bydelstilbud som Ungdomsverkstedet representerer.⁴

De største minoritetsbefolkningsgruppene på Tøyen, somaliere, irakere og pakistanere, ble naturlig nok utgangspunktet for intervjuer og workshops. Vi kartla og besøkte de fleste religiøse trossamfunn i området og fikk gjennom dette også innblikk i de ulike etniske gruppene som bruker disse tilbudene. Her møtte vi også ungdom, og voksne, som forteller om utenforskap, naboskap, flytting og frivillighet. Hvert besøk åpnet opp nye spørsmål og sammenhenger vi ikke hadde tenkt på før. Det samme er tilfellet med rusinstitusjonene i området, disse har vi kartlagt ut i fra et behov om å forsøke å forstå hvorvidt det er en sammenheng mellom lokalisering og den synlige narkotikakriminaliteten i området. Vi gjorde en fokusgruppesamtale med somaliske foreldre fra Tøyen (13 kvinner og 1 mann) som har vært bosatt i Norge mellom 5 og 20 år, flere av dem med større barnekull og erfaring med Tøyen skole. Disse samtaler ble ledet av seks forskere fordelt på hver sin mindre gruppe av foreldre og ga oss unike innblikk i deres frustrasjon, gleder og sorger over barnas oppvekstvilkår på Tøyen.

Det ble også viktig for oss å forfølge noen av de frustrasjonene som ble luftet av både majoritetsnorske og minoritetsnorske beboere rundt områdeløftets organisering, medvirkning og manglende kommunikasjon. Vi har intervjuet mange i det kommunale tjenesteapparatet, spesielt ansatte med ansvar for barn og unge, men også innenfor bolig, NAV, rus og psykiatri, skole, barnehage, parkdrift og byromsutvikling. Vi har intervjuet aktører innenfor næring og eiendom, samt politi og ulike institusjoner innen eldreomsorg. Det har vært viktig for oss å kunne formidle gjennom vår analyse hvordan sammenhenger og fragmentering mellom ulike nivåer i en så kompleks organisasjon som en bydel (og en by) er, preger folks hverdagsliv og legger strukturelle føringer.

Vi har gjennom dybdeintervjuer, mindre intervjuer og uformelle samtaler vært i kontakt med omkring 200 forskjellige aktører tilknyttet Tøyen. Dette innbefatter intervjuer med; 19 barn/unge, 26 ulike kategorier av beboere (tallet på uformelle samtaler er mye større), 3 innenfor politiet, 3 aktører innenfor det kulturelle, 7 parkansvarlige, 9 kommunale institusjoner, 8 religiøse grupperinger, 1 statlig institusjon, 4 ansatte i bydelen (flere samtaler), 1 rektor, 8 boligansvarlige, 39 næringsdrivende, samt 11 brukere/ansatte innenfor rus og psykiatri. Samlet sett har 63 kvalitative intervju blitt tatt opp for videre bearbeiding og analyse.

Samtidig har vi gjort deltagende observasjon på Tøyen, i ulike settinger og ved ulike anledninger.

⁴ Se https://stedsanalysetoyen.wordpress.com/unges-oyne-pa-toyen/?preview=true&preview_id=139&preview_nonce=555492e8db

Vi har forsøkt å delta på så mange folkemøter, BU-møter og debatter om Tøyen som vi har hatt kapasitet til. Vi har vært tilstede ved 3 politiske møter, hatt kontakt med 6 frivillige initiativer, deltatt på 2 folkemøter, 3 åpne halvtimer hos Bydelsutvalget, gått gatevandring i forbindelse med de nye veggmaleriene, avholdt parkobservasjoner, vært medhjelpere på Tøyenfest 25. april, gått seks vandring som natteravner og deltatt ved Barnetråkk. Deltagelse i lokale møter har gitt verdifull innblikk i konfliktlinjene som utspiller seg i et områdeløft som dette. Vi har gjennom mange samtaler med både aktivister og bydelsansatte forsøkt å se konfliktene fra flere sider og håper at vi har greid å formidle dette på en balansert måte.

I løpet av perioden har vi også gjort dokumentanalyser av BU-vedtak om prosessen og fulgt diskusjoner både på sosiale medier som Facebook og i tradisjonelle medier. Vi har i tillegg basert analysen på ulike rapporter som er relevante for et områdeløft (innenfor helse og omsorg, organisering av områdeløft, frivillighet osv.).

Vi har gjort en mengde *semi-strukturerte intervjuer*, samt om lag 40 *dybdeintervjuer* av de viktigste samfunnsaktørene i ulike nettverk og institusjoner som er representert på Tøyen, såkalte "edderkopper" som knytter nettverk mellom folk (Eriksen og Høgmoen 2011). Vi har ønsket å tilpasse våre metodiske tilnærminger til de personene og miljøene vi kommer i kontakt med, basert på tidligere erfaringer med aksjonsforskning og etnografisk feltarbeid. Vår ambisjon er å gjennomføre etnografiske studier på en måte som bidrar til å bevisstgjøre stedets beboere på de endringsprosessene som deres nabolag står overfor. Dette har således også blitt et aksjonsforsknings-prosjekt, der vi har videreformidlet ønsker og behov fra aktør til aktør og koblet nye folk sammen.

Vi har vært opptatt av å få fram variasjoner av stedsbruk og ulike interesser blant folk på Tøyen og har stilt oss spørsmål som: I hva slags sammenhenger synliggjøres sosiale og kulturelle forskjeller lokalt - og i hvilke sammenhenger kan de samme forskjellene fremstå som usynlige og irrelevante, eller tvert om som berikende og konstruktive? Hvor mye og hva slags samhandling på tvers av slike forskjeller skal til for at grupper og individer som bor eller ferdes i dette området skal kunne oppleve Tøyen som et godt sted å være? I hvilken grad er det konflikter eller fordommer mellom eller innad i grupper (rus, klasse, etnisitet, seksuell orientering) som påvirker tilgjengeligheten og bruken av møteplasser i nærmiljøet? Slike spørsmål har også fått fram et sett av stedsbilder om Tøyen, en sentral del av en sosiokulturell stedsanalyse (Ruud mfl. 2007). Disse vil bli presentert i neste kapittel.

Teoretiske perspektiver

Vi har tatt utgangspunkt i tre ulike teoretiske hovedperspektiver når vi har gjort analysen av datamaterialet vårt: Sosiokulturelle stedsanalyser, sosial kapital, og territoriell stigmatisering.

Sosiokulturelle stedsanalyser

Steder er mer enn de fysiske strukturene. Hvordan vi opplever et sted og hvilken mening vi tillegger stedet avgjøres av hvem vi er, hvor vi kommer fra og hvem vi møter. I tillegg oppstår det dominerende sosiale praksiser på steder som er med på å gi stedet kulturell mening, som kan bety tilhørighet for noen og en følelse av utestengning for andre. Ved hjelp av sosiokulturelle stedsanalyser kan stedsbilder, stedsbruk og stedsinteresser analyseres med tanke på å forstå hva et sted er, og for å gi et bedre grunnlag for beslutninger om hvordan stedet kan utvikles (Ruud mfl. 2007).

Stedsbruk (praksis) handler om hvordan stedet brukes av hvilke grupper, og til hva slags formål? *Stedsbilder* (forestillinger og representasjoner) tar for seg bilder og forestillinger av hvordan stedet er, og dets særtrekk, kjennetegn, kvaliteter, mangler og ulemper. Hvilke bilder er dominerende, og hvilke undertrykkes? Hvilke aktører fremmer ulike stedsbilder, og hvilke maktposisjoner har disse? Tett koblet til dette siste spørsmålet er *stedsinteresser* (maktrelasjoner). Hvilke interesser eksisterer for stedets ulike utviklingsretninger? Eksisterer det konflikter eller motsetninger mellom forskjellige aktørers interesser? De tre begrepene kan skilles analytisk, men er samtidig sterkt sammenvevd og påvirker hverandre innbyrdes. Hvis en beboer starter å bruke bestemte deler av stedet til nye aktiviteter vil hun kunne se nye sider ved stedet. Nye sosiale relasjoner oppstår og dermed endres stedsbildet, noe som igjen kan føre til nye stedsinteresser og ønsker for hvordan stedet skal utvikle seg.

Områdeløftet som er satt i gang på Tøyen vil påvirke stedet, og denne stedsanalysen er ment som et verktøy på veien for å synliggjøre ulike aktørers bruk av, bilder av og interesser for Tøyen. Den er et bidrag til å finne fram til hvordan Tøyen kan endres på en måte som ivaretar ulike gruppers behov og ønsker knyttet til hva som vil gjøre området til et bedre sted å bo og besøke.

Sosiale relasjoner, tillit og nettverk

Selve arbeidet med å gjennomføre stedsanalyser kan øke beboeres sosiale kapital på stedet ved at det knyttes kontakter og relasjoner på tvers av sosiale og kulturelle skillelinjer. En linse vi kan studere Tøyen gjennom er å se på de sosiale relasjonene og den sosiale tilliten som finnes i nærmiljøet. Sosial kapital er et begrep som vektlegger lokalsamfunnet som arena for å skape tillitsskapende sosiale nettverk (Putnam 2000). Sosial kapital er en ressurs både for individet og samfunnet, og sies å være "trekk ved sosial organisasjon som tillit, normer og nettverk som kan forbedre samfunnets effektivitet ved å lette samordnet handling" (Putnam 1993:169).

Sosial kapital kan oppstå i ulike former: sosial kapital forstått som *sammenbindende* ("bonding") – møteplasser og nettverk av individer som deler viktige kjennetegn (alder, kjønn, etnisitet, klasse). Eksempler på dette kan være somaliske minoritetsmiljøer, ungdomsklubber eller kvinnekafeer. En annen form er den *brobyggende* ("bridging") – møteplasser og nettverk som kobler sammen individer på tvers av forskjellighet, for eksempel biblioteket, skolen eller idrettslaget.

En viktig innsikt er at disse to formene for sosial kapital ikke trenger å stå i motstrid til hverandre, men at sammenbindende sosial kapital ofte er en forutsetning for den brobyggende – mange trenger en trygg tilhørighet blant likesinnede før man orienterer seg mot dem som oppleves som mer ulike seg selv. Samtidig påpekes det at den brobyggende sosiale kapitalen ofte ikke kommer av seg selv (Ødegård mfl. 2014). Den er mer krevende 'å få til' og noen grupper eller foreninger forblir introverte og isolerte og fungerer først og fremst sammenbindende og i mindre grad brobyggende.

Ødegård og hennes kolleger (2014) har studert organisasjonslivet og integrering i flerkulturelle lokalsamfunn i norske storbyer. De viser hvordan forskjellige typer av organisasjoner kan spille en viktig rolle for innvandrere med ulike ressurser, og i ulike faser av den enkelte innvandrers integreringsprosess. De humanitære organisasjonene og de etnisk- og religiøst baserte foreningene med tette sosiale nettverk kan være avgjørende i startfasen som en *trygg havn* (*port of entries*), mens de mer åpne og brobyggende organisasjonene ofte øker sin betydning og får en viktigere funksjon som springbrett inn i det nye samfunnet i takt med botiden og ønsket om en bredere orientering.

I tillegg til begrepsparet *sammenbindende* og *brobyggende* sosial kapital kan vi snakke om *lenkende* sosial kapital (linking) (jfr. Woolcock 1998) som handler om institusjonell tillit eller tillitsfulle relasjoner mellom aktører i ulike autoritets- eller maktposisjoner. Denne linsen kan vi benytte når vi ser på relasjonene mellom foreningsliv/beboere og myndigheter. Ifølge Ødegård mfl. (2014) er det mye å hente på at kommunen/bydelen tar en aktiv og tydelig rolle i å tilføre ressurser og (flerkulturell) kompetanse for å støtte de frivillige organisasjonene, og i å koble sammen ulike lokale foreninger. Samtidig må en slik aktiv offentlig rolle balanseres med en varhet overfor beboerforeningers egenart, indre selvstyre og hvilke mål foreningene selv har for sin virksomhet. Ulike lokale organisasjoner har samtidig muligheter i seg for både å være inkluderende og bygge tillit for noen, men samtidig å ekskludere og skape mistillit for andre. Områdeløftet på Veitvet i Oslo, i regi av Groruddalssatsingen og Husbanken, trekkes fram som et vellykket eksempel på offentlige myndigheters rolle når det gjaldt å styrke de lokale grasrotorganisasjonene, bidra til at de samarbeider, drar i samme retning og avklarer roller seg imellom.

Territoriell stigmatisering og beboernes respons

Wacquant (2008) benytter begrepet territoriell stigmatisering for å beskrive hvordan ens bosted *i seg selv* kan bidra til en opplevelse av uverdighet og skam – individuelt eller kollektivt. Han er inspirert av Goffmans (1963) forståelse av sosiale stigma, hvor betydningen av *den andres* nedvurdering tillegges stor vekt. "Territoriell stigmatisering" innebærer ifølge Wacquant at man aksepterer og internaliserer den eksterne kategoriseringen av hjemstedet. Teorien har blitt kritisert for å ta for lite hensyn til beboeres og lokale myndigheters handlekraft, og ikke minst til deres motstand mot de stedsbildene som produseres utenfra (Jensen og Christensen, 2012), for eksempel av media. "Områdeløft" kan være et utfordrende begrep å jobbe med i et lokalsamfunn som lider under et territorielt stigma. Det kan være vanskelig å snakke om behovet for at området løftes uten til stadighet å trekke oppmerksomheten mot Tøyens utfordringer som lokalsamfunn. En konsekvens av dette kan eksempelvis bli at ungdom og unge voksne blir stadig mer oppmerksomme på andres nedvurdering av hjemstedet. Dette er et stigma som de kan bli nødt til å bære med seg uavhengig av om de kjenner seg igjen i den andres stedsbilde eller ei (se for øvrig Rosten 2015, Jenssen og Christensen 2012, Brattbakk og Hansen 2004, Andersen 2014 for analyser av territoriell stigmatisering i henholdsvis Groruddalen, forsteder i Danske Aalborg og Oslo østkant).

Når man diskuterer Tøyens territoriale stigma kan det også være relevant å trekke inn Hirschmans teori (1970) om *exit* ("exit"), *stemme* ("voice") og *lojalitet* ("loyalty"). Ifølge Hirschman kan man i situasjoner som fra aktørperspektiv oppfattes som lite tilfredsstillende – i et firma, i en organisasjon eller i vårt tilfelle i et nabolag – observere to hovedtyper av respons: Enten velger folk å forsøke å komme seg unna (*exit*) eller så blir de værende for å forsøke å ta opp kampen (*stemme*). Lojalitet er det som til sist blir avgjørende for hva slags strategi man velger i en slik situasjon. Mens *exit* kan beskrives som en enkel strategi i den forstand at det er snakk om en enten/eller-avgjørelse, handler *stemme* mer om en kontinuerlig tilpasning til en utfordrende situasjon (1970:43). På Tøyen har man for eksempel valget mellom å slåss for beboernes rett til medvirkning når Tøyens fremtid stakes ut (*stemme*) eller tvert imot å la være å investere tid og energi i et område man uansett ikke kommer til å bli boende veldig lenge (*exit*).

I vårt tilfelle er det dagens situasjon på Tøyen som aktørene velger henholdsvis å trekke seg ut av eller bruke stemmen sin overfor. Her blir lojaliteten den drivkraften som får folk til å engasjere seg i stedet – en form for lokalpatriotisme. Områdeløft har gjerne et element av omdømmebygging i seg som handler om å endre utenforståendes bilder av stedet. For å oppnå dette er man avhengig av lojalitet internt.

Om man velger å ta perspektivet til beboere som engasjerer seg frivillig kan den type institusjonalisert lojalitet oppfattes som "påatt" i sammenlikning med deres egen mer genuine lokalpatriotisme. Fra bydelsansattes perspektiv kan lojaliteten blant frivillige derimot fremstå som fragmentert og forbedt kun et lite mindretall av beboere som kjemper for egne interesser. Begge parter er avhengig av å kunne "dele" engasjementet og lojaliteten til stedet - fremfor å slå hverandres initiativ ihjel. For å få dette til er det ikke helt uten betydning at man faktisk har satt seg ned i fellesskap og blitt enige om hva slags "situasjon" (jamfør Hirschman 1970) det er som krever deres lojale bruk av stemme, og i hvilke tilfeller det er riktig å vise fram reell uenighet. I dette arbeidet kan stedsanalysen bidra.

2. Hvordan ser folk på Tøyen?

Tøyen er stedet i hjerte av by'n
her bor vi og trives det er litt av et syn
Forskjellige farger i et stort maleri
Solen skal skinne på oss og vår fremtid.

(Tøyensangen)

Stedsbilder

Stedsbilder har sine røtter i folks forestillinger om steder. Hvilke særtrekk, kjennetegn, kvaliteter, mangler og ulemper har dette stedet? Disse forestillingene kan være basert på egne erfaringer med stedet, som beboer, arbeider eller besøkende, eller de kan være basert på hva venner og bekjente forteller deg. Synspunkter og forståelser hos enkeltpersoner og grupper fanges også opp av mediene, som noen ganger har en egendynamikk i å bidra til å forsterke eller endre eksisterende stedsbilder. Stedsbilder er slik subjektive og personlige, men de er også intersubjektive – det vil si at de vokser fram i spillet mellom flere personer og medier – og deles av større grupper av mennesker som utvikler noenlunde like måter å forstå stedet på.

De ulike stedsbildene av Tøyen vi har identifisert lever side om side med hverandre og står tidvis mot hverandre. En og samme person kan gi uttrykk for flere av stedsbildene samtidig. Noen av stedsbildene er allment utbredt, nesten som "tatt for gitt", mens andre stedsbilder "eies" av bestemte personer og grupper og aktører. Det er verdt å merke seg hvilke maktposisjoner de ulike aktørene har, og hvilke stedsbilder de fremmer (Ruud mfl. 2007). Stedsbildene forteller slik mye om hvilke ulike interesser som er knyttet til stedet. De kan derfor være nyttige å ha i bakhodet som perspektiver eller filter for å forstå konflikter som oppstår mellom alle som er engasjert i et områdeløft. Fem ulike stedsbilder har utkrys-tallisert seg som spesielt viktige for folk i det halve året vi har vært i felt på Tøyen:

1. Et sted for toleranse, raushet og mangfold

Både beboere og andre som har tilknytning til Tøyen gir uttrykk for at det er lettere å være annerledes her. Det er større aksept for forskjellighet og avvik. Folk er lite opptatt fasade på Tøyen, og det oppleves som et sted med stor takhøyde, befriende upretensjøs og avslappet. Dette er et sted man føler man kan senke skuldrene og være seg selv. Både de som selv definerer seg som annerledes enn normen og de som kanskje ser seg som mer A4 sier de opplever en større raushet og omsorg for mangfoldet og det som er annerledes. En trenger ikke å pynte seg for å gå ut. En kan gå på butikken i joggebuxa uten at noen hever et øyenbryn. Det er frihet i annerledeshet.

Et avisoppslag benyttet nylig "Tøyen-bygda" som overskrift⁵, og da siktet man ikke til den trangsynte bygda der "bygdetrollet" får dominere, men til de positive sidene ved bygdesamfunnet som handler om at det på Tøyen er solidaritet mellom folk, det er et sted hvor man blir sett. Tøyen settes også opp som en motsetning til andre steder i byen, gjerne på vestkanten, som illustrerer hvordan Tøyen *ikke* er. Dette stedsbildet er godt forankret hos mange ulike grupper både innenfor og utenfor stedet. Det kan virke som om dette er en stedsfølelse man raskt snapper opp når man besøker Tøyen. Særlig sterkt står det blant beboere og andre som kjenner stedet godt i kraft av å jobbe der eller ha tett tilknytning.

⁵ <http://www.utrop.no/Nyheter/Innenriks/29168>, 17.08.2015, lest 1.9.2015.

Det er et stedsbilde som også tegnes opp av minoritetsnorsk ungdom som har vokst opp på Tøyen. De beskriver det som et sted med lite motepress, stor toleranse for andre måter å leve livet på og en felles forståelse av utenforskap.

2. Et spenningsfylt, flyktig og utemmet sted

Tøyen oppleves også av mange – både beboere og de som kjenner stedet godt, men ikke minst av utenforstående – som et sted som er fylt av spenning og farer, og som derfor kan oppleves som både pirrende og utrygt. Tøyen er hardcore. Det presenteres i mediene som Oslos tøffeste oppvekstmiljø.⁶ Dette stedsbildet er nært knyttet til kriminalitet, dopsalg og de mer ustabile og truende sidene mange kan føle på i møte med personer som ruser seg eller sliter med alvorlige psykiske lidelser. Det er relativt høy kriminalitetsrate i området, og befolkningen gir også uttrykk for at de vet om og kjenner til dette. Både barn, ungdom, voksne og eldre oppgir at de plages av å observere eller leve blant det, samtidig som det er tydelig at mange beboere vender seg til det. Tøyen har – sammen med Grønland - dessuten lange historiske røtter knyttet til en identitet som handler om å være utenfor byen. Et sted for det som ikke er konformt eller del av borgerskapet som stammer fra da bydelen lå utenfor bysentrum.

Samtidig er dette stedsbildet tett koblet til at Tøyen på mange måter er et flyktig sted, et sted preget av å være et transittområde hvor gjennomtrekken av mennesker er stor; både blant beboere og folk som jobber, bruker og besøker området. De mange tjenestene som er lokalisert i området tiltrekker seg også svært mange som skal handle, svømme, gå på kafe eller biblioteket, har en avtale på NAV eller skal registrere asylsøknaden hos Politiets Utlendingsenhet (PU). Antallet institusjoner med et sosialt siktemål rettet mot ulike utsatte grupper som fattige, rusmisbrukere og personer med psykiske lidelser tiltrekker seg også svært mange personer, hvorav en relativt stor andel kommer utenfra. En økende mengde arbeidsplasser, særlig knyttet til eiendommene rundt Tøyen Torg, bidrar også til økt tilstrømming av folk til området på dagtid. Dette bildet deles av beboere med lang fartstid i området, politiet og andre tjenester som er rettet mot rus- eller kriminalitet, og fra Tøyen-ungdommene selv. Norske medier har lenge vært en sterk bidragsyter til dette stedsbildet, selv om det er i ferd med å snu.

3. Drømmenes og visjonenes sted

Tøyen er uferdig og ikke perfekt, men det er mulig å forme. Det har gode og dårlige sider, og det er i støpeskjeen. Det er drømmenes og visjonenes sted. "Tenk hvordan det kan bli! Tenk hva vi kan få til her!" En av dagens ildsjeler for å endre Tøyen legger ikke skjul på at stedet har sine skyggesider, samtidig som taktikken og optimismen er tydelig: "Vi Tøyen-aktivister har ikke for vane å feie problemene under teppet. Men å fokusere kun på problemene fører ingen vei. Da har vi heller tro på det motsatte: Snakke opp stedet for å bidra til en positiv spiral".⁷ Dette stedsbildet handler altså om at man har tro på at Tøyen kan bli et godt oppvekstmiljø for barn og ungdom. Sentralt i stedsbildet av Tøyen som det utopiske, formbare stedet står de gode forventningene og kravene om hva som kan gjøre stedet bedre.

Det er lett å tenke at dette er et helt nytt stedsbilde, som dels har kommet på grunn av bydelens satsing på Tøyen skole og gratis aktivitetsskole (AKS).⁸ Samtidig har Tøyen vært gjennom mange runder med

⁶ <http://www.dagbladet.no/2012/08/17/magasinet/toyen/oslo/oppvekst/samfunnsliv/23006207/>, 17.8.2012, lest 1.9.2012.

⁷ <http://www.utrop.no/Nyheter/Innenriks/29168>, 17.08.2015, lest 1.9.2015.

⁸ Aktivitetsskole (AKS) er Oslos skolefritidsordning (SFO).

satsinger og store visjoner for framtidige endringer. Dette stedsbildet er mest utbredt blant “aktivistene” og andre som mener at Tøyen har potensiale til å bli en bedre utgave av seg selv, og som har troen på at utopien kan virkeliggjøres. “Vi håper at man på et eller annet tidspunkt kan stå på en tribune og si “heia Tøyen”. Vi heier jo allerede på Tøyen, og vi kommer til å luge helt til det er sant”.⁹ Stedsbildet gjelder også blant de kommunalt ansatte i bydelen, som jobber iherdig hver dag for at Tøyen skal bli et bedre sted å bo og vokse opp også for de som er spesielt økonomisk eller sosialt utsatt.

4. Et sted for investering og vekst

Selv om boligprisene i indre øst og på Tøyen har steget jevnt og trutt de siste tiårene har likevel prisnivået ligget lavere her enn i de fleste andre sentrumsnære byområder i Oslo. Tøyen har lenge vært regnet som relativt rimelig, men en god investering, fordi “alle” regnet med at prisene ville stige. Det har de også gjort. Etter et salg godt over takst sommeren 2015 uttalte en megler at “Spesielt Tøyen på Oslo Øst har en vanvittig hype om dagen.”¹⁰ Området har også vært sett som en honningkrukke for unge, kulturinteresserte som ønsker å bo og leve urbant uten å måtte betale skjorta. Også akademikere har bidratt til en slik virkelighetsbeskrivelse gjennom sin språkbruk: “Tøyen fødes på nytt, og det skjer nå. Byutvikling i dag handler nettopp om å bruke kultur aktivt, og der er det de unge menneskene som er drivkraften”.¹¹

De nye virksomhetene på Tøyen Torg og flyttingen av Øyafestivalen til Tøyenparken har bidratt til at et slikt stedsbilde har etablert seg det siste året. I tillegg til et hett boligmarked har en rekke utelivsgründere, eiendomsutviklere og investorer kastet sine blikk og investeringer etter Tøyen. Det er i første rekke blant boligkjøpere og -leiere, meglere, eiendomsutviklere, næringslivet og gründere at dette stedsbildet er forankret. I litteraturen om gentrifisering har man ofte brukt bilder og referanser knyttet til europeernes kolonialisering av “det ville og usiviliserte vesten” på det nordamerikanske kontinentet for å beskrive utsatte sentrale byområder som gradvis gjennomgår en transformasjon og blir “sivilisert” (Smith 1996). Parallellene til Tøyen er ikke vanskelige å få øye på.

5. Tøyen – det er helt perfekt, det

Når vi snakker med barn og ungdom som bor på Tøyen og spør, hva vil du skal skje for at Tøyen skal bli et godt sted å vokse opp?, ser de fleste ut som store spørsmålstegn. “Men Tøyen er jo bra! Hva mener dere? Vi vil ikke forandre noen ting!” Dette stedsbildet er ikke så lett å få øye på, med diskusjoner fylt av områdeløft-retorikk og veldig mange ulike og velmenende aktører som enten har det som jobb å hjelpe eller som engasjerer seg fordi de ser at det trengs et løft i nabolaget. Samtidig er det helt vesentlig å høre etter når barn forteller at det liker stedet sitt sånn det er nå. Barn har en annen måte å være i verden på enn voksne, og deres væren som tøyenbeboere må tas på alvor. I forbindelse med medvirkningsprosesser i områdeløftet kan det ofte være mer hensiktsmessig å bli med dem på oppdagelsesferd i nabolaget fremfor å spørre dem om hva de har lyst til å endre på “for at tøyen skal bli bedre”. “Kanskje noen flere planter og blomster”, sier en av ungdommene vi møter på Jordal fritidsklubb, når vi spør hva hun vil ha annerledes. Disse stemmene forteller oss om viktigheten av å bevare

⁹ <http://www.nettavisen.no/dittoslo/--elevene-pa-tyen-har-ikke-rad-til-organisert-idrett/3422777894.html> 23.04.2015, lest 1.9.2015

¹⁰ <http://e24.no/privat/eiendom/toeyen-bolig-solgt-for-en-mill-over-takst-foer-fellesvisning/23463023>, E24, 02.15.2015, lest 1.9.2015.

¹¹ Sitat fra førsteamanuensis Erling Dokk Holm ved Markedshøyskolen i Oslo, <http://www.osloby.no/oslopuls/oya/-Tøyen-fodes-pa-nytt-og-det-skjer-na-8120614.html>, 11.8.2015, lest 1.9.2015.

det som faktisk fungerer godt i dag, og ikke kaste det ut med badevannet i jakten på signalbygg. Guttene som sier "ballbingen!" og "Caltexløkka!" på innpust når vi spør hvor de har det godt, og jentene som svarer "biblioteket" eller tegner inn Tøyenparken og Munchmuseet i hjertet som er plassert midt på arket – disse unge beboerne har et stedsbilde det er verdt å lytte til.

Barnas bilde av Tøyen gir gjenklang hos det som mange voksne beboere framholder som viktig; Tøyen er praktisk, sentralt og nært til det meste. Det at man har alt man trenger så lett tilgjengelig gir stedet en egen attraksjon og en stemning. Det er rett og slett lettere å få hverdagslivet til å gå opp når man bor sentralt (Brattbakk 1999). Disse praktiske fordelene som et sted som Tøyen har, er ofte blitt ignorert i forskningen. Slike forståelser av Tøyen, og begrunnelser for å bo der, gjenkjenner vi blant både yngre voksne og eldre, småbarnsforeldre og beboere med majoritets- og minoritetsnorsk bakgrunn. Dette gjør Tøyen til et godt sted å bo og jobbe for svært mange.

3. Hvorfor Tøyen?

Tøyen er stedet i hjerte av by'n
her bor vi og trives det er litt av et syn
Forskjellige farger i et stort maleri
Solen skal skinne på oss og vår fremtid.

(Tøyensangen)

For å forstå hvorfor Tøyen har blitt gjenstand for et områdeløft er det nødvendig med et lite tilbakeblikk, både på Tøyen som historisk sted og på de ulike byfornyelsesprogrammene som har funnet sted i området i etterkrigstiden. Her vil vi også ta for oss hva et områdeløft er og hvordan akkurat dette løftet er organisert.

Historiske linjer

Bydel Gamle Oslo er ett av byens eldste boligområder.¹² Fram til 1980-årene var bydelen preget av eldre, umoderne bebyggelse og trange gateløp. Utbyggingen i bydelen har foregått over flere hundre år, men det var først i siste halvdel av 1800-tallet at de store tomtene ble lagt ut for salg og bygget ut.¹³ Tomtene på Nedre Tøyen ble regulert etter salg av universitetets grunn fra Tøyen hovedgård i 1860-årene. Universitetet trengte penger og solgte ut en del av professorløkkene. Tomtene ble bygget ut med leiegårder mellom ca. 1875 til 1899. Området lenger ned mot Grønland ble regulert og bygget ut på daværende gartner Jenssens løkker. Bebyggelsen på Grønland besto inntil da stort sett av trehus, og utbyggingen var såkalt "selvgrodd" uten at tomtene var regulert under ett. De siste trehusene ble bygget i Norbygata og Tøyengata så sent som i 1820-årene. I Gamlebyen var det Oslo Ladegård som solgte ut tomter. Både Enerhaugen og sannsynligvis Kampen ble solgt fra Ladegården på begynnelsen av 1800-tallet (Aslaksby 1986:45).

I 1828 ble det innført murtvang innenfor en 200-meters sone fra bordtomtene langs Akerselva, og husene ble oppført før murtvungen gjorde seg gjeldende (Aslaksby 1986:53). En del av de østlige forstedene ble innlemmet i Kristiania i 1859. Dermed var murtvang et faktum også i de "nye" bydelene. De aller fleste leiegårdene på østkanten ble bygget på privat initiativ. Det store behovet for boliger ga mulighet for lønnsom kapitalplassering ved rask og omfattende utbygging. Byggeboomen etterlot seg mange usolide byggverk særlig i 1870-årene, det var kvantitet og ikke kvalitet som gjaldt (Fredriksen 1947:65). Det er liten tvil om at bydelen har hatt et negativt stempel som boligområde, noe som kan spores tilbake allerede før området ble utbygget med leiegårder på slutten av 1800-tallet. Forstedene øst for byen var mer eller mindre uavhengig av byens virksomhet og beskyttelse og skulle klare seg selv med hensyn til næringsgrunnlag. Den sosiale nøden var stor, med dårlige og helsefarlige boliger og høy botetthet.

Til tross for regulert leiegårdsutbygging i de siste tiårene på 1800-tallet, og som etter datidens normer hadde god standard, tok det ikke mange årene før de første leiegårdene viste tegn til forfall. Dette skyldtes i første rekke en kombinasjon av dårlig håndverk og dårlige materialer, og som særlig gjaldt

¹² Den historiske gjennomgangen som følger er fra Sæter og Ruud 2005:17-19.

¹³ Se Truls Aslaksby (1986) om områdets bebyggelseshistorie.

spekulasjonsobjektene (noen gårder var derimot veldig solide). Mangel på vedlikehold ble også etter hvert et problem. Etter 2. verdenskrig var det oppbyggingen av landet som gjaldt, og det moderne livet med idealer fra funksjonalismen og sunnhetsbevegelsen dominerer boligplanleggingen. Enerhaugen med sine gamle og umoderne trehus måtte vike for moderne blokker. Ønsker om å rive hele kvartaler på Tøyen og Grønland sto sterkt; fattigdomsstempelet skulle bort.¹⁴

Utviklingsprogrammer og gentrifisering i bydel Gamle Oslo

Kampen var det området i Gamle Oslo som først viste trekk av gentrifisering, med stort innslag av utdannet middelklasse, hvor mange var aktive i rehabiliteringsprosjekter på 1970-tallet (Pløger 1995). Og allerede på tidlig 2000-tall viste statistikken en større relativ økning også i boligpriser i Gamlebyen/Nedre Tøyen sammenlignet med de øvrige av Oslos bydeler (Nordvik et al 2001:39). Fra 1997 bevilget stat og kommune til sammen 100 millioner kroner årlig til Handlingsprogrammet for Oslo indre øst. Dette varte over ti år, hvor målet var å bedre levekårene for tre bydeler i indre by øst, Bydel Sagene-Torshov, Bydel Grünerløkka-Sofienberg og Bydel Gamle Oslo. Programmet rettet seg både mot vanskeligstilte, og mot opprustning av bestemte områder for å gjøre dem attraktive for nye grupper, uttalt som «etnisk norske barnefamilier», samt gikk inn for forbedring av det fysiske miljøet generelt i bydelene. Handlingsprogrammet ga også muligheter til å utvikle tiltak for barn og unge, da disse trengte bedre livsvilkår i bydelen. Det ble også bevilget midler til Miljøbyen Gamle Oslo (avsluttet i 2000)¹⁵, og til Akerselva indre øst (1992-98), i tillegg til Byfornyelsen som startet opp i 1970-årene, og som har gått i to ulike trinn. Gjennom Lokal Agenda 21 kunne bydelen mobilisere befolkningen i utbyggingssaker i større grad enn det som hadde vært vanlig tidligere i bydelen.

Her er mange paralleller til dagens satsing i Tøyenområdet, både når det gjelder begrunnelser for programsatsingene og den økende vektleggingen av slike programmer i de østlige byområdene i kjølvannet av Byfornyelsen. Målsettingene i det områdeprogrammet som gjaldt Tøyen og Nedre Kampen fra 1999 (TØNKOM), viser hvordan en ønsket å bringe beboere, næringsdrivende, kommunale etater og instanser i dialog om utfordringer og muligheter for området. Hovedvekten lå på tiltak som skulle bidra til å bedre nærmiljøet og å styrke de lokale nettverkene. Tilbudet til barn og unge var også et sentralt tema. Dette ligner mye på målene i Områdeløft Tøyen av i dag, men en forskjell var at Tøyen-Nedre Kampen-programmet hadde en bredt sammensatt styringsgruppe med 12 medlemmer, hvor både lokalpolitikere, en velforening og en senterforening, Plan- og bygningsetaten, Samferdselsetaten, Boligbedriften og Miljøbyen Gamle Oslo var med. En annen forskjell i dette programmet fra det nåværende, er at det fysiske miljøet var mer i fokus i TØNKOM, som arealdisponering og trafikk- og støyproblemer.

I konklusjonen etter TØNKOM finner en at det er liten kontakt og mange konflikter mellom de etniske gruppene. Det er lav deltakelse i nabolaget fra beboerne, og det er mangel på lekeplasser, selv om de finnes. Den delen av befolkningen som bruker nærmiljøet og det lokale offentlige tjenestetilbudet mest, er barnefamilier og pensjonister, samt ressursvake personer. Det er høy flyttefrekvens i områdene, og siden områdene har så mange tilflyttere, er disse svakt forankret i bydelen. Det påpekes at det også er lite samarbeid mellom de offentlige etater. Blant de sterke sidene nevnes er at mange som bor her har gode offentlige tilbud innen helse og omsorg, her er flere moskeer, og det er god tilgang

¹⁴ Fortalt i et intervju med Einar Gerhardsen i 1982, foretatt av Anne Louise Gjesdal Christensen (prosjektleder for NAVF-prosjektet "Bydel i forandring").

¹⁵ Mange av tiltakene i Miljøbyen Gamle Oslo ble for lite forankret lokalt (Unstad og Whist 1997).

til offentlige transportmidler. Det er de problematiske sidene ved de aktuelle områdene som får størst plass i oppsummeringene.

Byfornyelsesprosesser- og programmer kan ha ulike mål og konsekvenser, tilsiktede og utilsiktede. I studien av bypolitikk, stedsprosesser og gentrifisering i Gamle Oslo (Sæter og Ruud 2005) kommer det fram at en i bydelsadministrasjonen ikke ønsket seg "et nytt Grünerløkka", hvor støyen fra nattelivet forstyrret boligområdene. Utbyggingen i grensene mot Bjørvika ville aktualisere dette spørsmålet, slik en så det i bydelen. I oppstarten av Bjørvika-utbyggingen så vi et nytt engasjement, beboerorganisasjoner og bydelsadministrasjon arrangerte folkemøter, leverte kommentarer til fjordplaner og sto for andre aksjonspregede tiltak, for blant annet å begrense "muren" de mente Bjørvika ville representere. Et bilde på den kommende situasjonen, som blant annet ble uttrykt på et stort folkemøte i bydelen, var at Gamle Oslo ville bli en "skyggebydel" bak den spektakulære Fjordbyen.

Begrepet gentrifisering handler opprinnelig om utstøting av beboere fra områder som får det mange kaller oppsving ved at middelklassen "invaderer" arbeiderklassebydeler (Glass 1963). De nye innflytterne pusser opp boliger, uterom og bydelshus, noe som tiltrekker enda flere med de samme interesser. Gjennom gentrifisering er det vanskelig for lavinntektsgrupper å kjøpe seg en leilighet i sentrale byområder, som nå er blitt pressområder i boligsektoren. Bykjernen fylles av "de profesjonelle" og turister (Smith og Williams 1986), lavinntektsgrupper fortrenses, enten ved utstøting, eller ved ute-stenging, dvs. de har ikke midler til å kjøpe seg inn. Studier i to så forskjellige byer som Oslo og New York viser de samme prosessene (Sæter, Aure og Bergaust 2012, 2013).

Hva er et områdeløft?

Områdeløft er en metode utviklet av Husbanken: "Gjennom fysiske og sosiale tiltak skal områdeløft bidra til helhetlig, varig og lokalt forankret utviklingsarbeid i utvalgte områder med særlige levekårsutfordringer."¹⁶ Det legges vekt på at innsatsen skal være velferdspolitisk begrunnet, og stimulere til positiv utvikling i et avgrenset geografisk boområde i en av storbyene. En forutsetning er at det utvalgte området skal ha en sammensatt levekårsproblematikk, hvor "både fysiske og sosiale bolig-, bo og nærmiljøutfordringer inngår som sentrale elementer" (Husbanken 2013:6). Én viktig begrunnelse for Områdeløft har vært kunnskapen om at det eksisterer såkalte nabolageeffekter, at nabolaget har en påvirkning på beboernes levekår. For Oslo er det blant annet påvist at trekk ved oppvekststedet, uavhengig av foreldrenes ressurser, har betydning for hvor høy utdannelse de unge får (Brattbakk & Wessel 2013).

Områdeløft gjennomføres i tett samarbeid mellom kommunen og Husbanken, og med særlig vekt på samarbeid og medvirkning fra beboere og lokale organisasjoner. Dessuten har næringsliv og et bredt sett av statlige og kommunale aktører vært involvert. Både for Husbanken og kommunene vektlegges det at dette er utviklingsarbeid, der man skal lære underveis, og legge stor vekt på å dele erfaringer mellom aktørene i prosessen. Husbanken er opptatt av, og har god erfaring med, at det etableres ulike læringsarenaer internt i kommunen og med den lokale befolkningen og andre samarbeidsaktører, i tillegg til faste strukturer for beboermedvirkning i de kommunale virksomhetene og at partnerskap mellom offentlig, privat og frivillig sektor formaliseres (Husbanken 2013).

¹⁶ <http://www.husbanken.no/omradeloft/>

Den koordinerte innsatsen gir slik en merverdi sammenlignet med om tiltakene hadde vært isolert til én sektor, eller ett programområde. Tiltak kan ha gjensidig nytte av hverandre, og man vektlegger at det er samspillseffekter knyttet til det blir etablert kjeder av tiltak (Ruud mfl. 2011). Groruddalsbydelene som har gjennomført områdeløft melder at dette har ført til mer dynamikk og utviklingsfokus. Ifølge Lund (2014) kan en mulig forklaring være at "områdeløftmetodikken vender blikket mer utover, og at bydelene gjennom dette kommer tettere på befolkningen. Ved å jobbe mer utadrettet har bydelene fått utfordret sin vante måte å tenke på". Samlet sett kan vi si at erfaringene fra områdeløft i Groruddalsbyggingen viser at for å lykkes med den tverrfaglige, koordinerte helhetlige innsatsen kreves samordning, prosjekttenkning og frigjøring fra ordinær sektor- og linjetenkning.

Områdeløftets organisering

Mye lokal aktivitet var allerede igangsatt i tiden før Byrådet i Oslo ble enige om Munch-avtalen våren 2013. I februar 2012 vedtok for eksempel Bydelsutvalget i Gamle Oslo å støtte forslaget fra Etterstad vel, Kværner vel, Tøyen/Nedre Kampen Vel og Alnaelvas venner i Gamle Oslo om opprettelse av et lokalt byutviklingsforum.¹⁷ Senere det samme året mottok prosjekter som Tøyen-arena, "Ta parken tilbake" og Åpent Bydelsverksted støtte, med begrunnelse i at området rundt Tøyen ble ansett som et sted med særdeles utsatte oppvekstvilkår for barn og unge. Bydelen hadde også arrangert flere beboermøter på Tøyen skole med fokus på å skape økt trygghet i området, her var også politiet invitert. I mai 2013 mobiliserte en gruppe beboere i Enerhaugen borettslag gjennom å male banneret "Løft Tøyen" som ble hengt opp på fasaden til Kolstadgata 1.¹⁸

Tøyenavtalen

Tøyensatsingen ble altså utløst av det kommunale vedtaket om å flytte Munchmuseet til Bjørvika. Etter mange års diskusjon, uenighet og utsettelse av et slikt vedtak, ble dette den endelige løsningen. Viss-heten om at Tøyen ville *miste* sitt unike museum utløste nye runder av diskusjoner, i form av leserinnlegg, kronikker og kommentarer i mediene. Her ble tap og sinne uttrykt, og det meningsløse ved å flytte museet fra Tøyen. Mange opplevde også vedtaket som en sterk symbolsk markering, Munchmuseet måtte få en mer "verdige" og spektakulær plassering enn Tøyen. I samtaler med beboere på Tøyen er dette fortsatt noe de snakker om, et av de sterkeste utsagn hørt fra en beboer med minoritetsbakgrunn i en kommunal gård er dette:

Å flytte Tøyenmuseet var vondt, det såret oss alle. Jeg liker dårlig at det ble skrevet i mediene at en måtte beskytte turistene mot Tøyen. Hvordan kan vi få tilbake vår ære?

Svaret fra bystyret ble Tøyensatsingen. I dokumentet "Avtale om Munchmuseet og utvikling av Tøyen" av 28. mai 2013 undertegner Høyre, Venstre, Krf og SV på avtalepunktene som gjelder Munchmuseets flytting til Bjørvika og 21 tiltak for å gjøre Tøyen til "et attraktivt og unikt byområde med høy bokkvalitet". Punktene omhandler et områdeprogram, oppussing av Tøyensenteret, T-banestasjonen, styrking av Tøyen skole og samarbeid med Oslo musikk- og kulturskole. I Tøyenparken skal det etableres bade-land, vitensenter, veksthus, friluftscene og lokk over Finnmarksparken. Avtalen går også på å gjøre en kartlegging av rus- og psykiatri-tilbudet, selge ut kommunale boliger og etablere nye spesialboliger for personer med dobbeltdiagnoser, innføre bemanningsnorm i barnehager, fritt brukervalg på dagsentre,

¹⁷ Protokoll fra Bydelsutvalget 02.02.2012, s. 12-14.

¹⁸ På den måten markerte de et slags eierskap til huset som på folkemunne kalles K1.

igangsette fornyings- og omstillingsprosjekt for kommunens virksomheter og få en gjennomgang av tomme kommunale bygg.

Engasjerte beboere fra fire ulike grupper, den godt etablerte Tøyen velforening (1993), og de nye initiativene Tøyenkampanjen (2011), Tøyenkontoret (2012) og Tøyeninitiativet (2013), hadde et møte på kaféen Søstrene Nordby samme dag. "Vi hadde egentlig tenkt å legge ned", sier en av dem om velforeningen. Men så møtte velforeningen en gjeng unge, entusiastiske beboere på et beboermøte i mai 2013. "De hadde ikke penger, så vi (i Tøyen velforening) sponset dem med trykking av flyveblader". Gruppen inviterte NRK til møtet på Søstrene Nordby, målet var å skape oppmerksomhet rundt situasjonen på Tøyen, med spesielt fokus på behovene til Tøyen skole. "Da NRK kom hadde de med seg en rykende fersk Munch-avtale". Journalisten viftet den i luften og spurte 'hva synes dere om denne?'. "Vi diskuterte om vi skulle slå oss sammen, men kom fram til at det var dumt. Det kommer til å bli møter og vi får én representant om vi slår oss sammen, nå har vi fire stemmer." Paraplyen ble Løft Tøyen med egen nettside.¹⁹ En av de somaliske beboerne med lang fartstid på Tøyen ble også engasjert og har siden fungert som bindeledd inn mot det somaliske miljøet i området. De var like bekymret som de majoritetsnorske foreldrene over at barna med norsk som morsmål flyttet ut av området før skolestart. "Vi kan ikke bo her og være utenfor. Vårt mål er at barna skal ha det bra, da har foreldrene det bra." De startet Somalisk mødregruppe, som siden har vært aktive på lokale arrangementer og folkemøter relatert til løftet.

Områdeløftet har slik flere fødselshjelpere. Marianne Borgen fra SV var en av de sterke politiske stemmene som fikk i stand Munch-avtalen, mens de fire beboerorganisasjonene jobbet fra starten av aktivt opp mot nasjonale medier, både for å legge press på politikerne og for å sette søkelyset på hvordan utfordringene på Tøyen var knyttet opp til stor mobilitet og utflytting av norske barnefamilier som førte til segregering i nærskolen. Punktet om skolen får også desidert mest plass i Munch-avtalen, der det beskrives hvordan den skal bli en "kultur og miljøskole og et kultursenter for hele bydelen". Gratis aktivitetsskole (AKS) for barna på Tøyen skole og utvidet åpningstid fra høsten 2013 var noen av kjerneelementene i denne delen av avtalen. Det samme var en opprustning av Tøyen torg.

Torgopprustning som stedsutvikling

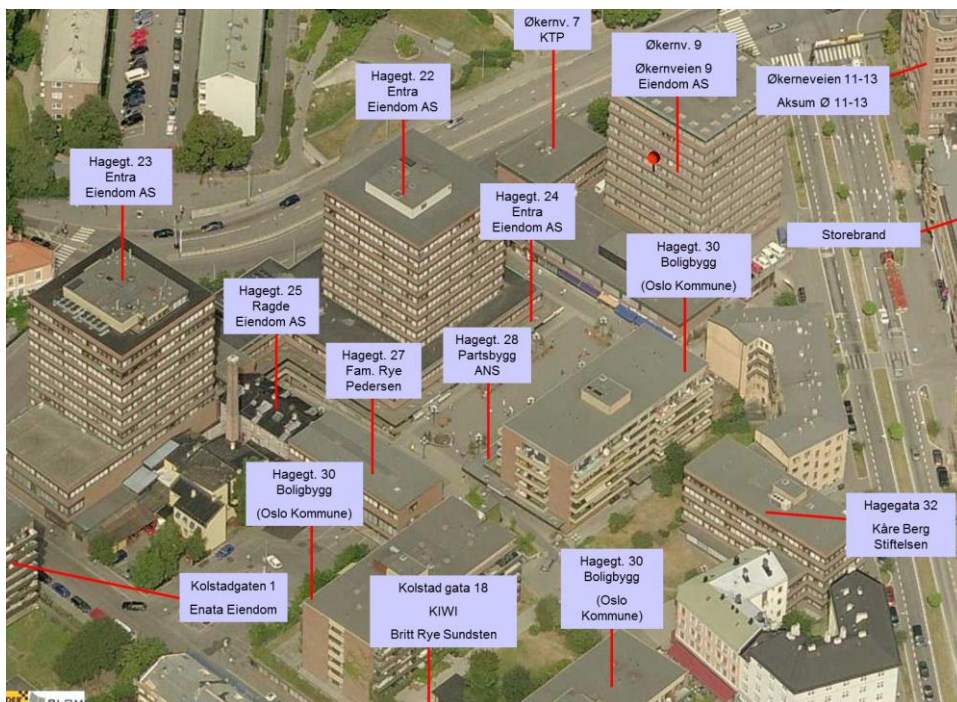
Flere av gårdeierne på Tøyen Senter gikk i slutten av 2012 sammen om å danne et Eierforum for å samarbeide om å "revitalisere" torget.²⁰

Sentralt i revitaliseringsprosessen var den ene av eiendomsforvalterne, DTZ Realkapital. DTZ forvaltet på det tidspunktet eiendommene i Økernveien 9 og 11-13. DTZ så at det var problematisk å få leid ut disse lokalene, både de på bakkeplan myntet på handelsvirksomhet og kontorlokalene oppover i etasjene. Fra og med 2009 var området preget av fraflytting. Ifølge en representant fra DTZ var Tøyen Torg "lite attraktivt" fordi "tunge sosiale institusjoner var samlet rundt ett sted og ingen har tenkt helhetlig rundt det å holde liv i Tøyen Torg." Da Skatteetaten med sine mange ansatte flyttet ut fra lokalene på Tøyen Torg i 2009 førte dette til at mange av butikkene/serveringsstedene på torget mistet flere av sine faste kunder og noen fikk dermed problemer med å overleve.

¹⁹ Eierforumet består av Entra Eiendom, Økernveien 9 Eiendom AS, Hagegaten 27 Ans og Partsbygg Ans.

<http://loft-toyen.no/>, hentet 5.9.15.

²⁰ Se <http://www.toyentorg.no/pages.php?IDpage=TT005&IDsubmenu=66&LAN=NOR>

Illustrasjon 1: Store eiendomsbesittere på Tøyen. Foto og copyright: Eierforum ved DTZ Realkapital/Corporate Finance AS.

Høsten 2011 satte Eierforumet i gang med å ruste opp torget, noe som også innebar arrangering av folkemøter på Tøyen. Prosjektet ble møtt med skepsis fra naboer (som mente de hadde hørt slike planer mange ganger før), arkitekter, meglere og andre; ”det var ingen som trodde på det i utgangspunktet. Vi fikk jo ikke meglere opp til Tøyen. ’Tøyen, nei det kommer du aldri til å få solgt.’” Det ble viktig å skape engasjement blant lokalbefolkningen. De støttet derfor etableringen av det åpne prosjektorommet Tøyenkontoret²¹ på Tøyen senter. Eierforumet var opptatt av at deres arbeid med å endre torget ville gi ringvirkninger til hele bydelen ved at det ville ”inspirere andre til å fornye” Tøyen. For å tiltrekke seg de ønskede leietakerne lagde Eierforum et designkonsept og sendte det inn til kommunen som en rammesøknad sommeren 2013 der de vektla at gårdeierne skulle gå sammen om ”oppgraderingen” av torget ”med rødt og gull – vi [ville ha] litt mer stolthet i Tøyen; vi må ha lys, det må glitre (...) Vi skulle heve det og putte på masse lys og forgylle, og lage masse energi i plassen. Ja, gi masse energi til Tøyen.”

Kommunen tildelte Eierforumet 15 millioner i juni 2014 og gårdeierne bidrar nå med 15 millioner til fysiske oppgraderinger som skilting, lamper, det gullet ...”. De endret samtidig navnet til Tøyen Torg. Dette var så å si samtidig med at Tøyenløftet kom,

og da brukte de Tøyen Torg-konseptet som én av de ti konkrete tiltakene som skal gjennomføres. Og da følte vi at vi virkelig hadde trukket vinnerloddet (...) Med Tøyenløftet kom Tøyen Torg, som var det mest konkrete [i avtalen]. Etter at Munch skulle flyttes, så skulle man gi noe tilbake, og da [blant annet] et nytt bydelstorg.

²¹ Se: <http://toyenkontoret.no>

Oslo kommune, som eier selve torgflaten, var med på finansieringen av torgoppustningen.²² Kommunen bidro dermed også til eiendomsinvestorenes fortjeneste. Det er også grunn til å anta at da Oslo kommune ved Byrådsavdeling for kultur og næring formelt presenterte områdesatsingen/Tøyenløftet i et notat datert 27. august, medvirket dette til å gjøre Tøyen til en enda sikrere investering for de private eiendomsinvestorene.²³

Ikke alle de ulike leietakerne på Torget har de samme økonomiske musklene. På Torget finner man foruten de nyere stedene som Postkontoret og Nord også store kjeder som Coop, Boots apotek og Nille. Blant tilbudene finner man dessuten små, selvstendige serveringssteder som Tøyen pizza og grill (som selv eier sine lokaler), men også små, selvstendige næringsdrivende som leier av en av de store gårdeierne, som Entra. En av disse fortalte oss at de ikke hadde stor inntjening og at samarbeidet med gårdeier ikke fungerte: "De er bare interessert i å tjene penger!" Denne aktøren så derfor ikke for seg en fremtid på Tøyen Torg. Eierforumets representant var også klar på at de ulike leietakerne på torget hadde ulike økonomiske forutsetninger og at man som gårdeier

må ta hensyn til de leiekontraktene som er. Så kommer det reforhandling og fornyelse, og da har man mulighet til å oppgradere de som er der som man vil satse på videre eller at det blir en utskiftning av leietakere og det vil nå skje gradvis. Så i løpet av et år eller to, så er Tøyen helt nytt.

Tøyen var et økonomisk risikoområde for eiendomsinvestorer da DTZ med investorer kjøpte seg inn 2008. Noen år senere, etter at torget hadde begynt å endre utseende blant annet med nye lys og skiltprofil, og med (løfter om) nytt innhold, var situasjonen blitt en annen: I 2014 solgte DTZ seg ut med profitt.

Organisering stat og kommune

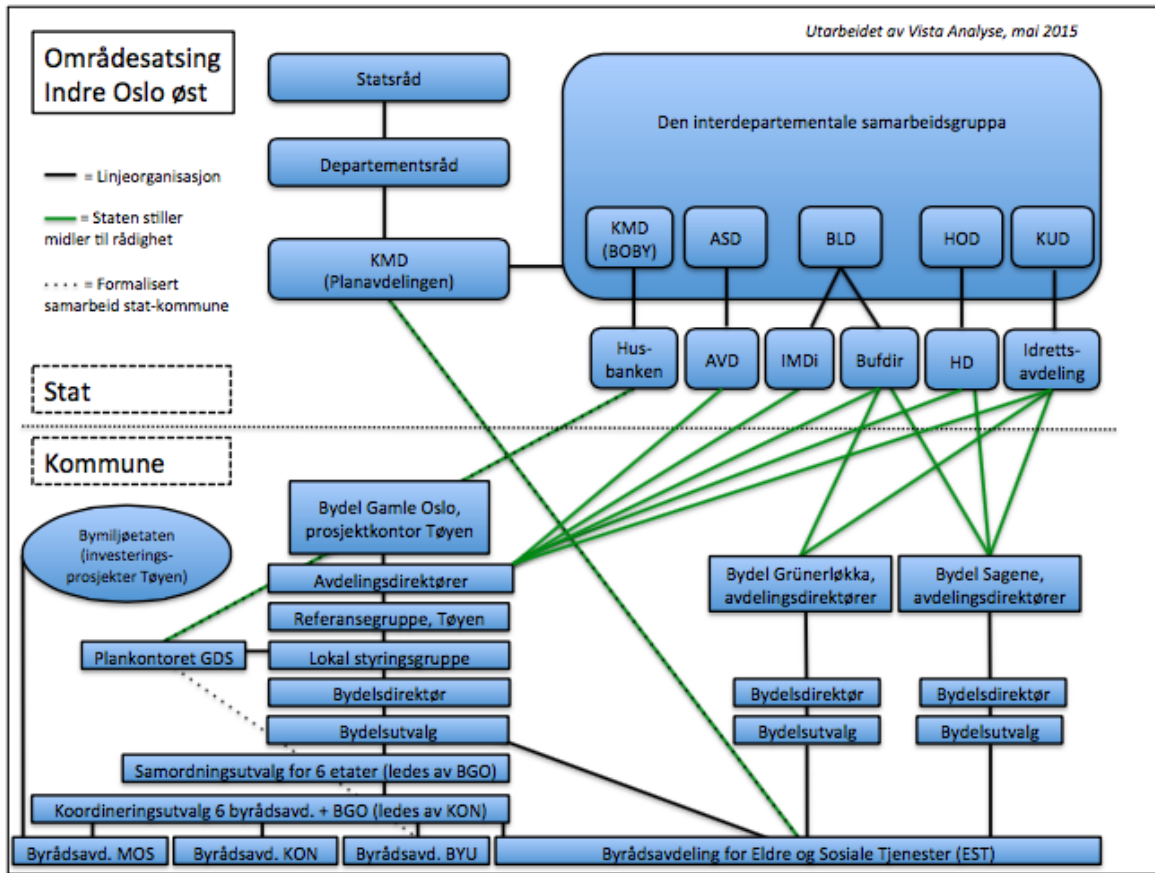
Munch-avtalen inneholdt en forpliktelse fra Oslo kommune om å gå inn med 25 millioner i året i Områdeprogram-perioden på fem år, med start fra 1. januar 2014. I avtalen står det at områdeprogrammet skal "bedre levekårene på Tøyen". Staten ble invitert inn til å delta med tilsvarende beløp, men valgte i stedet å støtte Tøyensatsingen indirekte gjennom områdesatsing Indre Oslo øst, som gjelder bydelene Gamle Oslo, Grünerløkka og Sagene (2014-2018). Disse 25 millionene kommer fra åtte ulike statlige støtteordninger, der fem departementer er involvert.

I juni 2015 publiserte Reinvang mfl. en rapport som tok for seg samarbeidet mellom kommune og stat i tre ulike områdeløft, deriblant Områdeløft Tøyen. Rapporten gir et utfyllende bilde av hvordan det ikke lå noen planer om samarbeid mellom stat og kommune til grunn i en tidlig fase av prosjektet. De statlige midlene på 25 millioner er heller ikke det som kalles "friske" eller "fleksible" midler, da de er bidrag over faste, ordinære ordninger, lyst ut med føringer og forutsetninger om nært samarbeid med blant andre NAV og Husbanken (Reinvang mfl. 2015). I våre intervjuer med bydelsledelsen bekreftes

²² Ifølge eierforumets representant var det vanskelig å finne ut hvem det var i kommunen som formelt eide eller forvaltet den kommunale torgflaten. De fant til slutt ut at Eiendoms- og byfornyelsestetaten/EBY var grunneieren på vegne av Oslo kommune, mens Bydel Gamle Oslo forvaltet området.

²³ Se også <https://www.oslo.kommune.no/politikk-og-administrasjon/prosjekter/toyensatsingen/omradeloft-toyen/>

dette bildet, dette er ”penger som var der fra før og som vi kunne søkt om likevel”. Byrådet ba i utgangspunktet om at midlene skulle bevilges over en pott i statsbudsjettet og at midlene skulle avgrenses mot Tøyen, men dette ble avslått av statsråden. Bydelen må søke etter faste frister som varierer mellom departementene, noe som medfører behov for intern koordinering. De ulike kriteriene, frister og rapporteringsvilkår, samt manglende informasjon om mulighetene for å i det hele tatt søke har gjort at de statlige midlene ikke har blitt utnyttet i full grad. For 2014 er det bevilget 16,65 millioner kroner av de lovede 25 millionene i statlige midler til Områdeløft Tøyen (Reinvang mfl. 2015).

Figur 1: Statlig kommunalt samarbeid i områdesatsing Indre Oslo øst. Kilde: Vista Analyse

Halvannet år etter oppstart er det ”fortsatt uklart for mange av de involverte statlige og kommunale virksomhetene hvem som er kontaktpunktet på kommunal side” (Reinvang mfl. 2015:58). Den uklare organiseringen gjør sitt til at møtefrekvensen blir svært høy og at det innad i den statlige arbeidsgruppa foregår informasjonsutveksling, men lite faglig samarbeid. For å lykkes med en områdesatsing bør tre grunnleggende forhold være på plass; 1) definerte og felles mål som er politisk forankret, 2) felles forståelse av nødvendige virkemidler og 3) avklaring av hvilke virksomheter som bør involveres og deres ulike roller, ifølge Reinvang mfl. 2015. Det konkluderes med at ingen av disse kriteriene på plass i Områdeløft Tøyen.

Områdeløft Tøyen i Bydel Gamle Oslo

Bydelene i Oslo har de siste årene fått mindre økonomiske rammer, samtidig som de lovpålagte oppgavene tar større del av rammen. Eksempler på lovpålagte oppgaver er barnevernstjenesten, barnehageplasser og sykehjemsplasser, mens oppgaver som ikke er lovpålagte kan være ungdomsklubber og seniorsentre. Ifølge bydelens ledelse blir det da mindre til å ”tenke forebygging”. Bydelen er svært

aktive i å søke midler til ulike prosjekter, i 2015 ble 100 millioner finansiert av slike prosjekter. Bydelsadministrasjonens oppfatning av egen organisasjon er derfor at de er rustet til å drive og lede prosjektbasert utvikling. I praksis ser vi at disse "prosjektene" er aktiviteter som gjentas år etter år og som føres inn i linjestrukturen (for eksempel Ungdomsverkstedet).

Den formelle organiseringen for Tøyensatsingen (sentralt nivå) er fordelt på to grupper: 1) en overordnet *koordineringsgruppe*, med representanter fra byrådsavdelinger og Bydel Gamle Oslo (bydelsdirektøren), og 2) et *samordningsutvalg* ledet av Bydel Gamle Oslo (bydelsdirektøren), der blant andre Bymiljøetaten, Plan- og Bygningsetaten (PEB), Utdanningsetaten, Munchmuseet og Grünerløkka deltar. Organisering av Områdeløft Tøyen (det lokale nivået) er inndelt i to grupper som styrer eller kommer med innspill til prosjektet: 1) en lokal *styringsgruppe* der BU-leder er leder, med representanter fra Oppvekst-, kultur- og nærmiljøkomiteen, Byutviklingskomiteen og Helse- og sosialkomiteen i bydelen. Bydelens økonomidirektør og bydelsdirektøren deltar sammen med prosjektleder og prosjektkoordinator fra prosjektkontoret. Her er det også med en representant fra Plankontoret for Groruddalen som ekstern fagperson og en representant fra 2) *referansegruppa*. Den er oppnevnt som en rådgivende gruppe for bydelsdirektøren, med representanter fra lokale organisasjoner og samarbeidspartnere (blant andre Tøyenkampanjen, Tøyen og Vahl skole, Tøyen mødregruppe, Tøyen senter, Ungdomsrådet²⁴, moskeen i Åkebergveien).

30. september 2013 holdt Bydelsutvalget og bydelsadministrasjonen et åpent møte for bydelens befolkning på Cafeteateret på Grønland. Rundt 120 engasjerte innbyggere møtte opp for å dele ideer om utviklingen av Tøyen-området.²⁵ Etter de foreløpige innspillene fra beboerne, blir det konkludert med at befolkningen generelt ønsker en større opplevelse av trygghet og orden i sitt nærmiljø. Dette var knyttet til fysiske forhold som dårlig belysning og forsøpling på eksisterende møteplasser, parker og plasser. De sosiale utfordringene som ble nevnt var knyttet til synlige russcener og kriminalitet. Mange ga uttrykk for at de ønsket seg et hus i nærmiljøet for lokalbefolkningen. Det ble opprettet en innspillmailadresse, og det ble laget en nettside for områdesatsingen. Bydelsdirektøren engasjerte en prosjektkoordinator fra oktober 2013.

Prosjektkontoret

I 2014 ble det tydelig at det var behov for en større prosjektgruppe til å drive områdeløftarbeidet, og det ble ansatt en prosjektleder, samt to prosjektmedarbeidere. I 2015 utgjøres prosjektkontoret av fem ansatte: tre i hel stilling og to i halv stilling. Fram til august 2015 lå prosjektkontoret under Avdeling for Helse, sosial og nærmiljø og prosjektleder rapporterte da til sin avdelingsleder som igjen rapporterte til bydelsdirektøren. Nylig ble prosjektkontoret tatt ut av denne avdelingen og ligger nå direkte under økonomidirektøren.

Prosjektleder har det daglige ansvaret for prosjektet, mens bydelsdirektøren er prosjektansvarlig. Denne modellen betyr i praksis at prosjektleder for Områdeløft Tøyen ikke har mandat til å ta avgjørelser over annen enn driften av prosjektkontoret, sine 4 ansatte og noe kompetanse og utviklingsmidler (1,6 millioner). Prosjektleder har også fått delegert budsjettansvar for de Husbankfinansierte pro-

²⁴ Disse fikk to representanter etter en runde i BU, der Ungdomsrådet påpekte hvor vanskelig det var å være eneste ungdomsrepresentant blant nær 20 voksne (Protokoll i Ungdomsrådet 22.01.2015, s. 3).

²⁵ Sammendrag av bordvertenes referat av kafedialogen Cafeteateret 30. september 2013.

sjektene i områdeløft. Husbank-midlene går til prosjektutvikling, sosialt entreprenørskap, fysiske prosjekter som belysning, utegalleri, møblering på Tøyen torg (Bymiljøetatens ansvar) og styrking av biblioteket som møteplass. Prosjektkontoret innstiller i praksis fordelingen av aktivitetsmidler til BU (1 million i året), men er utover dette administrert av bydelsdirektøren.

I 2015 var de kommunale midlene fordelt med 4,7 millioner til Tøyen skole og 20,3 millioner som bydelsutvalget forvalter. Herunder går 3 millioner årlig til husleie for Aktivitetshuset K1, samt driftsmidler og personalkostnader til prosjektkontoret for områdeløftet. En oversikt over de kommunale midlene bevilget og prosjekter som er satt i gang i 2015 ble forelagt Bydelsutvalget 26. august 2015. I desember 2015 skal bystyret behandle programplan for 2016, som vedtas årlig. Med både kommunalt og statlig finansierte prosjekter er det vedtatt cirka 30 prosjekter for 2015 i områdeløftet.²⁶ Gjennomgangen av framdriften og organiseringen av disse prosjektene viser at midlene hovedsakelig er gått til internopplæring, kursing og ansettelse av personer i bydelsapparatet.

Det står i Munch-avtalen at "De kommunale midlene forvaltes av bydelsutvalget. Det forutsettes at innbyggere, frivillige lag og organisasjoner gis mulighet til deltakelse i beslutningsprosesser". Medvirkning i Områdeløft Tøyen skal i utgangspunktet sikres gjennom referansegruppen og temamøter (for eksempel mot skolene). Saksgangen formelt sett er at bydelsdirektøren skriver en innstilling etter diskusjon med den lokale styringsgruppen, før innstillingen legges fram for referansegruppa. Innstillingen er så ment å skulle tilpasses etter deres innspill. I praksis blir referansegruppens innspill behandlet som høringsinnspill eller har fulgt sak som vedlegg (for eksempel ved behandlingen av aktivitetshuset K1, se kapittel 8). Innstillingen fremmes så for Oppvekst-, kultur- og nærmiljøkomiteen før den går til behandling i bydelsutvalget. I den åpne halvtimen før BU starter er det anledning for bydelens innbyggere eller andre å melde inn sine argumenter. Når BU har vedtatt innstillingen tar bydelsadministrasjonen over for å utføre vedtaket.

Bruken av midlene må altså godkjennes av bydelsutvalget, i tråd med kravet om at det skal være transparente prosesser knyttet til offentlige midler. I tidsavgrensede programsatsinger har en ulike valg når det gjelder organisatorisk forankring, som *koblermodellen* eller *knutepunktmodellen* (Nørve og Sæter 1996). Koblermodellen innebærer at programinitiativer og -tiltak spres på flere hender og kan «eies» av mange i bydelen. På Tøyen kan det se ut til at prosjektet er mer administrativt enn (tverr)faglig forankret, vi har et sterkt administrativt knutepunkt. Dette skaper noen interessekonflikter, hvor det tidsavgrensede prosjektet kan bli en «konkurrent» heller enn en *kobler* og medspiller i arbeidet opp mot innbyggerne.

Kampen om områdeløft Tøyen

Allerede før Tøyensatsingen ble vedtatt ser vi konturene av det som i dag er en kilde til konflikt, at ulike aktører ser på områdeløftet forskjellig og opplever seg mer eller mindre inkludert. En konfliktlinje går på hvorvidt områdeløftet er en levekårssatsing eller et løft for nærmiljøet. I Vistas rapport kommer det frem at noen av respondentene i deres undersøkelse er "kritiske til at en områdesatsing er en ekstraordinær innsats som tildeles ulike områder uten klare kriterier, og at områdene også inkluderer innbyggere som ikke har spesielle behov sammenlignet med befolkningen som helhet" (2015: 51). Foreningene som i utgangspunktet jobbet for å få flere majoritetsnorske barnefamilier til å bli boende på Tøyen og begynne på Tøyen skole, er også svært opptatt av uteområder, trygghet, søppelkasser og lys.

²⁶ Fra Bydelsnotatet "Oppfølging av Munch-avtalen" per juli 2015.

Samtidig er de opptatt av å være et korrektiv til bydelsapparatet, som mange oppfatter er byråkratisk, udemokratisk og lite nytenkende. Dette kan ses på som ulike ”stedsinteresser”: Hvilke interesser for framtidig utvikling finnes blant ulike aktører på Tøyen? Det kan også ses på som en form for kommunikasjonssammenbrudd, der mange av de samme interessene kles i ulik og konfronterende språkdrakt.

Utfordringen på Tøyen ligger ikke bare i organiseringen, men også at det er snakk om mye penger som skal forvaltes på en gang. Områdeløftet hadde sannsynligvis vært mer effektivt dersom det hadde blitt satt av tid til de tidkrevende planleggings- kartleggings og medvirkningsprosessene som er nødvendig før man skal i gang med å gjennomføre prosjekter. Som en av de ansatte på prosjektkontoret sier, ”pengene ble på et vis kastet på oss”. Det er mange avdelinger i bydelen som gjerne vil ha midler til å få realisert tiltak de har gått og drømt om, men ikke hatt råd til: flere utekontakter, et aktivitetshus, ungdomsklubb, flere inn i booppfølgingstjenesten osv. I intervjuer med ulike tjenesteledere i bydelsadministrasjonen kommer slike spørsmål opp som et sentralt tema. En av lederne sier det slik:

Tjenestene i bydelen er redd for ikke å bli tatt med i Tøyensatsingen, vi er redde for ikke å bli hørt. Vi er redde for at Tøyen blir et nytt Grünerløkka, og at mange derfor blir mer ensomme. Tilbakemeldingen fra våre ansatte er at de er veldig dedikerte for de svakeste gruppene, vi ønsker at de skal bli hørt, få en stemme inn. Tøyenmidlene er et kjemp flott tiltak. Der er mange ildsjeler som ønsker å utvikle sine ting, Tøyen og seg selv. Problemet er at offentlige midler må være transparente.

Lederens påpekning handler her hvordan beboeres frie engasjement kan kveles i møte med rapporteringsregler som det kommunale apparatet er lovpålagt. Lederen vektlegger også at mangel på faglig samarbeid kan føre til at de svakeste gruppene glemmes, en er mer interessert i ”sine ting, Tøyen og seg selv”. De sosiale entreprenørene kan gå i feil retninger, er det underliggende budskapet, selv om en verdsetter deres engasjement i prosjektet. Det har oppstått en konflikt mellom det vi kan kalle engasjerte og dedikerte parter, de har kommet i et slags konkurranseforhold:

En må ta tjenesteapparatet inn i løftet på grunn av all kunnskapen som sitter der. I de lovpålagte tjenester er budsjettene stramme, det vi har er lite. Utprøvinger av metoder er veldig begrenset. Vi er avhengig av eksterne midler. Glemmer en dette, blir det som i andre områdeløft når prosjektmidlene opphører, aktiviteten dør når midlene tar slutt fordi tjenesteapparatet ikke er inkludert.

Hun vektlegger at det bør være slik at ”vi alle arbeider for innbyggerne”, og forteller at bydelsansatte har inntrykk av at de engasjerte i Tøyensatsingen ser på dem som en motpart.

Dette forstår vi ikke, vi er jo der for innbyggerne, vi har ikke noe å tjene på dette personlig. De ansatte er *veldig* dedikerte for befolkningen som trenger noe ekstra [...] Alt blir så formelt, vi må møtes og diskutere dette uten noe skriftlig, vi er alle også innbyggere ett eller annet sted, her blir vi liksom en pariakaste. Vi synes jo Tøyenløftet er kjempespennende!

Reell medvirkning?

En annen konfliktlinje går på hvordan reell medvirkning i prosessene rundt løftet blir ivaretatt. Da det i oktober 2013 ble klart at det skulle bevilges 25 millioner årlig over en femårsperiode til Tøyen²⁷, ble det sagt angående medvirkning at: "En referansegruppe skal være rådgivende og medvirke til å sette mål og å komme med innspill til strategiplanen. Referansegruppen skal involveres videre i Tøyensatsingen."²⁸ Sammensetningen i referansegruppen ble vedtatt av bydelsutvalget. Referansegruppen hadde sitt første møte i mai 2014. Flere i referansegruppen uttrykker at de spesielt den siste tiden har opplevd å miste eierskap til løftets satsingsområder, samt en følelse av å bli stilt på sidelinjen ved flere anledninger. "Det er ikke godt nok med muntlige avklaringer i møter", sier en representant i referansegruppen. "Vi skal helst ha diskutert med de andre i foreningen, ikke ta det på sparket." Når vi spør om de opplever å bli tatt med i prosessene rister han på hodet, "det er spill for galleriet, proforma-medvirkning".

At bruken av de tildelte ekstra millionene skal være *transparent*, er noe som uttrykkes av alle lederne i bydelen vi har intervjuet. Dette gjennomsiktighetskravet er selvfølgelig et uttrykk for linjeorganisasjonens formellekrav, hvor offentlige midler ikke kan sløses bort eller brukes til hva som helst. Under disse vilkårene er idealet at det administrative apparatet skal fungere som det pleier i bydelen, også når det gjelder nyskappingsmidler. Samtidig krever referansegruppen at *prosessene* skal være transparente og innebære reell medvirkning. Diskusjonen som kom opp i BU-møtet 12. februar 2015 viser noe av denne konflikten. En representant fra Tøyeninitiativet står på talerstolen under åpen halvtime og forteller bydelspolitikere om det de ser som uryddige prosesser og lite bruk av fagressurser. "Vi er bekymret for veien prosjektet har tatt. (...) Politisk representasjon er ikke ivaretatt når administrasjonen behandler saker de selv foreslår. BU bør ta kontrollen tilbake."

I BUs åpen halvtime 12. februar 2015 ber en også beboer som er aktiv i Tøyenkampanjen om ordet: "Tøyens viktigste ressurs er vi som bor her. Ta på alvor vår forvirring, motløshet og sørg for medbestemmelse. Spør oss." Det vi ser her er et ønske fra beboere å bli hørt og tatt med på råd, mens opplevelsen i dag er at mye av dette er skinnprosesser. Som en representant fra referansegruppa sier, "hvis man bevisst bruker gratis arbeidskraft og ikke har med medvirkning er det kynisk utnyttelse". Han forteller at folk brenner seg ut på å jobbe frivillig opp mot Tøyenløftet. "Det har skjedd allerede. Mange flere var engasjerte for to år siden."

Bydelen har fulgt opp innspillet fra representanter i referansegruppa. I dokumentet "Oppfølging av Munch-avtalen" per juli 2015, står det at "Det er planlagt workshop i september 2015 i referansegruppa. Tema blir å tydeliggjøre referansegruppas arbeidsmåte, rolle og funksjon slik at de kan spille en større rolle inn i områdeløftprosjektene." Det er en forførende idé at alle borgere blir aktive medborgere, men er bydelen da klar over hva de ber om?

"... something is missing. While, through the agency of community development, active citizenship aims at mobilizing local communities to 'volunteer and help out' (...) it does not aim at mobilizing them to query, question and analyse why it is necessary" (Gaynor 2009: 28).

Diskusjonene går til tider hardt for seg når det gjelder prioriteringer, bruk av midlene fra løftet og

²⁷ Bu-sak 115-2013 Områdesatsing for Tøyen og Gamle Oslo, s. 1

²⁸ Bu-sak 115-2013 Områdesatsing for Tøyen og Gamle Oslo, s. 3

føringer for hvem som skal dra nytte av endringene på Tøyen, spesielt blant aktive og engasjerte beboere. Flere av disse er med i referansegrupper eller kjenner folk som er deltagende i ulike prosesser. Samtidig er det beboere vi snakker med som forteller at de vet svært lite om hva som foregår gjennom Tøyenløftet og at de ikke opplever "at det skjer noe". Bydelen og etatene har etter at Oslo kommune la om nettsidene sine ikke samme tilgang som tidligere til å legge ut informasjon. Bydelen informerer om områdeløft-prosjekter via egen Facebook og Twitter-konto, men blant beboere er det oftere Facebook-meldinger fra Tøyenkampanjen eller andre engasjerte aktivister som leses, "likes" og deles videre.²⁹ Reell medvirkning fra beboere er avhengig av at informasjonsflyten fra det kommunale apparatet fungerer. Det kan man vanskelig si at den gjør i dag.

Oppsummering

Tøyen har siden 1800-tallet vært et område preget av sosiale nød, dårlige og helsefarlige boliger og høy botetthet. Områdeløft Tøyen er det siste i rekken av gjentatte byfornyingsprogrammer og som ble vedtatt som en del av avtalen om flytting av Munchmuseet i 2013. Et områdeløft er en metode der fysiske og sosiale tiltak skal bidra til "helhetlig, varig og lokalt forankret utviklingsarbeid" i områder med levekårsutfordringer. Områdeløftet hadde flere fødselshjelpere, deriblant engasjerte lokale beboere som hadde som mål å gjøre Tøyen til et sted der familier blir boende også når barna når skolealder. Oslo kommune gikk inn med 25 millioner årlig i perioden 2014-2018, og staten ble invitert til å gjøre tilsvarende. Samarbeidet mellom stat og kommune har til nå vært på et minimum, et annet ankepunkt fra bydelens side er at de statlige midlene i all hovedsak ikke er "friske" midler. Områdeløft Tøyen driftes av Bydel Gamle Oslo, med bydelsdirektøren som prosjektleder og et prosjektkontor som driver selve områdeløftarbeidet.

Bydelsutvalget forvalter midlene gjennom vedtak. En referansegruppe bestående av representanter fra lokale lag, foreninger, religiøse miljøer og ungdomsrepresentanter skal sikre medvirkning i byutviklingsprosessene. Gjennom samtaler og observasjoner i BU-møter kommer det klart fram at ulike aktører ser på områdeløftet forskjellig og opplever seg mer eller mindre inkludert. En konfliktlinje går på hvorvidt områdeløftet er en levekårsatsing eller et løft for nærmiljøet. Her virker det som at mangelen på en felles forståelse av hva løftet er og hvem det er til for, setter dedikerte ansatte i tjenesteapparatet opp mot engasjerte lokale aktivister. En annen går på hvordan reell medvirkning i prosessene rundt løftet blir ivaretatt. Bydelen lykkes på grunn av Oslo kommunes sentraliserte nettsider i liten grad å informere det brede lag av beboere om områdeløftets tiltak og prosjekter. Det overordnede målet for områdeløft Tøyen er å "bidra til at Tøyen oppleves som et trygt, inkluderende sted med en befolkning som vil bli boende". Hva dette betyr i praksis er det ulike meninger om. Et godt utgangspunkt vil være å få mer kunnskap om hvem det er som bor på Tøyen.

²⁹ Fra "Oppfølging av Munch-avtalen per juli 2015" står det at "Områdeløftet er gjort synlig på sosiale medier gjennom Gamle Oslos Facebook-sider."

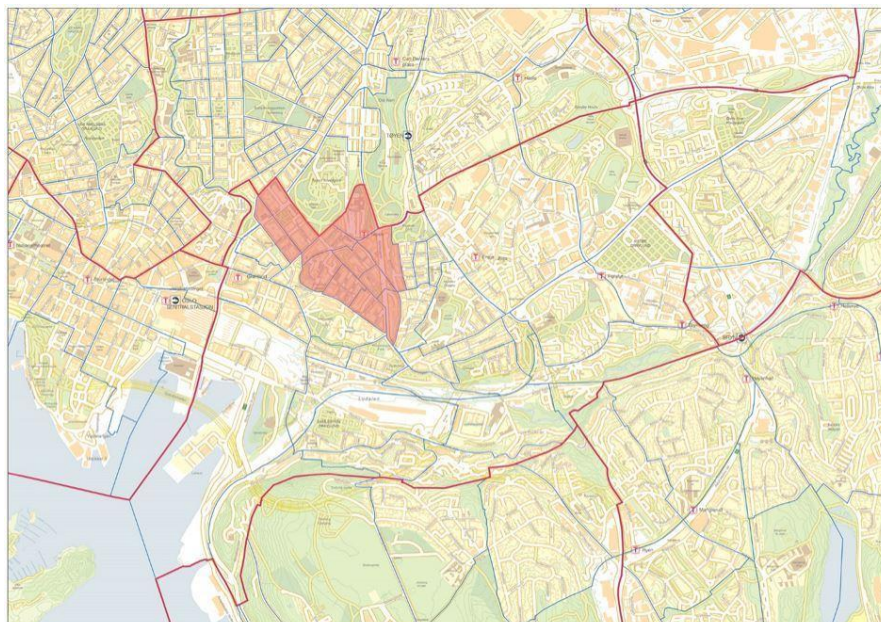
4. Hvem bor på Tøyen?

Tøyen er stedet i hjerte av by'n
her bor vi og trives det er litt av et syn
Forskjellige farger i et stort maleri
Solen skal skinne på oss og vår fremtid.

(Tøyensangen)

Vi gir i denne delen et riss av befolknings sammensetning og levekår på Tøyen, og sier noe om i hvilken grad området preges av stabilitet eller endring på disse feltene. Vi analyserer dagens beboersammensetning, utviklingen over tid, hovedtrender i flyttemønsteret ut og inn av området og levekårsutviklingen. Vi starter med å vise Tøyens plassering i Oslo indre øst (Kart 1). Tøyen har en svært sentral beliggenhet i hovedstaden nær Norges viktigste kollektivknutepunkt med jernbane, flytog, bussterminal samt gode lokale forbindelser med t-bane og busser. Tøyen tilhører Bydel Gamle Oslo og er omkranset av Grønland, Grünerløkka, Botanisk hage, Tøyenparken, Kampen, Galgeberg og Bjørvika. Området er godt integrert i den tette byveven i indre by, og har stor variasjon i byplangrep og bebyggelse fra ulike tidsepoker og en variert urban topografi.

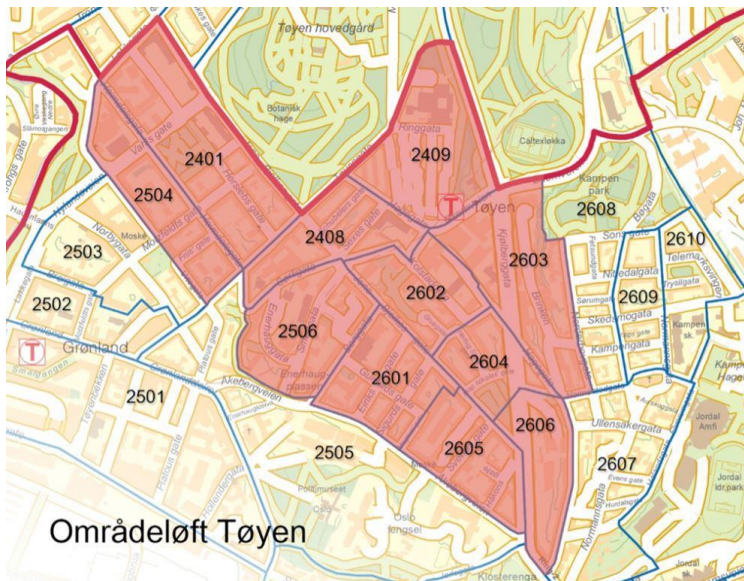
Det røde feltet på kartene (Kart 1, 2 og 3) viser områdeløftet slik det er definert ut fra 11 grunnkretser

Kart 1: Tøyen i byen

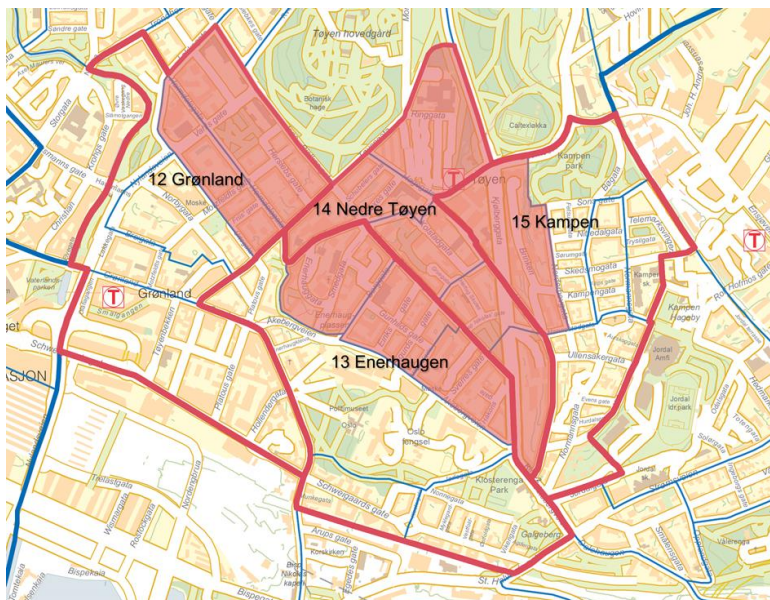
som er de minste geografiske sonene vi har befolkningsstatistikk for. Dette er også blant grunnene for at grensene til områdeløftet er definert etter grunnkretser, slik at man over en periode kan se på utviklingstrekk i befolkningen. Grunnkretsene er grunnenheten i dette systemet. Deretter følger delbydeler som består av noen få grunnkretser, og hver bydel består igjen av et visst antall delbydeler. Det defi-

nerede området for innsatsen i Tøyen områdeløft består av de nevnte 11 grunnkretsene, og området består av hele delbydel Nedre Tøyen, samt den østlige delen av delbydel Grønland, den nordøstlige delen av delbydel Enerhaugen og den vestlige delen av delbydel Kampen (kart 3). Områdeløftet grenser mot Bydel Grünerløkka i nord.

Kart 2: Tøyen områdeløft med grunnkretsgrenser og -nummer.

Når vi presenterer tall for befolkningen i Tøyen områdeløft er det altså denne avgrensningen som er benyttet. Og tallene for områdeløftet sammenlignes med Oslo totalt, Bydel Gamle Oslo og de omkringliggende delbydelene. I 2014 var det i overkant av 13 600 personer som var registrert bosatt innenfor Tøyen områdeløft. For å gjøre teksten mer lesbar benytter vi ofte kun Tøyen når vi sikter til Tøyen områdeløft. Da utelukker vi deler av området som på folkemunne kalles Tøyen, nemlig Botanisk hage og Tøyenparken. Vi inkluderer samtidig området på Grønland rundt Vahl skole og Hersleb videregående skole, som er en del av det definerte områdeløftet.

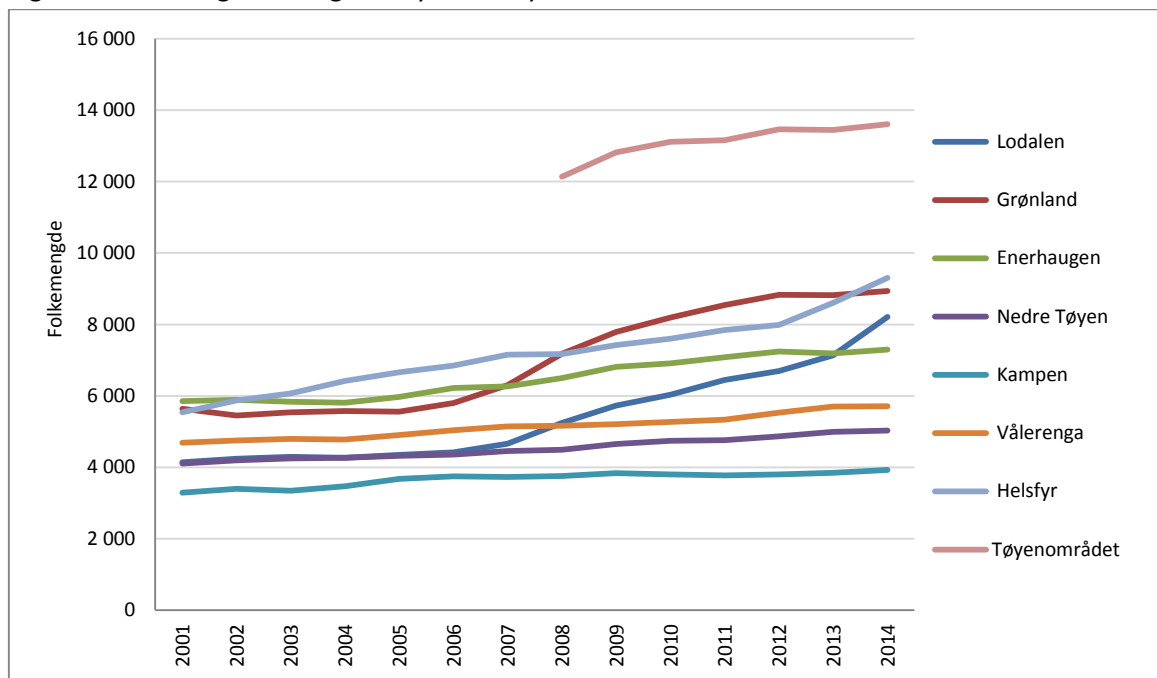
Kart 3: Tøyen områdeløft og de aktuelle delbydelene Grønland, Enerhaugen, Nedre Tøyen og Kampen.

Demografi

Befolkningsutvikling

Fra 2001 til 2014 økte folkemengden i Bydel Gamle Oslo fra 33 000 til vel 48 000. Det tilsvarer en vekst på 46 prosent. Kraftigst vekst har det vært i delbydelene Lodalen, Helsfyr og Grønland. I hele Oslo økte folkemengden med 25 prosent i samme periode. For området løft Tøyen har vi tall for perioden 2008 til 2014 og i løpet av disse årene økte folkemengden med 12 prosent fra 12 040 til 13 611. Det meste av denne veksten kom i den delen av området løftet som tilhører delbydel Grønland og til dels Enerhaugen. Som vi ser av figuren hadde delbydelene Nedre Tøyen og Kampen svært lav vekst.

Figur 2. Befolkningsutvikling i delbydeler i Bydel Gamle Oslo. 2001-2014.

Kilde: Oslostatistikken, Utviklings- og kompetanseetaten, Oslo kommune

Tøyen er et av de tettest befolkede områdene i Oslo. I 2012 var de fem grunnkretsene lengst sør i området blant de 20 grunnkretsene med høyest befolkningstetthet i hele Oslo (Oslo kommune 2014a:23). Dette gjelder særlig langs Magnus gate / Jens Bjelkes gate, nederst i Borggata, hjørnet Jens Bjelkes gate og Smedgata, samt området rundt Tøyen senter. Disse områdene kjennetegnes av boligbebyggelse i flere etasjer og en høy andel barnefamilier. Barn og ungdom er altså konsentrert i disse områdene (ibid). Den geografiske konsentrasjonen av aldersgruppen 19-39 år, som omfatter foreldrene til disse barna, sammenfaller naturlig nok med disse områdene. Samtidig er det flere områder som fremstår som særlig populære for unge voksne uten barn – som kvartalene mellom Sørligata og Tøyengata og i området nordvest for Sommerfrydsparken. Eldre beboere har tyngdepunkter på Enerhaugen og ved Tøyen senter (Oslo kommune 2014a:23).

Det er kun den folkeregistrerte befolkningen i området som vi får kunnskap om gjennom offentlig statistikk. Antagelig er det reelle folketallet en god del høyere. Tøyen og Grønland er sannsynligvis blant områdene i Oslo med høyest uregistrert befolkning. En rekke uavhengige faktorer tilsier at det er en god del uregistrerte personer bosatt på Tøyen, som sentrumsbeliggenhet, høy leieandel, studentboliger, relativt sett lave boligpriser, stor andel som flytter hvert år, mange innvandrere av ulike kategorier

som har en løs tilknytning til Norge, mange institusjoner som retter seg mot sosialt vanskeligstilte og bostedsløse med midlertidige og flyktige boforhold, midlertidige boligtilbud.

Alders- og husholdssammensetning

Befolkningen på Tøyen har nesten identisk alderssammensetning med Bydel Gamle Oslo, og skiller seg først og fremst fra snittet for Oslo ved svært mange unge voksne i 20-årene og relativt få over 50 år. Ellers er det relativt mange førskolebarn, mens barn og unge i skolealder (6 til 19 år) er det færre av. Folk i 30- og 40-årene er også noe overrepresentert. Denne aldersprofilen er ganske typisk for sentrumsbydelene.

Tabell 1. Alderssammensetning for noen delbydeler og for Tøyen områdeløft i Bydel Gamle Oslo per 1.1.2014

	0-5 år	6-15 år	16-19 år	20-29 år	30-49 år	50-66 år	67-79 år	80 år +	Totalt
Bydel Gamle Oslo	9,3	7,0	2,5	22,1	40,5	13,6	3,7	1,4	48417
Grønland	8,7	6,8	3,0	27,1	38,3	11,9	3,3	1,0	8936
Enerhaugen	9,1	7,6	2,9	23,9	40,5	12,3	2,8	0,9	7297
Nedre Tøyen	10,6	6,9	2,2	24,2	42,2	10,5	2,6	0,9	5025
Tøyenområdet	9,5	7,3	2,9	23,8	40,2	11,6	3,3	1,4	13611

Kilde: Oslostatistikken, Utviklings- og kompetanseetaten, Oslo kommune

I om lag to av tre husholdninger i områdeløftet bor det bare én person i 2014. Dette er betydelig høyere enn for byen som helhet, men et typisk trekk ved et sentrumsområde med mange små leiligheter. Nedre Tøyen og Grønland delbydeler hadde 65 prosent aleneboende i 2014, mens Enerhaugen hadde 63 prosent. Tilsvarende tall for Oslo og Bydel Gamle Oslo var henholdsvis 53 og 60 prosent.

I 16 prosent av husholdningene i delbydel Nedre Tøyen bor det barn. Mens 6 prosent er enslige forsørgere med barn, er 10 prosent par med barn i samme delbydel. Tilsvarende for Enerhaugen og Grønland er henholdsvis 4 og 11 prosent, og 4 og 9 prosent. Innenfor områdeløftet er altså andelen enslige forsørgere om lag 5 prosent, mot 4 prosent både for Bydel Gamle Oslo og Oslo totalt. Tallene skiller også mellom familier med barn 0-5 og 6-17 år, her viser tallene en overvekt av familier med de minste barna (0-5 år) i delbydelene som utgjør kjernen i områdeløftet. Dette bekrefter altså tendensen til utflytting når man nærmer seg skolealder.

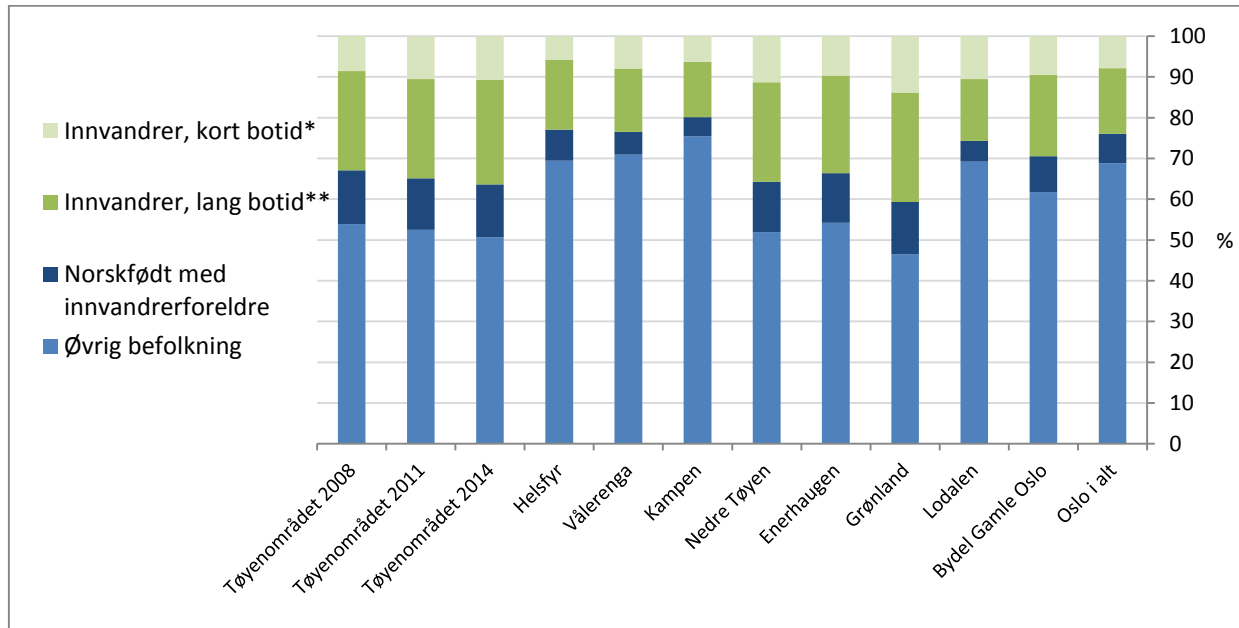
Minoritetsbakgrunn

Andelen med minoritetsbakgrunn i Oslo lå på 31 prosent i 2014, mens den i Bydel Gamle Oslo lå på 38 prosent (figur 3). Minoritetsbakgrunn er her definert som personer som selv har innvandret eller er norskfødte av innvandrere fra alle nasjonaliteter. Vi skal senere se på hvilke land beboere med minoritetsbakgrunn i hovedsak kommer fra.

Andelen med minoritetsbakgrunn på Tøyen ligger høyere enn i Gamle Oslo samlet, og har økt svakt fra 46 prosent i 2008 til 49 prosent i 2014. Grønland er den eneste av delbydelene i bydelen som har høyere andel med minoritetsbakgrunn enn Tøyen områdeløft, mens delbydel Nedre Tøyen og Enerhaugen ligger om lag likt med Tøyen områdeløft som helhet. Hvis vi ser nærmere på norskfødte av innvandrerforeldre og innvandrere med kort og lang botid ligger andelen av alle tre gruppene høyere på Tøyen enn i Oslo, Bydel Gamle Oslo og bydelens fleste delbydeler, unntatt Grønland.

Gruppen av innvandrere med kort botid (5 år eller mindre) er interessant fordi de er i starten av sin integreringsprosess og kan tenkes å ha behov for ekstra støtte på ulike felt. Innenfor Tøyen områdeløft er det en svakt økende andel innvandrere med kort botid i perioden, fra 8,6 prosent i 2008 til 10,6 prosent i 2014. Det er litt høyere enn for Oslo (7,8) og Gamle Bydel Oslo (9,5) samme år. Av delbydelene i området er andelen innvandrere med kort botid noe høyere på Grønland og Nedre Tøyen, mens på Kampen er den betydelig lavere.

Figur 3. Befolkningen etter innvandrerbakgrunn. 1.1.2014 (For Tøyen: 2008, 2011 og 2014).

Kilde: Oslostatistikken, Utviklings- og kompetanseetaten, Oslo kommune

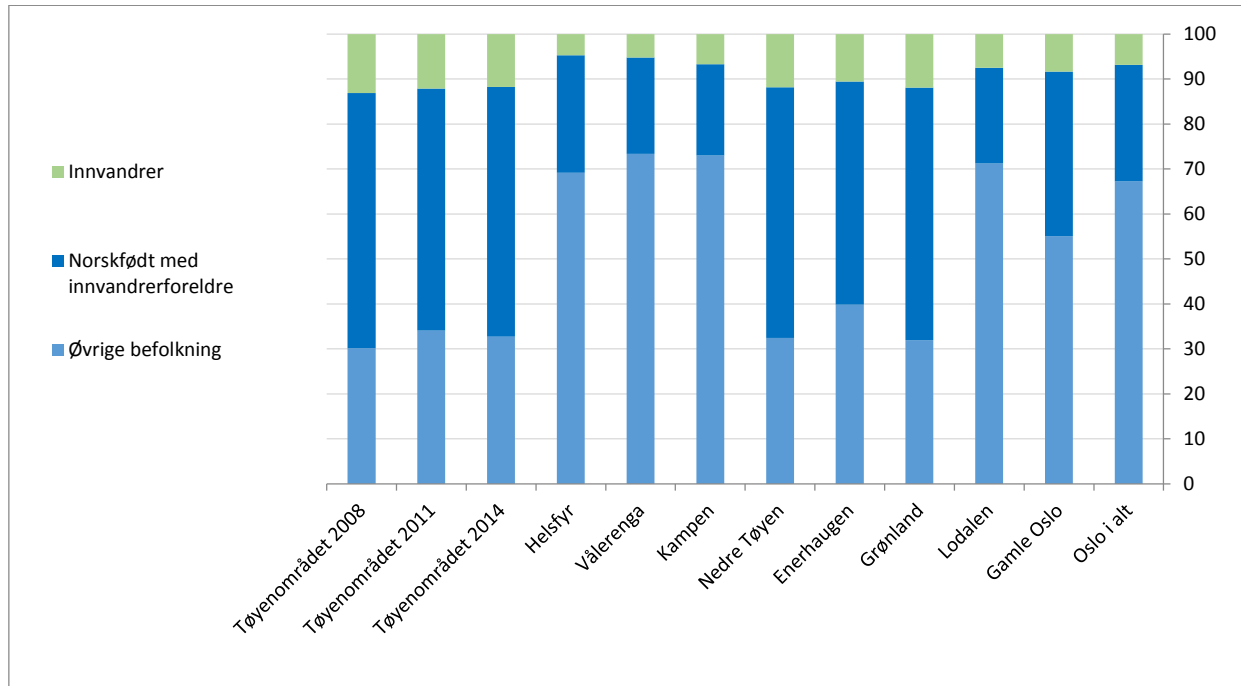
* Kort botid: Første ankomst til Norge i 2009 eller senere.

** Lang botid: Første ankomst til Norge i 2008 eller tidligere.

Sammenlignet med Oslo (33%) og Bydel Gamle Oslo (45%) er andelen med minoritetsbakgrunn under 16 år betydelig høyere på Tøyen (68 %) (figur 4). En tilsvarende høy andel er det i delbydel Nedre Tøyen som omfattes av områdeløftet, samt Grønland og Enerhaugen som delvis er del av områdeløftet. Minoritetsandelen blant barn og unge under 16 år innenfor områdeløftet viser en minimal nedgang i perioden fra 2008 til 2014, dette gjelder både for innvandrere og norskfødte med innvandrerforeldre. Innvandrergruppene i Bydel Gamle Oslo og innenfor Tøyen områdeløft kommer stort sett fra de samme landene, men med noen små forskjeller. Gruppene med bakgrunn fra Somalia, Pakistan, Irak og Sverige er de fire største gruppene med Somalia som den klart største (figur 5 a og b).

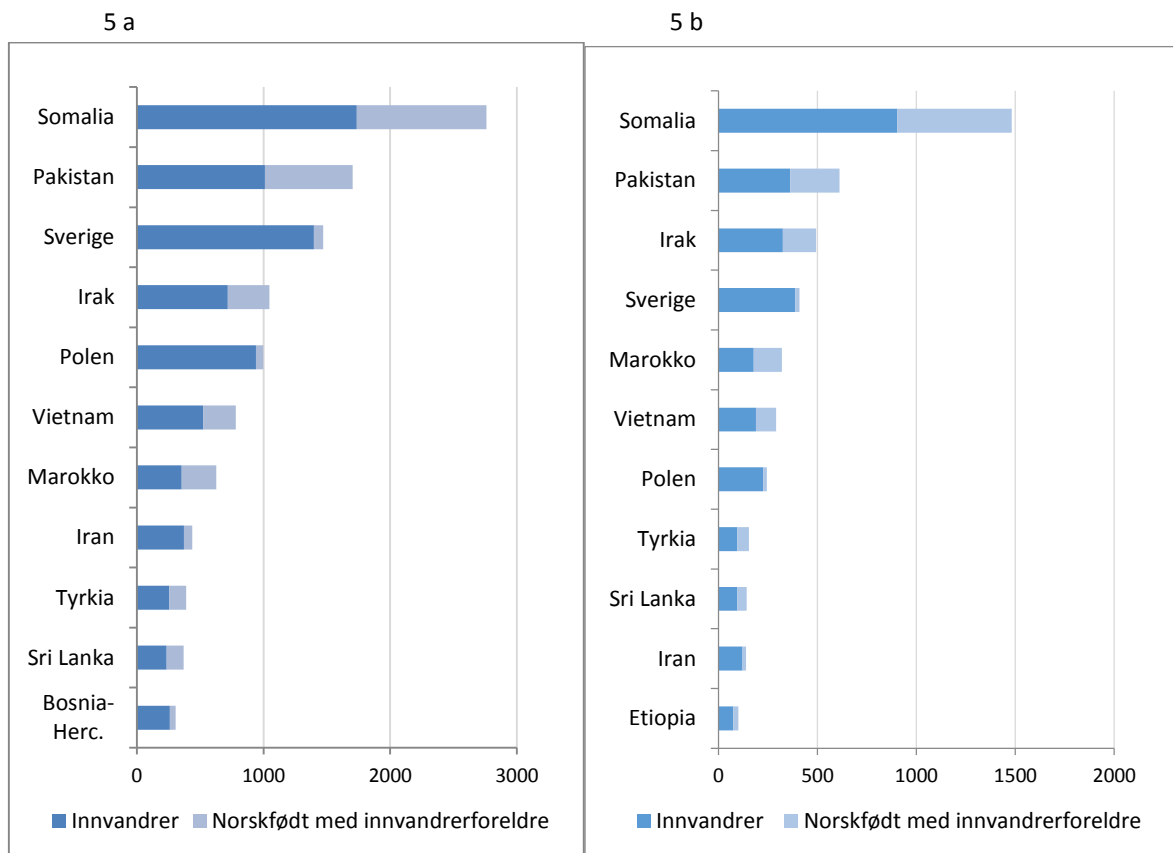
Personer som har innvandret fra Somalia eller er norskfødte med foreldre født i Somalia, er den aller største minoritetsgruppen både i bydelen og i områdeløft Tøyen. Vi ser også at over halvparten av dem har selv innvandret, og over halvparten av dem som er bosatt i bydelen bor innenfor Tøyenløftet. Innenfor bydelen er denne gruppen altså særlig konsentrert i Tøyenområdet. Hver tiende beboer på Tøyen har somalisk bakgrunn. Noe av forklaringen på den høye andelen somaliere er antagelig at området har en høy andel utleieboliger, både private og kommunale. Det er godt kjent at somaliere i større grad enn andre innvandrergrupper bor i leide boliger, noe som blant annet kan forklares med at de er blant de nyeste innvandrergruppene i Norge (det tar ofte tid å opparbeide seg ressurser til å kjøpe bolig), har relativt lav sysselsettingsgrad og ikke minst at det for mange somaliere av religiøse

Figur 4. Befolkning under 16 år etter innvandrerbakgrunn. 1.1.2014.

Kilde: Oslostatistikken, Utviklings- og kompetanseetaten, Oslo kommune

Figur 5 a & b. Ti største innvandrergupper i Bydel Gamle Oslo (a - venstre) og Tøyen områdeløft (b - høyre) 1.1.2014.

Kilde: Oslostatistikken, Utviklings- og kompetanseetaten, Oslo kommune

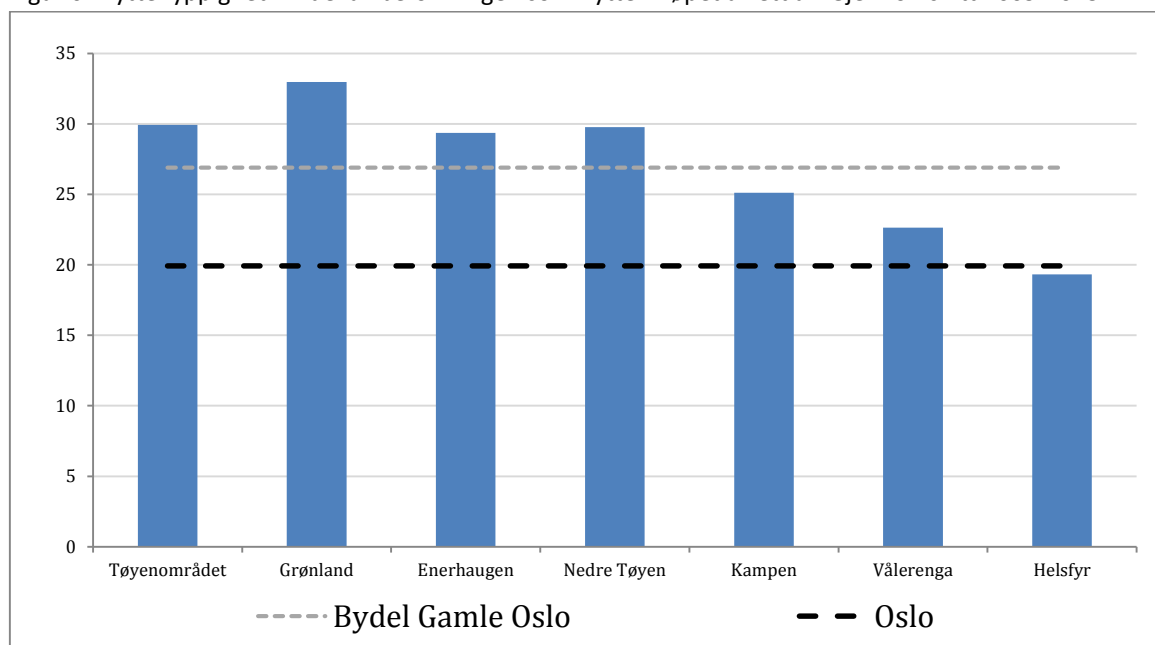
årsaker ikke er akseptert å ta opp lån der man betaler rente. IMDI og Senter for flyktninger og innvandrere (SeFI), går hvert år gjennom hvilke asylsøkere med opphold som skal bosettes i bydelen, ut i fra blant annet familietilhørighet, helsesituasjon, landbakgrunn og lengde på opphold i asylmottak for bosetting (ca. 40 i 2014).

Både i bydelen og innenfor områdeløftet er det tydelig at andelen som selv har innvandret er svært høy. Andelen med relativt kort botid er også høy. Denne delen av byen er i større grad enn de flerkulturelle områdene i Groruddalen og Søndre Nordstrand preget av nyankomne innvandrere. Blant de ti største landgruppene er det kun Sverige og Polen som er europeiske land. De øvrige er afrikanske og asiatiske.

Flytting

Flyttehyppighet blir ofte benyttet som et mål på stabiliteten i et boområde. Flyttehyppighet måler hvor stor prosentandel av beboerne som flytter per år. Selv om høy flyttehyppighet også kan sees mer positivt som et uttrykk for en viss dynamikk og motvirke for fastlåste lokale mønstre av normer og relasjoner, kan det være negativt hvis mange av beboerne har et kortvarig og løst forhold til stedet: Trygghet, tilhørighet og godt naboskap fordrer en viss stabilitet.

Figur 6. Flyttehyppighet. Andel av befolkningen som flytter i løpet av ett år. Gjennomsnitt 2009-2013.

Kilde: Oslostatistikken, Utviklings- og kompetanseetaten, Oslo kommune

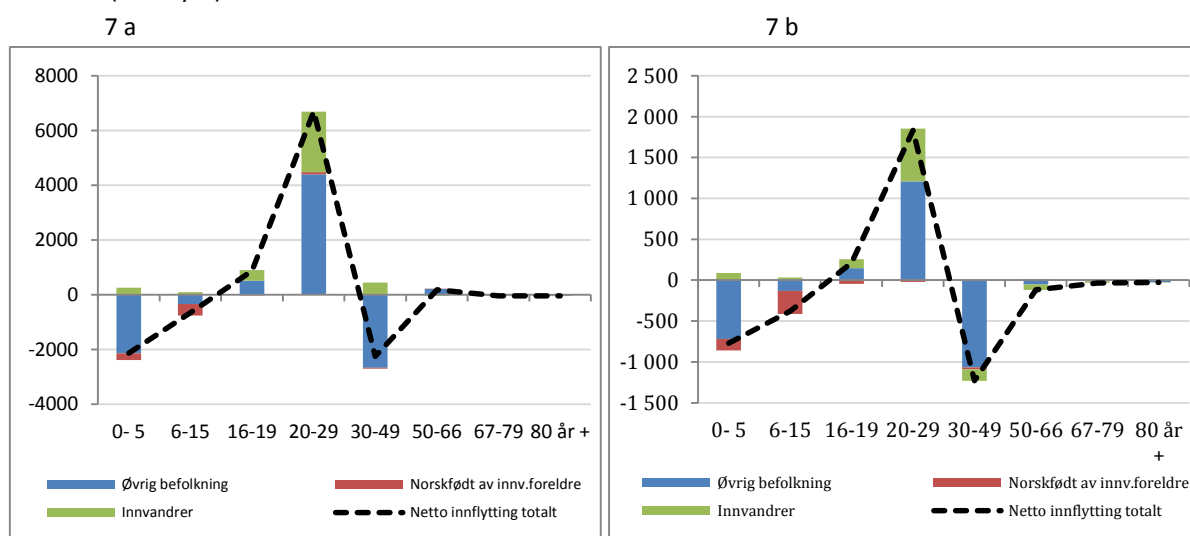
Tøyenområdet og de tre delbydelene Grønland, Enerhaugen og Nedre Tøyen har en flyttehyppighet som ligger betydelig høyere enn gjennomsnittet for Oslo, og også høyere enn for Bydel Gamle Oslo (figur 6). De er i så måte typiske for sentrumsområder som ofte har en høyere årlig utskifting av befolkningen enn mer etablerte boligstrøk i lengre avstand fra sentrum. Samtidig er det en rekke andre forhold utover sentrumspreget som spiller inn, som for eksempel andel utleieboliger og størrelsen på boligene.

Går vi mer detaljert inn på tallene ser vi at 30 prosent av beboerne i Tøyenområdet er på flyttefot i løpet av et år, mot 20 prosent for Oslo, og 27 prosent for Bydel Gamle Oslo. Delbydel Grønland ligger

høyest med 33 prosent, og er det eneste området som ligger høyere enn Tøyen. En studie av flytting i en lengre tidsperiode (2004-2012) viser at gjennomsnittlig bruttflytting i Tøyenområdet var på 29 prosent, og bekrefter at Tøyen lenge har vært et område der svært mange er på flyttefot (Damvad 2015). Tilsvarende andel var på 18 prosent for øvrige områdeløftområder, som stort sett er drabantbyområder i Oslo, Bergen og Trondheim som også har områdeløft. Folketilveksten skyldes ikke primært innenlandsk flytting, men innvandring fra utlandet og dels av at det fødes mange barn, noe som gir et fødselsoverskudd (Damvad 2015).

At om lag hver tredje beboer i Tøyenområdet er på flyttefot hvert år har betydning for stabiliteten på ulike lokale arenaer, og sees særlig som en utfordring for mange av institusjonene og tilbudene rettet mot barn og unge som barnehage, skole og fritidstilbud. Men også arenaer for voksne bærer preg av dette, når sosial kontakt mellom naboer og frivillig engasjement i nærmiljøet oppleves av flere som utfordrende fordi mange opplever at personer de knytter seg til forsvinner etter kort tid. Den svært sentrale beliggenheten som området har i hovedstaden, kombinert med rollen det har som det viktigste stedet for institusjoner og næringsliv rettet mot minoritetsbefolkningen gjør at en noe høyere mobilitet må sees som naturlig og uunngåelig. Samtidig er nettopp dette kvaliteter ved stedet som gjør det attraktivt for mange grupper av beboere og besøkende. Ifølge tall fra Oslo kommunes statistikkbank er tallene for flytting nokså faste over tid.

Figur 7 a og b. Nettoflytting for etter alder og innvandringsbakgrunn for Bydel Gamle Oslo (a - venstre) og Tøyenområdet (b - høyre). 2009-2013.

Kilde: Oslostatistikken, Utviklings- og kompetanseetaten, Oslo kommune

Søyler under streken i figur 7 a og b indikerer at den totale flyttestrømmen er negativ, altså flere flytter fra enn til, mens søyler over streken indikerer at den samlede flyttestrømmen er positiv, altså flere flytter til enn fra.

Siste fem års flyttetendens, både for bydelen og Tøyenområdet, viser en sterk netto utflytting av barn under 16 år og 30-49-åringene (figur 7 a & b). Det gjenspeiler en sterk utflytting av særlig barnefamilier med barn i førskolealder. Særlig høy netto innflytting er det for aldersgruppen 20-29 år. Disse tendensene forsterker inntrykket som alderssammensetningen (tabell 1) gav av at bydelen og Tøyen preges av en høy andel unge voksne i 20-årene, og gir også en pekepinn om at det blant den høye andelen 30-40-åringene som blir boende i stor grad er personer uten barn. Disse enslige voksne kan risikere å ikke

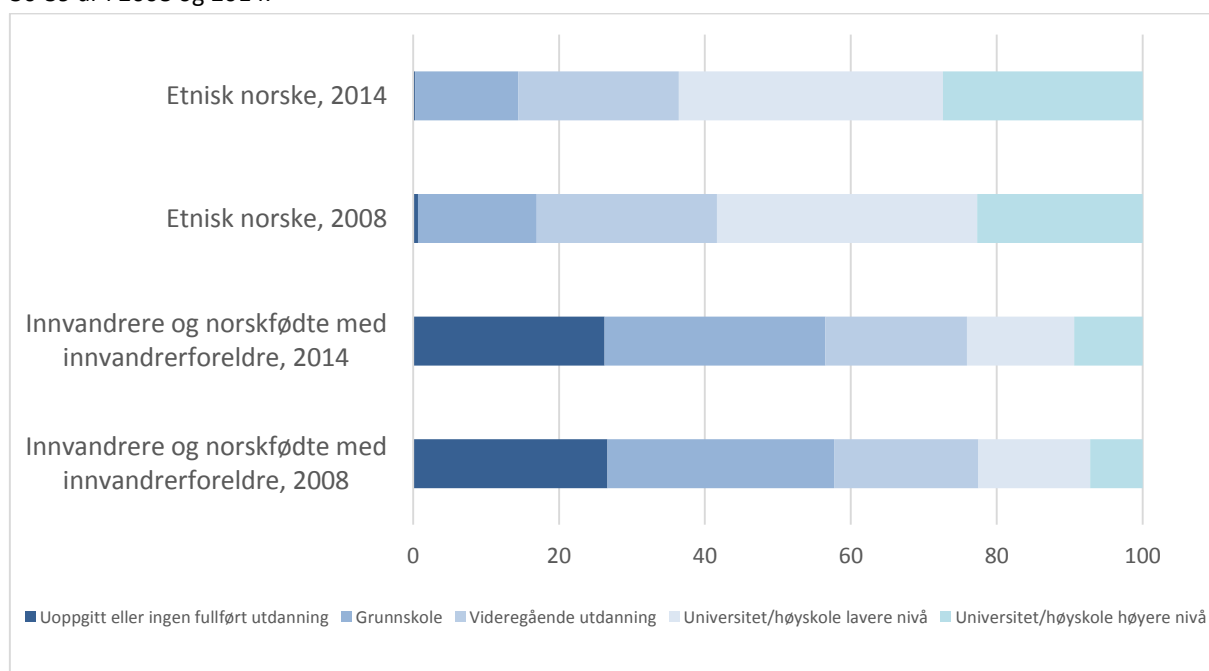
kommer til orde i de sammenhengene der løftet diskuteres, fordi de nettopp ikke er i den demografiske gruppen som får mest oppmerksomhet.

Sosioøkonomi og levekår

Utdanning

Utdanning har en verdi i seg selv, og er av stor betydning for mulighetene på arbeidsmarkedet. Fullført utdanning er en dokumentasjon av formell kompetanse som kreves for svært mange jobber og kan av arbeidsgivere forstås som et tegn på ansvarlighet, sosial integrasjon og utholdenhet. Vi har valgt å fokusere på aldersgruppen 30-59 år. Årsaken til at personer i 20-årene er utelatt er at disse ofte er under utdanning og dermed vanskelig kan plasseres. De som er 60 år eller eldre er mindre interessante i denne sammenhengen dels fordi de nærmer seg pensjonsalder, og dels fordi utdanningsnivået til denne gruppen sier lite om hvordan beboersammensetningen vil utvikle seg framover. I tillegg utgjør denne aldersgruppen en relativt liten andel (8 prosent) av befolkningen i Tøyenområdet.

Figur 8. Utdanningsnivå for majoritetsnorske og befolkning med innvandrerbakgrunn i Tøyenområdet i alderen 30-59 år i 2008 og 2014.

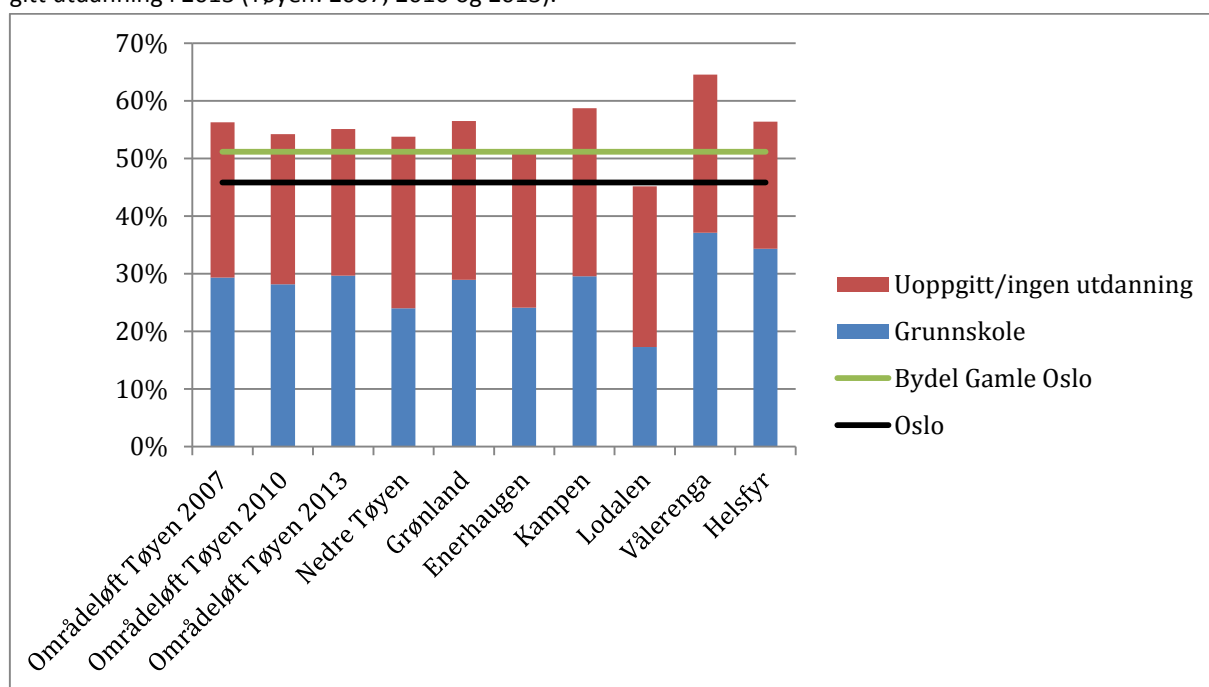

Kilde: Oslostatistikken, Utviklings- og kompetanseetaten, Oslo kommune

Den majoritetsnorske befolkningen i Tøyenområdet er svært velutdannet og tendensen er økende: i 2008 hadde 58 prosent av dem høyskole/universitetsutdanning og 2014 er andelen økt til 65 prosent (figur 8). Dette er høyere enn for Oslo og Bydel Gamle Oslo som begge ligger på 61 prosent. Dette er en tydelig indikasjon på gentrifiseringstendensene på Tøyen. Unge med høy utdanning er på vei inn.

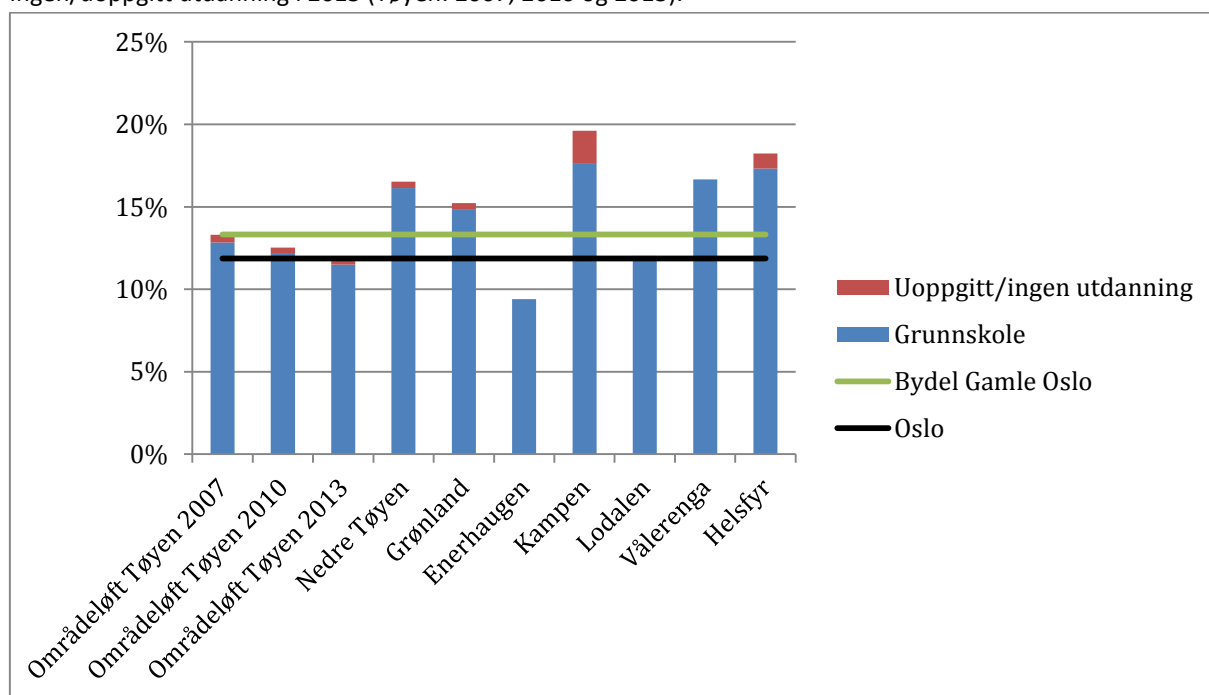
Tilsvarende tall for beboere med minoritetsbakgrunn var 22 prosent i 2008, og 24 prosent i 2014, som er lavere enn for Oslo (32 prosent) og Bydel Gamle Oslo (28 prosent). På tross av en svak økning i høyt utdannede også i minoritetsbefolkningen i Tøyenområdet er forskjellen mellom minoritet og majoritet økende når det gjelder utdanningsnivå: 2 av 3 majoritetsnorske har utdanning på høyskole/universitetsnivå mens 1 av 5 med minoritetsbakgrunn har tilsvarende. I sistnevnte gruppe har dessuten 1 av 4

Figur 9. Andel innbyggere med innvandrerbakgrunn i alderen 30-59 år som har kun grunnskole eller ingen/uopp-gitt utdanning i 2013 (Tøyen: 2007, 2010 og 2013).

Kilde: Oslostatistikken, Utviklings- og kompetanseetaten, Oslo kommune

Figur 10. Andel innbyggere med etnisk norsk bakgrunn i alderen 30-59 år som har kun grunnskole eller ingen/uopp-gitt utdanning i 2013 (Tøyen: 2007, 2010 og 2013).

Kilde: Oslostatistikken, Utviklings- og kompetanseetaten, Oslo kommune

ingen eller uopp-gitt utdanning og dette ligger stabilt i samme periode, mens tilsvarende tall for majoritetsnorske er på under én prosent. At så mange med minoritetsbakgrunn har ingen eller uopp-gitt utdanning representerer en stor utfordring i møte med kompetansekravene i det norske arbeidslivet. Det er velkjent at mange med minoritetsbakgrunn enten ikke får godkjent utdanning de tok før de kom

til Norge, eller at den ikke verdsettes, slik at en høyere andel har kompetanse som de ikke får benyttet. Dette er en utfordring både for dem selv, deres familier og det norske samfunnet, og altså en utfordring som er særlig stor i Tøyenområdet.

Andelen lavt utdannede i Gamle Oslo er høyere enn gjennomsnittet for byen (figur 9 og 10). Det er særlig delbydelene Grønland, Enerhaugen og Nedre Tøyen som bidrar til dette, noe som gjenspeiler seg i andelen for områdeløft Tøyen.

Ser vi på gruppen med grunnskole som høyeste fullførte utdanning forsterker det bildet av et polarisert utdanningsnivå i befolkningen. Blant minoritetsgruppene er andelen på 31 prosent i 2008, og 30 prosent i 2014 (figur 9), mens tilsvarende tall for den etniske norske befolkningen er på henholdsvis 16 og 14 prosent (figur 10). Det er altså store forskjeller, og andelen er relativt stabil. Totalt betyr dette at i 2014 har 57 prosent av Tøyenbeboerne med minoritetsbakgrunn liten eller ingen formell utdanning, mot 46 prosent i Oslo og 51 prosent i Bydel Gamle Oslo. Tilsvarende tall for den majoritetsnorske befolkningen i Tøyenområdet er 14 prosent (Oslo 12 prosent og Bydel Gamle Oslo 13 prosent). Som vi skal se senere finner vi den samme polariseringen etter etnisk bakgrunn når det gjelder sysselsettingsgrad, noe som i stor grad er knyttet til formell utdanning.

Sysselsetting

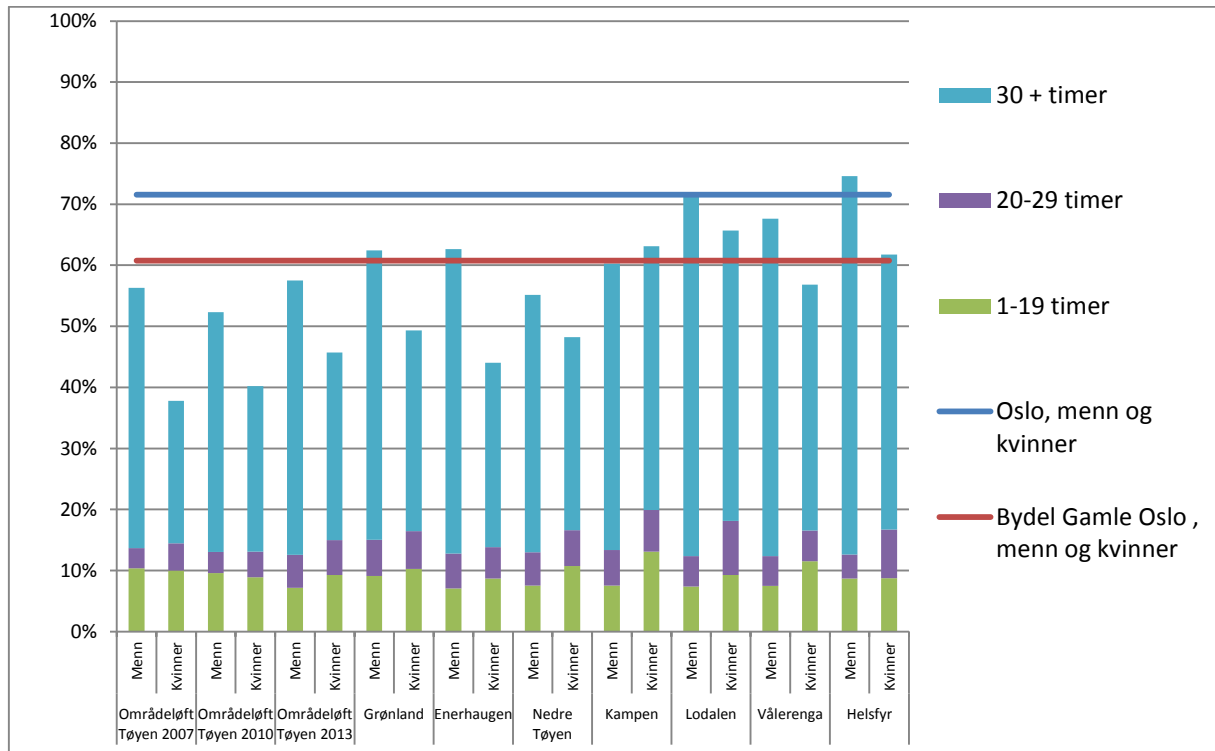
Blant alle 30-59-åringer i Gamle Oslo var 76 prosent sysselsatt i 2013. Dette er litt lavere enn gjennomsnittet for Oslo (79%). Delbydelene Grønland og Nedre Tøyen – og dermed også Tøyenområdet – trekker andelen sysselsatte ned, mens Helfyr og Lodalen trekker den opp. Innad i bydelen er det også store forskjeller i sysselsettingsgrad. Disse forskjellene kan delvis forstås ut fra hvor kommunale og private utleieboliger er lokalisert og hvor i bydelen beboere med minoritetsbakgrunn bor.

Vi ser ellers at sysselsettingsgraden gjennomgående er litt lavere for kvinner enn menn (figur 11 og 12). For Tøyenområdet er andelen sysselsatte svakt økende i perioden 2007 til 2013 for begge kjønn. Det er dessuten verdt å understreke at det er til dels store forskjeller i sysselsettingsgrad mellom grupper med ulik minoritetsbakgrunn. Som vi så i figur 6 a og b er for eksempel den svenske og den somaliske gruppen store grupper i bydelen og Tøyenområdet, og som representerer ytterpunkter i sysselsettingsgrad. Svenskene er unge arbeidsinnvandrere med høy sysselsettingsgrad, mens somalierne er flyktninger med lav sysselsettingsgrad.³⁰

Sysselsettingsgraden i den majoritetsnorske befolkningen er på 91 prosent i Oslo og 84 prosent i Bydel Gamle Oslo mot 82 prosent for menn og 80 prosent for kvinner i Tøyenområdet (figur 12). Sysselsettingsgraden hos begge kjønn har hatt en liten økning i perioden fra 2007 til 2013. Tilsvarende tall for minoritetsbefolkningen er på henholdsvis 72 prosent for Oslo og 61 prosent i bydelen mot 57 prosent for menn og 46 prosent for kvinner i Tøyenområdet (figur 11). Enerhaugen har den laveste yrkesdeltakelsen blant minoritetskvinner av delbydelene, på 44 prosent.

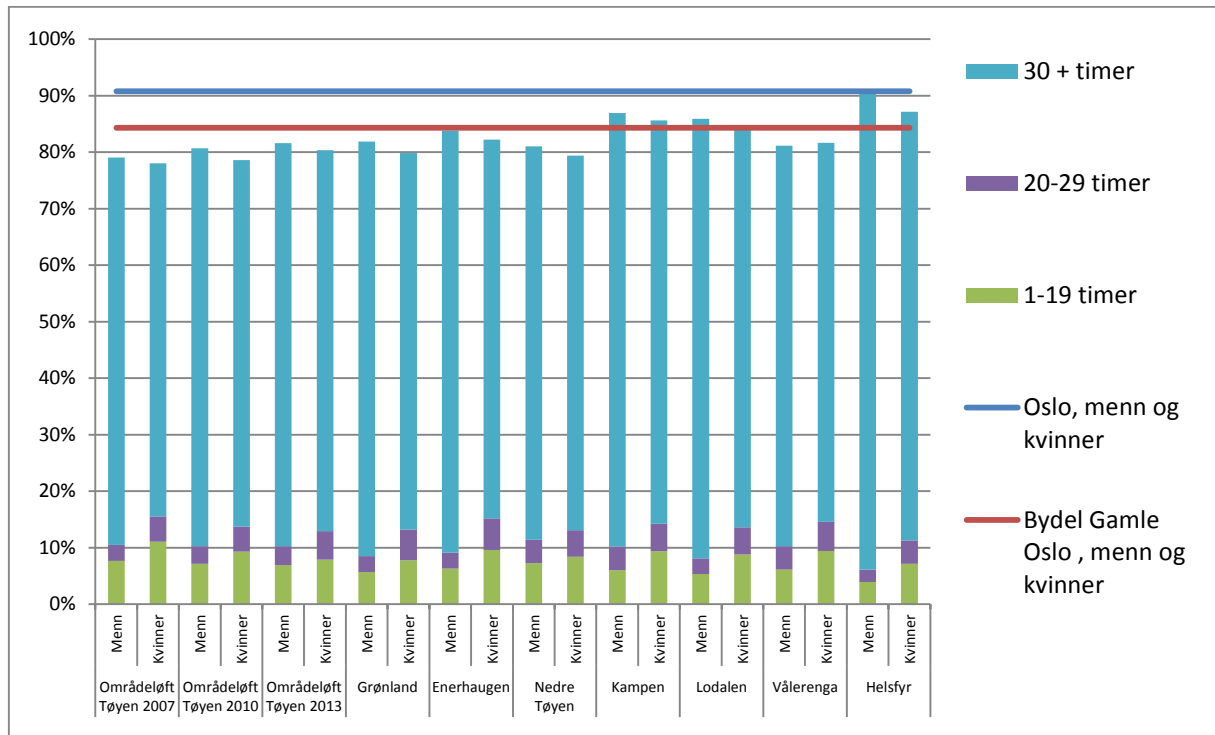
³⁰ Det er for øvrig verdt å merke seg at svenskene antagelig i liten grad er representert i både utdannings- og sysselsettingsstatistikken som vi analyserer her fordi de fleste av disse er i 20-årene.

Figur 11. Andel sysselsatte innvandrere og norskfødte med to innvandrerforeldre 30-59 år etter kjønn og arbeidstimer i uken. 2013.

Kilde: Oslostatistikken, Utviklings- og kompetanseetaten, Oslo kommune

Figur 12. Andel sysselsatte majoritetsnorske innbyggere 30-59 år etter kjønn og arbeidstimer i uken. 2013

Kilde: Oslostatistikken, Utviklings- og kompetanseetaten, Oslo kommune

Igjen fremkommer det et polarisert bilde av Tøyenområdet: Den majoritetsnorske befolkningen har en høy sysselsettingsgrad som skiller seg relativt lite fra by- og bydelssnittet, mens minoritetsbefolkningen

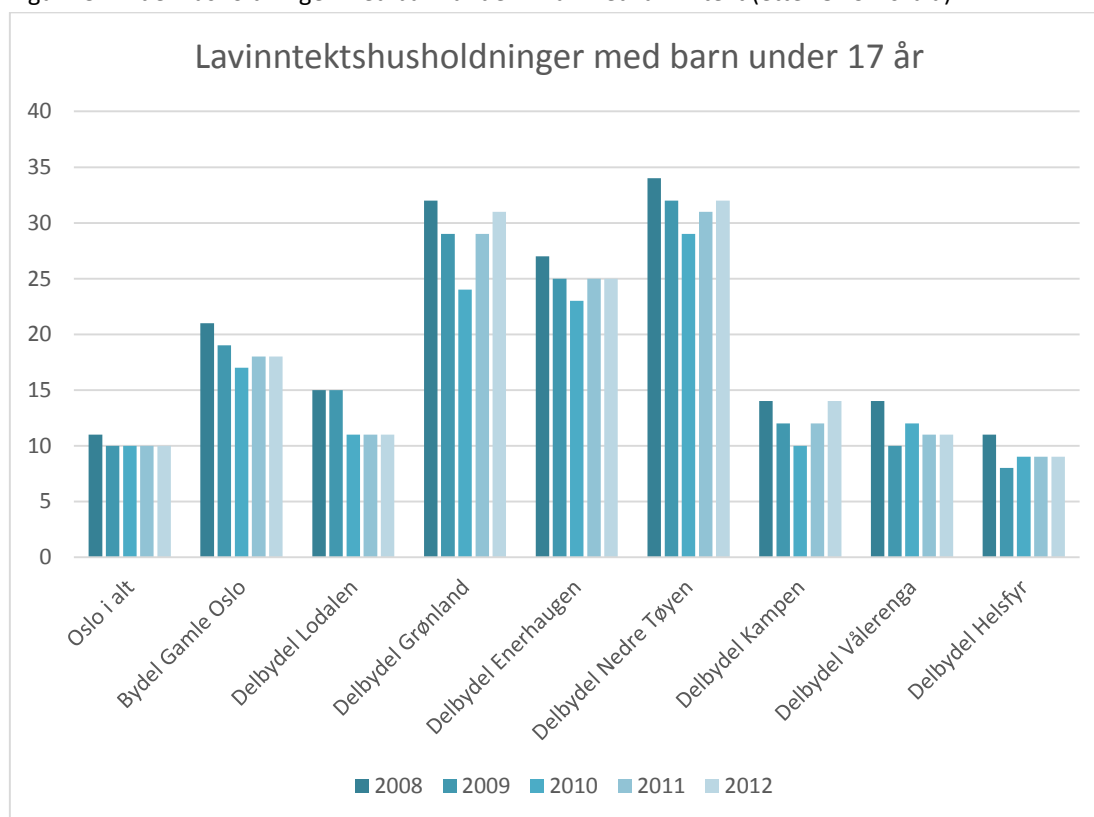
er i betydelig mindre grad sysselsatte og skiller seg mer fra byen og bydelen. Det er særlig verdt å merke seg at kun litt under halvparten av minoritetskvinnene var sysselsatt i 2013. Selv om dette tallet på 46 prosent er lavt har det vært en svært positiv utvikling for kvinnenes yrkesdeltakelse i Tøyenområdet fra 37 prosent i 2007. For mennene har det i samme periode også vært noe fremgang, men betydelig lavere.

De fire delbydelene (Grønland, Kampen, Enerhaugen og Nedre Tøyen) som inngår i Områdeløft Tøyen har høyere andel velferdsstatsavhengige husholdninger i 2012 enn Oslo og landet for øvrig. Av disse har delbydel Nedre Tøyen det høyeste antallet velferdsavhengige husholdninger på 25 %, altså én av fire (Oslostatistikken).

Barnefattigdom

Barn i familier med lav inntekt er en særlig sårbar gruppe. For å fastslå omfanget av barnefattigdom i Tøyenområdet har vi her valgt et mye brukt mål som måler såkalt relativ fattigdom i et samfunn, dvs. at fattigdom – eller lavinntekt – beregnes som halvparten av medianinntekten i Oslo korrigert for husholdets størrelse og sammensetning.* Eksisterende statistikk og flere tidligere studier har vist at Bydel Gamle Oslo, og noen av områdene innenfor bydelen har den sterkeste konsentrasjonen av fattige barnefamilier i Norge.

Figur 13. Andel husholdninger med barn under 17 år med lavinntekt (etter OECD-skala).*

Kilde: Statistikkbanken, Oslo kommune.

*OECDs lavinntektsdefinisjon tar utgangspunkt i det beløpet som tilsvarer 50 prosent av medianinntekten etter at husholdningsinntektene er korrigert for ulike husholdningsstørrelser og sammensetning ved hjelp av den såkalte OECD-skalaen. Ifølge OECDs skala skal første voksne husholdningsmedlem ha vekt lik 1,0, neste voksne får vekt lik 0,7, mens barn får en vekt lik 0,5. En husholdning på 2 voksne og 2 barn vil dermed, ifølge OECDs definisjon, måtte ha en inntekt tilsvarende $(1+0,7+0,5+0,5) = 2,7$ ganger det en enslig vil måtte ha, for å ha samme økonomiske levestandard (kilde: SSB: <https://www.ssb.no/inntekt-og-forbruk/artikler-og-publikasjoner/et-verktoy-for-aa-maale-utvikling-i-fattigdom>).

På dette punktet har vi ikke tall for Tøyen områdeløft samlet, men vi vet at nivået ligger om lag likt, eller noe lavere enn for delbydelene Nedre Tøyen og Grønland som utgjør kjernen i områdeløftet. Andelen lavinntektshusholdninger med barn under 17 år er høyest i delbydelene Grønland og Nedre Tøyen (figur 13). De to delbydelene har begge over 30 prosent lavinntektshusholdninger, mot 10 prosent i Oslo i alt og 18 prosent i Bydel Gamle Oslo. På Enerhaugen er det 25 prosent lavinntektshusholdninger.

For Oslo har andelen vært stabil på rundt 10 prosent i perioden 2008 til 2012, mens Gamle Oslo har hatt en svak nedgang i andelen lavinntektshusholdninger med barn. For de tre delbydelene Grønland, Enerhaugen og Nedre Tøyen har det først vært en reduksjon fra 2008 til 2010 og deretter en økning igjen fram til 2012. Det samme gjelder for Kampen som også delvis er del av Tøyen områdeløft, selv om omfanget av lavinntekt er betydelig lavere her.

Folkehelse

Det finnes minimalt med statistisk materiale om helsetilstanden for Tøyen områdeløft isolert. Vi må derfor benytte tall for hele Bydel Gamle Oslo fra kommunens folkehelseprofil (Oslo kommune, 2014) som viser at bydelen kommer ut likt (14) eller dårligere (12) enn gjennomsnittet for hele byen på de 26 indikatorene som er inkludert i folkehelseprofilen. Forventet levealder er et vanlig mål på helsetilstanden i befolkningen, og har vist seg å være det ene målet som best fanger bredden og kompleksiteten i helse. Forventet levealder ligger lavere i Bydel Gamle Oslo både for menn (74,8 år) og kvinner (80,6), enn for Oslo som helhet hvor tilvarende tall var 78,1 år for menn og 82,4 år for kvinner. Blant de andre funnene vil vi trekke fram at i bydelen rapporterer flere unge om selvopplevd dårlig helse og frafallet i videregående skole er høyere enn i Oslo som helhet. Bydelen skårer også lavere på gode matvaner og organisasjonsaktivitet blant unge. Tall for drepte eller skadde i veitrafikken i bil eller motorsykkelulykker ligger høyere enn for Oslo som helhet, og det samme gjelder for andelen boliger som var utsatt for støy over 55 dB.

Oppsummering

Befolkningen på Tøyen utgjør et stort mangfold langs mange dimensjoner. Aldersmessig er det en overvekt av barn i førskolealder og unge voksne i 20-årene og opp til 50 år, mens det er relativt få eldre og få barn og unge i skolealder. Andelen aleneboende er høy, en av tre hushold består av én person. Om lag halvparten har minoritetsbakgrunn, og blant barn og unge er andelen enda høyere. Hver syvende person under 16 år er enten født utenfor Norge eller har to utenlandsfødte foreldre. Andelen som er nyankomne innvandrere er også relativt høy på Tøyen. Området har en stor utskifting av beboere, og bærer preg av å være et transittområde. En av tre er på flyttefot hvert år, og det er særlig barn i skolealder og 30-40-åringer som flytter ut, mens 20-åringer flytter inn.

Når vi studerer levekår og sosiøkonomiske forhold finner vi at befolkningen i økende grad er polarisert, og at forskjellene mellom gruppene øker. Utdannings- og inntektsmønsteret er todelt, og forskjellene er økende. Vi finner tydelige tendenser til gentrifisering i flyttemønsteret hvor innflytterne i stor grad er unge med høy utdanning. Samtidig er en stor gruppe fattige, og særlig alvorlig er det at så mange som 1 av 3 barnefamilier hører til lavinntektsgruppen (høyest i Oslo). Sysselsettingen er også lav i enkelte grupper, særlig blant minoritetene. Andelen som er definert som særlig avhengige av ulike ytelser fra velferdsstaten er høy, og vi finner betydelige helseutfordringer. Levekårsforhold knyttet til bolig behandles i kapittel 6.

5. Hvordan bruker folk Tøyen?

Tøyen er stedet i hjerte av by'n
her bor vi og trives det er litt av et syn
Forskjellige farger i et stort maleri
Solen skal skinne på oss og vår fremtid.

(Tøyensangen)

Hvilke sosiale og fysiske nærmiljøkvaliteter brukes og verdsettes på Tøyen? I denne delen tar vi dere gjennom uterommene på Tøyen, sammen med barn og voksne som bruker disse stedene i sin hverdag. Parker, plasser og byrom utgjør en stor del av (de potensielle) møteplassene i området og det er derfor vesentlig å forstå hvordan de blir brukt i dag, av hvem og i hvilke anledninger. Vi vil også se på hvordan gatekunst, lyssetting og midlertidige installasjoner kan gjøre opplevelsen av å bo på Tøyen bedre. Det er mange beboere som snakker mye om at de ikke forstår hvorfor det ikke blir tømt søppel, reparert ødelagte eller taggede benker og lekeapparater, eller byttet til nye lyskilder i mørke og skumle gater. Vi avslutter derfor denne delen med å ta dere med på jakten etter den som har ansvar, før vi gir noen generelle anbefalinger som kan løfte det fysiske nærmiljøet.

Rundtur i parker, plasser og byrom

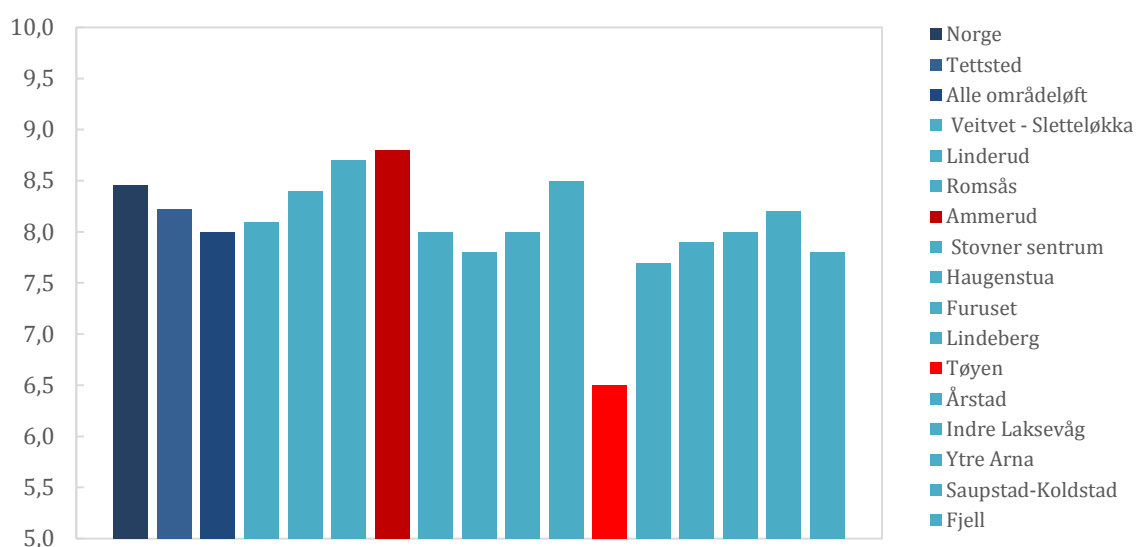
Hva er det som gjør at folk trives der de bor? Når vi har spurt barn og unge på Tøyen hvor de har det godt, svarer de raskt Caltexløkka! Ballbingen! Sommerfrydparken! Biblioteket! Munch-museet! Operataket! Moskeen! Tøyenparken! Dette er steder de har med seg i hjertet sitt og når vi begynner å snakke om nettopp det, da får stedene på Tøyen selskap fra ikke bare hele Norge, men hele verden: Egypt, Island, Somalia, Marokko, Libya, Pakistan, Irak, Tyrkia. De fleste barna forteller at de besøker disse stedene hver sommer, når familien drar tilbake på besøk i landet de kom fra før de flyttet til Tøyen. Hva er det som er godt der, spør vi. "Vennene mine", "familien min", "besteforeldrene mine", "hesten min". Det er menneskene (og dyrene) på stedene som betyr noe for barna, de utvidete nettverkene de plutselig er en del av. Minnene som strømmer på, historiene som fortelles. Steder er gjennomsyret av sosiale relasjoner, skriver Lefebvre (1991), de både produserer og blir produsert av sosiale relasjoner, det vil si at omgivelsene våre styrer mye av hvem og hvordan vi omgås andre, samtidig som vi er med på å forme steder gjennom vår bruk av dem.

Loftet på Vahl skole fylles av sjettede-klassinger, åtte om gangen, de går til hver sin pc og hver sin voksen Barnetråkk-registrerer som tar dem gjennom innlogging. Inn på kartet, tegn opp skoleveien først. Så finner de ikonene, først de grønne (som er bra), så de røde (som er dårlig) og til slutt de blå (aktiviteter). For hvert kart som fylles blir det klart for oss voksne at skolegården og Rudolf Nilsens plass er viktig. Svært viktig i barnas hverdag. Her er det skøytebane om vinteren og fotballbane om sommeren. Frigo låner ut utstyr gratis og har voksne tilstede til utpå kvelden. Sportsklubben Sterling organiserer fotballag. Barna forteller også at det er folk som ruser seg og som de synes er skumle. De oppholder seg i områdene rundt plassen og spesielt ved Urtehagen nedover mot Grønland.

I denne delen baserer vi oss på Barnetråkk-registreringer gjort på Tøyen og Vahl skole, samtaler med ungdom, observasjoner gjort i nærmiljøet og gjennom natteravn-vandring, samt en omfattende befarings i området sammen med forskergruppas landskapsarkitekt.

Nordmenn flest er veldig opptatt av naturområder som kan brukes til friluftsliv og rekreasjon, kort sagt "turer i skog og mark". På landsbasis er skåren på 8,5 på en skala fra 0 til 10, mens den naturlig nok er noe lavere (8,2) på større tettsteder der tilgangen er mer begrenset (figur 14). Beboerne på Tøyen skårer 6,5 på samme skala, til tross for nærheten til Tøyenparken som er av en viss størrelse.

Figur 14: Alt i alt, hvor fornøyd er du med friluftsliv og rekreasjonsområdene i nærheten av der du bor? Bruk en skala fra 0-10, der 0 betyr svært misfornøyd og 10 betyr svært fornøyd. Søylen indikerer gjennomsnittet for området.

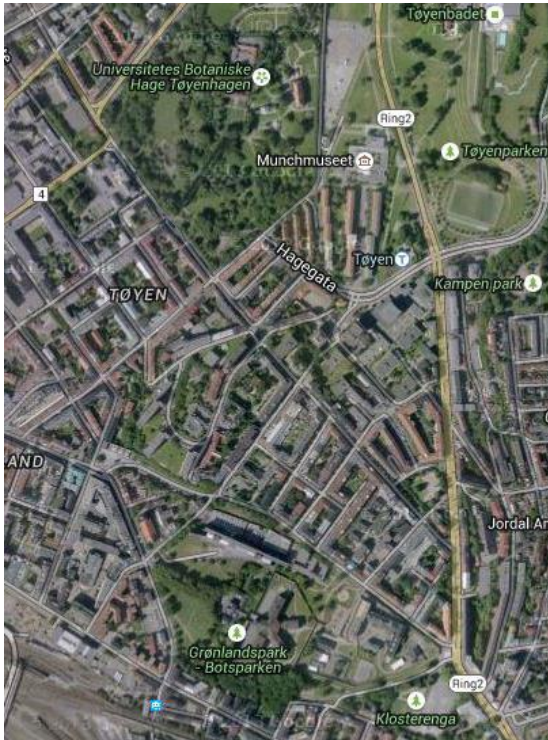
Kilder: DAMVAD 2015, Statistisk sentralbyrå og NORSTAT. Tall for Norge og tettsted er hentet fra Levekårsundersøkelsen til SSB i 2013, mens tallene for områdeløftene er innhentet av NORSTAT i 2014.

Tøyen har stor tetthet av eksisterende parker og byrom. Når man ser på et utsnitt av området på et google-bilde, fremstår området som svært grønt med sammenhengende grønnstruktur og tydelige bystrukturer. Når man går igjennom området fremstår de offentlige byrommene som forholdsvis små. De har gjennomgående god opparbeiding med mange uteromsfunksjoner, men varierende grad av vedlikehold. Flere av disse rommene har likhet i program; som lekeplasser for de minste med lekeapparater, benker, grønne områder med trær og plen. Materialbruken er også preget av harde flater med asfalt, tegl, grus og betongstein og enkelte flate arealer for aktiviteter som basket, fotball og skøyter om vinteren.

Vedlikehold er viktig for å invitere til bruk og vann i fontenen på Sørli plass skaper atmosfære, lyd og identitet.

Området for stedsanalysen ligger mellom de to store parkområdene Botanisk hage og Tøyenparken i nord og vest, og Botsparken i sør. Mindre parkområder som Kampen park i nordøst og Klosterenga i sørøst ligger i gangavstand til Tøyen. Jordal Amfi har også noe parkområder som brukes av Tøyen-beboere. Mellom disse større grønne områdene ligger en bystruktur med gater med gatetrær, mindre plassrom og mange grønne gårdsrom. Det er disse små rommene, som er litt bortgjemte, som er de viktige nærmiljøparkene på Tøyen.

Google-bilde som vier et "grønt" Tøyen.

Enkelte områder har en glidende overgang til de halv-offentlig byrommene, som ofte ikke er inngjerdet. Oslo murby fra 1890-tallet danner en klassisk carré-bebyggelse med tydelige fasader ut mot gatene, men bak avlåste porter kan man bli invitert inn i de halv-private bakgårdene som skaper felles uterom for beboerne. Flere av gatene som har 4-etasjers murgårder har smale gater med lite trafikk og ser ut til å ha fokus på gangtrafikk med utforming av "gatetun", treplantinger og gateparkering. På Tøyen er det en stor blanding av bebyggelse fra ulike perioder: Mursteinsgårder fra 1920- og 30-tallet, nyere bygg fra 1980-tallet og det mest karakteristiske, er 1960-tallsblokkene på Enerhaugen. I disse områdene er det færre avlåste bakgårder, men mer av halv-offentlige åpne uterom. De helt private uterommene som man oftest finner i tilknytning til eneboliger og rekkehusområder er det mindre av innenfor analyseområdet.

Disse ulike eierforholdene skaper ulik bruk og ulikt eierskap. Det vil alltid være litt ulike aktiviteter i de offentlige rommene sammenlignet med de halvoffentlig, de halvprivate (delvis avstengt) og de private (avlåste). Det er i hovedsak de helt offentlige byrommene som er omtalt her, men de må sees i sammenheng med de andre tilbudene som også finnes i og i tilknytning til analyseområdet.

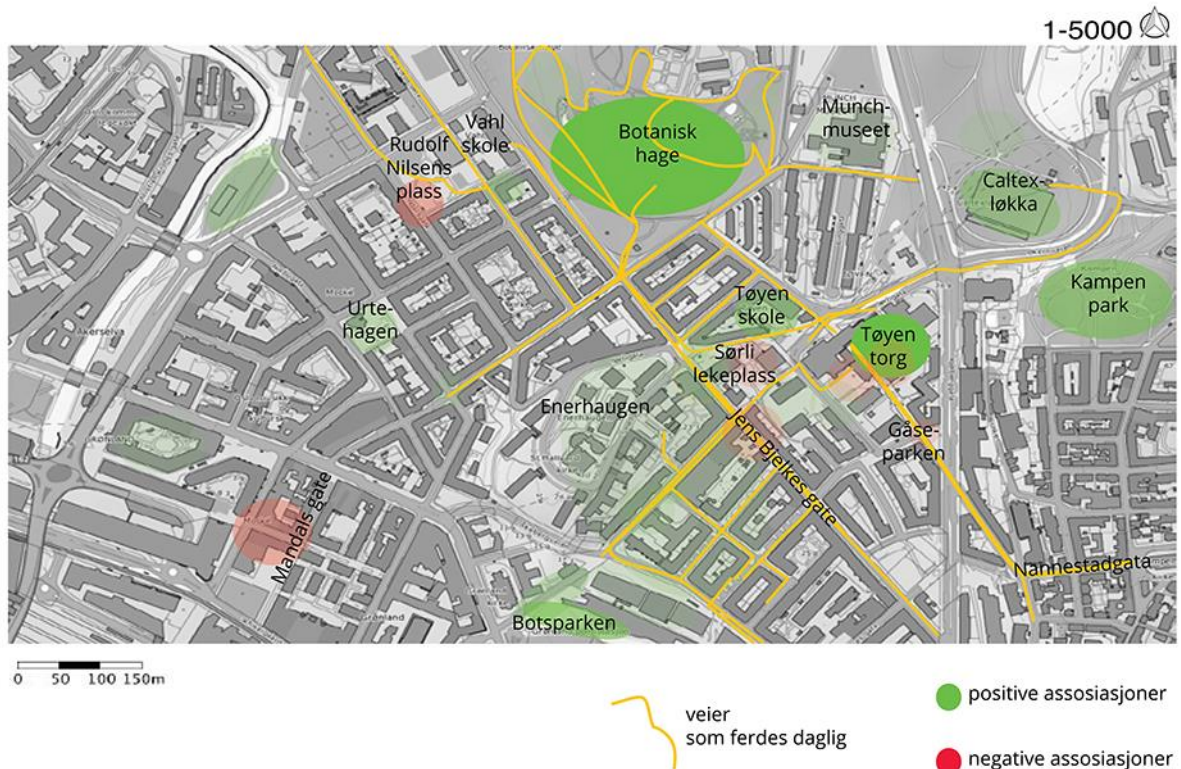
Halvoffentlig byrom på Enerhaugen.

Privat uterom bak gjerde.

Mangelen på store rekreasjonsområder i Tøyens nærområder viser tydelig hvor viktig det er at små og mellomstore parker og plasser fungerer, slik at både barn og voksne har lyst til å bruke fritiden sin der. Hvordan skaper vi byrom som er gode å være i og hvor det er plass til alle? En vennlig by, med detaljer som tar vare på hver enkelt – kan vi lage den på andre måter enn ved å mure oss inne bak høye gjerder og tilkalle politiet når vi ser noe vi ikke liker?

Blant beboere på Tøyen er det tydelige at noen steder i området er gode steder, mens andre utpeker seg ved å representere opplevelsen av utrygghet og ubehag (se illustrasjon 2).

Illustrasjon 2: Bevegelsesmønstre blant beboere på Tøyen. Graden av styrke på fargene i kartet illustrerer antallet beboere som sier at de utpekte stedene enten har positive eller negative assosiasjoner.

Humlegata/Sørligata

Vi nærmer oss slutten av kveldens ravnevakt og vår medravn viser oss hva de dyrker i den nye Humlegata, strekket som går fra inngangsporten til Tøyen skole, bortover Sørligata til uteserveringen på Lyst ved Sørli plass. Han er kokk og blir ivrig når han forteller hvordan borettslaget sørger for vanning hver kveld. "Vi drar ut slangen fra portrommet her", peker han, "og i det øyeblikket vi skrur på vannet strømmer ungene i gata til. De er kjempeivrige på å hjelpe til med bøttene, vanner hver enkelt kasse for oss", smiler han bredt. "Det er fantastisk gøy". Han bøyer seg ned og viser fram små, røde cherry-tomater. Noen er små og grønne, de kommer aldri til å bli større. "Jeg har vært på ferie" sier han unnskyldende, så de har ikke blitt vannet nok. Litt lengre borti gata vokser det små squash i en av kassene. Han forklarer hvordan de kan skjæres i flak og spises rå med litt olivenolje og salt. To dager senere, på Facebook, første vanning etter ferien. Ungene strømmer til.

Sørligata er en gjennomfartsåre som fram til humlegate-prosjektet ble gjennomført, stort sett ble omtalt som utrygg. I intervjuer med folk som jobber i ulike institusjoner i nærområdet kommer det fram at denne gata blir regnet som skummel å gå gjennom på kveldstid, spesielt om vinteren, når det er mørkt. På vei til t-banen eller Tøyen torg er dette det naturlige stedet å gå for veldig mange, men fram til nå har det ikke gitt en merverdi å spasere gjennom denne gata. Det har vært lite å se på, annet enn en lokal frisør på gateplan er det private leiligheter i bygården på de ene siden og det forsofne lekeapparatet i Studentsamskipnadens blokk bak et nettinggjærde på den andre siden. Det slitte uttrykket og lite inviterende strekket bidrar ikke til å gjøre gåturen til en positiv visuell opplevelse. Dette har forandret seg nå. Hva har blomsterkassene gjort med området?

Det er ikke bare humlene som finner veien gjennom byen med disse plantene i gata, initiert av foreningen La humla suse. Ungdom fra bydelens initiativ Ungdomsverkstedet har snekret sammen kassene som står med en meters mellomrom, de har stempelet sitt på de fleste. Blomsterkassene tilfører en ny dimensjon av tilhørighet og at noen bryr seg, både for beboere og for dem som bare bruker gata som gjennomgang. Kunstneren Katarzyna Koprowska har malt fargerike figurer på den grå asfalten. "humlegata" står det i snirklete skrift. De nye relasjonene mellom naboer, forbipasserende og utenforstående som er muliggjort gjennom beboeres initiativ, er den viktigste effekten av Humlegata. For dem som passerer gjennom gata gir blomsterkassene et sterkt inntrykk av at noen har tilhørighet til dette stedet, noen bryr seg om hvordan det ser ut her. For humlene er det plantene i seg selv som bidrar til å gjøre livet enklere å leve, i og med at de nå har fått en mulighet til å finne veien til steder de kan pollinere. Et sted kan slik aktiveres med enkle midler og beboerdrevet aktivisme. Samtidig viser initiativet at slikt lokalt eierskap er sårbart for endringer. Hvem passer plantene når naboene er på ferie? Hva skjer med kassene til vinteren? Kan de brukes på andre måter i andre sesonger av året?

Sørli lekeplass (bydelens ansvar)

Anbefalinger: Når naboer og borettslag viser initiativ til å oppgradere uterom gir det effekter i form av eierskap og opprettelse av nye relasjoner i området. Støtt oppunder disse initiativene. Samtidig viser ungenes iver og aktivitet at det er stort behov for spontan lek. Legg til rette for dette.

Mellom Sørligata og Sørli lekeplass har et annet beboerinitiativ fått en materiell tilstedeværelse. Det beboerdrevne Byverkstedet laget vinteren 2014/2015 en installasjon kalt "Trekanten", en varseltrekant med lyspærer som skifter farge avhengig av høyden på den som går inn i trekanten, der den ligger plassert på en kombinert opphøyet plattform og hulrom. Inne i veggen på trekanten har barn skrevet hilsener. Går du forbi denne "skulpturen" er det ofte et barn eller flere som klatrer rundt, med voksne som står utenfor. Siden skulpturen gir lys bidrar den til å gjøre gata mindre mørk, selv om dette er minimalt. Viktigere er det at den trekkes fram av mange beboere som en "riktig" bruk av midlene fra Tøyenløftet, i motsetning til Nordlyshvelvingene som står nærmere Sørli lekeplass. Disse er resultatet av en konkurranse om lyskunstinstallasjoner som Bydel Gamle Oslo inviterte til. Buene var ute av drift gjennom store deler av 2014/15 og har skapt mer tvetydig respons fra beboere. Mange mener de er fine og lyser litt opp, mens flere opplever dem som svært provoserende og lite brukervennlig. "Vi har ikke bedt om kunst til 250.000 kroner her", sier en beboer. "Vi vil ha ordentlig lys og en bedre lekeplass". I åpen halvtime i BU 12. februar 2015 sier en beboer på Tøyen at "dette er sløsing av penger. Hvilken nytte kommer av de to lysene?" Han kritiserer løftet for å ikke klare å vise

fram resultater. Slik blir dette initiativet, laget av designkontoret ZENISK i samarbeid med NullOhm, for mange et symbol på feilslått bruk av midlene fra løftet.

Sørli lekeplass er et mørkt sted, også midt på sommeren. De mange trærne som står i parken skygger for sola og gjør det også til et svært mørkt sted om vinteren. Det er mye busker langs husveggen mot Kolstadgata 1 og på benkene som er plassert her sitter det ofte ungdommer eller unge menn som ser ut som de røyker eller selger narkotika. Barn og unge vi snakker med sier de holder seg unna dette området rundt K1 (Kolstadgata 1). Et svart stakittgjerde går langs den asfalterte gangveien mot Kolstadgata 7 og lekeplassen. Lekeplassen i seg selv er for mindre barn. Her er det som oftest somaliske mødre med barn som oppholder seg. Barna i området klager generelt på at det er få husker og veldig mange å dele med. Dersom lekeapparatene går i stykker blir deler fjernet i stedet for å fikses. Dette forteller bydelens parkforvalter at er vanlig praksis fordi budsjettene sjelden strekker til når uforutsette utgifter dukker opp. Hvis de er heldige har de mer igjen til vedlikehold og reparasjoner når det nærmer seg årsskiftet, men da er det ofte problematisk å sette i gang nye prosjekter.

Anbefalinger: Prioriter multifunksjonelle installasjoner som gjerne er billige i drift, men først og fremst inviterer til aktivitet. Bruk gjerne lokalt forankrede kunstnere for å sikre beboeres eierskaps- og stolthetsfølelse. Det bidrar også til transparens i hva løftets penger blir brukt til.

I barnetråkkregistreringen ved Tøyen skole hvor barna i 6. klasse fikk fortelle om nærområdet sitt kommer det fram at barna bruker Sørli lekeplass mye, samtidig som de har svært mye de ønsker å endre på. De forteller at det er mange skumle mennesker der, at det er mørkt og at det er mye søppel. En sier, "jeg synes det burde bli endret til en stor, morsom lekeplass, fordi nesten ingen leker der." Barna ønsker at plassen skal tilby flere aktiviteter for dem, få en fotballbane, skatepark, bedre lys, flere søppelkasser og at det ikke skal være så mange skumle mennesker der (særlig ungdom på kveldene).

Det er siste runde som vakt på Tøyenfest, de fleste bodene og scenene er rigget ned og sammen med ungdommer fra Ungdomsverkstedet har vi båret inn bord og benker som ble brukt til matstasjoner av Somalisk mødreforening. På vei gjennom Sørli lekeplass ser vi tre av jentene som kaller seg TG – Tøyengjengen. De står med tusjer og skribler på kassene som er satt opp i Melissas lekeplass-prosjekt. Vi går nærmere og spør hvordan det går, de smiler skjelmisk og fortsetter å skrive navnene sine på plakatene og trestolpene. "Skriv noe ordentlig, da" smiler vi tilbake og blir ignorert. De hvisker og skribler. Vi går hjemover.

En av dem som fikk tildelt aktivitetsmidler i 2014 var Melissa Murphy, PhD-student på MBU innenfor By- og Regionplanlegging. Hennes prosjekt "Sørli lekeplass – vår plass" handlet om å få barna i nærområdet i tale slik at de kan påvirke endringsprosesser på plassen. Murphy hadde en stand på Tøyenfest 25. april 2014 og installasjonen ble stående i fire dager. Her ble barn invitert inn til å tegne og forklare hvordan de ønsker seg plassen utformet. Hovedkonklusjonen til Murphy (ARCHI_Lab 2015)

ble at det var svært vanskelig å få til en god prosess med barna og at det ble gjort hærverk på installasjonen i etterkant, sannsynligvis fordi få tar vare på eller føler seg ansvarlige for stedet. Hun beskriver hvordan dette oppleves som et anonymt sted, det brukes av mange, men "eies" ikke av noen.

Anbefalinger: Åpne opp Kolstadgata 1 med uteservering, stamme opp trærne og lette på kronene. Lag en klatrevegg på den ene husgavlen. Kan Frigo utvides og få et tilbud til barn og unge her? Bevilg frie midler til bydelens parkansvarlige, samt Bymiljøetaten slik at de kan ta vedlikehold når det er behov og se på lyssettingen av området for å skape bedre sikt og færre mørke kroker.

Lekeplassen mellom Kolstadgata 7 og Gruegata 15 (Boligbyggs ansvar)

Hei! Kom hit! En kvinne i boligblokka nærmest lekeplassen vinker oss over. Vi går ravn og har akkurat tatt en prat med barna som leker i apparatene og på sklia. De ser ut til å være i alderen 5-12 år. Kvinnen er åpenbart fortvilet og forklarer på gebrokkent norsk at hun ikke har fått ro og fred siden lekeapparatene ble satt opp for tre måneder siden, etter forslag fra naboer og beboere. "Jeg får ikke sove", sier hun og vinker mot lekestativet. "Barna kaster ball på terrassen min, de kaster stein på vinduet mitt når jeg blir sint. Jeg vet ikke hva jeg skal gjøre. Kan dere hjelpe meg?" Hun forteller at hun har bodd her med barn i mange år. Hun jobber skift og er utmattet etter sene kvelder med støy fra apparatet. "De går aldri inn. Mine barn legger seg tidlig. Ikke de barna". Hun peker på de som leker på apparatet. Forklarer at av de mange familiene som bor i de to blokkene er det bare en håndfull som kan norsk. Hun kjenner ikke de andre foreldrene og vet ikke hvor hun skal henvende seg for å få hjelp. Vi foreslår at hun kommer på neste møte som holdes i nærområdet, men hun rister på hodet og peker på munnen. "Jeg ikke snakke bra norsk".

Boligbygg Oslo KF, som eier, drifter og forvalter de to kommunale boligene og plenen som omkranser dem, satte våren 2015 opp et lekestativ på plenen mellom de tre gårdene. Et nytt heldekkende gjerde ble også satt opp av Boligbygg i samme tidsrom, og her sitter barna innimellom, "for å se utover" som de sier. Gjerdet fungerer i praksis som en stige for kriminelle ungdommer som løper fra politiet og en fysisk og visuell barriere mot Kolstadgata. Noen få av barna i barnetråkkregistreringen ved Tøyen skole har fortalt at de synes lekeplassen er fin, men svært få oppgir å bruke den.

Anbefalinger: Opprette styrer med beboerrepresentanter i Boligbyggs borettslag, tilby kurs i bomiljø, naboskap og norsk. Styrke bydelens arbeid med bomiljø og oppfølging av utsatte beboere.

Sommerfrydhagen (ansvar Bydel Gamle Oslo)

Ungene står i kø foran hoppetauet, som svinges av to menn. Den ene er Tøyenkampanje-aktivist som er her med samboer og to sønner. Det er St. Hansaften og plenen er fylt av familier på pledd, de fleste av dem ser ut som de er majoritetsnorske. Ungene som hopper har blandet bakgrunn, både gutter og jenter, i alderen 5-10 år. Foran dem, på den brosteinslagte delen av parken er det satt opp et par griller og en stabel med store høyttalere. Dj-bordet står på den naturlige "scenen" og det er flere som danser. Kvelden er ung og på plassen er det noen ustø alkoholikere som svinger seg, med lukkede øyne. Et par av barna danser rundt, en tar dødsstupet på skateboard fra den lille toppen og nedi dumpa og et par spiller badminton. Det er reggae-tunes som gjelder i kveld. Halv åtte kaster vi oss ut i dansen, tre naboer som satt i trappene og så på. Det var den kvelden da parken ble et dansegulv.

Sommerfrydhagen blir ofte kalt steinparken av barna i området, og på dagtid brukes den av mange nærliggende barnehager. Det er et lekeapparat her, men igjen er det for de mindre barna. Gjennom barnetråkk har 6.klassinger ved Tøyen skole fortalt at de bruker parken til sykling, ballspill, slåball, som hengested og lekeplass. "Jeg pleier å leke i steinparken med venner, noen ganger om høsten, våren og sommeren." De liker stedet, men noen påpeker også at det er skumle folk der ("narkomane og alkoholikere") og at det er litt mye trafikk i Kjølberggata som går like ved. Et par kommenterer at de skulle ønske drikkefontenen kunne fungere om sommeren. Parken er designet med et stort grøntareal. Nettverksorganisasjonen Majobo (Mat og jord der du bor) har plassert parsellkasser her og det er ofte somaliske mødre med barn som fyller plassen. På kveldstid er det litt eldre barn, gjerne gutter, som løper og henger på teglsteinsarealet eller i buskene. Parken ble anlagt i 1995 og er designet for universell tilgjengelighet og spesielt tilrettelagt for orienterings- og bevegelseshemmede.

Plassen er utformet slik at den fungerer som en naturlig scene og er stor nok (5,1 dekar) til å romme mange flere mennesker enn den gjør i dag. Arrangementet på St. Hansaften var i regi av prosjektkontoret i samarbeid med beboere og plutselig fikk parken besøk av både norske barnefamilier, de sedvanlige alkoholikerne, noen minoritetsnorske familier og unge voksne som slo seg ned på pledd med noen øl. Under Eid-feiringen 17. juli 2015 var det på nytt arrangement her, da initiert av en Tøyenbeboer med somalisk bakgrunn. Denne gangen var det også mange beboere med minoritetsnorsk bakgrunn som besøkte plassen.

Sommerfrydparken.

Basketbane i Sverres gate.

Steinsirkel mot Kjølberggata.

Sommerfrydhagen er en godt opparbeidet uterom med både en mer formal plass med sittemuligheter og en generøs grønn plen. Parken avgrenses av Sverres gate, Bisp Nikolas gate, Kjølberggata og Jens

Bjelkesgate. På andre siden av Sverres gate er det en liten, inngjerdet basketbane, som det sjelden er noen som bruker til å spille med ball. Den er lagt opp mot en husgavl og skråningen mot Kjølberggata. På dagtid sitter voksne som drikker alkohol på benken i steinsirkelen ut mot Kjølberggata. De forteller at de synes de ulike gruppene fungerer greit sammen i dette området. Selv har de bevisst trukket seg litt unna området hvor det er mest barn fordi de ikke synes det passer å drikke i nærheten av barn. De opplever i liten grad å bli forsøkt jaget eller at noen ser på dem som uønskede. De setter også pris på politiets aksjon mot dopselgere høsten 2014 som har ført til mindre slik virksomhet her, siden de ofte følte deres nærvær ubehagelig.

Anbefalinger: For å knytte Sverresgate og restarealet sammen med Sommerfrydparken, kan det være en ide å se på lysbruken og snu fokuset på bruken. Den gjenværende gavlveggen kan tjene bedre som klatrevegg med lys, ny basketbane kan legges på tvers av gata og området kan terraseres for å knyttes sammen med parken. Lyssetting kan hjelpe til med å snu en atmosfære, skape nye rom som også kan bli destinasjoner i byen.

Håkongsgate friområde (ansvar Bydel Gamle Oslo)

Denne snippen ved Det grønne kjøkken og Håkongsgate barnehage (kommunal, 0-3 år) blir brukt relativt lite av andre enn hundeluffer. Det går et tett gjerde ut mot Kjølberggata og busstoppet for 20-bussen som hindrer gjennomgang i parken. Den lille parken har tidligere vært tilholdssted for dopselgere, men ifølge flere naboer har dette forekommet mye sjeldnere de par siste årene. En del godt voksne som tidligere brukte parken som møtested for prat og alkohol er også blitt et sjeldnere syn. Det er relativt mange trær med tette kroner som gjør at parken er ganske mørk og skyggefull. Dette gjør den også litt skummel i vinterhalvåret på mørke kvelder. Den somaliske moskeen ligger like i nærheten og Håkongsgate ender som blindgate rett rundt hjørnet. Barnehagen som ligger inn mot parken er inngjerdet og får relativt høy score på trivsel og trygghet av foreldrene.³¹

Anbefalinger: Åpne opp gjerdet mot Kjølberggata, gjør det mulig for Det grønne kjøkken med ute-servering og gi barnehagen større parkareal. Beskjær trærne slik at plassen blir mer åpen og inviterende og lag flere gjennomgangsmuligheter.

Skulpturparken på Klosterenga (ansvar Bydel Gamle Oslo)

Plassen ligger utenfor Tøyenløft-området, men her leker mange av barna fra Tøyen. Ved lekeplassen er det vanlig for foreldre med ulik bakgrunn å snakke sammen mens barna leker. Her er det et litt mer avansert lekestativ for barna og dette er populært. Det er også en stor åpen grusbane som er populær for sykling, ballsport og ulike aktiviteter. Denne er mye brukt av barn og unge – særlig de som bor i de sørøstlige delene av Tøyenløftområdet, og de som bor ned mot Schweigaardsgate. En gutt med somalisk bakgrunn som bor like ved og går på Tøyen skole, forteller at han og kompisene er her daglig for å sykle og leke.

³¹ 5,4 av 6 poeng for trivsel og trygghet i 2014, ifølge en brukerundersøkelse utført av bydelen, <http://studio.conexus.no/v5/oslobhg/files/pdf/H%C3%A5kongsgate%20barnehage%20%282014%29.pdf>, hentet 4.9.15.

Anbefalinger: Beholde og videreutvikle dette området. Særlig potensial for å tilrettelegge bedre for ulike aktiviteter på den store grusbanen, samtidig som man ikke begrenser bruken til én bestemt aktivitet. Oppfordrer til å opprettholde en fleksibel flerbruk.

Botsparken (Bydel Gamle Oslo og Statsbygg)

Denne parken ble anlagt i 2005 og ligger også rett utenfor områdeløftet, men blir brukt av Tøyenbeboere. Her forteller ungdommer fra området at det føles trygt å oppholde seg, fordi det er mange mødre med småbarn i parken. "Dette er et bra møtested om sommeren, med mange familier, barn, grilling og slåball", sier en av jentene vi møter i Ungdomsrådet. Den delen av Botsparken som de refererer til, kalles også Fengselsparken eller Politiparken og ligger mot Åkebergveien. Dette er en park hvor mange ulike grupper fungerer godt sammen. Grilling og soling er populære aktiviteter på varme sommerdager her. Parken munner ut i en gangvei mellom politihuset og fengselet. Den leder ned til nedre del av Botsparken, som vender mot Grønlandsleiret. Fengselet fungerer som en barriere mellom Klosterenga, Tøyen, Gamlebyen og Grønland, slik Plan- og bygningssetaten påpeker i sin stedsanalyse (2014).

Anbefalinger: En flytting av fengselet eller i minste fall en visuell korridor fra Klosterenga til Botsparkens øvre del ville gjort mye for denne delen av Åkebergveien. Kan man videreutvikle dekoringen av den høye fengselsmuren, slik at den gir noe tilbake til bydelen og beboerne? Infrastruktur til musikk- og kulturarrangementer i nedre del av Botsparken, gjerne i samarbeid med Cafétéateret, vil kunne åpne opp for kontakt mellom beboere på hver sin side av fengselet.

Borgpark (ved Borggata 1/Gunhilds gate, ansvar Bymiljøetaten)

Denne plassen er vanskelig å oppdage fra gateplan, spesielt om man går i Borggata (som er den vanligste gjennomfartsåren i området). Plassen er nyoppført i 2012 som uteareal til allmenn benyttelse over et parkeringshus for utleie og lager i tre etasjer under bakken og vi har på våre observasjonsrunder aldri sett at noen bruker denne. Plassen ble oppført av byggherre Borgpark AS som igjen eies av Torp Fasteners og Eiffel Eiendom AS, og inneholder lekeapparat, nytt dekke, bord og benker. Borgpark ble gjenstand for dragkamp i Byrådet i 2013 da Høyre og Venstre foreslo å kjøpe Åkebergveien 12-14 for kommunalboliger. Forslaget ble ikke vedtatt. Det er et skikkelig opparbeidet område, men her er det behov for tiltak for at den faktisk skal tas i bruk. Barn som bor i disse boligblokkene sokner til Gamlebyen skole.

Anbefalinger: Det bør undersøkes med nærmeste naboer hva som eventuelt hindrer aktiv bruk av denne nye parken. Parken står oppført som Bymiljøetatens ansvar, men virker å være driftet privat.

Borggata/Smedgata friområde (ansvar Bydel Gamle Oslo)

Barn på Tøyen skole har gjennom Barnetråkk registrert at de leker, sykler og spiller ball på denne plassen. De sier også at det er fine hus i området og at parken er fin. Plassen har en gresskledd skråning der de innimellom sitter. Det finnes en liten fotballbane med to mål, samt et basketmål, to vippehusker for små barn og et huskestativ. Fire benker er plassert langs parkens kant, men de er nedslitte og tagget og inviterer ikke til bruk. Gavlveggen på den ene siden er fylt av et nedslitt, litt blast veggmaleri og graffiti. Flere hundeeiere bruker plassen til å lufte hunden sin. En av barna som har skoleveien sin gjennom området sier, i "Borggata, der møter jeg venner som bor der og så går vi litt rundt der sammen". En annen sier, "jeg liker ikke Borggata fordi nesten ingen er ute".

Private parkområder mellom Enerhauggata 7, 5 og 3 (Enerhaugen borettslag)

Sola skinner varmt i ryggen, det er sommer i skrittene gjennom gresset. Når jeg nærmer meg plassen mellom blokkene, tenker jeg, hva om jeg ikke kjenner noen her. Det er sommerfest i borettslaget og jeg vet ikke hvem som kommer. Det løper barn rundt, noen i sandkassa, flere ved grillen. Pølser, brus og voksne som prater. Jeg kjenner igjen vennene mine i 3. etasje, stiler mot dem. Og der er det noen fra 5-årsklubben. Og noen fra Tøyeninitiativet. Jeg ber dem introdusere meg for styrelederen. Har hørt at den tidligere rektoren ved Tøyen skole også bor i en av blokkene. Hei, hilser på ham. Slår meg ned ved bordet med en pølse i hånda og får følelsen av å høre til. Hilser på noen naboer jeg ikke har møtt før. Prater om Tøyen.³²

Det blomstrer om sommeren i Enerhauggata borettslags fellesområder. De er uten gjerder og av det semi-private laget. Flere av beboerne er med i hagegruppa, de står ofte i bedene, lukker og steller. Bord og benker i tre rader på plenen mellom nr. 5 og 7 er ofte brukt av beboere. Lekestativet er fra 2013 og designet for små barn, utsikten er mot den framvoksende Barcode-rekken. Det er store områder med frodig plen og blomsterbed langs husveggene. Blokkene er høye, 15 etasjer med garasjeanlegg under bakken. Bak plenen, mot skråningen ved Åkebergveien går en asfaltert gangvei der et nettinggjerde med flere hull i skjærmer mot buskaset. Plenen mellom nr. 3 og 5 skråner bratt nedover og fungerer mer som en gjennomfartsåre, med brosteinslagt trapp ned mot Gartnerløkka. Det er mellom disse blokkene og i den nærliggende Langeleiken barnehage at mange naboer klager på ungdommer som støyer om kvelden og natta, eller som selger dop eller røyker hasj.

Blokkene ble bygget i 1964 og lyden forplanter seg godt mellom byggene. Beboerne i de 470 andelsleilighetene har god oversikt over gatelivet fra balkongene sine. Borettslagets uteområder omfatter plener, gangveier, skogholt og beplantning. Et eget område mellom Langeleiken barnehage og St. Hallvards kirke brukes i dag til å lufte hunder, men det har blitt vedtatt av styret i borettslaget at dette området skal gjøres om til parsellhager. Borettslaget har en avtale om vektertjenester som skal gå to runder hver kveld/natt, det er likevel mange naboer som føler seg utrygge, spesielt i lavblokka med adresse Smedgata 32.

Anbefalinger: Beskjær busker, trær og kratt ved Langeleiken barnehage. Sikre samarbeid mellom styrer i borettslag rundt i området ved lavblokka Smedgata 32, der beboere føler seg utrygge.

³² Forsker Aina Landsverk Hagen er også beboer i Enerhaugen borettslag. Hun har bodd der siden 2012.

Gartnerløkka (bydelens ansvar)

Gartnerløkka er gjennomfartsåre for mange, mens for MARTE, et tilbud til aleneforeldre i området, er det lekeplass og bakgård. Det er vanskelig å la barna leke på Gartnerløkka, fordi det er så mye sprøytespisser, avføring og brukte tamponger som ligger igjen etter de voksne som bruker parken.

Vi bruker uteplassen når barna er her, men det er noen ganger hvor jeg bare rett og slett ikke har lyst til å sende barna ut der. Hvis ikke vi får tatt en ordentlig opprydning, og det er det jo ikke alltid man har tid til. Så det handler om å gjøre det til et litt triveligere sted. (...) Det er litt synd, for det er på en måte en veldig ålreit park, og vi har opplevd noen ganger at vi har hatt ok dialog med de som sitter der. Hvis vi har dekket på og sitter der ute med mange barn, så tar de et lite hint etter en stund, og hvis de merker selv at det begynner å eskalere litt, så sier de; "nå går vi, for her er det barn". Så det er jo på en måte en grei nok dialog med de som bruker den.

Som brukerne av det lille, hvite huset nederst i parken forteller, henger det ofte alkoholikere eller narkomane på benkene nede i parken. Unge gutter med minoritetsbakgrunn bruker oftere benken bak stakittgjerdet, det som skiller parken fra den lille, bratte gatestubben ned mot Tøyengata. Det er mørkt og ikke så trivelig her når det lir mot høst. Tøyeninitiativet fikk i 2014 aktivitetsmidler fra Tøyenløftet for å holde utekino i parken. *Modern Times* med Charlie Chaplin ble vist på storskjerm, til stor suksess og mange fremmøtte. Initiativet handlet om "ta parken tilbake" fra de som selger, kjøper og bruker narkotika der. Huset benyttes også av SAFIR, et tilbud til tidligere narkomane.

MARTE, drivers i regi av Røde Kors og ligger i andre etasje i den lille, hvite bygningen på Gartnerløkka. De som bruker tilbudet har veldig variert bakgrunn, men det er en overvekt av kvinner med minoritetsbakgrunn, og mange av dem har det til felles at de ikke har så stort nettverk eller muligheter for barnevakt. Den ansatte vi snakker med, er også litt usikker på om lokaliseringen er så god når det gjelder uteområder og lekeplasser fordi de er nedslitt og brukes ofte av rusmisbrukere. Samtidig er lokaliseringen god når det gjelder målgruppa. Mange bor i nærheten og det er lett for dem å benytte tilbudet.

Anbefalinger: Her er høydeforskjellen stor, men den vestvendte skråningen med store trær har et stort potensiale for å transformeres til et nytt sted. Ved å se på høydeforskjellen som et spennende formgivningsparameter, kan man tenke seg både temporære sittemuligheter og terrasserte parselhager som kan knyttes sammen med en ny gangvei- eller brokonstruksjon som blir utformet for universell utforming. Det er viktig å ikke la seg begrense av dagens bruk og oppdeling av tomta, men se på området i en større sammenheng. Legg til rette for flere utekino-arrangementer og etabler samarbeid med beboere, borettslagene rundt og bydelen.

På vei hjem etter arbeidstid ser man ofte noen med tunge bæreposer som sliter seg opp de slitte steintrappene. Benken på toppen av parken er flittig brukt. På vinteren er det skikkelig glatt i trappene, da er det bare å henge i rekkverket og håpe man kommer velberget ned.

Temporært møtested Penn station, NYC, tegnet av W architects and landscape architects, som inspirasjon til amfi på Gartnerløkka.

Rudolf Nilsens plass (ansvar Bydel Gamle Oslo)

Rudolf Nilsens plass er gjennomfartsåre for elever fra Vahl skole, Hersleb videregående skole og for beboere i området. Majobo har parsellkasser her, og et huskestativ med to bildekkhusker står oppført i hjørnet mot Heimdalsgata. Plassen har vært kommunal siden 1891 og ble realisert som park i 1927. Den ble opparbeidet som park med baner i 1999 som del av Handlingsprogrammet Oslo indre øst og rehabilitert i 2005. Sportsklubben Sterling, som ble stiftet allerede i 1919, organiserte tidligere ishockey, håndball og bandy her i tillegg til fotball.

Anbefalinger: Oppretthold og styrk Frigo sitt tilbud. Innlagt vann vil bidra positivt til renhold og utvide bruken. Oppgrader og utvid skolegården. Involver barna på Vahl skole i utforming av parken.

Barnetråkkregistreringen blant 6. klassingene på Vahl skole avdekket at Rudolf Nilsens plass brukes svært mye både i og etter skoletid. Den er selve navet for barna i området. Det er særlig mange positive registreringer knyttet til Frigo og fotballbanen/skøytebanen, mens de negative er mer i retning av Heimdalsgata, der Frelsesarmeens botiltak Heimen ligger, og flest i nederste del av Rudolf Nilsens plass. De negative handler om skumle folk som ruser seg, og flere sier de ser voksne som tisser i buskene sørøst på plassen. Det var mye narkosalg her tidligere, og er fortsatt mye sprøytebruk. Vaktmesteren går hver morgen rundt skolegården og plukker brukte sprøyter. Flere ønsker seg mer lys på fotball/skøytebanen på kvelds- og vinterstid. Selve skolegården kunne også vært forbedret. De ønsker seg klatrevegg, husker og sklier og flere aktiviteter. Svømmehall, idrettshall og gamehall står også på ønskelista, enten her eller et annet sted i nærheten. Frigo nevnes som veldig positivt av mange. Det gjelder også barn fra Tøyen skole.

En solfylt ettermiddag i midten av juni, barn spiller fotball og leker på fotballbanen utenfor bua til Frigo på Rudolf Nilsens plass. Om lag 15 barn i alderen 9 til 13 år er her denne ettermiddagen. To gutter i tjuårene som er ansatt på Frigo leder an, trøster dem som slår seg, herjer med ungene og løser opp i konflikter. De er på fornavn med alle barna. Mange av barna er her hver eneste dag, det er det eneste fritidstilbudet mange av dem benytter seg av. De hviner av fryd når sparkesyklene får fart, småkrangler litt, svetter på fotballbanen og myser mot sola. Ali forteller at han er her hver eneste dag. Han elsker Frigo. Han bor like ved, og han bruker bakgården der han bor litt, men det er her han trives. Han henger på den ene av lederne fra Frigo som en klegg. Vi spør, har de to lederne det de trenger for å drive et godt arbeid? De tenker seg om litt, og

bekrefter at det slett ikke er verst, men innlagt vann kunne vært kjekt for å vaske utstyr, hender og sår.

Plassen ved Urtegata/Motzfeldtsgate (ansvar Bydel Gamle Oslo)

Her ligger Mosaikk barnehage (tidligere Urtehagen barnehage), Norges største moske Central Jamaat-e Ahl-e Sunnat og Fyrlyset (Frelsesarmeens kafe rettet mot rusbrukere) tett ved plassen der det ofte oppholder seg majoritetsnorske narkomane, rom-folk og somaliske menn som er ruset på khat. Barn fra barnehagen leker i området og mange av skolebarna på Vahl har dette som skolevei, moskeen har også mange besøkende. Majobo har parsellkasser her og nylig oppgraderte Tøyen Utegalleri murveggen ved barnehagen med et veggmaleri.

I området Urtegata og på Urtegata plass er det svært mange negative registreringer fra 6.klassingene på Vahl skole. De synes området er forsøplet, og er særlig redd for det de oppfatter som skumle mennesker – narkomane og hundene deres. De føler seg utrygge ved synet av dem, og flere har opplevd å bli snakket stygt og truende til. En av elevene forteller, "det er mange skumle folk, de skremmer oss", mens en annen kommenterer registreringen sin slik: "fordi de kommer og spør meg 'vil du ha hasj' og når jeg går fra dem så kommer de etter meg". En sier, "det er skumle folk der og ikke noe bra sted for de som går i barnehagen".

Anbefalinger: Denne plassen ligger utenfor Tøyenløft-området, men bør absolutt tas med i betraktning når man skal lage en helhetlig strategi for opprustning av området parker. Få til samarbeid mellom Vahl skole og Fyrlyset om tiltak som kan skjerme barna fra uheldige sider ved åpenlys rus på plassen og i gatene rundt.

Skolegården Hersleb videregående skole (Utdanningsetaten)

Nyoppussede Hersleb har fått en skolegård som er luftig med gode materialer, gjennomdesignet for opphold i skolegården og med basketballbane. Gårdsplassen brukes noe i skoletida, men ellers lite. Elevene kan fritt benytte parken, men de bruker først og fremst basketballbanen, ifølge rektor. Her er det potensiale for sambruk med lokale beboere eller foreninger.

Botanisk hage (Universitetet i Oslo)

Sola er sterk, det er 2. pinsedag og masse folk i Botanisk hage. Det sitter mange på gresset. Vi blir bedt om å reise oss når to vakter i gul Nokas-vest og vekteruniform kommer forbi, de ber om unnskyldning og henviser til piknik-plenen. Ingen sure miner, men vaktene synes det åpenbart var ubehagelig, de står og nøler, men går ikke bort til flere. På kafeen er det fullt ved alle bordene og lang kø utenfor kafébygget. I den rolige Bestemorshagen er det ledige benker. Deilig. Mye folk, de går rolig rundt. Skyene kommer og idet vi nærmer oss utgangen på nordenden, slår det oss hvor fullt det er av folk i Botanisk hage i dag og at nærmest alle er blendahvite majoritetsnordmenn. Hvor er mangfoldet vi vanligvis ser på Tøyen?

De fleste av 6. klassingene ved Tøyen og Vahl oppgir Botanisk hage som et fint sted de liker å være. De forteller at de setter pris på blomster, fred og ro og utsikt, lekemuligheter og fine bygninger. I tillegg

er det et fint sted å sykle og ake. ”Jeg og mine venner pleier å leke har’n og løpe og jogge litt der!” Noen er der svært sjelden, og da ofte som del av opplegg med skolen, eller en sjelden gang med foreldrene. Botanisk hage trekkes også fram i samtaler med nærområdets kirker og moskeer som en perle for mange på Tøyen. Noen av disse ønsket at kompetansen derfra kunne brukes til å lage og vedlikeholde vakre og frodige utemiljøer. Når vi har stått med spørreskjemaer på Tøyen torg er det overveldende mange som nevner Botanisk hage som et sted de både liker å være og pleier å besøke. Deltagere i Ungdomsverkstedet trekker fram Botanisk hage som et av stedene i området de selv synes er bra.

Botanisk hage er et sted mange er stolte av og som ingen kan ta fra Tøyen-beboere – i motsetning til Munch-museet som lar flytte på seg. Området på 14 hektar ble anlagt på midten av 1800-tallet, det er et opparbeidet og beplantet område med høye gjerder og trær. Naturhistorisk museum ligger innenfor området og Botanisk hage stenges om natten.

Anbefalinger: Flere beboere vi snakker med savner en inngang/utgang mot Tøyen. En ”snarvei” fra Tøyen til Botanisk hage kan styrke en fysisk og visuell sammenheng og bindes sammen med en direkte gangvei fra Tøyen til Grünerløkka. Styrke samarbeidet med nærskolene.

Tøyenhagen lekeplass/Snippen (Bymiljøetatens ansvar)

Denne parken ligger utenfor det svarte stakittgjerdet som omkranser Botanisk hage, i krysset ved Jens Bjelkesgate og Tøyengata, og er overraskende stort – noe man oppdager dersom man går inn på selve området. Tidligere var det mye narkotikabruk bak de høye buskene som omkranset lekeplassen. Etter at Bymiljøetaten friserer busker og trær, er lekeplassen dominert av barn og foreldre. Samtidig er det fortsatt lite folk som bruker parken når man tar størrelsen i betraktning. I 2014 ble det foreslått av beboere i nærområdet å bygge en stor lekeplass her og dette ble vedtatt av bystyret i september 2015. Botanisk hage sier de er positive til samarbeid og Bymiljøetaten vil gjerne gjøre noe med plassen. Grünerløkka bydelsutvalg vedtok enstemmig at parken bør rustes opp. Leder i samferdsels- og miljøkomiteen i Oslo bystyre, Marianne Borgen (SV), har uttalt at området vil få utegrill, trampoline, ballbane og lekeplass.

Anbefalinger: Et forslag fra lokalpolitikere om å gjerde inn parkområdet for å sikre barna mot trafikk møter motstand blant fagfolk i Bymiljøetaten og politiet. Et gjerde vil gjøre parken attraktiv for narkotikabruk igjen. Her anbefaler vi å lytte til fagkompetansen. Parken ligger midt mellom Tøyen og Vahl skole og gir muligheter til å forbinde disse med felles aktiviteter.

Schübelers gate friområde (ansvar Bydel Gamle Oslo)

En augustkveld i nitida under Øyafestivalen er vi tre ravner som passerer det lille friområdet i Schübelers gate. 6-7 barn i 6-12-årsalderen leker med en ball på den inngjerdede basketbanen. De har somalisk bakgrunn, og mødrene til en av dem er tilstede. Barna forteller at de leker der nesten hver dag. De bor i blokkene og bygårdene i gata,

og dette er deres plass. En av ravnene bor like ved og går ofte tur forbi der. Hun forteller at det ofte er mye søppel, og at mange rusmisbrukere oppholder seg der. Det er først og fremst narkotika det går i, og hun mener det også foregår salg der. Hun er oppgitt over at rusmisbrukerne gjør at barna der blir skjøvet ut, og at det stadig er en konflikt mellom dem om bruken av området.

Det lille friområdet består av et lite lekeapparat for småbarn med sklie, en innhegnet basketfotballbane, og i den andre enden er det grønn plen, benker og en liten fontene. Gavlveggen bak benkene har et flott kunstverk. Ellers er området svært slitt, forsøplet og med mye tagging. Området trenger vedlikehold.

Monradsgate friområde og Heibergløkka barnehage (Bymiljøetatens ansvar)

På den lille lekeplassen i Monradsgate er det nærmest alltid barn som husker i stativene. Bygårdene mellom Monradsgate, Hagegata og Tøyengata er nylig renovert av Boligbygg. Den mye besøkte kafeen Carinas Smak til Behag ligger på hjørnet mot Hagegata og har uteservering i sommerhalvåret. Her er det både småbarnsmødre og folk som sitter dypt konsentrert over en laptop. 60-bussen stopper like i nærheten og mange går innom kafeen på vei til jobb. Området opp mot Heibergløkka barnehage har også en lekeplass, men her er det flere av elevene på Tøyen skole som sier i Barnetråkk at det er søppel, støy og mørkt. De registrerer at "om kvelden eller natten så er det folk som skriker, hunder som bjeffer osv" og "jeg synes at det er et fint sted, men om kvelden kan det være mye bråk der".

Caltexløkka (Bymiljøetatens ansvar)

"Oj, har de tatt hele fotballbanen?" Vi går ravn under Øyafestivalens første dag og idet vi runder hjørnet ved Økernveien og tar fatt på stigningen opp mot toppen av Tøyenparken ser vi at Caltexløkka har blitt festivalområde. Vi skuer utover og ser en ny innendørscene og noen boder, en stor plass det er lite folk på og et vip-område som ser lite folksomt ut. "Men dette kan ikke være noe gøy for de som pleier å spille fotball her?" En medravn svarer raskt, "sønnen min ble så fortvilet, tre uker uten fotball på løkka og det før skolen har begynt." Det tar tid å rigge opp og ned en festival, men tre uker? Vi tusler videre oppover og møter på de som sitter på "gratishaugen" – her er utsikten upåklagelig, både over byen og hovedscenen på Øya.

"Et godt sted å være", sier de unge guttene på Tøyen om Caltexløkka. Her treffer de alltid venner. Løkka er full av folk (mest gutter og menn) som spiller fotball og basket her, fra morgen til kveld. Mye av fotballen er organisert, gjennom fotballag eller skolen, men det er også mye uorganisert spill. Det er da det blir klinsj, når gutter fra nærområdet har med en ball og vil spille. Det statlig-kommunale Handlingsprogrammet for Oslo indre øst bidro til opprustning av ballbanen på Caltexløkka. I Barnetråkk sier elevene følgende om løkka: "Er kult fordi jeg spiller på lag. Spiller mest fotball der", "jeg spiller fotball med vennene mine" og "her er det veldig mye trafikk og det er veldig irriterende når man skal over veien". En sier "jeg går hit når det er mye narkomane i skolegården og på Vahl skole og fotballbanen".

Oslo kommunes reguleringsplaner for Tøyenparken innebærer i noen av versjonene et planlagt vannland på denne tomte og vil i tilfelle flytte fotballbanen nærmere Ola Narr. Dette vil gjøre området

mindre tilgjengelig for Tøyen-beboere, spesielt for de yngre barna som ikke har så stor radius. Mange av barna på Tøyen vil neppe ha råd til å besøke vannlandet, selv med redusert pris (som de har fått på Tøyenbadet gjennom Tøyenløftet).

Anbefalinger: La Caltexløkka bestå og bygg vannland/flerbrukshall et annet sted i Tøyenparken. Etabler basketballbane på sirkustomta og rust opp fotballbanen ved siden av som strakstiltak. Etabler trygge gang- og sykkelveier over Økernveien og Finnmarksgata. Vi oppfordrer til samarbeid mellom Øyafestivalen og Bymiljøetaten om alternativer til fotballspillende beboere under festivalen.

Tøyenparken (Bymiljøetatens ansvar)

Opprustning av Tøyenparken er en del av Munch-avtalen, der det er enighet om å etablere friluftscene, veksthus, vitensenter og vannland/nytt bad. Arbeidet er planlagt å være ferdig i 2019. Beboere på Tøyen har foreslått flerbrukshall i parken, dette har fått støtte i BU. Parken ble opparbeidet som kommunal park gjennom 1950-årene, og strekker seg mellom Finnmarksgata, Økernveien, Grenseveien og opp til Gjøvikbanen.

Tøyenparken ligger utenfor Tøyenløft-området og er en del av bydel Grünerløkka. I barnetråkk-registreringene kommer det fram at barna både på Vahl og Tøyen skole benytter seg av parken i stor grad, enten på egenhånd, med familie eller i regi av skolen. Tøyenbadet er en vesentlig faktor til gjentatte besøk, som en elev sier "det er gøy å hoppe i vann og slå på hjul i vann, onkelen min kaster meg i vannet, er der nesten hver lørdag." Noen påpeker at det er skummelt å være i parken på kvelden, på grunn av skumle folk. En annen sier "Tøyenparken er mitt favorittsted".

Anbefalinger: Etabler basketballbane på sirkustomta og rust opp fotballbanen ved siden av som strakstiltak.

"Plata" over Tøyen t-banestasjon (Bymiljøetatens ansvar)

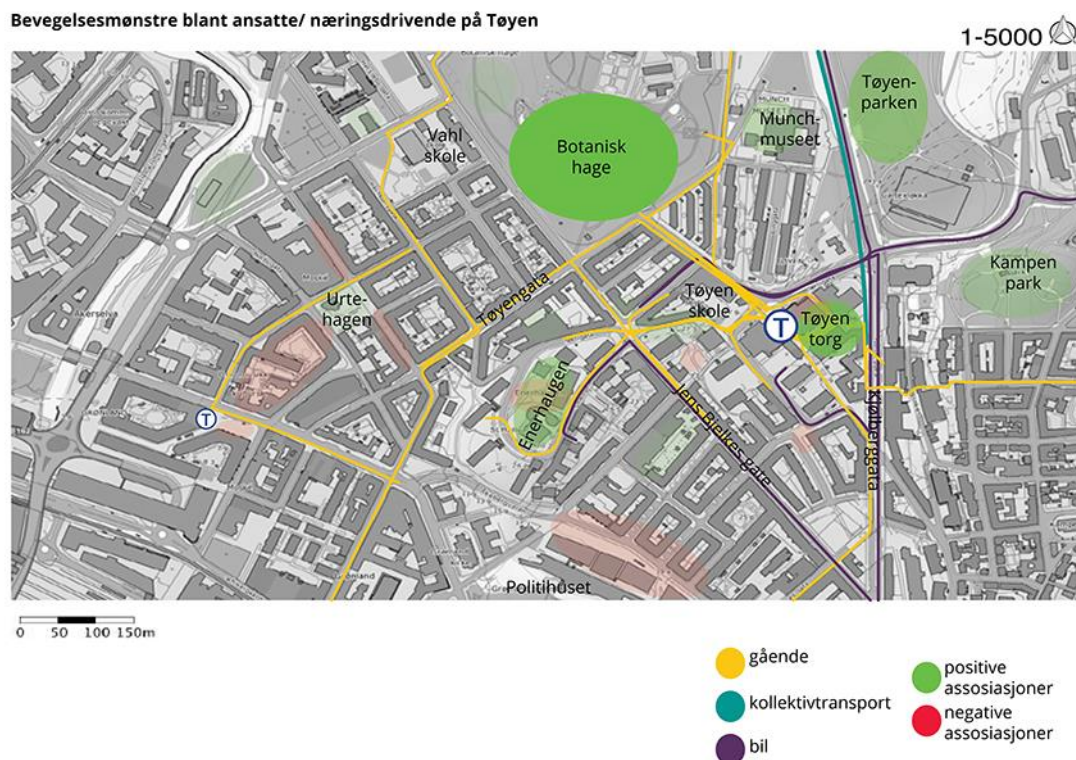
Denne plassen er nærmest usynlig fra gateplan og det bærer aktiviteten her preg av. Med en bratt trapp opp fra den bakre t-baneinngangen og en gangsti ned mot parkområdet ved Ringgata og lekeplassen der, er det lite som tilsier at man skal ta turen innom her. Med mindre man vil selge narkotika eller sette sprøyter. Sporveien/Ruter skal ruste opp t-baneinngangene. I den sammenheng blir det viktig med et samarbeid med Bymiljøetaten som har ansvaret for denne grunnen.

Anbefalinger: Utvide Heibergløkka barnehages uteområde, sette opp aktiviteter som bordtennisbord eller lignende. Sikre gode stiforbindelser og lav vegetasjon slik at flere mennesker beveger seg gjennom området.

Tøyensenteret / Tøyen torg (delt ansvar)

Barnetråkk ved Tøyen skole viser at Tøyensenteret (de fleste barna kaller det det) er svært mye brukt. Det er en møteplass hvor de kan henge med venner, shoppe, gå på kafe, spise is og gå på biblioteket. Samtidig er dette også et av stedene som har flest negative kommentarer. Sjøppel, skumle folk, narkomane, støy, fulle mennesker, mørkt og stygge bygninger er blant kommentarene som går oftest igjen.

I tillegg er det mye trafikk i Kolstadgata som de fleste må passere på vei til senteret, så det kan være litt skummelt å gå dit. En elev skriver "det er en veldig fin kafe her", mens en "vil ha flere fritidsklubber for barn, f.eks. spille spill". En påpeker at "parkeringsplassen er nesten umulig å gå gjennom når man skal på butikken eller noe sånt. Man kunne lagd en egen gangvei for å gå". En skriver "mange skumle folk der. Noen ganger banner de, de er ubehagelige." Registreringen er gjort i mai 2015, altså etter at det nye utestedet Postkontoret og en del andre tilbud hadde startet opp på senteret. Det vil være interessant å følge utviklingen i området når nye funksjoner legges til og etablerer seg i senteret. Fra undersøkelser vi har gjort blant ansatte og næringsdrivende kommer det fram at Tøyen torg har mange positive assosiasjoner (se illustrasjon 3).

Illustrasjon 3: Bevegelsesmønstre blant ansatte og næringsdrivende på Tøyen. Graden av styrke på fargene i kartet illustrerer antallet som sier at de utpekte stedene enten har positive eller negative assosiasjoner. Her er det også registrert hvilke transportruter/måter de som jobber på Tøyen benytter seg av.

Bymiljøetaten har nylig fått nærmiljømidler som blant annet skal brukes på å etablere sittegrupper utenfor Deichmanske biblioteket. Rundt årsskiftet 2015/2016 åpner Deichmanske en egen filial for barn og unge mellom 10-15 år her, den vil ligge i undergangen overfor Coop (der Spilleriet lå tidligere).

Anbefalinger: Styrk biblioteket, både med åpningstider og uteplasser – også i området ved det nye barnebiblioteket. Sikre barnas ruter for å gå til barnebiblioteket og aktivitetshuset. Det skal være trygt å gå hit fra Sørligata, over torget, fra Kolstadgata og fra Nedre Kampen. Etabler klesbutikk(er) og minibank i stedet for å fylle torget med restauranter for "hippe" unge voksne.

Tøyen skolegård/Kolstadgata (Utdanningsetaten/Bymiljøetatens ansvar)

Det er mandag kveld. Inne i skolegården leker noen barn i barneskolealder. Ved skoleporten står tre gutter i 11-12-årsalderen og prater med en eldre gutt på sykkel, som kan være bror til en av dem. I en annen sammenheng fortalte den eldste oss at han mener at Tøyen ikke er et bra sted å vokse opp, og at han er bekymret for småbrødrene sine. Plutselig høres sinte rop, og en eldre kvinne med arabisk utseende kommer gående mot barna. Hun er iført skaut, langt skjørt og tøysko og marsjerer med raske skritt. Hun roper til guttene at hun så dem og at hun vet at det var de som gjorde det. "Gjorde hva da? Vi har ikke gjort noe," svarer guttene og trekker seg litt bakover idet hun nærmer seg. Hun går helt inntil dem og mumler hissig "kaste stein" og "det var dere". Den eldste gutten vil vite hva som har skjedd. Hun ignorerer ham og sier "jeg skal slå deg" til en av de yngre guttene, som ler av henne. "Vil du slå et barn? Så slå ham da!", sier storebror provosert. En av de yngre guttene viser finger og sier "kom og sett deg her du", hvorpå hun tar av seg skoen og løper etter ham inn i skolegården. Gutten løper fortere enn henne. Hun kaster skoen, bommer og plukker den opp igjen før hun går åpenbart opprørt tilbake i den retningen hun kom fra. De yngre guttene ler, mens den eldste ser alvorlig ut. Han sykler avgårde med en av de yngre guttene bakpå. Etter noen minutter kommer en gutt i 11-12-årsalderen gående. De tre som har blitt stående igjen i skolegården roper til ham: "Ali! Mora di var her, hun var skikkelig sinna. Noen barn fra Gamlebyen hadde kasta vann-ballong på henne!"

Den agiterte omgangsformen som beskrives her, mellom barn og voksne og barn imellom, vil antakelig være vanskelig å se for seg i en del andre nabolag i Oslo. Både barn, ungdom og voksne i området forteller om barnas stygge språkbruk og manglende respekt for voksne (se kapittel 7). Manglende organiserte fritidsaktiviteter gjør at skolegården på Tøyen ser ut til å ha blitt en viktig arena på kveldstid for barn og unge i nabolaget. Her har eldre søsken ofte ansvar for å passe på de yngre, og aldersspennet til de som oppholder seg der på samme tid kan være fra 6 år og helt opp i 18-19-årsalderen. Tøyenravnene har lagt inn turer innom skolegården gjentatte ganger utover kvelden, for å sjekke at barna kommer seg hjem når det lir mot kveld. Ifølge AKS-leder foretrekkes skolegården også som henge-sted av ungdom som ikke ønsker å involvere seg i dop-salg eller hærverk. "De gjør stort sett ikke noe gæærnt der, bortsett fra å forsøple litt og sånn", forteller han. Det er ikke dermed sagt at de ikke kunne hatt fordel av å ha tryggere og mer alderstilpassede arenaer å oppholde seg på, legger han til. Mange av elevene på Tøyen skole oppgir at de liker å sykle rundt skolen og ballbingen er i bruk av barn nær sagt hver kveld til kl 21-22.

Anbefalinger: Utvide skolegården mot Kolstadgata, behold ballbingen, etabler aktiviserings- og sykkel-løyper til barn i området rundt skolegården, Sørli lekeplass og Kolstadgata 1. Bruk rektorboligen til å huse prosjektkontoret og Tøyen Unlimited under oppgraderingen av aktivitetshuset K1. Etabler en lavterskel informasjonsentral her, for små og store beboere.

Sørli plass (ansvar Bydel Gamle Oslo)

”Skål!” De reiser seg, nesten unisont og hever plastglassene med musserende vin høyt i lufta. Brede glis og hurrarop mot hun som driver Lyst. Kafeen har vært stengt hele våren og dette er første dagen gjengen fra Enerhaugen borettslag samles her på lenge. De er stamgjester, en ymse blanding av homofile, enslige, enkemenn og enker som har bodd i blokkene lenge.

På Sørli plass er fontenen endelig i gang igjen, etter å ha stått uten vann siden i fjor. Uteserveringen på Lyst er oppe og står, her sitter det stort sett majoritetsnorske unge voksne og eldre, mange av dem fra borettslagene rundt. Fontenen omkranses av benker og beplantet skydd mot veien bak. På benkene sitter det ofte folk, gjerne en og en bortover. Plassen er en gjennomfartsåre som er mye brukt og det oppleves sjelden utrygt her. Det mest ubehagelige er det nye massasjestedet i krysset, det er naboer som har gått inn for å bestille massasje uten hell, da har de ansatte måttet ringe etter massør. Frisøren på det andre hjørnet startet opp i 2014 og har mange kunder fra nærområdet. De nåværende fotgjenger-overgangene mellom Smedgata, Sørli plass og Sørligata korresponderer ikke med folks gåmønster. Her har mange barn i området sin skolevei. Lekeplassen som tilhører Studentsamskipnadsens (SiO) boligbygg er rester fra en tidligere barnehage. Her er det ofte lokale foreldre innom med små barn som vil leke.

Anbefalinger: Sørg for trygge overganger i veibanen og etabler bakken ned til Snippen som en trygg ferdselsåre for barn og voksne på vei til og fra Tøyenhagen lekeplass og Vahl skole. Fjern gjerdet ved SiOs uteområder, etabler sitteplasser- og lekeapparater her og lag forbindelseslinjer til Sørli lekeplass. SiO er positive til oppgradering av dette området om kommunen kan ta på seg et forsikringsansvar ved eventuelle ulykker (intervju med ansvarlig i SiO).

Jordalparken (Park og Idrett Oslo KF)

I Barnetråkk oppgir flere av 6. klassingene ved Tøyen skole at de bruker Jordal en del sammen med venner eller familier. Å skate på Jordal skatepark (i regi av Frigo) er populært. Sparkesykkel, fotball og badminton nevnes av flere. ”Her liker jeg å være fordi det er en stor bane og da kan man gjøre flere aktiviteter, f.eks.: fotball, løpe rundt, badminton og det er koselig å være der”. Noen nevner at det er mange eldre, frekke ungdommer her. Blant deltagerne i Ungdomsverkstedet og Ungdomsrådet kommer det også klart fram at Jordal er et populært sted som de bruker mye. Dette er knyttet til uteområdene med alle aktivitetene, men ikke minst til Jordal Fritidsklubb (i regi av bydelen) som er den fritidsklubben som ser ut til å være mest brukt av Tøyenungdommen. Som vi tar opp andre steder i rapporten er det svært mange ungdommer som ønsker seg en egen fritidsklubb på Tøyen.

Anbefalinger: Etabler trygge sykkelveier fra Tøyen til Jordalparken. Styrk fritidsklubben på Jordal og etabler frivillighetsordning á la Alnaskolen, der ungdommer jobber med mindre barn, gjerne i samarbeid med Frigo.

Grønland torg og Olafiagangen (bydelens ansvar)

I motsetning til Tøyen-elevene oppgir ikke barna på Vahl skole at de bruker Jordalparken i særlig grad, for dem er det Grønland og spesielt veien fra skolen til Grønland torg, samt sentrum (Oslo City) som går igjen i registreringene. En av dem skriver: "På Grønland fins det noen narkomane som røyker hasj og det pleier å være barn som går i området og noen barn blir skremt av narkomane som drikker alkohol og tar sprøyter og noen narkomane roper på barn. Men det fins en veldig snill dame i Grønland ved Urtehagen som tar sprøyter." Mye trafikk, støy og søppel er andre ting de forteller om. Bakgårdene er positive innslag, der har barna inntegnet aktiviteter som sykling, ballspill og leking. Noen ungdom i området bruker Riverside, men mange forteller at de holder seg unna området rundt Olafiagangen på grunn av omfattende dopsalg og opplevelse av utrygghet.

Anbefalinger: Utvid Tøyenløft-området slik at det også dekker Vahl skole-elevers nærmiljø og oppvekstområder. Oppgrader plassen ved Urtehagen og gå i gang med rehabilitering av Grønland torg og Olafiagangen, med spesielt fokus på inkluderende uterom og aktivisering ned mot Akerselva og styrke forbindelsen til Vaterlandsparken for lokale barn og ungdom.

Livet mellom husene er preget av de rommene som oppstår i mellom byggene: De består av et hierarki som ofte defineres av eierskap og bruk. Offentlige gater, plasser og parker har ingen åpningstider og er tilgjengelige for alle hele døgnet og hele året. Det er stort sett det offentlige og kommunen som har ansvaret for både opparbeidelse og vedlikehold av disse områdene, men ikke nødvendigvis innenfor samme etat i kommunen.

En sliten benk

På vei til jobb, en morgen i kaldt sollys. Jeg svinger forbi gjerdet og nedover Borggata friområde. Stopper opp ved den slitne benken, den grønne som mangler en halv planke. Alle tre benkene er tagget ned, så fint at det nesten ser ut som kunst. *Street art*. Grubler, hva gjør en beboer som vil få fikset noe i nærmiljøet sitt? For eksempel en benk. Rusken sin app, har jeg hørt, de er en slags sentral som videresender henvendelsene fra publikum til de som har ansvar. Prøver det. Jeg tar opp mobilen, finner appen, zoomer inn på benken, laster opp bildet og legger ved en beskjed. "Flott om dere kan fikse benkene i Borggata friområde". Det er stille. Jeg går videre.

Sliten benk, april 2015

Hvem har ansvaret for de ulike rommene vi beveger oss i? Jakten på nødhjelp til en sliten benk startet for vår del hos personen med ansvar for parkforvaltning i Bydel Gamle Oslo. La oss kalle henne Nina. På kontoret i Platousgate forklarer hun at Oslo kommune har konkurranseutsatt all drift og vedlikehold av de kommunale parkene, også de som hun har ansvar for. Entreprenører gir sine tilbud i jevnlig anbuds konkurranser. Ut 2015 er det Vaktmesterkompaniet (eid av internasjonale ISS) som har anbudet på å drifte og vedlikeholde parkene som bydelen drifter. "Vi følger lojalt opp, lager anbud til forhåpentligvis den billigste prisen og følger opp produktet de leverer." Det tar mye mer tid enn jeg trodde, sier hun. Hvor ofte sjekker entreprenøren om ting er på stell? "De skal være i våre parker en gang om dagen, minimum tre ganger i uka, for å gjøre ettersyn, sjekke om benker er ødelagt eller greiner har falt ned", forteller Nina. "Og så er det arbeidstreningsgruppa vår, ATG, de påtar seg oppdrag, for eksempel ødelagte benker." Men da...? Hun legger til, "akkurat nå er det ingen der som er så gode på benker".

Det er sommer. Hver gang jeg går gjennom den lille parken lyser benken mot meg. Mer sliten nå. Den manglende halve planken har blitt til to hele manglende planker, og har fått selskap hos benken bortenfor, så nå er de to mer normale enn nummer tre, som er nedtagget, men hel.

Neste skritt i jakten er Bymiljøetaten (BYM). De er byomfattende, får vi vite, og drifter fortau, torg, midtrabatter, trafikkøyer, møteplasser og gategrunn, samt de store parkene i området. Som Tøyenparken og Kampen park. Hos BYM får vi fort en realitetsorientering på kompleksiteten som oppstår når fem etater slår seg sammen til en gigantisk kommunal bedrift, med 700 ansatte og en app som ikke fungerer helt. "Alt er konkurranseutsatt, vi er bestillerkontrakt", forklarer de og mener med det at de henter inn anbud og følger med på om entreprenøren gjør det som står i kontrakten. Etter tre timer hos BYM har vi kommet noe nærmere et bilde av ansvarsfordelingen, samtidig vet vi nå at trær som plantes nær fortauet er skikkelig kronglete, sånn ansvarsmessig, for røttene (som tilhører parkavdelingen) lett gror inn og bryter opp asfalten (som er veiavdelingens ansvar). Sjøppelkasser er heller ikke lett, det er sjefen for vei som har ansvar for dem og han synes det er nok sjøppelkasser ute, problemet sånn han ser det er at folk ikke bruker dem. "Tøyen? Det er mye søppel der, vi ser det om morgenen. Folk gidder ikke kaste i dunk." Han lar ofte store ting som folk setter fra seg på fortauet ligge noen dager, for å statuere et eksempel. De er begge forundret over hvorfor folk i indre by ikke ringer og klager på manglende brøyting eller salting eller strøing. "På vestkanten ringer de og forvente at vi skal måke sånn at de kommer seg på butikken i tøfler og slåbrok, 'vi betaler jo skatt', sier de". Det er sjelden BYM snakker med bydelen om parkene deres, forteller de. "Vi burde hatt et tettere samarbeid". På vei ut hilser vi på de to som forvalter og inspiserer entreprenørene som jobber med BYMs parker. De har spesielt ansvar for Tøyen, forteller de, men rister på hodet på spørsmål om de er engasjert i det som skjer der nå.

Vi er lite involvert i Tøyenløftet. En naboaksjon kontaktet oss, da gjorde vi noe med Tøyenhagen (Snippen). (...) Vi er litt lite utadrettet. Vi kunne vært flinkere til å samarbeide. Nå blir det å kaste saker til hverandre (på mail). (...) det er så mange uforutsette ting vi ikke rår over.

Forvalteren i BYM avslutter med å fortelle hvilket kjempeprivilegium det er å jobbe med parker, "for mange i byen er dette hagen deres". Vi vet fortsatt ikke hvem som har ansvar for den slitne benken. Vi

ringer Vaktmesterkompaniet, som kan fortelle at de ikke har mandat til å ta slitne benker der og da, "da må vi ringe Nina", sier de. "Vi bare sjekker benkene, hun bestemmer om vi skal bestille, fikse eller hva vi skal gjøre. Det står ikke i vår kontrakt (det med benken). Vi bare kontrollerer og gir beskjed". Nina er altså bydelens parkforvalter, og hun har ingen frie midler til å fikse ting som uforutsett går i stykker, har hun fortalt, så der er vi like langt. Kanskje dette er her ATG kommer inn i bildet? Etter flere runder i Oslo kommunes uutgrunnelige labyrint av underavdelinger, får vi endelig tak i en av arbeidslederne for ATG, Aktivitetsgruppa som hører til under Senter for arbeidsliv og kvalifisering (SAK) i Bydel Gamle Oslo. Han forteller at de

drar og henter ting som ligger på gata rundt omkring i bydelen, madrasser og sånne ting; sofaer, hvitevarer og alt som blir slengt på gata. Vi har samarbeid med ganske mange; vi har alle barnehagene i bydelen – med vedlikehold og hente skrot og søppel der, vi samarbeider også med boligkontoret og bo-oppfølgingstjenesten i bydelen - med flytteoppdrag og tømme leiligheter som er fraflytta. Vi samarbeider også med Boligbygg – om å tømme, vedlikeholde og forsterke loft, samt vedlikehold av bakgårder. Og så har vi et lite male- og snekkerverksted, og et lager hvor vi tar vare på sofaer, spisebord med mer, som vi kan dele ut til deltagere som kommer hit.

Det er NAV som henviser bydelens beboere som er på sosialhjelp eller andre kommunale støtteordninger til SAK og videre til ATG, forteller han.

Vi går også i de andre parkene når vi ser at vaktmesterne ikke har gjort nok. Ja, vi ser på hva som trengs. Og så får vi også mail fra Nina, når det f. eks er et tre eller en gren som har falt ned, eller det er noe skrot der, eller noe annet som må gjøres. (...) Vi gjør det gratis, på en måte. Hvis det i ordrebestillingen til Vaktmesterkompaniet står at de bare skal klippe gress, og det faller ned en grein, så må de sende inn en søknad om de kan fjerne den greina. Fordi de har ikke det inne på anbudet sitt. Så i stedet kan vi bare ta det.

De er en arbeidstreningsbedrift, ikke en servicetjeneste, det er viktig, forteller arbeidslederen. De svinger mellom 4 og 20 deltagere, som forøvrig er opptatt på onsdager, for da er det jobbsøkerkurs i regi av bydelen. De lager selv avtaler med Boligbygg eller andre aktører, de er ikke skriftlige, men muntlige.

Hvis det kommer noen forslag fra noen andre er det ikke sikkert vi kan gjøre det, fordi vi ikke har mannskap eller ressurser til det. Vi styrer selv hva vi syns. Noen ganger har vi dyktige folk her, og så kan vi si ja til mer kompliserte snekkeroppdrag, andre ganger må vi si nei til det. *For å spørre om noe helt konkret; har dere vært involvert i opprustning av benker?* Ja, ja, masse av de benkene i bydelen har vi tatt oss av. Alle benkene du ser som er nymalt grønne, de er våre. Vi tar med benken på verksted, skrur den fra hverandre, sliper den ned og maler den på nytt. *Hva med de stedene der det fortsatt er noen slitte benker med skader?* Nja, slik som i Jordalparken, (...) det er Park og Idrett, og det har ikke vi noe med å gjøre. Og plassen utenfor Galgeberg f.eks., det er ikke våre – det er ikke kommunale benker. Det er noen andre, så det er ikke alle benker som er kommunale i bydelen. Ved Galgeberg, det tror jeg er Vegvesenet, og det får vi ikke lov

til å røre. Jeg har lyst til å gjøre noe, for jeg bor der, så jeg har lyst til å rydde den lille plassen der, men det får jeg ikke lov til.

I uterommene på Tøyen er det mange som har ansvaret, men åpenbart ingen som har ansvaret for det hele. Mange veier leder til en person i bydelen, Nina, som altså ikke har midler til å gjøre stort. Boligbygg regjerer over uterommene rundt sine eiendommer, Studentsamskipnaden rundt sine. Universitetet i Oslo bestemmer over området til Botanisk hage og Statens Vegvesen må tilkalles om det er noe galt med veibanen. Sjøppelbøttene er forresten ikke bare BYMs ansvar, ClearChannel tømmer og fikser de som står i busskurene, mens Sporveien/Ruter har ansvar for området i og rundt t-banen. Jernbaneverket er også representert, med toglinja over Tøyenparken og så har vi EBY (Eiendoms- og byfornyelsesetaten) da, som trår til når noe skal bygges eller lages nytt. Og de private boligblokkene og de kommunale institusjonene er jammen ikke alltid helt sikre på hvilke områder de har ansvar for, forteller de. Hvordan kan beboere på Tøyen hjelpe til med å gjøre uterommene i nærmiljøet enda bedre når det er så vanskelig å få nødhjelp til en sliten benk?

Tre måneder, en håndfull intervjuer og et forsøk på å melde inn samme vedlikeholdsbehov på Bymiljøetatens app senere. Det har blitt tidlig september og jeg går gjennom friområdet, forbi benkene som ingen fikser, på vei til jobb.

Sliten benk, september 2015

Oppsummering og anbefalinger

Hvordan henger så disse uterommene sammen og hvordan kan vi se dem i en større sammenheng? På en fin sommerdag brukes parker og plasser i hele Oslo. Det typiske bildet i Oslos parker er at når sommervarmen slår til fylles parkene med mange unge mennesker, småbarnsfamilier og engangsgrillene fyres opp. Men hvordan skal vi få til en bredere bruk av disse viktige fellesrommene? Kan de ulike rommene "spisses" mer, slik at de blir tydeligere og kanskje mer attraktive for enkelte grupper? Kan man i større grad blande småbarns lekeplasser med områder som er tilrettelagt for piknik, eller må de være tydelig avskilt? Ikke minst, hvordan skaper vi inviterende uterom - og hva kan man være stolt av på Tøyen?

Den demografiske sammensetningen på Tøyen er i dag sterkt preget av småbarnsfamilier, mens barn i skolealder har frafall av majoritetsnorske barn. Ungdomstrinnet har få møtesteder i det offentlige rom, og særlig vanskelig er det for de som ikke liker sport og idrett. Hvordan lager man attraktive uterom hvor man kan møtes på tvers av alder og aktivitet som også inkluderer ungdommen? De trenger møtesteder som kan være deres; et sted "å henge". I Ungdata-undersøkelsen i 2012 ble ungdom i hele

Oslo spurt om bruk av uteplasser og parker. Hver tredje ungdom i 9. og 10. klasse i Oslo bruker grønne friområder og parker til ulike aktiviteter en gang i uka eller mer, mens om lag halvparten gjør dette svært sjeldent. Det er relativt store forskjeller mellom bydelene. Gamle Oslo har flere parkområder, fremfor alt Tøyenparken, men er likevel den bydelen som har nest lavest bruk av grønne friområder og parker. Sammen med alle bydelene i ytre by øst og sør er bruken her betydelig lavere enn i resten av byen.

1. Vrenge innerommene ut

Hvordan skaper vi byrom som er gode å være i og hvordan tilrettelegge for at flere vil bruke dem? Selv om de små parkene og plassene på Tøyen blir brukt i dag, er det plass til mange flere. Dersom man får til å "vrenge" inne-aktivitetene ut i det offentlige rom, slik at flere føler seg komfortable i uterommene, vil de også befolkes i større grad. Da blir det samtidig tryggere å oppholde seg der. Det å få menneskene ut i det offentlige rom, vil også gi de gruppene som holder seg innendørs, en større sjanse til å møte andre, være en nabo og føle et sterkere eierskap til området.

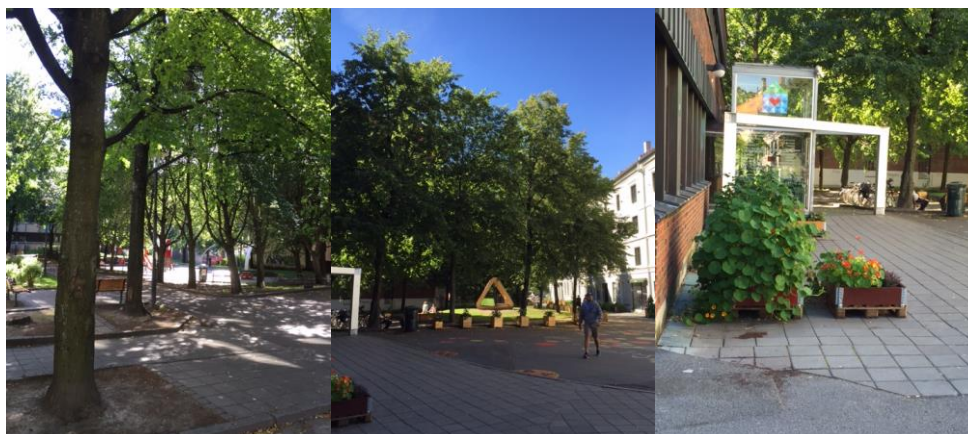
Hvordan kan man skape aktivitet og invitere folk ut? Det offentlige rom må ha enda større grad av lavterskeltilbud for at en større andel av Tøyens befolkning føler seg komfortable. I de offentlige parkene på Manhattan i NYC er det gratis WIFI. Dette er noe "alle vet", og parkene oppsøkes av mange ulike grupperinger av befolkningen: unge, studenter, turister som lett blander seg sammen med de som har reell dårlig økonomi og vil benytte seg av et gratistilbud. Parkene er alltid populære møteplasser, er tett befolket, som tilsier at man lettere kommer i kontakt med hverandre. Det er mange steder innført møblering med frittstående, enkle stoler som man kan flytte på, slik at man selv kan sitte tett, i grupper eller trekke seg litt unna. Hvis Tøyen kan markedsføres som område i Oslo hvor offentlig parker har gratis WIFI, vil dette automatisk invitere til opphold ute og også skape en destinasjon i nærområdet. Et annet viktig bidrag vil være støtte til etablering av hageparseller, dyrking og matboder. Enkel servering og kafedrift vil også alltid trekke folk, særlig når man kan bruke duft som "annonsører". Mattradisjoner og krydder skaper assosiasjoner og minner og ikke minst gjør det at man blir sulten. Den foreslåtte kafedriften i Aktivitetshuset i Kolstadgata 1 (K1) ved Sørligata ut mot Sørli lekeplass bør eksponeres ut i det offentlige rom.

Området er en gjennomfartsåre for gående, og dette bør man bygge oppunder slik at man både kan gå fort igjennom, få med seg noe på veien som inspirerende dyrking, lyssetting på kvelden, musikk og matservering. Det er allerede skapt en destinasjon der som bør kunne videreutvikles til å omfavne et større område inn i Sørli lekeplass. Hvis man kan bruke Sørli plass som en inkubator for området, kan man bevisst søke ut for å skape ringvirkninger. Sørli plass med sin fontene og uteservering har allerede en egenidentitet. De eksisterende grafittkunstveggene i området bør ses i sammenheng og kan være utgangspunkt for visuelle linjer som kan lede en gjennom området. Det nye gjerdet som er satt opp av Boligbygg langs Kolstadgata, skaper en stor barriere. Dersom Kolstadgata skal omformes til et gaterom, bør gjerder rives og det anbefales at det blir mer utadrettet virksomhet på gateplanet. Sammenhengen mellom Kolstadgata og Tøyensenteret er lite inviterende og ved å se potensialet for hele dette området, så vil det være mulig å skape en ny identitet som kan bli Tøyens dreiemoment

- Eksisterende plassdannelser
- Potensielle markører for nye plassrom
- Eksisterende grafittivegger

Illustrasjon 4. Ringvirkninger fra aksjonsområdet mellom Humlegata/Sørlogata kan brukes som inkubator i området.

Fra Sørlogata til Sørli lekeplass bør det arbeides med bedre visuell kontakt for å øke bruken.

2. Etablere temporære anlegg og installasjoner

Det eksisterende engasjementet fra aksjonsgruppene på Tøyen ses på som svært positivt og det bør oppfordres til å bygge videre på det. Temporære løsninger som dyrkningskasser, installasjoner og gatemaling er engasjerende når det er "ferskvare", men er helt avhengig av eierskap. Når slike initiativ fungerer så godt som de gjør på Tøyen, så preger det hele bydelen. Smitteeffekten kan være stor og ulike grupperinger kan kjøre parallelle løp. Det bør undersøkes om det kan være nye "aksjonsområder" som kan igangsettes på Tøyen, men disse må samkjøres med de initiativene som allerede eksisterer, de må komme fra befolkningen selv, og ikke påtvinges.

Sjablommaling på asfalten i Sørligata. Majobo-prosjekt ved Vahl skole. Gavlvegg: med "Skrik".

Gavlveggene med grafittkunst som har dukket opp det siste året er et spennende tilslag i det offentlige rom som viser eierskap, er gjenkjennbart og gir orienteringspunkter til Tøyen. Dette er visuell kunst "nedenfra", hvor enkeltpersoner har tatt tar initiativ og har fått tilgang til gavler på bygårder. En av initiativtakerne til det første gavlmaleriet i Kolstadgata 15 forteller at de hadde lyst å gjøre noe for borettslaget og nærmiljøet på Tøyen: "Veggmaleriet er med på å skape en veldig god stemning, folk kjenner seg kanskje litt igjen i maleriet, og derfra til å stoppe opp og snakke sammen, er veien kort".³³ Prosjektet har nå fått støtte gjennom områdeløft-midler og fra Miljøfondet i USBL og "Foreningen for urban samtidskunst", slik at flere gavlvegger vil føyes til Tøyens utekunst-portefølje framover. Installasjonskunst som "Trekanten", det lille lekehuset utenfor K1, gir et bilde på hva som trengs av skapende aktiviteter for barn, hvor ulike uttrykksformer får sin plass i egnede lokaler eller uterom. Den kulturelle skolesekken på Tøyen skole er et viktig bidrag, men etter skoletid er det lite å finne som kan by på estetisk utfoldelse, med veiledning og voksenledelse.

3. Skape trygghet gjennom lyssetting og skjøtsel

Utrygghet og kriminelle handlinger er stikkord som ofte kommer opp når man snakker om Tøyen. De som bor på Tøyen må forholde seg til det, mens det er en "sannhet" for de som ikke bor i området. Hvordan man skal klare å få til en snuoperasjon for å få bedre "rykte" og samtidig ikke bli gjenstand for gentrifisering er en balansegang som kan være vanskelig. Det eksisterende narkotikasalget som foregår i mange av Tøyens parker fører til utrygghet blant barn, unge og voksne. Det hevdes at det er for mange mørke områder og for få folk som bruker det offentlige rom til å bli kvitt virksomheten. Mange av barnehagene og skolene sliter med at deres arealer blir brukt til salg etter åpningstid og at det igjen resulterer daglig fjerning av sprøytespisser etter nattens virksomhet.

Tiltak for å minske mørke kroker og uoversiktlige områder, kan avhjelpes ved lyssetting og at det gjennomføres skjøtsel av eksisterende vegetasjon. En del av trærne i parkene på Tøyen har ikke vært skjøttet på mange år, og ved å fjerne lavtvoksende grener, tynne i kroner, og til og med fjerne noe vegetasjon, vil det bli mer lys ned på bakken og mer oversiktlig å oppholde seg der. Dette må gjøres av profesjonelle trepleiere og gartnere. Skjøtselen bør ses i sammenheng med vedlikehold av eksisterende parkbelysning og master. I tillegg vil det være spennende å se på annen type belysningsstrategi som kan fokusere mer på iscenesettelse av området og installasjoner. Grunnbelysningen bør følge BYM sine

³³ <http://www.usbl.no/login?returnurl=%2fFor-deg%2fMedlemskap%2fKurs-for-medlemmer>

standarder, mens en nye type lyssetting kan være et insitament til en ny aksjonsgruppe: "Tøyen inn i lyset".

I Norge har vi en tydelig sesongavhengighet når det gjelder bruken av det offentlige rom. Når høstmørket senker seg og regnfulle dager sender folk innendørs, minker bruken. Men når snøen legger seg som hvite tepper går vi ut og lager engler i snøen den korte stunden det varer, til vi tørker av en grå, "slushaktig" saltavleiring på vinterskoene eller kjøper inn brodder for å gå i gater som ikke blir saltet. Årstidsvariasjonen er dramatiske her i nord, men vi må uansett bevege oss mellom husene. Enkelte parker klarer å opprettholde et aktivitetsnivå ved godt vedlikeholdte gater som blir måkt når snøen laver ned. Viktige stisystemer er lyssatt og enkelte parker er tilrettelagt for aking, skigåing og skøytebaner. For Tøyen er det viktig å opprettholde gode gangveiforbindelser gjennom parkene og da vil det være viktig å prioritere gangforbindelser som brukes av mange og sikre disse med tilpasset lyssetting.

4. Universell utforming

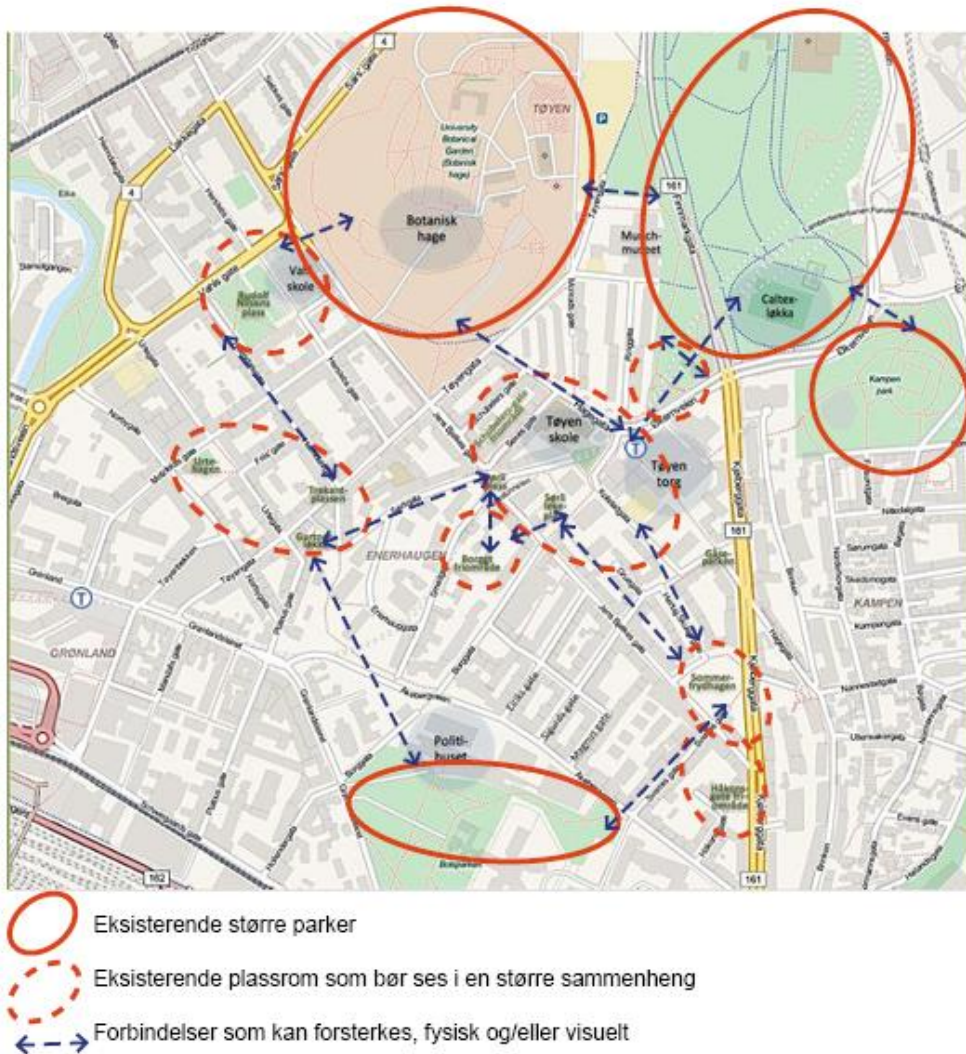
Planlegger man nye bygg eller uteområder i dag, skal man legge til rette for tilgjengelighet for alle. Universell utforming betyr at produkter, byggverk og uteområder som er i alminnelig bruk skal utformes slik at alle mennesker skal kunne bruke dem på en likestilt måte så langt det er mulig, uten spesielle tilpasninger eller hjelpemidler.³⁴

Det betyr at det fortsatt vil være steder som har vært planlagt og bygd før regelverket trådte i kraft, fortsatt vil kunne ha løsninger hvor ikke alle har tilgjengelighet alle steder. Dette er mest synlig utendørs i bratt terreng hvor plassmangel vanskeliggjør gode løsninger og hvor høydeforskjeller vanskeliggjør løsninger hvor f.eks. rullestolbrukere eller barnevogner må bruke alternativer til trapper. Tøyen har mange funksjonshemmede beboere, og spesielt overfor barn med minoritetsbakgrunn er det behov for å tilrettelegge uterom slik at de ikke blir "gjemt bort".

5. Styrk samarbeidet og se uterom i sammenheng

Når en forsker bruker flere måneder på å finne ut hvem som har ansvaret for en benk, er det da riktig å kreve at aktive beboere skal bidra til å gjøre uteområdene gode å være i? Fragmenteringen av ansvarsforhold overfor uterommene på Tøyen virker komplett når det er andre beboere på arbeidstreningstiltak som har ansvar for å fikse en ødelagt benk, fordi bydelens parkforvalter sitter på et budsjett så trangt at entreprenøren må søke om tillatelse til å reparere når de ser noe som er gått i stykker. Frie midler til folk med fagkunnskap og lokal kjennskap, samt etablering av gode samarbeidsstrukturer mellom de ulike etatene må være et minimum for et områdeløft som tar mål av seg å styrke og skape møteplasser, legge til rette for helsefremmende aktivitet og deltakelse, og trygge bo- og oppvekstmiljø. Dessuten er det viktig å se uterommene i sammenheng (illustrasjon 5).

³⁴ Se <http://www.dibk.no/no/Tema/Universell-Utforming/>

Illustrasjon 5. Se utover i sammenheng: Mellom de større grønne områdene ligger mange grønne gårdsrom. Det er disse som er de viktige nærmiljøparkene på Tøyen.

6. Hvordan er det å bo på Tøyen?

Tøyen er stedet i hjerte av by'n
her bor vi og trives det er litt av et syn
Forskjellige farger i et stort maleri
Solen skal skinne på oss og vår fremtid.

(Tøyensangen)

Når vi snakker med folk om bolig i Tøyensammenheng er det ofte tre vinklinger som går igjen: at boligprisene stiger og at Tøyen er et lurt sted å investere, at leilighetene er for små slik at barnefamilier flytter ut og at det er så mange kommunale boliger. Vi skal dykke dypere ned i alle disse aspektene ved bolig, og et par til. Vi starter med å gi et riss av boliginvesteringer og priser, før vi ser på boligstrukturen. Hovedvekten ligger på situasjonen i de kommunale boligene med særlig vekt på bo-oppfølging av beboere med særskilte behov og på bomiljøet i kommunale gårder.

Framtidstro og boliginvesteringer

Et mål på framtidstroen for et område kan være graden av boliginvesteringer. Hvis enkeltpersoner eller investorer satser på bolig i en bydel er det en indikasjon på en positiv tro på områdets utvikling, enten ved at de ønsker å bo videre i området eller at de har tro på en god avkastning dersom de foretar en større kommersiell boliginvestering. Igangsatte boliger er interessant som mål på optimismen og investeringsviljen i et område. Det er selvsagt ikke uproblematisk i og med at dette også avhenger av tomtereservene i området. Finnes det ledige tomter, og er disse regulert for bolig? Like fullt kan det gi en pekepinn om områdets fremtidige utvikling.

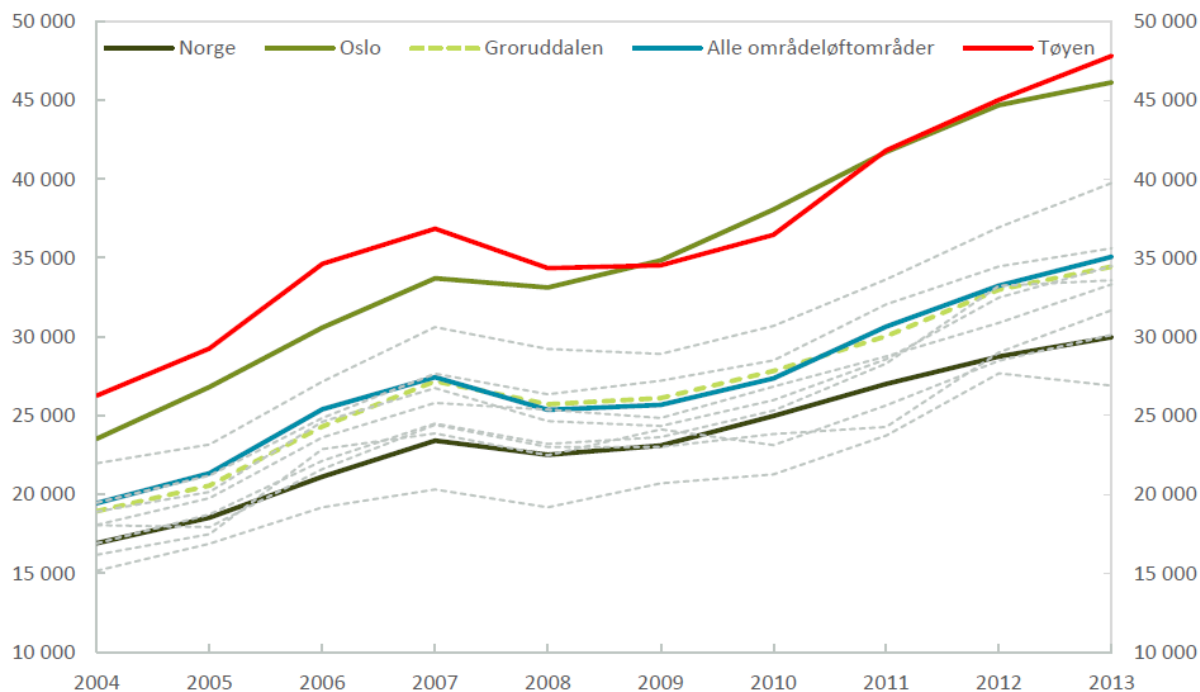
Nybygging av boliger lå relativt høyt på Tøyen i perioden 2004-2009 (høyere enn Oslo og øvrige områdeløftområder), mens den deretter falt betydelig i perioden 2010-2013 (lavere enn Oslo) (Damvad 2015). Sett i lys av området og lokale forutsetninger tolker vi dette som at det er stor investeringsvilje blant investorer for å bygge boliger på Tøyen, men at det er få potensielle utbyggingsarealer og at byggeklare tomter har vært mangelvare de siste fem årene.

Et annet mål på framtidstroen i et område er beboernes vilje til å pusse opp og investere i boligen sin. Norge skårer høyt når det gjelder investeringer i egen bolig, og det er årlig hele 42 prosent som investerer i boligen (SSBs levekårsundersøkelse 2013). Tallet ligger marginalt lavere for befolkningen i større tettsteder (40%), og litt lavere for områdeløftområdene (37%) (Damvad 2015). Tøyen ligger her på snittet for større tettsteder i Norge (40%), dette må sies å være relativt høyt i og med at andelen som eier egen bolig er betydelig lavere på Tøyen enn generelt for større tettsteder. Selv om det ikke er helt uvanlig at man også kan investere i en leid bolig, så er dette langt mer sjeldent enn hvis man eier boligen selv. Beboerne på Tøyen oppgir også generelt stor tilfredshet med boligen sin, med en skår på 7,9 på en skala fra 1 til 10, hvor landssnittet ligger på 8,0 (Damvad 2015).

Utviklingen i boligpriser er et annet, og mer hyppig brukt mål på et områdes utvikling, og er særlig et uttrykk for hvordan omverdenen betrakter potensialet og hvor populært det er som bosted. Det har

vært sterk vekst i boligprisene i Oslo i lang tid, og i perioden 2004 – 2013 steg gjennomsnittlig kvadratmeterpris med 7,8 prosent (figur 15). Etter en liten nedtur under finanskrisen i 2008, har de fortsatt å stige. Områdeløftområdene har i stor grad fulgt prisutviklingen i Norge, mens prisnivået på Tøyen har i hele perioden vært betydelig høyere. Prisøkningen på Tøyen har hele tiden fulgt Oslo (Damvad 2015).

Figur 15: Gjennomsnittlig kvadratmeterpris. Kroner. Løpende priser. 2004-2013.

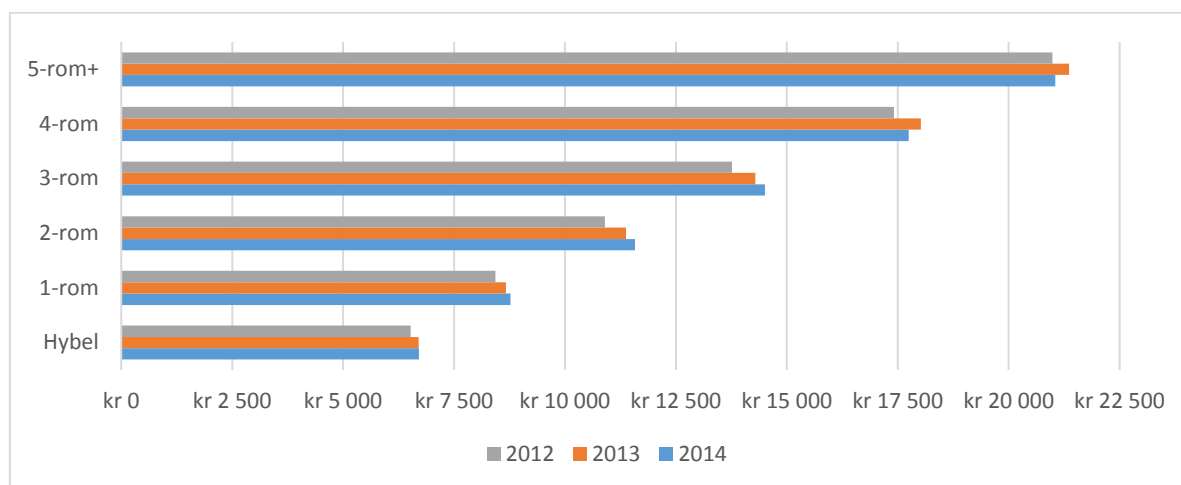

Kilde: DAMVAD 2015, side 174. Tallene er hentet fra Statistisk sentralbyrå. Gjelder områdeløftområder i Oslo, Oslo kommune, Groruddalen samlet, alle områdeløftområdene samlet og Norge som helhet, og gjelder for eneboliger, småhus og blokkleiligheter.

En slik økning i boligprisene som Tøyen har hatt i perioden er også, sammen med en rekke andre faktorer, en indikasjon på den gentrifiseringsprosessen som vi beskriver i innledningen. Dette forteller oss at området ikke lenger er blant «de rimelige» stedene å kjøpe bolig i Oslo.

Statistikk over leiepriser (markedsleie) finnes ikke for Tøyenområdet, men kun for de tre bydelene Gamle Oslo, Grünerløkka og Sagene under ett. Disse omtales som Sentrum Øst. Sammenlignet med toppåret 2002 har leieprisene i Oslos områder økt mest i Sentrum Øst (inkludert Tøyen) fram til 2014, med hele 54 prosent. Veksten i leieprisene for Oslo stoppet opp i 2014, og denne utviklingen ventes å fortsette blant annet fordi rekordmange leiligheter er til leie og rentene er lave (Boligbygg 2015). Ser vi på de tre siste årene for Sentrum Øst har prisene steget moderat for hybler og mindre leiligheter, og ligget stabilt for store leiligheter (figur 16).

Figur 16. Markedsleie pr mnd. for utleieboliger annonsert via Finn.no for bydelene Gamle Oslo, Grünerløkka og Sagene etter antall rom pr 4.kvartal i 2012, 2013 og 2014.

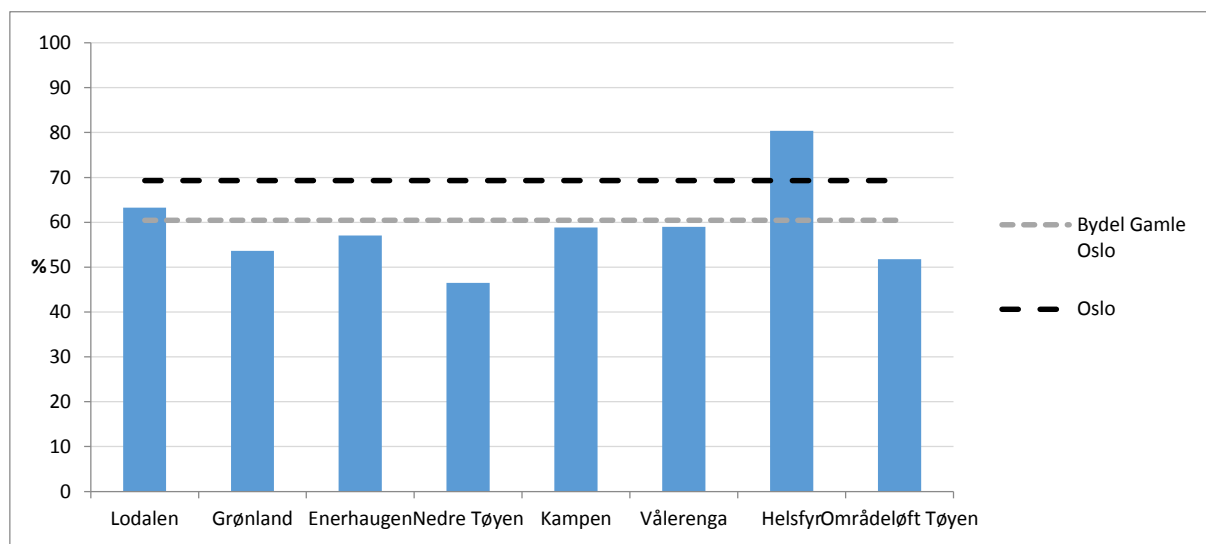

Kilde: Opinion med data fra Finn.no.

Eie og leie

60 prosent av privathusholdningene i Gamle Oslo eier sin egen bolig, mot 70 prosent i byen totalt. Delbydel Nedre Tøyen trekker andelen ned (47%), mens særlig Helsefyr trekker den opp (80%). For Tøyen områdeløft er andelen 52 prosent. I hele indre by, både øst og vest, er det 14 delbydeler som har eierandeler på samme nivå som Tøyen områdeløft. Lavest andel eie av delbydelene i Gamle Oslo finner vi på Nedre Tøyen, som utgjør kjerneområdet i Tøyen områdeløft, med 47 prosent.

Figur 17. Andel som eier boligen de bor i (Kilde: Folke- og boligtellings 2011/UKE).

Kilde: Oslostatistikken, Utviklings- og kompetanseetaten, Oslo kommune

I eierlandet Norge, hvor 78 prosent av husholdningene eier sin egen bolig, er det stort sett kun i sentrumsbydeler i de største byene at om lag halvparten leier bolig. Leieboligene består av både kommu-

nale og private, og antagelig er leieandelen enda høyere ettersom vi kan regne med at det også eksisterer mye uregistrert framleie.³⁵ Vi vet at om lag 11 prosent av boligene innenfor områdeløftet er kommunale, hvilket betyr at om lag 37 prosent av boligene i området er private utleieboliger.

Vi vil også nevne at utgiftene til sosialhjelp i Oslo øker. De passerte én milliard kroner i 2014, og ligger an til å bli enda høyere. Én viktig forklaring på dette, ifølge sosialbyråd Øystein Eriksen Søreide, er stigende boligpriser i Oslo (Aftenposten 29.8.15). Han anslår at om lag 60 prosent av sosialhjelpsbudsjettet går med til å håndtere boutgifter. Dette gjelder også på Tøyen, og omfatter beboere både i de kommunale og private utleieboligene.

Nedgang i antall kommunale boliger – noen årsaker og konsekvenser

Antallet personer som har behov for hjelp til å skaffe seg bolig har vært sterkt økende i Norge, og særlig i de største byene, de siste tiårene. Det er selvsagt svingninger i behovet i takt med økonomiske konjunkturer som påvirker andel arbeidsledige, prisenivået på eie- og leieboliger, men jevnt over har behovet vært økende. For Oslo sin del skyldes dette ikke minst den sterke befolkningsveksten i Oslo som har ført til betydelig vekst i boligpriser. Mye av befolkningsveksten skyldes dessuten utenlandsk innvandring, med grupper som særlig i en startfase i sitt nye land har behov for hjelp på boligmarkedet. To andre viktige faktorer er trenden med å bygge ned institusjoner innenfor rus- og psykiatri og for psykisk utviklingshemmede, som gjør at flere personer trenger assistanse både for å finne bolig og klare å beholde den. Behovet for egnede boliger som er spesielt tilpasset de ulike beboergruppenes behov og som tilbyr nødvendige oppfølgingstjenester er også økende.

Behovet for assistanse for å skaffe seg bolig er altså økende, mens tilbudet i form av kommunale boliger har blitt mer marginalt. Dette skyldes dels at antallet kommunale boliger har vært stabilt eller hatt en svak nedgang de siste tiårene, samtidig som folketallet i Oslo fra 2001 har økt med omlag 140 000 personer. Tilbudet av kommunale boliger har derfor reelt sett blitt kraftig svekket.

En annen viktig endring knyttet til kommunale boliger er at hele sektoren har blitt utsatt for såkalt residualisering. Det vil si at sektoren, i tråd med utviklingstrekkene nevnt ovenfor, er blitt stadig mer rettet mot de aller mest vanskeligstilte. Ottesen (2007) studerte kommunale gårder på Torshov i Oslo og fant at bomiljøet var blitt dårligere og de gode nabolagsrelasjonene var sterkt redusert de siste tiårene. Det sosiale limet, ildsjeler og nabokjerringer som tok ansvar for fellesområder og for at visse normer ble fulgt var langt på vei borte, og naboskapet forvitret. Hun koblet dette til den endrede beboersammensetningen i de kommunale gårdene der konsentrasjonen av personer som var stadig mer vanskeligstilte og sosialt utsatte på grunn av tunge rus- og psykiatriske lidelser økte.

Vi ser særlig to viktige konsekvenser av denne utviklingen. For det første har det blitt vanskeligere for bydelene å dekke behovet. Køen for å få kommunal bolig har blitt svært lang, og veldig mange som i utgangspunktet oppfyller kriteriene prioriteres likevel ikke. For kommunale boliger er det særlig følgende grupper som prioriteres: funksjonshemmede og eldre med behov for tilpasset bolig, psykisk utviklingshemmede, flyktninger, personer som skrives ut fra institusjon eller løslates fra fengsel, aleneforeldre og barnefamilier, og personer med økonomiske problemer.

For det andre har det konsekvenser for de kommunale gårdene og beboerne der. Dels har langt flere kommunale beboere behov for ulike former for oppfølging for å fungere godt i boligen og nabolaget

³⁵ Statistikken over boliger og disposisjonsforhold i Norge er mangelfull, og folke- og boligtellingsen 2011 (nyeste) som vi har benyttet her, var en utvalgstilling og ikke en fulltelling.

sitt enn før. Dette skaper større utfordringer for bydelene om å klare å ha et tilstrekkelig godt tjenestetilbud med aktiv oppfølging, og gir som vi har vært inne på utfordringer for bomiljøet. Og dels har mulighetene for bydelenes boligkontor til å fordele og sette sammen ulike beboergrupper på en god måte i de kommunale gårdene blitt betydelig redusert.

Det kommunale foretaket Boligbygg KF eier, drifter og leier ut de kommunalt eide boligene i Oslo, mens bydelene har ansvaret for boligtildeling og sammen med en rekke andre offentlige aktører tilbyr de ulike tjenester til beboerne. Bydel Gamle Oslo er den bydelen som har nest flest kommunale boliger i Oslo som er eid av Boligbygg KF, med 1515. Sagene bydel har flest med sine 2105 (Boligbygg 2014). 60 prosent av de kommunalt eide boligene i Gamle Oslo ligger i gårder som er heleid av kommunen, mens de resterende 40 prosentene er enkeltleiligheter i borettslag og sameier. 1341 av boligene er ordinære kommunale boliger rettet mot grupper som av økonomiske og/eller sosiale årsaker trenger hjelp til å skaffe bolig. De øvrige boligene er myntet på eldre, funksjonshemmede, psykisk utviklingshemmede og ungdom.

I tillegg leier Bydel Gamle Oslo boliger av private utleiery som bydelen disponerer for sine brukere. Totalt disponerer dermed bydelen 1680 boliger hvorav 840 av disse ligger innenfor det utvalgte området for Tøyenløftet. Dette utgjør 11 prosent av boligene innenfor områdeløftet, mens andelen kommunale boliger for hele Bydel Gamle Oslo er på om lag 6 prosent. For Oslo er andelen 3,2 prosent.

Spredningspolitikk

I 1994 ble det innført en spredningspolitikk for kommunale boliger i Oslo. Argumentene for denne politikken har vært mange. Fra starten av var det særlig viktig å motvirke segregasjon, skape sosial variasjon i bydeler og nabolag, samt at alle bydeler skal ha tilstrekkelig med kommunale boliger å tilby beboere som ikke klarer å skaffe seg bolig på egenhånd (Ertshus 2014). Senere ble det viktigere å motvirke de uheldige sidene ved bomiljøet som oppstår når personer med tunge rus- og psykiatrilidelser, utagerende atferd og som driver med kriminell virksomhet utgjør en større gruppe i kommunale gårder. Særlig har fokuset vært på problemene og de uverdige forholdene for barn som vokser opp i slike bomiljø. Flere rapporter har påvist slike uheldige bo- og oppvekstforhold som følge av konsentrasjonen av kommunale boliger og sammensetningen av beboere, særlig blandingen av barnerike innvandrerfamilier og tunge rusmisbrukere (Oslo kommune 2009). Spredningspolitikken har hatt som mål både å oppnå en bedre geografisk spredning mellom bydelene og en overgang fra heleide kommunale eiendommer til enkeltleiligheter i borettslag og sameier. I 2014 lå to av tre boliger i heleide kommunale eiendommer, og en av tre var enkeltleiligheter i borettslag og sameier.

Det er særlig i indre øst, hvor konsentrasjonen av kommunale boliger er størst, at kommunen har hatt et mål om å selge kommunale boliger for så å kjøpe seg opp i andre bydeler. På tross av enkelte solgte eiendommer i dette området har Boligbygg i realiteten i liten grad gjennomført den ønskede reduksjonen i antall kommunale boliger i de indre østlige bydelene (Ertshus 2014). Samtidig har det vært et mål å øke antallet kommunale boliger i byen totalt. I boligbehovsplanen for Oslo kommune for perioden 2013-2016 er målet å skaffe 2200 nye kommunale boliger. Dette målet er man også svært langt unna å oppnå per august 2015, tross oppkjøpet av 617 nye OBOS-utleieboliger i 2014 (ikke inkludert i Tabell 2 fordi de formelt blir en del av Boligbyggs portefølje fra 1.1.2015). I perioden 2010 til 2014 har det i realiteten vært en svak nedgang i antallet kommunale boliger (tabell 2). Dette skyldes i første rekke at man har solgt ut en del boliger i indre øst samtidig som oppkjøpet i øvrige bydeler har vært for lavt til å kompensere for dette.

Tabell 2. Antall kommunalt eide boliger i Oslo, 2010 til 2014.

Årstall	2010	2011	2012	2013	2014
Antall kommunale boliger	10 222	10 215	10 176	10 186	10 206

Kilde: Boligbygg, 2014.

Tøyenavtalen og konsekvenser for kommunale boliger i området

Et av punktene i Tøyenavtalen var altså en reduksjon i antall kommunale boliger på Tøyen. Dette har ført til et vedtak om salg av 210 kommunale boliger i Bydel Gamle Oslo, deriblant 110 boliger innenfor Tøyen områdeløft. Dette gjelder blant annet to eiendommer rett ved Tøyensenteret. Hagegata 31 seksjoneres og selges med mulighet for beboerne til å kjøpe egen leilighet. Hagegata 30 selges til Student-samskipnaden i Oslo (SiO) og blir studentboliger (Boligbygg 2014). Ifølge Tøyenavtalen skal det også sees på muligheten for at beboere i Hagegata 30 gis mulighet til å kjøpe leilighet i Hagegata 31, og at beboere som ønsker det skal gis veiledning til å søke Husbanken om startlån. Videre heter det: "Det tilstrebes at beboere ikke flyttes mot sin vilje" og at "de som bor i kommunale leiligheter som selges, gis tilbud om alternativ kommunal leilighet". Ifølge Tormodsgard (2015) er det imidlertid mye som er uklart rundt denne prosessen, og det er stor usikkerhet og uro blant beboerne i disse eiendommene knyttet til flytting. Avtalen sier også at midlene fra salget av de kommunale boligene i de to eiendommene over skal gå til å kjøpe tilsvarende antall leiligheter utenfor Oslo indre øst. I avtalen heter det også at Oslo kommune skal kjøpe netto minst 600 nye kommunale boliger fram til 2017, og at det særlig skal legges vekt på å etablere nye spesialboliger til personer med dobbeltdiagnoser (rus/psykiatri). I tillegg sier avtalen at det her skal legges vekt på spredning av den kommunale boligmassen utover hele byen.

Allerede i 2014 gjennomførte Boligbygg et oppkjøp av 617 OBOS-utleieboliger fordelt på 16 eiendommer i 9 bydeler, hvorav 5 av eiendommene befinner seg i Bydel Gamle Oslo. To av eiendommene, Urtegata 6 og Brinken 49, ligger innenfor Tøyen områdeløft. I tillegg ligger en av de nykjøpte eiendommene, Grønlandsleiret 10, rett utenfor områdeløftet og ytterligere to et steinkast unna på Kampen. Boligbygg har ved flere anledninger uttalt at fordelene med oppkjøpet av OBOS-leilighetene er at de får skiftet ut noe gammel og utidsmessige boligmasse, med nyere boliger som ikke er så krevende. Gjennomsnittsalderen på byggene er ifølge Boligbygg 22 år (Boligbygg 2014).

Dette oppkjøpet bidrar til en viss spredning av kommunale boliger, selv om altså over en tredjedel av eiendommene befinner seg i Oslo indre øst. Som en kompensasjon for dette skal det ifølge Boligbygg (2014) selges ut på Grünerløkka og Sagene, i tillegg til Gamle Oslo. Følgende bydeler i ytre øst og sør får nye kommunale eiendommer; Grorud (2), Østsjø (2) og Søndre Nordstrand (1), mens de øvrige befinner seg i bydelene Nordstrand (østkantens vestkant) (1), St Hanshaugen (2) og Nordre Aker (1).

Som en kompensasjon for tapet av disse kommunale boligene har Bydel Gamle Oslo fått rett til å tildele 200 kommunale boliger til sine brukere i 12 andre bydeler i løpet av en fireårsperiode. Dette gjelder altså totalt 200 tildelinger i løpet av fireårsperioden. Dersom beboeren flytter ut av denne boligen så går den tilbake til bydelen som eier den. Det er dermed kun en engangshjelp. Likevel uttrykker saksbehandlerne ved Boligkontoret i Gamle Oslo at de er glade for denne muligheten. Samtidig påpeker de at de alltid har kjøpt for de kommunale boligene og derfor ikke er glade for å miste noen kommunale boliger. De mener de i aller høyeste grad trenger alle de kommunale boligene de har.

Å skaffe bolig til dem som ikke greier det selv

Boligkontoret i Bydel Gamle Oslo har i samarbeid med NAV-kontoret i bydelen ansvaret for å hjelpe dem som trenger assistanse for å skaffe og beholde en bolig. I Oslo er dette ansvaret lagt ut til bydelene, og det er den bydelen hvor personen har en tilknytning som har plikt til å bistå. Det er en rekke ulike boligsosiale virkemidler som forvaltes av bydelene: statlige og kommunale bostøtteordninger, å skaffe kommunal bolig, bistå til å skaffe privat utleiebolig, startlån og tilskudd til kjøp av bolig og utbedring av bolig. Dessuten leier bydelen inn private utleieboliger som de leier ut igjen som kommunale boliger. I tillegg behandler og videreformidler de klagesaker og naboklagesaker. Som saksbehandler på NAV med ansvar for bolig sier,

Vi skiller mellom de som har ressursene selv til å skaffe seg bolig på det private boligmarkedet, de bistår vi, men de må gjøre en stor del av jobben selv. Og så prioriterer vi opp hvem det er som kan søke om kommunal bolig, som har mindre ressurser og mindre muligheter på det private boligmarkedet.

De forteller videre at mange setter pris på fordelene med en kommunal bolig. Det gir større trygghet og stabilitet i bosituasjonen fordi man får trygge og lange kontrakter, vanligvis på fem år, som forlenges hvis vilkårene er oppfylt. Det skal også mer til før man mister en kommunal bolig. Dessuten får man kommunal bostøtte i tillegg til den statlige. En av saksbehandlerne ved Boligkontoret sier det slik:

Mange av våre brukere som leier privat har dårlig standard og høy pris. Og jeg ser at leiekontraktene ikke alltid er helt i henhold til regelverket, heller ikke oppsigelsene – personene får korte kontrakter. Og utleierne gir oppsigelse på kort varsel og sier; nå skal jeg flytte inn selv, og gjør ikke det, men leier heller ut for en høyere pris til en annen.

Flyktninger og innvandrere som skal bosettes

En av gruppene som bydelen har ansvar for å bosette er flyktninger og asylsøkere som har fått opphold i Norge. De kommer fra asylmottak over hele landet. Oslo kommune blir forespurt om å bosette et bestemt antall flyktninger årlig av staten via IMDi Øst. Kommunen vedtar sentralt hvor mange som skal bosettes og fordeler kvoter til de 15 bydelene. Det betyr at bosetting er en frivillig oppgave for kommunen, men en pålagt oppgave for bydelene. Antallet har økt de siste årene, og det gjenspeiles også i kvotene for bydel Gamle Oslo (tabell 3).

Tabell 3. Antall flyktninger som bosettes i Oslo, og kvoter for Bydel Gamle Oslo i perioden 2008-2015.

Årstall	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014	2015
Oslo totalt	240	300	350	410	410	450	500	520
Bydel Gamle Oslo	16	21	25	30	30	33	38	40

Det er Senter for flyktningekompetanse og integrering (SeFI) i Bydel Gamle Oslo som har ansvaret for å jobbe med bosetting og integrering av flyktninger i bydelen. I intervjuet med ansatte ved SeFI forteller de at de fleste som bosettes er enslige voksne. Dessuten er det noen få familier og enslige mindreårige. Utvelgelsen av hvilke som skal komme til bydelen skjer ut fra lister fra IMDi Øst hvor man velger ut fra kriterier som: hvor lenge har de sittet i asylmottak (prioriterer dem som har sittet lenge), har de noen tilknytning til bydelen (familie), har de særskilte behov knyttet til behandling ved sykehus i Oslo, osv. Samtidig gjøres en kartlegging av flyktningens behov og bydelens mulighet for å imøtekomme disse når det gjelder boligbehov, tilknytning, kvalifiseringsbehov og helse. Bydelen forsøker også å få

til en miks av ulike landbakgrunner slik at ikke alle fra samme land havner i samme nabolag. SeFI samarbeider tett med boligkontoret og NAV Gamle Oslo hvor de særlig bidrar med bistand og veiledning når flyktningene etableres i egen bolig, og avklarer og igangsetter tiltak etter individuell vurdering av enslige og familier.

Bo-oppfølging og bomiljø

De kommunale boligene og gårdene – og tjenestene som er knyttet til disse – er det boligsosiale virkemidlet som er mest relevant for stedsanalysen og de lokale levekårene og bomiljøet på Tøyen. Vi vil derfor konsentrere oss om dette.

Bo-oppfølgingstjenesten i Bydel Gamle Oslo jobber med individuell bo-oppfølging av dem som har behov for det. Det veksler mellom mer langvarige prosesser overfor enkelte med store og varige behov, og mer kortvarig bistand til folk som trenger det, som praktisk hjelp til folk som ikke vet hvordan de leser av strømmen sin. Oppfølging av de som ikke har betalt husleia er en viktig oppgave med spesielt fokus på de som bor i kommunale boliger og er over 67 år. I tillegg går mye av arbeidet på å følge opp naboklager og bekymringsmeldinger. De konsentrerer seg om de kommunale beboerne, men kan også bistå beboere i andre typer boliger ved behov. I tillegg har bo-oppfølgingstjenesten ansvaret for bomiljøarbeid som består i alt fra å bistå med å arrangere dugnader, være tilstede i de kommunale gårdene og prøve å skape regler og rutiner for samvær mellom beboerne, samt bidra til at beboerne selv tar ansvar for eget bomiljø og ivaretar fellesområdene.

For tiden har de et eksisterende bomiljøprosjekt som startet opp høsten 2014 rettet mot flere kommunale gårder som ligger tett på Galgeberg rett utenfor områdeløftet på Tøyen. Her leier bydelen én av leilighetene rimelig fra Boligbygg, der de driver et eget bomiljøkontor for å komme tettere på beboerne, drive med individuell bo-oppfølging og bomiljøarbeid. Blant annet har bydelen i samarbeid med Boligbygg og beboerne arrangert dugnad der i mai 2015.

Som nevnt kommer det lovpålagte først, altså det å skaffe bolig til de som ikke greier det selv, og som står helt uten bolig. Dette arbeidet er så krevende og pågangen så stor at det å arbeide med oppgaver som en god fordeling av beboere i de kommunale gårdene, individuell bo-oppfølging og bomiljøarbeid ofte ser ut til å bli skadelidende og nedprioritert i en hektisk hverdag. De midlertidige døgnovernattingstilbudene legger dessuten press på bydelene til raskt å finne en mer varig boligløsning i bydelen, og da er det ikke alltid at det å sørge for en god sammensetning av beboere i de kommunale gårdene blir tillagt tilstrekkelig vekt.

Boligkontoret har fått midler fra Områdeløft Tøyen for en forsterket satsing på bomiljø og bo-oppfølging. I prosjekt skal det ansettes to personer som skal jobbe med bomiljø- og en med bo-oppfølging. Før de går i gang skal de kartlegge hvor behovet er størst innenfor områdeløftet. Målet er at beboere med dårlig bo-mestring skal være i stand til å beholde boligen, redusere naboklager, skape bedre boforhold og gode forutsetninger for sameksistens, samt bedre både det fysiske og sosiale bomiljøet. En viktig del av prosjektet går på å forsøke å stimulere beboerne til bruk av egne ressurser slik at de selv tar ansvar for eget bomiljø.

Midler til bo-oppfølging og bomiljøarbeid har variert veldig fordi det stort sett foregår som prosjektorientert arbeid som er tidsavgrenset. Varierende kapasitet fører til manglende kontinuitet i arbeidet og man må ofte starte på nytt med å knytte kontakter, forsøke å få til oppgangskontakter og fungerende styrer.

Utfordringer med beboersammensetningen

Når noen mister boligen sin (blir kastet ut eller ikke får forlenget kontrakt) eller har et akutt boligbehov benytter bydelen seg av midlertidige botilbud fram til de kan finne en mer varig løsning. Disse midlertidige botilbudene kan for eksempel være pensjonater, hospits eller campinghytter som drives i regi av kommunen ved Helse og velferdsetaten, ideelle organisasjoner som Bymisjonen og Frelsesarmeen, eller private hospitser/pensjonater. Ifølge NAV-medarbeideren med ansvar for bolig kjøper NAV Gamle Oslo plass til om lag 85 personer månedlig i midlertidige boliger som for eksempel Blå Kors eller institusjoner som drives av Velferdsetaten i Oslo kommune.

De fleste av disse tilbudene er enten svært kostbare, eller uholdbare som bosted på lengre sikt. Det er derfor et press på boligkontoret for å få brukerne over i varige bosituasjoner som kommunale boliger eller boliger på det private leiemarkedet. Og saksbehandlerne er opptatt av at barnefamilier bør slippe å bo sammen med rusmisbrukere med uheldig atferd og sammensatt problematikk.

Samtidig har saksbehandlerne et stort behov for å nyansere det de ser som det stereotype bildet av rusmisbrukere som vanskelige å bo tett på. Rusmisbrukere består av veldig mange ulike typer mennesker. Og det er slett ikke slik at ikke alle kan bo og oppføre seg greit mot naboene. Tvert imot kan svært mange det, avhengig av type rusmiddel og hvilken problematikk den enkelte har. Som en ansatt ved Boligkontoret i Bydel Gamle Oslo sier,

Noen få kan true en hel bygård og lage masse spetakkel, mens andre rusavhengige plager ikke noen som helst. Det er flest i den siste kategorien. Og det samme gjelder også dem med psykiske lidelser. Det er en så lite ensartet gruppe som det går an å bli.

Det understrekes at alle som får tildelt kommunal bolig vurderes når det gjelder hvor godt de fungerer i en bosituasjon. I noen tilfeller får beboeren i første omgang en kortere leieavtale og visse vilkår som må oppfylles for å få den forlenget. Dette gjøres for å teste ut om personen er i stand til å forholde seg til husordensregler og kan fungere tilfredsstillende i egen bolig og i et bomiljø.

Gjennom feltarbeidet på Tøyen har vi snakket med beboere og andre som ser store utfordringer ved bomiljøet i de kommunale gårdene (se også avsnittet om barnefattigdom i kapittel 7). Her nevnes husbråk, omsetting av narkotika og andre rusmidler, vold, urinering og funn av sprøytespisser i fellesområder som oppganger, loft og kjellere og urinering. Lignende beskrivelser finner vi også hos mange av de kommunale beboerne i to sentrale gårder på Tøyen (Tormodsgard 2015). To av stemmene herfra er somaliske mødre som er svært bekymret for barnas oppvekstforhold med tunge rusmisbrukere og kriminell virksomhet i gården der de bor.

Hvor man får tildelt bolig har dessuten ikke kun konsekvenser for naboene. Det handler også om hva som er optimalt eller ikke for en person med for eksempel rusproblematikk som skal bosettes, ifølge ansatte ved boligkontoret i Bydel Gamle Oslo:

Etter et endt institusjonsopphold kan det være veldig uheldig å komme til en kommunal gård hvor det kanskje foregår en del lysskye ting som ikke foregår i et borettslag. Men vi har ikke nok boliger til å sette folk som har vært til rusrehabilitering inn i et borettslag hvor det er litt roligere.

Fra intervjuet med rusinstitusjonen Villa Mar, som først og fremst jobber mot godt voksne med LAR-behandling, uttrykkes det bekymring for bomiljøet i flere av de kommunale gårdene. Deres brukere er middelaldrende og har vært i LAR-behandling over lengre tid og opplever at det er ekstremt mye uro,

bråk og dopsalg i og rundt de kommunale boligene. All denne uroen gjør at bosituasjonen for mange av dem oppleves som svært uheldig. Den ansatte ved Villa Mar understreker at deres brukere nok også er blant dem som tidvis selv bidrar til bråk og uro, men samtidig at den brukergruppen hun jobber med av godt voksne som går på LAR, er en gruppe som har roet seg en god del ned og som etter et langt liv i aktiv rus eldes raskere enn mange av sine jevnaldrende. Mange blir derfor mer hjelpetrengende og engstelige, og plages mer av et bomiljø preget av bråk og oppjagethet. Hun mener mange ville hatt godt av roligere bomiljøer. Dette hører vi også fra andre som jobber med denne gruppen, som meta-donutdelingen på Boots apotek på Tøyen torg og Gatehospitalet (se kapittel 8).

Her spiller også bygningsmassen inn, og hvor egnet den er til å huse ulike typer beboere. Blant de kommunale gårdene er det mange gamle bygninger hvor det er veldig lydte, og da kan et relativt beskjedent lydnivå virke svært forstyrrende.

Naboklager og konflikter

Saksbehandlerne påpeker at de får inn relativt få naboklager fra de kommunale gårdene, og at de stadig diskuterer hvorvidt så få naboklager skyldes at det er veldig rolig, eller om terskelen for å klage er veldig høy – eller at det er andre årsaker som gjør at folk ikke tør å klage på naboene. De har ikke noe godt svar på dette. Flere beboere har imidlertid fortalt at i gårder hvor konfliktnivået er høyt og det er beboere som er utagerende, kriminelle eller som lett kan ty til vold, kan det være en svært høy terskel for å klage på naboen. Hvis det å klage medfører trusler og sanksjoner, eller frykt for dette, er det ikke rart om mange lar være å melde fra om uholdbare forhold i naboeligheter.

De ansatte på boligkontoret påpeker at det ikke alltid er problemfritt i de enkeltstående kommunale leilighetene i ordinære borettslag heller. Her kan terskelen bli lav for å klage på den ene kommunale leietakeren. Uten at folk har bevis for hvor bråket kommer fra ender de kommunale leietakerne raskt opp som syndebukker. De blir ofte møtt med skeive blikk og mistro, og flere har uttrykt at de blir glade når de kan flytte inn i en ren kommunal boligblokk hvor de slipper å gå på tå hev.

En av de ansatte forteller videre at det oftest er ganske vanlige konflikter det dreier seg om. På samme måte som i andre leiegårder eller borettslag: ”generasjonskonflikter mellom barn som støyer når eldre sover middag, eller knyttet til den felles vaskemaskinen”. Konflikten blir noen ganger litt voldsommere fordi en del av beboerne ikke har trening i å ta opp ting med naboen på en grei måte. Ellers blir det påpekt at det er relativt sjeldent at beboere mister retten til å bli boende på grunn av brudd på husordensreglene. Det er manglende betaling av husleie som er den viktigste utkastelsesgrunnen.

Ikke alle burde bo i egen bolig uten døgnbemanning

De ansatte ved boligkontoret er ellers helt enige om at det ikke er alle som fungerer like godt i egen bolig, i hvert fall ikke i den typen kommunale boliger som bydelen kan tilby. Disse er stort sett uten døgnbemanning eller tett oppfølging, og i liten grad tilpasset en gruppe brukere med særskilte behov:

Vi ser jo alltid at det er en stor gruppe som bør være i institusjon, men som nedprioriteres og må klare seg selv. Mange av disse klarer vi ikke å hjelpe fordi de rett og slett trenger døgnbemanning (...) at de har noen som passer på dem på nattestid.

De forteller at de har hatt brukere som har sagt; ’der jeg har følt meg tryggest det var i fengsel, for der var det rutiner og orden’. ”Og det sier ganske mye. Det å bo helt alene oppleves ganske skremmende. Det samme gjelder for mange med dobbeltdiagnose – rus og psykiatri”. Samtidig er de ansatte klar

over at de framover kan bli utfordret til å skulle tilby bolig til flere personer med tøffere psykiske lidelser og rusproblematikk enn i dag. De viser for eksempel til at Velferdsetaten i Oslo kommune har besluttet å redusere tilbudet med et ganske stort antall, så bydelene i større grad skal ta ansvar for det. Derfor er de opptatt av hvordan de kan videreutvikle seg både når det gjelder hvordan boligene de leier ut er fysisk sett, og hvordan de følger opp beboerne.

Flere spesialboliger, fysisk forsterkede boliger som tåler de som bor hardt, og boliger som ligger litt skjermet fra naboer, er det behov for framover. En ansatt ved Boligkontoret peker også på en ny brukergruppe,

folk med et aktivt rusmisbruk som har en helse som er sviktende. Mange av dem lever lenger nå, men de trenger nesten sykehjem. De trenger omsorgstjenester med et litt annet opplegg enn de ordinære sykehjemmene. Så en utvikling av boligtilbudet er viktig, og en utfordring for bydelen. Og så er det de med dobbelt-diagnosene, de som har både rus- og psykiske lidelser. Den gruppa har vi heller ikke egnede boliger for.

Fra intervjuene med ansatte på rusinstitusjonene Villa Mar og Gatehospitalet får vi bekreftet denne bekymringen for middelaldrende og eldre personer som er under LAR-behandling eller er aktive rusmisbrukere. Hvor og hvordan skal de bo når de blir eldre, og hva slags oppfølging skal de få?

En representant for det bydelens Råd for psykisk helse kan bekrefte at behovet for egnede boliger for de mest utsatte med tunge rus- og psykiske lidelser er stort. Særlig gjelder dette gruppa som har dobbeltdiagnose, hvor man finner en del som kan virke ganske skremmende på andre mennesker med en utagerende atferd: "Disse bør ikke bo sammen med barn, men trenger egne skjermede boliger med personale tilstede. Dette finnes knapt i bydelen i dag", forteller hun. Hun mener løsningen ikke er å flytte dem ut av bydelen da dette betyr skifte av miljø og tjenester (DPS, lege, psykiatere, oppholdssteder, osv.) som de har et etablert forhold til. Det de trenger er forutsigbarhet og trygge rammer. Ellers er representanten opptatt av å nyansere bildet av dem som sliter psykisk: "Det store flertallet lever rolige, tilbaketrunkne liv som ikke sjenerer noen andre. Det er kun noen få som er utagerende og truende, og disse får mye oppmerksomhet og former i stor grad bildet av de som har psykiske problemer."

Beboerorganisering

I samarbeid med Boligbygg har de innimellom gjennomført såkalte HMS-runder i mange av de kommunale gårdene. Da har de med seg teknikere fra Boligbygg som ser på brann og tekniske forhold i leilighetene, og personer fra boligkontoret som tar opp spørsmål knyttet til bomiljø, trivsel og naboforhold. Erfaringene fra disse rundene er at de er svært effektive når det gjelder å få utbedret akutte tekniske forhold, og å fange opp sider ved bomiljøet som bør løses. I tillegg er det gjennomgående inntrykket, ifølge de ansatte ved boligkontoret, at de aller fleste er veldig godt fornøyde med å bo der de bor. Igjen står dette delvis i kontrast til det mange beboere har fortalt oss om et stadig tøffere bomiljø med hyppigere utskifting, husbråk og tung rusproblematikk.

Som tidligere nevnt er det et mål for bo-oppfølgingstjenesten at beboerne skal ta større ansvar for bomiljøet sitt selv. De har derfor i perioder, når de har hatt kapasitet, forsøkt å bidra til beboerne kan organisere seg i de kommunale gårdene og danne styrer og velge såkalte oppgangskontakter, altså en beboer som har ansvar for å følge med, være bindeledd mellom beboerne og melde inn behov fra sin trappeoppgang til styret. De ansatte ved boligkontoret forteller at det i perioder har vært fungerende styrer og oppgangskontakter i gårdene på Tøyen, men etter litt drøfting fram og tilbake kommer de til

at så vidt de vet er det ingen slike for øyeblikket. De opplever at det er vanskelig å få det til å vare utover de prosjektperiodene hvor boligkontoret har fokus på slikt arbeid og følger det aktivt opp.

I Oslo har man tidligere hatt en forening som organiserte kommunale leietakere, Oslo kommunale leieboerorganisasjon (OKL). De 25 000 beboerne i de kommunale gårdene har ikke per i dag en organisasjon som samler dem og taler deres sak, eller kan være motpart overfor Boligbygg som eier boligene eller bydelene som tildeler og følger opp. Vi ser dette som svært problematisk for de kommunale beboerne, og svært lite hensiktsmessig for Boligbygg og bydelene og andre parter som er involvert i kommunale boliger. Alternativet for beboerne er å være medlem av Leieboerforeningen (Lbf), som er en nasjonal organisasjon for alle som leier bolig i Norge, og som har kontoret sitt og om lag halvparten av medlemmene i Oslo.

Også på det helt lokale planet, i den enkelte bygård, finnes det i dag svært få eksempler på at beboerne er organisert i styrer eller har oppgangskontakter eller andre kollektive ordninger. Den store majoriteten er derfor uorganiserte. Det er ikke vanskelig å tenke seg hvilke utfordringer det kan by på når man bor så tett og ikke har noe godt system for å håndtere små og store saker som oppstår i bomiljøet. Utfordringene kan være store nok i ordinære borettslag og sameier, men der har man i det minste en type formell organisering som kan ta seg av slikt.

I tillegg påpeker flere av våre kilder, inkludert de ansatte ved Boligkontoret i Gamle Oslo, at det råder en del forvirring blant beboerne om hvor de skal henvende seg med ulike typer av spørsmål og saker knyttet til boligen og bomiljøet. Hva sorterer til Boligbygg og hva skal rettes til boligkontoret? Vårt inntrykk er derfor at det er et stort behov for å opprette enkle og praktiske måter for beboerne å kommunisere med hverandre, og med Boligbygg og boligkontoret i bydelen. Hvordan melder man inn at en lypære i oppgangen må skiftes? Hvordan får vaktmestertjenesten beskjed?

Koordinering og samarbeid mellom ulike kommunale tjenester og etater

På spørsmål om samarbeid med andre tjenester nevner de ansatte på boligkontoret at de blant annet samarbeider med Senter for flykninger og integrering (SeFI), Psykisk Helse, Søknadskontoret, NAV, barnevernet og øvrige linjetjenester i bydelen. De mener det er svært viktig å samordne de ulike tjenestene, slik at etatene ikke går i beina på hverandre eller overlapper for mye. Dette er et av punktene hvor de ser et stort forbedringspotensial. Selv om det har vært gjort framskritt knyttet til felles data-systemer og bedre rutiner for samarbeid, mener de det fortsatt er en god vei å gå før det fungerer optimalt.

En av de ansatte trekker fram at det i noen boområder bør være fokus på barn, mens andre steder er det konflikthåndtering som er det sentrale. Og slike innsatser krever koordinering som er en tidkrevende jobb og vil måtte gå over litt tid. De påpeker at Gamle Oslo er en stor bydel med mange tjenester, og at det er et potensiale for å koordinere de ressursene som faktisk finnes. "Det første man må gjøre når man kommer i kontakt med en beboer, er jo å spørre, 'hvem andre er inne i saken?'" For å få til slik koordinering er det behov for stabilitet blant ansatte, opplæring, fullmakt til å samarbeid på tvers, samt bedre avklaring av grensesnittene mellom tjenestene på ledelsesnivå og hvem som gjør hva i bydelen. Et viktig punkt har vært å åpne opp for IKT-systemer hvor flere fagavdelinger er involvert med felles prosedyrer. Det har forenklet hverdagen at det går an å søke opp prosedyrer for alle tjenestene slik som med den såkalte "kvalitetslosen" (it-system).

En annen utfordring som nevnes er samarbeidet med spesialisthelsetjenesten. Når noen blir skrevet ut for eksempel fra poliklinisk behandling på distriktpsikiatrisk senter (DPS) så er det bydelen som får

ansvaret for dem. Noen ganger opplever de ansatte at disse personene har en svært sammensatt og tung problematikk. Og som førstelinjetjeneste har bydelen uansett ansvaret for brukeren i motsetning til spesialisthelsetjenesten. I mange tilfeller opplever bydelen likevel at brukerne er for syke til at de har et godt nok tilbud på bydelsnivå. I slike tilfeller ønsker de seg bedre støtte fra kommunalt hold for å finne gode tiltak for brukerne. Dette er nettopp det Kirkens Bymisjon tilbyr gjennom Gatehospitalet, et tilbud til narkomane som er for friske til å være på sykehus, men for syke til å kunne finne seg et bosted eller være på gata.

Standard og vedlikehold i de kommunale gårdene på Tøyen

Boligbygg konstaterer i flere av sine dokumenter at det er en stor utfordring å forebygge og motvirke dårlig bomiljø i de kommunale gårdene. I utgangspunktet begrenser Boligbyggs ansvar seg til fellesarealer og uteområder, mens bydelen har ansvar for tildeling, bo-trening og oppfølging av leietakerne. I sin årsrapport for 2014 skriver Boligbygg: "Manglende leietakeroppfølging fører ofte til økte drifts- og vedlikeholdskostnader for Boligbygg." (Boligbygg 2014:28). I 2015 opprettet de fire nye eiendomssjefer som har ansvaret for hvert sitt geografiske område i Oslo, hvorav ett består av bydelene Gamle Oslo og Grünerløkka med totalt 2800 kommunale boliger. Målet er et tettere samarbeid mellom Boligbygg og bydelene. I Boligbyggs sin foretaksstrategi og foretaksplan for 2013-2016 legger de vekt på at de "skal bremse og om mulig snu kostnadsutviklingen forbundet med de tiltakende bomiljøproblemer i eiendomsmassen" (Boligbygg 2014:29). Det virker likevel noe uklart hvilke konkrete tiltak som skal iverksettes fra Boligbyggs sin side for å snu den negative innvirkningen dårlig bomiljø har på vedlikeholdskostnader, eller om man tenker at det er bydelene som skal ha ansvaret for dette.

De siste årene er flere av de kommunale gårdene på Tøyen rehabilitert. Blant annet har eiendommer i Hagegata, Tøyengata, Sexes gate, Åkebergveien og Brinken fått nye bad i 2013 og 2014, mens eiendommen i Tøyengata også har fått nytt kjøkken. Samme gård fikk nye fasader i 2008, mens gårder i Gruegata, Kolstadgata og Hagegata gjennomgikk omfattende rehabiliteringer i 2012 og 2013. Etter forslag fra beboerne kom det i 2014 en ny lekeplass og gjerde i området mellom to kommunale gårder i Kolstadgata og Gruegata.

Fra flere hold, også ved egen befarings, har vi fått bekreftet at mange av de kommunale boligene holder en lav fysisk standard med mye slitasje og manglende vedlikehold. Flere av de ansatte ved rusinstitusjonene som gjennomfører hjemmebesøk forteller om uverdige boforhold i enkelte leiligheter.

Trangboddhet

I delbydelene Grønland, Enerhaugen og Nedre Tøyen – som utgjør kjerneområdet i Tøyen områdeløft – regnes ca. 13 prosent av husholdningene som trangbodde, mot 8 prosent i Oslo i alt.

Å bo for trangt kan ha betydning for mange ulike sider ved livet. I samtaler med skoleledelsen ved Tøyen og Vahl skole har det kommet fram at mange barn rett og slett har vanskelig for å få gjort lekser hjemme fordi det ikke er plass eller ro til å konsentrere seg om arbeidet. Dette gjelder særlig familier med mange barn i små leiligheter. Somaliske barnefamilier i kommunale boliger nevnes som en gruppe som særlig er utsatt for dette. Rektor ved Tøyen og Vahl skole forteller at de ofte observerer slike utfordringer når de gjennomfører hjemmebesøk hos skolens elever. Det er for mange mennesker og for mye støy (TV, radio, prat og aktiviteter) til at det er mulig for barna å jobbe i ro med leksene. De er også slitne når de kommer på skolen om morgenen.

Ved oppstart av Tøyenløftet ble det rapportert om høyt konfliktnivå mellom enkelte somaliske mødre med barn på Tøyen skole. Ved flere anledninger var skolens ansatte vitne til slåssing og aggressiv oppførsel i skolegården i og utenom skoletid, både mellom elever og mellom mødre. Det viste seg at flere av mødrene og barna i de aktuelle familiene bodde i trange leiligheter i kommunale boligblokker med til dels store utfordringer knyttet til rus og psykiatri. Både barn og voksne kunne fortelle om narkotikasalgs, urinerings, hærverk og elendig vedlikehold i oppgangen. En del av mødrene var svært frustrerte over egen livssituasjon og bekymret for barnas fremtid. Skolen, barnevernet, boligkontoret, Senter for flyktninger og innvandrere (SeFi) og representanter for Områdeløftet gikk i dialog for å forsøke å finne frem til felles løsninger på problemene.

Utekontakten i Bydel Gamle Oslo la nylig fram en rapport om ungdom i alderen 12-17 år med tilknytning til Tøyen som ferdes mye ute på kveldstid (Bydel gamle Oslo 2015). Tittelen «Hvor skal vi ellers være?» sier sitt, og viser både til manglende fritidstilbud og små leiligheter. Utekontaktens registreringer av møter med ungdom som er ute på kveldstid viser at dette forekommer oftere på Tøyen enn i resten av bydelen. Det kommer også fram fra flere hold her at mange familier bor trangt på Tøyen. Store familier i små leiligheter gjør at det sjelden er et alternativ å ta med venner hjem. Politiet nevner også denne utfordringen. Dette er særlig bekymringsfullt siden den store ungdomsundersøkelsen Ung i Oslo 2012 og 2015 viser at trenden blant ungdom ellers i byen, og i landet, er at det er mer vanlig enn før å samles hjemme hos hverandre på kveldstid (Ung i Oslo 2015). Dataspill og gaming er blant de aktivitetene som er mest populære å drive med hjemme.

Under en workshop med barn og unge på Tøyen i desember 2014 forteller en av de unge jentene at hun tidligere ikke var så fornøyd med der hun bodde, men nå som de har flyttet ned en etasje til en leilighet med et rom mer, var hun veldig godt fornøyd – for nå er de kun to i hvert rom. I et fokusgruppeintervju med en somalisk foreldregruppe kom det fram at svært mange hadde bodd i mange år med store barneflokker i 2-3-romsleiligheter i kommunale gårder.

Oppsummering og anbefalinger

Andelen kommunale boliger i Oslo er svært lav sammenlignet med nesten samtlige øvrige europeiske storbyer og hovedsteder. I 2013 utgjorde disse kun 3,2 prosent av det totale antall boliger i hovedstaden (Ertshus 2014), men andelen er betydelig høyere i Oslo indre øst, og innenfor Tøyenløftområdet er andelen 11 prosent, samt at de kommunale boligene ligger relativt konsentrert også internt i området. Samtidig er etterspørselen og behovet for boligassistanse større enn noen gang, både i Oslo som helhet og på Tøyen.

Det er, som vi har vist, mange gode argumenter for å spre de kommunale boligene som ligger aller mest konsentrert i deler av Oslo indre øst, inkludert Tøyen. Som vi også har påpekt i vår analyse er det flere mulige tiltak enn spredning av boliger og beboere som kan ha positiv effekt på de utfordringene som knytter seg både til boligsituasjonen for beboerne i de kommunale boligene og deres naboer. Etter å ha gjort en samlet vurdering av utfordringene med den relativt sterke konsentrasjonen av kommunale boliger på Tøyen har vi kommet til at vi ikke tror at løsningen er å selge flere boliger enn de som allerede er solgt. Argumentene for dette er flere.

For det første ser vi at det er den uheldige sammensetningen av beboere i enkelte gårder som først og fremst utgjør et problem for bomiljøet. Ofte er det noen svært få beboere som gjør bomiljøet surt og utrygt for de mange. Løsningen er dermed en bedre vurdering og sammensetning av beboere ved innflytting, og at de mest krevende beboerne får et annet og bedre tilpasset boligtilbud. Dernest er det

ofte mangel på god og koordinert oppfølging i boligen som er problemet (kan være alt fra ulike oppsøkende tjenester til ulike former for bemanning). I tillegg er det mangel på boliger som er egnet - i størrelse, utforming og skjerming. Hvis man i tillegg styrket bomiljøarbeidet og innsatsen for å få til organisering av beboerne og bedre informasjonsutveksling internt i gårdene og med boligkontoret i bydelen og Boligbygg ville mye vært gjort. Signalene om at Helse- og velferdsetaten vil redusere sitt omfang av ulike former for midlertidige botilbud og be bydelene ta mer av ansvaret for dette tilsier også at det vil være lite hensiktsmessig å redusere antallet kommunale boliger.

Hvis vi løfter blikket og tar inn by-perspektivet kan man spørre seg hvilke deler av byen som best kan håndtere en større mengde kommunale boliger. Det er liten tvil om at sentrumsområdene med sin urbanitet og flerfunksjonalitet kan romme det mangfoldet og annerledesheten som de kommunale boligene og deres beboere representerer på en mye bedre måte enn byens utkanter og mer homogene strøk. Det urbane kjennetegnes nettopp av en slik toleranse for avviket, som i mindre grad blir stigmatisert her enn i et mer homogent villa- eller rekkehusstrøk. En av de viktigste årsakene til at det er slik er at sentrumsområdene brukes av så mange ulike typer mennesker som kommer til Tøyen for å arbeide, handle, oppsøke tjenester – og dermed blir det mer liv og dynamikk. I de mer isolerte drabantbyområdene, eller forstedene med sine rene boligområder, blir ofte de mest vanskeligstilte enda mer synlige. Oslo indre øst endrer dessuten karakter gjennom gentrifisering som endrer beboersammensetningen og tilbudet av butikker, tjenester og kulturtilbud. Som en ansatt ved boligkontoret i Bydel Gamle Oslo sier,

Tøyenløftet må jo være for dem som faktisk bor her. Hvis man skal selge ut kommunale boliger og bare renske opp med sosiale problemer, så blir det et gode for noen helt andre enn de som bor her i dag, og man kan virkelig stille spørsmål ved om det er det som er meningen.

Å beholde den kommunale boligmassen vil på sikt bidra til å bremse gentrifisering og kunne gi en ønskelig miks av beboere. En miks som man ofte søker å oppnå, men sjelden får til gjennom offentlig planlegging. Dette betyr riktignok ikke at alle kommunale boliger bør ligge øst i indre by. En spredning mot vest ville være gunstig. Men i og med at byen trenger flere kommunale boliger, vil den beste strategien være å beholde den kommunale boligmassen i øst, samtidig som man kjøper seg opp i indre vestlige bydeler som St. Hanshaugen og Frogner, og også i byens ytre bydeler. Det vil imidlertid være klokt å innse at disse områdene ikke kan håndtere samme mengde som i indre by. Det gjelder særlig drabantbyområdene i øst og sør som allerede har sine utfordringer og er gjenstand for lignende innsatser som Tøyen. Å kjøpe flere kommunale boliger her vil ikke bidra til å minske den sosioøkonomiske segregasjonen eller konsentrasjonen av utsatte hushold.

Svært mye forskning viser også at det å føle seg hjemme og ha en tilhørighet til et sted er en viktig kvalitet for mange. Å flytte folk mot sin vilje har sjelden god effekt fordi man mister tilknytning, sosiale nettverk og lett kan bli isolert, noe som også bekreftes i en ny studie blant kommunale beboere som står i fare for å måtte flytte fra Tøyen på grunn av nedsalg av kommunale boliger (Tormodsgard 2015). Et omfattende program som ble lansert i på 1990-tallet for å forsøke å endre livsbetingelsene og framtidsutsiktene til familier i fattige nabolag i USA («Moving to opportunity») ved å spre dem til bedre nabolag hadde nedslående resultater. På de fleste indikatorer var det ingen, eller minimal, endring å spore både for barna og de voksne som følge av flyttingen.

Mot denne bakgrunnen vil vi på bynivå anbefale:

Flere kommunale boliger i Oslo totalt. Siden spredningspolitikken så langt har ført til en uforandret/svak nedgang i antall kommunale boliger, er ikke løsningen å selge ut flere kommunale boliger på Tøyen utover de boligene som allerede er solgt.

Sørge for at det bygges flere større leiligheter på Tøyen, og i indre by, slik at sannsynligheten for å tiltrekke seg og beholde barnefamilier øker. I dag gjøres det for mange unntak som gjør at det bygges for mange små leiligheter sentralt i byen.

Når det gjelder kommunale boliger på Tøyen mener vi det er behov for:

1. Mer variert utbud av boliger, og flere spesialtilpassede boliger for bestemte grupper – dette omfatter særlig større leiligheter for barnefamilier og leiligheter som er spesielt utformet med tanke på brukere med dobbeltdiagnoser.
2. Oppgradering og utbedring av kommunale boliger, fellesområder og uteområder. Det er ingen grunn til at disse skal være i så dårlig stand. Ved ikke å bidra til en opprustning, er kommunen selv med på å holde Tøyen nede.
3. Flere døgnbemannede boligtilbud for brukere med særskilte behov.
4. Bedre vurdering og sammensetning av beboere ved innflytting for å sikre en god sammensetning av beboere i kommunale gårder – som kan bedre bosituasjon og bomiljø både for den som får tildelt bolig, de som bor der fra før og øvrige naboer.
5. Bedre, og mer koordinert, individuell oppfølging av kommunale beboere (ren bo-oppfølging og alle øvrige tjenester rettet mot beboere i kommunale gårder (helse, rus, økonomi, osv.)
6. Styrket bomiljøarbeid som bidrar til at beboere i større grad deltar aktivt i å forbedre eget bomiljø.
7. Aktiv kommunal støtte til organisering av beboerne (styre, oppgangskontakter, etc.).
8. Hente inn bistand og lærdom fra aktører som har gode erfaringer og resultater fra arbeid med bo-oppfølging og bomiljøarbeid (eks. Bydel Sagene, og organisasjoner som Leieboerforeningen).

7. Hvordan er det å vokse opp på Tøyen?

Tøyen er stedet i hjerte av by'n
her bor vi og trives det er litt av et syn
Forskjellige farger i et stort maleri
Solen skal skinne på oss og vår fremtid.

(Tøyensangen)

Det bor 2290 antall barn og unge under 16 år innenfor Områdeløft Tøyen og disse er ingen homogen gruppe. Blant disse har 68 prosent minoritetsbakgrunn. De fire største gruppene med minoritetsbakgrunn i området er som beskrevet tidligere somaliere, pakistanere, irakere og svensker, mens majoritetsnorske utgjør 50 prosent. Kontrasten til Kampen og Vålerenga er stor, her er 72 prosent majoritetsnorske, mens på Nedre Tøyen er tallet 32 prosent. Gamle Oslo ligger på 52 prosent. Dette er alle områder som sokner til Jordal ungdomsskole.

Området har relativt mange førskolebarn, i 2014 bodde det 1296 barn her i alderen 0-5 år (9,5%). Fordi mange majoritetsnorske foreldre velger å flytte ut av området før skolealder er det færre barn i alderen 6-15 år (7,3%, 994 barn). Det er også relativt få ungdommer i alderen 16-19 år (2,9%, 392). Vi vil her fokusere spesielt på Tøyen skole, Aktivitetsskolen (AKS) og 5-årsklubben, som har en viktig rolle inn mot områdeløftet, men også trekke inn Vahl skole og Jordal ungdomsskole. Barnehager i området, samt tilbudet på helsestasjoner vil også bli berørt, slik at vi får et bilde av hele oppvekstforløpet til Tøyen-beboere. Vi begynner først med å se på skolekretsene i området, minoritetsandel og deltagelse på Aktivitetsskolen (AKS)³⁶, før vi går inn på selve skoletilbudet og utviklingen der.

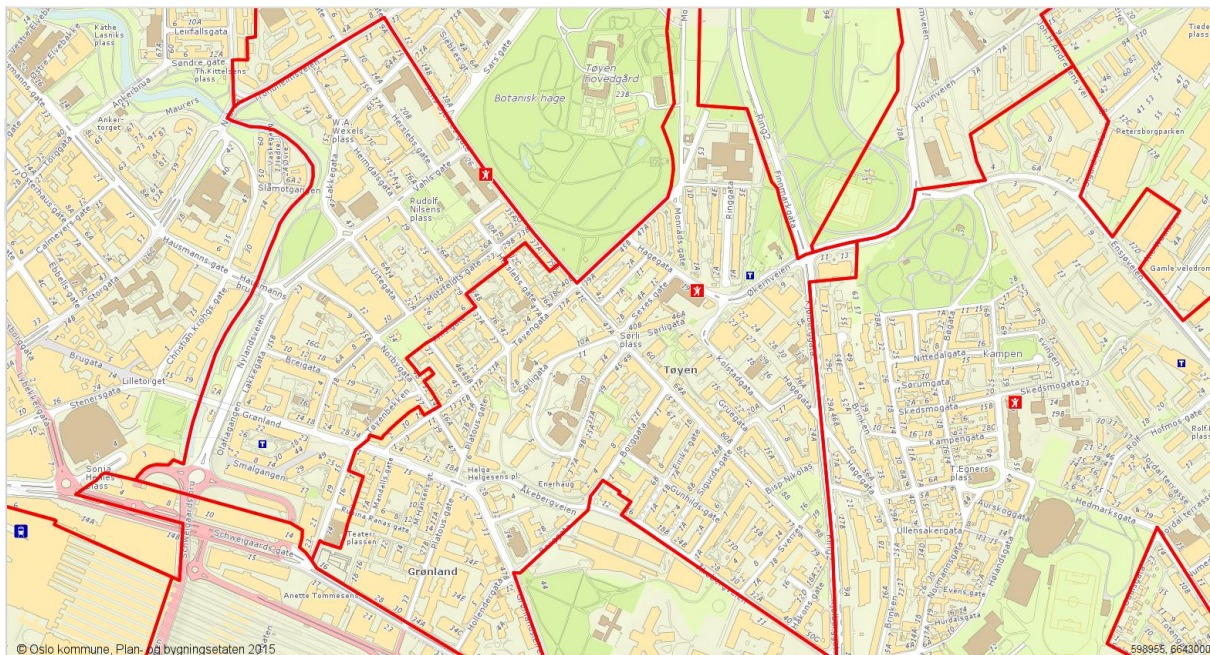
På Nedre Tøyen og Grønland, to delbydeler som sokner til henholdsvis Tøyen og Vahl skole, lever 30 prosent av barna i fattigdom. Dette demografiske bildet utgjør noe av bakgrunnen når vi her skal se på hvordan de mest utsatte barna på Tøyen har det. Barnevernet er en instans som skaper mye frykt, spesielt blant de somaliske foreldrene, som er svært bekymret for framtiden til unge i nabolaget. Til slutt vil vi se på hvordan den svært høye mobiliteten på Tøyen gjør det ekstra krevende for skolen å skape gode sosiale bånd til barna.

Skolekretser og minoritetsandel

Innenfor det definerte områdeløftet ligger de to barneskolene Tøyen og Vahl som er om lag like store, de har i skoleåret 2014/15 totalt 520 elever fra 1.-7. klassetrinn. Skolene har for tiden felles rektor som en ekstraressurs, og hver sin administrative og faglige stab. Barna på de to skolene har i liten grad noe med hverandre å gjøre. Barna som bor innenfor det definerte områdeløftet hører til de tre skolekretsene Tøyen, Vahl og Kampen på barnetrinnet. Tøyen skolekrets er kretsen som dekker det meste av områdeløftet, men skolekretsen omfatter også områdene sør for områdeløftet mellom Åkebergveien/Grønlandsleiret i nord og øst, og Schweigaardsgate i sør og Tøyenbekken i vest. Vahl skolekrets dekker den vestligste delen av områdeløftet, samt området sør for dette: mellom Urtegata (nord) og

³⁶ Aktivitetsskolen (AKS) er Oslos skolefritidsordning (SFO).

Schweigaardsgate (sør), og Akerselva (vest) og en grense mot øst som slynger seg litt fram og tilbake mellom Motzfeldtsgate og Tøyengata/Tøyenbekken. I tillegg hører den delen av områdeløftet som ligger øst for Kjølberggata (opp til Brinken) til Kampen skolekrets. Barna som bor øst for Kjølberggata sokner til Kampen barneskole.

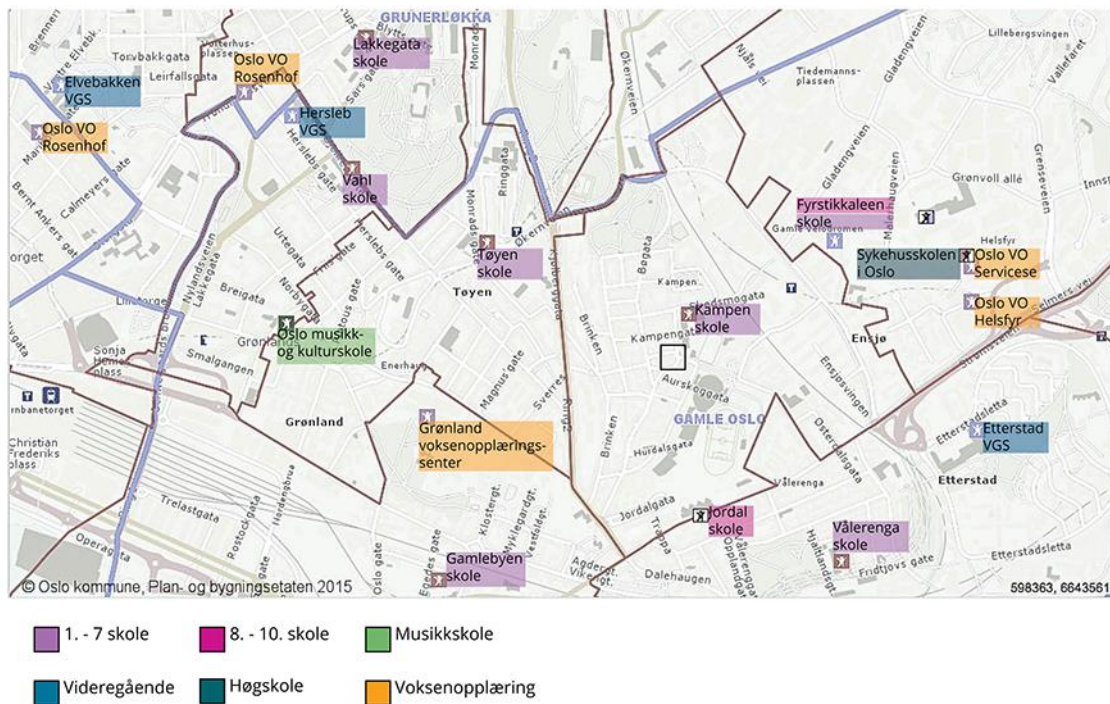

Skolekretser på barnetrinnet. Tøyen, Vahl og Kampen skoler, 2015-16. Kilde: Oslo kommune, Utdanningsetaten.

Jordal skole og Sofienberg ungdomsskoler er de to skolene som Tøyen-ungdommen sokner til. Elevene fra Tøyen skole fortsetter på Jordal skole i Bydel Gamle Oslo, mens Vahl-elevene fortsetter på Sofienberg skole som ligger i bydel Grünerløkka. Jordal skole har hatt rundt 500 elever de siste årene og mottar elever til 8. trinn fra Gamlebyen, Kampen, Tøyen og Vålerenga skoler. Jordal fritidsklubb ligger i samme bygg som skolen og benyttes av mange av elevene etter skoletid. Området rundt Jordal amfi blir også brukt av skolen, som samlingslokale og til sportslige aktiviteter. Skolen har tett samarbeid med bydelspoliti, barnevernet og helsestasjon. Hersleb videregående skole ligger også innenfor området, men har hovedsakelig elever fra andre bydeler i Oslo.

Oslo har i alt 141 offentlige grunnskoler.³⁷ Den gjennomsnittlige andelen minoritets elever i Osloskolen er på 40 prosent i skoleåret 2014/15. Barneskolene Tøyen og Vahl er blant de syv skolene med høyest minoritetsandel i Oslo. De øvrige fem skolene i denne gruppen ligger i drabantbyområder i Groruddalen og Søndre Nordstrand. Med 94 prosent minoritets elever ligger Tøyen og Vahl betydelig høyere enn øvrige skoler i Bydel Gamle Oslo og i resten av Oslo indre øst. Jordal ungdomsskole har en minoritetsandel på 67 prosent. Andelen har vært svakt økende siste fem år (fra 62 til 67 prosent). Andelen med vedtak om særskilt norskopplæring har lagt stabilt på mellom 41 og 47 prosent fra 2010 til 2013, men falt til 31 prosent i 2014. Da Hersleb ungdomsskole fortsatt eksisterte lå minoritetsandelen på Jordal på ca. 50 prosent.

³⁷ Tallet inkluderer alle offentlige barneskoler, ungdomsskoler, barne- og ungdomsskoler og spesialskoler.

Illustrasjon 6. Skoler i Bydel Gamle Oslo og omegn.

Elevene på Tøyen og Vahl skole gjenspeiler den sterke overvekten av barn med minoritetsbakgrunn på Tøyen og Grønland. Skolene har like fullt en høyere andel minoritetsspråklige elever enn andelen skolebarn i området skulle tilsi. Dette skyldes i første rekke at mange majoritetsnorske barnefamilier innenfor de to skolekretsene søker barna sine inn på andre nærliggende offentlige skoler, eller privatskoler. Dette er også et valg mange minoritetsnorske foreldre forteller at de tar, ettersom barna deres ikke har den samme muligheten til å lære norsk verken i barnehagen eller på skolen når de majoritetsnorske barna forsvinner. Som en somalisk mor kommenterer til Aftenposten: ” – Hvis alle de norske og alle de ressurssterke drar, da blir det jo bare ressursvake utlendinger igjen. Det blir trist.”

Fra elevflukt til oppslutning

I Munch-avtalen er det oppført et eget detaljert punkt om Tøyen skoles rolle i det 5-årige områdeprogrammet. Et av premissene for avtalen var at Tøyen skole skulle få en mer sentral rolle som ”kultursenter for bydelen”, og at den skulle være ”åpen og tilgjengelig” for elever og andre både på kveldstid og i skolens feriedager. Det presiseres at alle elever på Tøyen skole skal tilbys gratis halvdagsplass i Aktivitetsskolen (AKS) (12 timer pr. uke) fra og med høsten 2013, samt tilbud om musikkundervisning og kulturaktiviteter i regi av Oslo Musikk og Kulturskole (OMK). Bakgrunnen for at Tøyen skole ble nevnt så eksplisitt i Munch-avtalen var at skolen over mange år hadde slitt med rekrutteringen, og ikke minst med svake skoleresultater.³⁸

Både elevsammensetningen, skoleflukten og resultatene på nasjonale prøver ble brukt som begrunnelse når skolens ledelse i samråd med utdanningsetaten skoleåret i forveien valgte å gå bort fra en mangeårig linje med tospråklig opplæring på barnetrinnet.³⁹ At andelen elever med særskilt vedtak om

³⁸ ”Flykter fra Vahl skole” (Klassekampen 27.08.2009).

³⁹ Se for eksempel ”Minoritetene i flertall” i Morgenbladet 23.12.2005 for en utvidet reportasje om skolens

norskopplæring ved Tøyen skole har gått kraftig ned i perioden 2011 til 2014 fra 90 til 60 prosent må sees i sammenheng med denne avgjørelsen.⁴⁰Når tilbudet om opplæring i språkhomogene grupper ble avvirket skyldtes dette vel så mye bekymring knyttet til modellens sosiale effekter som en mer språkfaglig kontrovers. Som en konsekvens av denne omleggingen ble store deler av lærerstaben skiftet ut. Mange valgte selv å slutte, andre ble tvunget til å bytte arbeidsplass på bakgrunn av at de manglet allmennlærerkompetanse. Når tospråklige faglærere ble erstattet med nye majoritetsnorske allmennlærere forsvant samtidig litt av forutsetningene for den tette dialogen med minoritetsspråklige foreldre som skolen tidligere hadde vært kjent for. Ifølge de av personalet som har blitt værende på skolen gjennom hele prosessen var tiden før dagens ledelse kom på plass en opprivende og vanskelig tid for skolen. Prosessen fikk utvilsomt også betydning for skolens elever og lokale omdømme i den tiden det stod på. Samtidig var snuoperasjonen avgjørende for at både majoritets- og minoritetsnorske foreldre igjen skulle velge Tøyen som nærscole. En av initiativtakerne til 5-årsklubben forteller begeistret om arbeidet som den tidligere rektoren gjorde da han "snudde skolen".

Hver eneste gang han snakket om skolen snakket han den opp. Han snakket om barna, at de er helt vanlige, han messet om det. Det var en stemme som sa det vi tenkte selv, "det er jo bare barn". Han menneskeliggjorde barna, kom med morsomme anekdoter om dem.

Før områdesatsingen kom i gang var det over mange år spesielt vanskelig å beholde barn av majoritetsforeldre i lokalmiljøet. Tøyen skoles tospråklige opplæringsprofil fikk lenge skylda både for få søkere og høyt frafall underveis i skoleløpet blant elever med norske foreldre, mens det i Vahl skolekrets til sammenlikning ser ut til å være færre foreldre i denne kategorien. Majoritetsnorske middelklasseforeldres skepsis mot å beholde barna sine i disse to skolene også etter at de har begynt, forklares ifølge rektor med "de vanlige tingene". Foreldrene oppgir sjelden språklige utfordringer eller det faglige nivået på undervisningen som begrunnelse for å flytte eller ta ut barna sine av skolen. Snarere forteller de om bursdagsselskaper hvor ingen av de inviterte dukker opp, utrygge lekeområder for de minste eller også at de er de eneste blant foreldrene på datterens klassesetning som lar jenter i 11-12-årsalderen få være ute i gata etter skoletid. Bekymringen for barnas sosiale nettverk er det som rent eksplisitt forklarer den såkalte hvite flukten fra skoler og nærmiljø. Blant lokale profesjonsutøvere nevnes spesielt overgangen fra barnehagene i nærområdet til Tøyen og Vahl skole som sårbare for barnas og familienes tilknytning og tilhørighet til lokalsamfunnet. Frivillig engasjement fra en gruppe småbarnsforeldre på Tøyen gjennom etableringen av en egen 5-års klubb ser ut til å ha bidratt til å snu denne frafallstrenden, også blant majoritetsforeldre.

5-årsklubben

Tøyen 5-årsklubb kom i gang på initiativ fra en gruppe majoritetsnorske småbarnsforeldre som var involverte i en del av den aksjonistvirksomheten som preget Tøyenområdet fra 2013. Foreldrene, som kjente hverandre fra barnehage og nabolag, delte sine tanker og bekymringer rundt oppvekstmiljøet på Tøyen. Alle trivdes godt i nabolaget og hadde i utgangspunktet et ønske om å bli boende. Samtidig var de bekymret for hvordan deres barn ville finne seg til rette på nærmiljøskolen. Dette var foreldre som hadde fulgt godt med på (og i enkelttilfeller selv deltatt i) den offentlige debatten om såkalt "hvit flukt" fra skolen over mange år. I tillegg var de godt kjent med den skepsisen mot Tøyen skole som en

tospråklige opplæring, ideologien bak og den kritikken som modellen har møtt i offentligheten.

⁴⁰ Til sammenlikning har andelen på Vahl ligget stabilt høyt på mellom 80 og 90 prosent i hele perioden og lå i 2014 på 92 prosent.

del lokale foreldre delte, mer uavhengig av kulturell- og etnisk bakgrunn. 5-årsklubbens initiativtakere opplevde i tillegg at skillet mellom norsk og ikke-norsk i hverdagen til stadighet ble gjort sosialt relevant på måter som for dem var ubehagelig. En av initiativtakerne forteller hvordan det gikk inn på henne når en somalisk mor hun kjente med skuffelse kunne fortelle at datteren hadde mistet "alle de norske vennene" hun hadde hatt i barnehagen i det hun begynte i 1.klasse på Tøyen. Alle sammen flyttet.

Småbarnsforeldrene det her er snakk om var alle usikre på hvilken strategi de skulle velge i den situasjonen de befant seg i; 1) flytte fra Tøyen først som sist for å slippe å forholde seg til denne betente problematikken, 2) bli boende og søke barna inn på skoler utenfor nabolaget eller 3) rett og slett å gi Tøyen skole en sjanse, sin skepsis til tross. Løsningen ble at de i fellesskap var enige om at så lenge de ønsket å bli boende ville det være tåpelig av dem å ikke sende barna på den skolen som lå bare noen få skritt unna hjemmet. "Det ble for dumt rett og slett", sier en av dem. De inngikk dermed en avtale med hverandre om å la være å søke barna inn på andre skoler når den tid kom.

I januar 2014 tok foreldregruppa kontakt med Tøyen skole og fikk benytte deres lokaler som fast møtested. Det ble også etablert et samarbeid med AKS om gjensidig markedsføring av tilbud. Etter hvert som deltakelsen økte fikk 5-årsklubben også økonomisk støtte fra bydel Gamle Oslos aktivitetsmidler. Ved skolestart høsten 2014 hadde mange av barna og foreldrene blitt bedre kjent gjennom månedlige treff på skolen hele våren. Skolen var også spesielt fornøyd med å kunne telle ni barn med norsk som morsmål blant skolestarterne. Antakelig hadde de vært på langt nær like mange uten 5-årsklubben. Gjennom hele skoleåret 2014/2015 fikk det påfølgende kullet av 5-åringer tilsvarende tilbud, med skolen som fast møtested. En av initiativtakerne forteller at rekrutteringen til 5-årsklubben "går gjennom de vi kjenner fra barnehagen. Barnehagene har følt dette (med majoritetsnorske foreldre som flytter) på kroppen i mange år." Den siste samlingen for skolestarterne før sommerferien 2015 kan stå som eksempel på hvordan Tøyen 5-års klubb er organisert:

14 skolestartere er samlet i skolens gymsal med foreldre, enkelte besteforeldre og småsøsken.⁴¹ Etter utseende å dømme er halvparten av de fremmøtte majoritetsnorske, og den andre halvparten består av fedre, mødre og barn med afrikansk og asiatisk bakgrunn. 5-åringene får beskjed om å legge seg på magen med hodene mot hverandre i en sirkel midt på gulvet. Det blir helt stille. Det faste bli kjent-ritualet ledes av en profesjonell danser som er hyrt inn som frivillig. En AKS-ansatt utkledd som "Kaptein-Tøyen" inviterer barna med på et oppdrag rundt omkring i skolebygget for å bekjempe kapteinens erkefiende og beistets forkvaklede ideer om gutter og jenter. Barna oppfordres til å gjenta i kor: "Det finnes ikke gutteting og jenteting", noe de også gjør med stor innlevelse. Etterpå inviteres barn og foreldre til å synge Tøyensangen sammen med AKS-lederne. På refrenget når 5-åringene opp i et imponerende volum, denne kan de tydeligvis utenat. Seansen avsluttes med kaffe/te og frukt i skolens kjøkkensal. Barna løper rundt mens foreldrene småprater. Rektor er også innom på besøk og snakker både med barn og voksne.

⁴¹ Antallet deltakere på disse treffene har ifølge arrangørene variert mellom 10 og 30 5-åringer.

En av initiativtakerne til 5-årsklubben beskriver hvordan de var litt naive i oppstarten, da de håpet at foreldrene ville knytte bånd på tvers av majoritet- og minoritets-skilnelinjer.

Det første året så vi at de hvite samlet seg rundt ett bord, alle med hijab rundt et annet bord. Det har forandret seg, nå eksisterer det flere kontaktpunkter fra før av. (...) Mange har søsken på skolen, de kjenner hverandre fra før. Det er også færre av de norske foreldrene som har flyttet, da får vi mer kontinuitet. (...) Det handler om å bygge tillitsbånd mellom foreldre.

Hun ser hun er avslappet på at datteren skal begynne på Tøyen skole. "Vi kjenner foreldre til barn som har begynt, det er foreldre du føler du har bygd Tøyen sammen med. Det følte som det var mye mer gjennomtrekk før, nå har det stabilisert seg." Tøyen skole har hatt en stabilt høy minoritetsandel på mellom 95 og 100 prosent i perioden 2011 til 2013, mens det siste året har andelen sunket svakt. Det er foreløpig litt for tidlig å si om dette kun er tilfeldig variasjon, eller om det er en trend som vil fortsette. I så fall vil etableringen av 5-årsklubben antakelig være en viktig del av forklaringen. I løpet av den perioden hvor 5-års klubben har eksistert har søkertallet for oppstart i 1. klasse ved Tøyen skole blitt tredoblet. I 2013 hadde skolen 36 elever på 1.trinn fordelt på to klasser, året etter startet de opp med 80 elever fordelt på fire klasser, og inneværende skoleår er de oppe i fem klasser med om lag 85 elever til sammen på 1.trinn. I juni 2015 lå det an til å bli 100 førsteklassinger, men tallet sank og var etter skolestart i starten av september redusert til 85. Dette illustrerer flyktigheten i området, og at det stadig er nye elever som kommer til eller flytter fra. I en kronikk i Dagsavisen tidlig i september 2015 forteller noen av foreldrene hvordan stoltheten lå tjukt i rommet da de fikk bli med barna inn i klasserommet.⁴²

"Først senere på dagen kom vi på: Vi hadde glemt å telle de "norske" barna i klassen! For når vi sto der så vi de to barna datteren vår kjente godt fra barnehagen, der var to til som hun hadde blitt venner med i førskolegruppa i barnehagekretsen, der var hun fra sommerskolen, og mange var kjente fjes fra 5-årsklubben. Flere av foreldrene kjente vi gjennom barna, eller gjennom utallige gatefester, folkemøter, prosjekter og Tøyenravning. Vi tenkte på alle relasjonene. Mellom barna og mellom oss og de andre foreldrene i klassen og ellers på skolen. Og de relasjonene var for mange til å kunne telles."

Initiativtakerne ser ut til å ha lyktes med sitt mål om å bidra til å styrke skolens og nabolagets om-dømme internt og eksternt, og samtidig hjelpe skolestarternes og deres foreldre med å bygge nettverk i den sårbare overgangen fra barnehage til skole. De informantene vi har vært i dialog med forklarer den positive utviklingen i området med tilbudet om gratis kjernetid på aktivitetsskolen (AKS) og det arbeidet som nedlegges på skolen - med god drahjelp fra 5-årsklubben som frivillig foreldretiltak.

Aktivitetsskolen – Tøyens håp

En ny stor omstillingsprosess stod for døren da Aktivitetsskolen jamfør Munch-avtalen ble pålagt å tilby gratis kjernetid til alle i løpet av høsten 2013. Dagens AKS-leder, som blant våre informanter får mye av æren for den endringsprosessen skolen har vært gjennom siden den tid, beskriver situasjonen da han tiltrådte i stillingen omtrent som følger:

⁴² <http://www.dagsavisen.no/oslo/rekordmange-barn-i-f%C3%B8rste-p%C3%A5-t%C3%B8yen-skole-1.391390>, hentet 6.9.15.

Jeg skrev i grunn oppsigelsen min allerede 9. januar 2013, ni dager etter jeg startet. Det var galskap. De måtte jo åpne opp for ungene først, uten å ha fått tid til å planlegge skikkelig og ansette de rette folka. Semesteret før jeg begynte hadde de hatt 19 barn på AKS, og i løpet av høstferien ble de over hundre. Ingen hadde fått tid til å planlegge, ingen hadde tatt med i beregningen at de kom til å trenge mer enn 19 gafler og 19 sakser. Den beste metaforen jeg kan komme på er å si at det har vært som å koble rør, skru på vannet, og så løpe rundt som en gal for å prøve å finne ut hvor det lekker. Det går jo bra nå, og det går veldig mye bedre enn før. Men jeg har tenkt mye på at forutsetningene for å lykkes hadde vært så annerledes om det hadde vært satt av tid til å planlegge.

To år etter denne trøblete starten har nå antallet barn på aktivitetsskolen kommet opp i 250, og stemningen både blant ansatte og elever har blitt en annen. De siste fem årene har deltakelsen på aktivitetsskolen ved Tøyen skole økt fra kun 7 prosent i 2010 til rundt 25 prosent i 2011 og 2012, og deretter et hopp til 61 prosent i 2013 etter at det ble innført gratis kjernetid ved aktivitetsskolen. Året etter steg andelen til 98 prosent.

Hele skoleuka gjennom får elevene tilbud om idretts- og kulturaktiviteter i regi av AKS, OMK og frivillige krefter fra ulike idrettsmiljøer. I praksis er skolen åpen for alle elevene fra frem til kl. 16 hver dag, og ofte foregår det aktiviteter også på kveldstid. Her blir barna introdusert for cello og fagottkurs, ballett, breakdance, rap-skrivekurs, fotball, basket, taekwondo og capoeira - alt i regi av profesjonelle instruktører. Det har rent inn med søknader til assistentstillingene som har vært utlyst etter at den nye AKS-lederen kom på plass. Dermed har de også hatt muligheten til å få inn de beste. I tillegg er det mange som har bidratt frivillig. En bestemor fra eldresenteret på Røa som lot seg engasjere av alle nyhetsoppslag om Tøyen tar ukentlig turen til skolen for å fortelle eventyr for barna. Når det er fest stiller foreldre og andre frivillige i nærmiljøet opp og hjelper til, og Tøyen Familiefunk snurrer plater.

AKS-lederen selv hevder at Tøyen skole har det beste aktivitetstilbudet og det høyest utdannede AKS-personalet i landet. Det er imidlertid liten tvil om at tilbudet surfer på en bølge av initiativ og engasjement som det skal godt gjøres å bevare i årene som kommer. I tillegg er også skolebygget i seg selv en stor utfordring. Bygningen bærer preg av å være dårlig egnet for sambruk, i tillegg til at den opprinnelig er bygget som 3-parallell. Det sier seg selv at det blir utfordrende å opprettholde et så omfattende tilbud gjennom hele programperioden dersom søkertallet til skolen skulle fortsette å øke. Flere foreldre har nå engasjert seg sammen med rektor for å få utvidet skolegård-arealet mot Kolstadgata.

Hva med Vahl?

Det politiske stuntet med innføring av gratis kjernetid på Tøyen aktivitetsskole skyltes blant annet at Tøyen skole og nærområdene rundt den hadde fått negativ oppmerksomhet i mediene over mange år. Ideen så ut til å være at om man kan snu den negative utviklingen på Tøyen skole så kan man også snu en negativ utvikling på Tøyen. Naboskolen Vahl ble ikke nevnt i Munch-avtalen, til tross for at den over mange år har hatt de samme utfordringene som Tøyen skole med hensyn til elevgrunnlag og sosioøkonomiske utfordringer, synkende elevtall, svake skolerresultater og lav deltakelse i aktivitetsskolen. Forklaringen på denne utelatelsen ligger kanskje ført og fremst i navnet. Det blir ikke nødvendigvis symbolpolitikk av å "løfte" en skole med et navn som de fleste utenfor lokalmiljøet ikke har noe forhold til.

På Vahl skole har andelen elever som deltar på AKS variert mellom 26 og 40 prosent fra 2010 til 2014. Etter press blant annet fra skolens felles rektor valgte politikerne å imøtegå oppfordringene om å inkludere Vahl skole i tilbudet om gratis kjernetid på AKS, fra og med høsten 2015. Nå er det duket for et tettere samarbeid om et felles løft for de to skolene i årene som kommer. Avgjørelsen kom i inneværende budsjettår, kort tid før skoleferien. Antakelig må skolen være forberedt på tilsvarende oppstartsproblematikk som det Tøyen-AKS har erfart. Samtidig vil Vahl skole her ha anledning til å lære av naboskolens erfaringer. Spørsmålet bør også være hva bydelsapparatet kan lære av det arbeidet som nedlegges på Vahl og Tøyen skole, og hva slags samarbeid skolen og bydelen i fremtiden kan inngå for å bøte på sine felles utfordringer i møte med Tøyens barn og unge.

Foreldrene som startet opp 5-årsklubben på Tøyen skole vil gjerne dele sine erfaringer med Vahl, men er redde for at dette skal vokse seg for stort for dem, med et større budsjett og en sterkere tilknytning til skole og bydel. AKS-leder på Tøyen poengterer at man ved å sette i gang et bydelsdrevet opplegg på Vahl antakelig aldri vil få muligheten til å gå tilbake til en frivillig organisering der: "Det kan jo bli bra hvis det blir bydelsdrevet også, men da er det jo det det blir". Vahl skoles ledergruppe er opptatte av at de ikke nødvendigvis ser noe alternativ ettersom de ikke vet om noen foreldre som kan påta seg dette ansvaret sånn uten videre.

Barnefattigdommens konsekvenser

I tillegg til de fysiske og organisatoriske forholdene beskrevet ovenfor er det ikke til å legge skjul på at elevmassen på Tøyen og Vahl skole stiller bestemte krav til skolens ansatte. Både rektor, assisterende rektor, sosiallærer og aktivitetsskoleleder av i dag har bakgrunn fra områdeløft-skoler i Groruddalen. De er alle skjønt enige om at utfordringene på Tøyen er av en ganske annen karakter. "Jeg ser på Furuset som Holmenkollåsen sammenliknet med det her", sier AKS-lederen. Han beskriver hvordan han i møte med elevene på Tøyen skole etter kort tid stilte seg spørsmålet om det i det hele tatt ville gjøre en forskjell for barna i dette området å få tilbud om gratis AKS frem til kl. 16 så lenge tiden mellom kl. 16 og 23 ikke var dekket opp:

Jeg opplever at jeg har brukt 3-4 ganger så lang tid på å bygge relasjoner med en del av barna her sammenliknet med steder jeg har jobbet tidligere. Det er så mange skall du må gjennom. Den beskyttende "attituden" de har, her er det liksom en del som blir risikoungdom allerede når de er 11. En del av dem er overlatt til seg selv og har fire-fem småsøsken de skal passe på. Så løper de rundt i gatene her til midnatt sammen med de som "dealer" dop og alt. Det tar mye lenger tid å nå fram til en del av dem, og de gidder ikke å høre på folk de ikke har en relasjon til. Andre steder holder det liksom å lære seg alle navnene. Det funker ikke her. Du må slå ball med dem i mange timer hvis du skal ha noen sjanse. Det er veldig annerledes.

Forsker: Hvorfor er det så annerledes, tror du?

Jeg tenker at det handler om fattigdom.

Som et eksempel på hvor synlig fattigdommen er her sammenliknet med andre steder nevner AKS-lederen hvordan det å arrangere en ake-dag på aktivitetsskolen på Tøyen innebærer å ta innover seg at flertallet av barna verken har akebrett eller kan stille med egnede klær og skotøy til formålet. Selv om Lille Tøyen FK bare tar 500 kroner i kontingent for spillere i mikroserien, og på den måten når mange av dem som ikke har råd til å spille på Vålerenga Fotball (VIF), er det fortsatt en god del barn igjen som ikke får være med.

Allerede hos helsestasjonen ser de hvordan små barn i utsatte familier blir symptombærere av fattigdom. "Vi ser at det ikke er vanlig å snakke med sitt barn, ikke engang å svare barnet tilbake. Vi kan le av det, men det er ikke noe å le av, for vi tenker det er så naturlig, men det er ikke det," forteller en avdelingsleder for barn og unge i bydelen.

En jente med pakistansk minoritetsbakgrunn som har vokst opp på Tøyen mener måten barna oppfører seg på har endret seg siden hun var liten. Hun er nå 17 år og beskriver oppveksten på Tøyen som trivelig og trygg. "Vi hadde strenge lærere og det var en rolig klasse, vi fikk lært mye og det var ikke slåsskamper." Barna i området samlet seg ofte for å leke i skolegården. "Vi hadde alle forskjellig bakgrunn, alle var med på alt. Det var ikke grupper som det er nå." Hennes to småbrødre på 10 og 11 år har det annerledes enn hun og hennes venner hadde det. "Brødrene mine er ofte ute og leker alene, i fotballbingen for eksempel. Jeg henter dem der i 20-21-tida. Noen ganger synes de det er skummelt og løper hjem." Brødrene leker med forskjellige grupper av barn, men hun sier hun ikke ser så mange pakistanere som før. Hun beskriver barna på Tøyen som "sinte og flinke til å lage slåsskamper – også de yngre barna". Nå vil foreldrene hennes flytte fra Tøyen, de ser hvordan brødrene hennes blir påvirket av den respektløse holdningen til voksne og frykter at det skal gå dårlig med dem. Hun legger til, "jeg tror barna nå vil beskrive barndommen annerledes enn jeg gjør – jeg har sett to sider, de har kun sett den ene siden."

Barna nå klarer ikke å respektere andre. De er mer voksne enn de egentlig er, de tror de kan håndtere alt og tar valg av seg selv uten å spørre andre. Jeg merker det med lillebrødrene mine, de er ikke det samme som vi var. (...) det er på grunn av miljøet, de de henger med.

Mange av de ansatte i bydelen som jobber tettest opp mot de fattigste barnefamiliene forteller at det nærmest blir normalt, det de ser.

Det snakker vi mye om på helsestasjonen, for eksempel når du kommer hjem på hjemmebesøk – når vi får en ny helsesøster eller jordmor som går på hjemmebesøk, så blir de helt sjokkerte. De viste ikke at det eksisterte slike hjem, der det ikke er ett leketøy på gulvet, der det ikke er møbler, bare madrasser som står langs veggene. Og hvor mange bor det her? Det er en 10-12 stykker i en liten 2-roms leilighet. Det gjør at man endrer nivået i forhold til hva som er det alminnelige og hva som vekker bekymring.

Fagsenteret i bydelen jobber spesielt mot barn med nedsatt funksjonsevne og holder til i Familiehuset på Grønland. De gir tjenester til 200 barn i løpet av ett år og beskriver hvordan fattigdomsproblematikken også her trer tydelig fram.

I Tøyen-området er det ganske mange i barnehagen som får støtte fra oss. Det handler veldig ofte om språkutvikling og sosial adferd. Så det er generelt på småbarnsstadiet at vi ser det, og det henger sammen med de andre utfordringene vi ser. Det er en stille gruppe, foreldrene deres løfter ikke disse barna veldig høyt opp og viser dem frem, kanskje tvert imot.

Det varierer hvor populært det er å vise frem disse barna og gi dem rom, forteller hun. På Fagsenteret ser de også hvordan de små barna tar med seg dette i oppveksten. "Det er kanskje ekstra vanskelig når de blir ungdom, og hvis de da særlig er ganske tett på å være kognitivt normalt oppegående, men så er de likevel ikke helt det, blir de ungdommer som får litt uheldige roller i et sånt lokalsamfunn. De kan lett være kurerer og det som er." Avdelingsleder for Fagsenteret mener derfor hun representerer noen av de mest stille stemmene på Tøyen.

Disse barna og unge er ikke så aktive i lokalmiljøet. I Tøyen-området er de ofte del av storfamilier som også mangler alle ressursene som det er snakk om her. (...) Det er alt fra å ha litt problemer med språkutvikling til å være multifunksjonshemmet, så det er et veldig vidt begrep. Det er mange av disse barna som kanskje er symptombærere, som ikke i utgangspunktet er født med en diagnose.

Avdelingsleder for barnehage forteller på sin side at de er den enheten som har flest barn i gratis kjer-netid-prosjektet, "så vi har flest av de ressursvake barna som kommer fra ressursvake hjem. Og vi ser at barnehagene sliter med å få foreldrene inn i barnehagen, få dem til å delta på foreldremøter og aktiviteter." De snakker med mange familier som kommer fra krigsrammede områder, der foreldrene har sammensatte problemer og sliter med å oppdra barna. "Noen av disse barna har veldig aggressivt språk, og bruker veldig stygt språk mot lærere, kontaktpersoner og andre voksne", forteller en ansatt i bydelen.

I samtale med somaliske foreldre som har bodd på Tøyen i opp mot 20 år, forteller en av dem at "det var trygt her når barna var små. Når de vokser opp (nå) er det ikke trygt." De er svært opptatt av at det er mye rus i området og at ingen gjør noe med det. De gir sterkt uttrykk for at de opplever at disse barna har blitt glemt av bydelen. "Foreldrene er veldig bekymret, hva kan barnet bli i framtiden når de ikke kan lese, skrive?" De sier de kjenner mange som har vokst opp her, som sover hele dagen og selger dop om natten. Mangel på trygge oppvekstvilkår er et gjennomgangstema og foreldrene vi snakker med kan fortelle at de ikke opplever nabolaget som utrygt for egen del, men at de er bekymret for hva barna ser og hører i nabolaget. De nevner eksplisitt narkotikasalg og alkoholisme, forsøpling og sprøytespisser i barnas lekeområder ute som en del av hverdagen på Tøyen. Mange etterlyser mer synlig politi i gatene, samtidig som flere er opptatt av at også de unge mennene som selger narkotika trenger hjelp. De fleste er også svært opptatte av at barn og unge i området har behov for trygge steder å oppholde seg i fritiden, så de slipper å se hva som foregår og unngår å bli rekruttert inn i ulovlig virksomhet.

En beskriver Norge som et kaldt og vanskelig land å bo i, hvor det er umulig for somaliere å få jobb, å bli akseptert. En annen forteller at hun vet om mange familier som har flyttet ut av landet fordi de ikke vet hvordan de skal klare å oppdra barna sine på Tøyen. Den ene faren som deltar forteller at han aldri lar barna gå alene rundt på Tøyen, det er for risikabelt. "Vi kom til Norge for å finne et bedre liv, men vi har kommet til et kriseområde, Tøyen kan ikke kalles Norge!", utbryter han oppgitt.

Også i skolehelsetjenesten ser de fattigdomsproblematikk blant de små Tøyen-beboerne.

Barna har ikke med seg matpakke, barna har ikke klær, det er slike basics som går igjen hele tiden. Barn og unge får ikke de opplevelsene som de andre får, som å kunne dra

på ferie, eller de har aldri sett en ku. Det er så mange slike ting, det er et hav, vi kan ikke forstå kompleksiteten av hvor mye det er - og hvor skal vi liksom starte?

Diskusjonen i og mellom gruppene av somaliske foreldre blir til dels anspent når temaet ungdom og narkotikasalg diskuteres. Noen har selv barn som har deltatt i den type virksomhet eller de har nære venner som har det. Da blir det også vanskelig å diskutere hvordan man skal gå frem for å få bukt med problemet. Deltakerne diskuterer seg imellom hvorvidt somaliere på Tøyen som gruppe har bidratt nok for å unngå at så mange unge menn skal havne i trøbbel. Flere av mødrene henvender seg til oss med følgende spørsmål:

Så, hva har dere egentlig tenkt til å gjøre med det vi forteller deg nå? Vi har snakket med mange før deg, vi. Mange har kommet til oss for å snakke om dette, og vi sier det samme hver gang, men det *skjer* jo ikke noe!

Mange av uttalelsene som faller under dette møtet kan oppsummeres i en opplevelse av at storsamfunnet svikter, og at det er barna som må ta støytten.

"Vi tror barnevernet er troll"

Avdelingsleder Barnevern i bydelen forteller at de har ca. 300 barn under tiltak i hjemmet, til enhver tid. Barnevernet i Bydel Gamle Oslo fikk 519 nye bekymringsmeldinger i 2014. Av disse var 57 meldinger fra skole og 31 fra barnehager. Om lag 130 barn er plassert i fosterhjem eller på institusjon (ca. 10 på institusjon, resten i fosterhjem og noen få i vertsfamilie). Det er det høyeste antallet i Oslo.

"Så det er veldig høyt. Vi ligger høyest på plassering utenfor hjemmet, vi ligger øverst på antall akutt-plasseringer i løpet av året, og vi var en bydelen med størst økning i antall meldinger i fjor – det har vært en tendens de siste årene. Det vi ser er at mange av de foreldrene som vi kommer i kontakt med mangler grunnleggende foreldreferdigheter – i forhold til det å være foreldre i Norge. Mange av dem har så store problemer når det gjelder bolig og økonomi, og kanskje ekteskapsproblemer, at det å også ha fokus på barnet blir veldig vanskelig.

Hun legger vekt på at det å klare å gi nok oppmerksomhet til ett og ett barn, samtidig som de strever med å forstå det norske samfunnet kan være svært vanskelig. "Så vi ser fattigdomsproblematikken, og særlig i forhold til veldig dårlige boforhold for barna". Det gjelder både selve boligen de bor i, men også bomiljøet hvor store barnefamilier bor sammen med "veldig psykisk syke, kriminelle og rusmisbrukere i samme blokker".

I mange tilfeller velger vi å kompensere for manglende foreldreferdigheter med å sette inn massive tiltak i hjemmene, for å få dem igjennom. For det er veldig vanskelig å rekruttere fosterhjem, og kanskje særlig for barn med annen etnisk bakgrunn.

Massive tiltak kan være å gå inn med miljøarbeider, både for barn og unge og overfor de voksne for å hjelpe til å ordne opp i egen økonomi og boforhold. Slike tiltak kan være foreldreveiledningsmetodikk, besøkshjem eller økonomisk støtte så barna kan gå i barnehage eller delta i aktiviteter sammen med andre barn.

Vi kan også se en annen del av den fattigdomsproblematikken, med at barna kan bruke et ganske heftig press opp mot foreldrene. Foreldrene prioriterer å kjøpe en iphone 6 til ungdommen sin, i stedet for å betale husleia. Ungene tar over litt av makten, særlig de litt større ungdommene som kanskje har begynt å flørte litt med kriminalitet.

Somaliere blir som gruppe ofte fremhevet blant våre informanter i skolen og bydelsapparatet som den minoritetsgruppen de opplever har størst behov for hjelp og støtte i befolkningen på Tøyen. I løpet av det siste tiåret har somaliere som minoritetsgruppe vokst seg stor i Tøyenområdet, og på Tøyen skole utgjør elever med somalisk som morsmål 55% av elevmassen (pr januar 2014). Utdannings- og inntektsnivået i denne gruppen er lavt sammenliknet med andre minoritetsgrupper, og svært mange av familiene bor i kommunale boliger. I denne gruppen er også andelen barn og unge spesielt høy, og mange av barna vokser opp med mor som eneforsørger.

Under gruppeintervjuet med noen av de somaliske foreldrene blir det høy temperatur på diskusjonen når barnevernet blir nevnt. Flere har personlig dårlig erfaring med barnevernet, mens andre er forferdet over familier de har hørt om som har blitt fratatt barna. "Jeg synes ikke det går an å ta barn fra foreldrene" sier en, og henvender seg spørrende til forskeren: "Går det an, synes du?". På spørsmål om mødregruppa har gått inn og støttet familier som er i kontakt med barnevernet, og for eksempel vært med foreldre på møter med barneverntjenesten, svarer en annen av kvinnene:

Somaliere tror at barnevernet er troll. 80 prosent av somaliske familier i Norge går rundt og er redde for barnevernet hele tiden. Hvordan tror du at vi kan være tolk for barnevernet hvis vi tror at de er troll?

Forskergruppa er kjent med at barnevernet flere ganger har vært tema på samlinger i mødregruppa, og at SeFi har tatt initiativ til dialog. I flere av gruppene som deltar i diskusjonen denne dagen fremstår det likevel som om det gjenstår et betydelig arbeid for i det hele tatt å kunne se for seg noen form for dialog. Hos flere av deltakerne virker det nærmest som om barnevernet har null tillit. Selve ideen om at en offentlig ansatt har myndighet til å frata foreldre barna sine er for dem helt ufattelig. Avdelingsleder for barnevern i bydelen gjenkjenner tematikken som de somaliske mødrene beskriver.

Foreldrene er så redd for barnevernet, det er mye frykt for barnevernet i miljøene her i Bydel Gamle Oslo, så de velger å gjøre som barna sier for at de ikke skal si noe til barnevernet. Eller at de rett og slett betaler barna sine for å gå på skolen og oppføre seg ordentlig. Og så har det ingen effekt, samtidig som de har brukt opp pengene som de skulle ha brukt på noe annet. Vi antar også at ganske mange sender store summer hjem til hjemlandet, og har ganske store forpliktelser også i hjemlandet, noe som gjør at de faktisk ikke har de pengene som de egentlig skulle ha hatt."

Hun forteller at det generelt sett de siste to årene har vært langt flere omsorgsoverdragelser relativt til de foregående to år. Det gjelder både blant majoritets- og minoritetsnorske familier. Veldig mange rusmisbrukende mødre i bydelen har blitt fratatt omsorgen for barna, enten tatt ved fødsel eller senere. Om det er fordi dette har blitt et større problem, fordi en ny generasjon av rusmisbrukere begynner å få barn, eller fordi de nå har fokus på det og derfor griper inn overfor den gruppa tidligere enn før, synes hun er vanskelig å svare på.

Bydelen ser også en veldig økning i meldinger om vold i nære relasjoner, og æresrelatert vold blant jenter. De blir holdt i streng kontroll og får begrenset frihet hjemme, blir truet eller slått. En leder i bydelen mener den største problematikken blant barn og unge på Tøyen er nettopp vold. "Det er utrolig mye familievold. Jeg anmelder ukentlig om vold, foreldre som slår barna, men også barn som er vitne til at foreldre slåss." Avdelingssjef for barn og unge legger til at antallet av voldssaker er bekymringsfullt, "fordi det betyr at barn har levd med vold, sannsynligvis ganske lenge før de kommer til barnevernet. Bekymringsmeldingene i seg selv går ikke på vold, men det avdekkes etter hvert."

Mobilitet som utfordring

I motsetning til den mer etablerte arbeiderklasse-drabantbyene i Groruddalen hvor områdeløftstrategien er utviklet, kjennetegnes Tøyen og Grønland som sentrumsområder av at befolkningen hele tiden skiftes ut. I Tøyenløft-området ligger flyttehyppigheten på 30 prosent mot 20 prosent generelt i Oslo. For barn i skolealder (6-15 år) på Tøyen er nettoutflyttingen større blant norskfødte av innvandrerforeldre enn den er blant majoritetsnorske familier, som hovedsakelig flytter før skolestart (se kapittel 4). Begge typer mobilitet skaper store utfordringer for de lokale grunnskolene. Med en så stor utskiftning av elever blir det betydelig vanskeligere for læreren å bygge opp et godt klassemiljø i samarbeid med elevene. For skoleledelsen er det også en stor organisatorisk utfordring. Eksempelvis tildeles skolen ressurser ut fra det antallet elever som er skrevet inn før skolestart. Problemet oppstår når 50 av de elevene som var innskrevet ikke dukker opp i august. Dersom man ikke treffer riktig med prognosene og har ansatt for mange lærere blir man nødt til å drive med underskudd og dra dette med seg over til neste års budsjett. Med den bakgrunnen beskriver rektor ved Vahl og Tøyen mobiliteten og manglende forutsetninger for å planlegge som et mye større problem for skolene enn reell mangel på ressurser.

AKS-lederen på Tøyen skole har nylig etablert Tøyen sportsklubb sammen med et knippe andre lokale ildsjeler. Tanken er å forsøke å fylle den tiden av døgnet hvor skolen ikke har kapasitet til å være en fritidsarena. Her skal terskelen være svært lav både med tanke på kontingent og hvor forpliktene tilbudet skal være med tanke på oppmøte. Ideen er at Tøyen sportsklubb skal drives i tett samarbeid med Aktivitetsskolen, slik at man kan få til sambruk av lokaler og samarbeid rundt ansettelse og rekruttering av medlemmer. AKS-leder drømmer som så mange andre om at Tøyen skal få sin egen idrettshall hvor de kan utvikle en Tøyen-versjon av Alnaskolen, som han kjenner fra Furuset. Planen er ellers å rigge en Allidrettsforening etter modell fra Furuset-IF hvor det er barna og ungdommene selv som etter hvert står for det frivillige arbeidet som foreldrene tradisjonelt tildeles i barneidretten. I Alnaskolen læres ungdom opp til å som frivillige organisere kultur og idrettstilbud til barn, og derigjennom fremstå som gode rollemodeller for de som er yngre enn dem i nærmiljøet. Et samarbeid mellom Tøyen AKS og Furuset IF er allerede etablert i den forstand at 3. og 4.klassingene på AKS i løpet av sommeren 2015 har deltatt på Allidrettsskole i regi av Alnaskolen.

Med tanke på at en del av elevene og deres foreldre også har bodd kort tid i Norge og har begrensede kunnskaper om norsk språk og samfunnsliv forsterkes opplevelsen for skoleansatte av å arbeide på lett gyngende grunn. Situasjonen får ikke minst stor betydning for barnas hverdag både på skolen og i nærmiljøet. Da blir også behovet større enn andre steder for å få kartlagt og utnyttet de ressursene som finnes i blant foreldrene, og som potensielt kan virke stabiliserende på miljøet rundt barna. For de majoritetsnorske foreldrene med høy utdanning og middelklassebakgrunn kommer fattigdomsproblematikken fram i møte med andre foreldre og barn fra området, men de velger å fokusere på verdien av å bli kjent gjennom samarbeid i skole og barnehage. Aktivitetene i AKS og de som nå er igangsatt av

Tøyen sportsklubb blir en nøkkel til å bygge slike relasjoner. For de i bydelsapparatet som jobber opp mot de mest utsatte familiene er det tydelig at omfanget av sosialboliger har skapt et helt enormt trykk på fattigdomsproblemer som må løses. Alle de somaliske foreldrene vi snakker med er kjent med områdeløftet og har fått med seg innføring av gratis aktivitetsskole og de fysiske endringene som har skjedd siden oppstarten. De fremstår likevel som utålmodige etter å se mer substansielle endringer som et resultat av satsingen på Tøyen. "Vi ser ingen resultater av Tøyensatsingen, bare møter, møter, møter" sier en. Det bringer oss over på en av hovedproblemstillingene i stedsanalysen: Hvilke sosiale og fysiske møteplasser finnes på Tøyen og hvilke typer møteplasser er det behov for?

Oppsummering

I Munch-avtalen er det oppført et eget detaljert punkt om Tøyen skoles rolle i det 5-årige områdeprogrammet. Et av premissene for avtalen var at skolen skulle få en mer sentral rolle som "kultursenter for bydelen", og at den skulle være "åpen og tilgjengelig" for elever og andre både på kveldstid og i skolens feriedager. Gratis Aktivitetsskole (AKS) var et viktig element her. Skolen kastet seg rundt og fikk opp et tilbud som nå får mye oppmerksomhet for kvaliteten i innholdet. AKS på Tøyen er ikke oppbevaring av barn, det er et sted barn utvikler seg, lærer og blir en aktiv del av lokalsamfunnet.

Beboerinitiativ som 5-årsklubben har en viktig rolle å spille når det gjelder å oppnå et av områdeløftets målsettinger: å få folk til å bli boende på Tøyen. Her ser vi hvordan foreldre går fra å "telle norske hoder" til å bygge sosiale relasjoner med beboere på tvers av etniske og økonomiske skillelinjer. Vahl skole har i stor grad blitt "glemt", før politikerne vedtok gratis AKS her også fra høsten 2015. Dette gir muligheter for økt samarbeid og bygging av sosiale relasjoner mellom de to skolene, både for de ansatte og for barna selv, som i dag har svært lite med hverandre å gjøre. Bakgrunnen for at Tøyen skole ble nevnt så eksplisitt i Munch-avtalen var at skolen over mange år hadde slitt med rekrutteringen, og ikke minst med svake skolerresultater. Av beboere under 16 år har 68 prosent minoritetsbakgrunn. De største minoritetsgruppene er somaliere, pakistanere og irakere, mens majoritetsnorske utgjør 50 prosent av befolkningen i Tøyenløft-området. På Nedre Tøyen og Grønland, to delbydeler som sokner til henholdsvis Tøyen og Vahl skole, lever 30 prosent av barna i fattigdom. Dette preger mye av hverdagen til mange av barna i området og får sosiale konsekvenser på både kort og lang sikt, som utsatthet for familievold, narkotikakriminalitet og mangel på voksne rollemodeller. Barnevernet er en instans som skaper mye frykt, spesielt blant de somaliske foreldrene. Den svært høye mobiliteten på Tøyen forsterker barnas også utsatthet.

8. Hvor møtes folk på Tøyen?

Tøyen er stedet i hjerte av by'n
her bor vi og trives det er litt av et syn
Forskjellige farger i et stort maleri
Solen skal skinne på oss og vår fremtid.

(Tøyensangen)

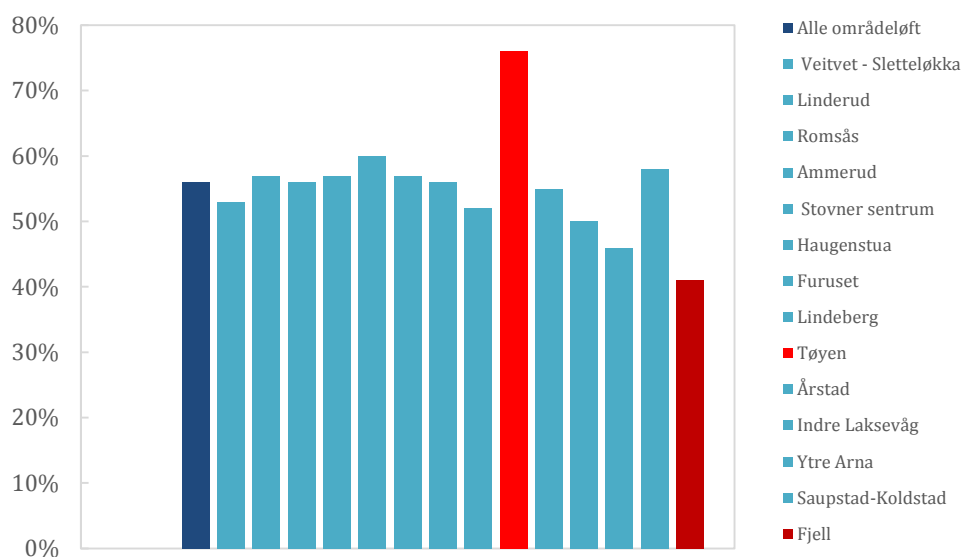
Når barna synger "Tøyen er stedet i hjertet av by'n" oppleves det av mange som en bekreftelse på deres egen erfaring med å leve "der det skjer", i "Tøyensangen" fremstår området som hele Oslos møtested. For andre kan det høres paradoksalt ut, fordi Tøyen for dem nettopp er stedet der *ingenting* skjer. Når vi snakker med ungdommer som bor i andre deler av Bydel Gamle Oslo sier de, "hvorfor skal vi dra til Tøyen? Det er ingenting der." For voksne i tretti-årene derimot er Tøyen i ferd med å bli nettopp et sted man møtes. En beboer forteller at vennene hennes fra andre deler av byen nå foreslår å møtes på Postkontoret eller Nord, uten at de selv har tilknytning til stedet.

Hvorvidt beboere opplever at et område har mange og gode møteplasser er avhengig av folks alder, etnisitet, sosioøkonomiske bakgrunn, kjønn og mange andre markører. Hvordan befolkningen på Tøyen bruker nærmiljøet sitt og hva de selv oppfatter som positivt og negativt med området varierer etter hvem man snakker med. Hvordan brukes nærmiljøet, de ulike offentlige rommene og de organiserte og uorganiserte møtestedene på Tøyen? I hvilken grad er det konflikter eller fordommer mellom eller innad i grupper som påvirker tilgjengeligheten og bruken av møteplasser i nærmiljøet? Hvem er det som bestemmer eller definerer hva som er en verdig møteplass? Og ikke minst, hvor og hvordan kan det oppstå gode møteplasser på tvers av etablerte grupper på Tøyen – møtepunkter som ikke eksisterer i dag? I denne delen skal vi ta for oss sosiale møteplasser som ungdomsklubb, idrettsarenaer, bibliotek, moskeer og kafeer, barnehagers uterom og rusfrie møteplasser.

Damvad gjennomførte i 2014 en undersøkelse av alle områdeløft-områdene og her kommer Tøyen svært godt ut når det gjelder bruk av møteplasser (figur 18). Hele 76 prosent oppgir å ha benyttet seg av slike møteplasser siste måneden, mot 56 prosent for alle områdeløft-områder.

Dette kan virke noe overraskende i og med at tilfredsheten med rekreasjons og fritidsmuligheter er betydelig lavere på Tøyen enn i alle områdeløftene, i større tettsteder og på landsbasis (se kapittel 5). Men mest sannsynlig er dette to veldig ulike aspekter. Rekreasjons- og friluftsområder kan oppfattes som større sammenhengende naturområder som marka eller Ekebergåsen, mens møteplasser handler om de små byrommene og stedene i nærmiljøet. I tillegg er kafeer og bibliotek inkludert i spørsmålet og slike finnes det flere av på Tøyen - antagelig flere enn i mange av de øvrige områdeløftområdene som befinner seg i storbyenes ytterkanter. Her ville det vært mer relevant å sammenligne med andre sentrumsområder i Oslo, som Grünerløkka eller St.Hanshaugen. Samtidig kan det også være en indikator på det mange oppgir som en grunn til at de flytter til eller vil bli boende på Tøyen, at det nettopp er et pulserende liv her. Det er også mange ulike møteplasser for ulike grupper av beboere og besøkende, alt fra mannsklubber til åpen barnehage.

Figur 18: Har du i løpet av den siste måneden benyttet deg av møteplasser (dvs. lekeplasser, parker, friområder, benker, kafeer, bibliotek o.a.) i boområdet? Søylen indikerer andelen som har svart "ja" på spørsmålet.

Kilde: DAMVAD 2015. Tallene for områdeløftene er innhentet av NORSTAT i 2014.

Spørsmålet over ble stilt til beboere fra 18 år og eldre. Det betyr at vi ikke får vite noe om barn eller unges bruk av møteplasser i området, en gruppe som utgjør en stor del av de "stille stemmene" på Tøyen. Hvor er det barn og unge på Tøyen møtes – og opplever de at de har nok gode møteplasser? I en fersk rapport fra Utekontakten i Bydel Gamle Oslo (2015), sier en av ungdommene som henger ute på Tøyen på kveldstid: "Hvor skal vi ellers være?". Disse er gutter i alderen 12-17 år som har tilknytning til Tøyen og som tilbringer mye tid i områdene rundt Tøyen skole og Tøyen torg.

I Ungdata-undersøkelsen som gjennomføres av Nova har unge i Oslos bydeler svart på spørsmål om hvor ofte de henger ute med venner. I underkant av 15 prosent av alle unge i Oslo i denne aldersgruppen har hengt ute med venner på steder som utenfor en kiosk eller et gatehørne to eller flere ganger i løpet av den siste uka. Ungdommen i Gamle Oslo skiller seg i liten grad fra bysnittet. Samtidig ser vi at mens en god del av bydelene har hatt en markant nedgang fra 2012 til 2015, har Gamle Oslo hatt en svak økning. Disse ungdommene utgjør til sammen en svært mangfoldig sosiokulturell gruppe, slik at undersøkelsen i liten grad fanger opp de spesifikke utfordringene på Tøyen.

Utekontaktene i Bydel Gamle Oslo kan rapportere om at de har flere såkalte personkontakter på Tøyen enn i resten av bydelen. "Tøyen har alltid vært et hengested", sier de som har jobbet lenge med ungdommer i bydelen. Nye tilbud fra de siste årene er i stor grad tilpasset barn eller voksne. Guttene forteller at de savner et tilholdssted på Tøyen hvor de kan møtes og "henge". Det eneste alternativet i nærområdet, Jordal fritidsklubb, blir for langt unna. Dette er også primært et sted det elevene på Jordal ungdomsskole kan være i timene etter skoletid. Klubben er like fullt et sted som nevnes ofte og i rosende ordelag av ungdommene selv.

Ungdomsklubben

En torsdag ettermiddag i mai drar vi med åtte elever fra Hersleb videregående skole for å gjøre feltarbeid på Jordal fritidsklubb. Det er relativt rolig idet vi kommer inn i lokalet, klubben har nettopp åpnet og skolen er over for i dag. Det sitter en guttegjeng i de svarte skinnssofaene i det ene hjørnet, de er rastløse og forsvinner fort. En av dem dukker likevel opp igjen litt senere og forteller villig hvordan det var å vokse opp på Tøyen. To av Hersleb-elevene, Selma og Sarah, går inn i biljardrommet på den andre siden av gangen. De kommer ut etter en liten stund. Å gå bort til folk man ikke kjenner er ikke bare lett. Plutselig dumper en stor venninnejeng ned i sofaen i hjørnet og Selma hilser høylytt. Dette er folk hun kjenner. Ahmed finner en plass foran Playstation-stasjonen der det sitter tre gutter som stirrer oppslukt mot skjermen mens joysticken går.

Da vi etter en time samles ved et av de runde bordene for å oppsummere inntrykkene, forteller Selma at det har blitt flere jenter på klubben enn det hun var vant til. "Hele det området her var et guttested", hun viser med hendene mot de runde bordene som fyller hoveddelen av lokalet. Sarah skyter inn med sin observasjon, "folk er veldig høylytte her, det er ikke min type greie." Ahmed som har kommet motstridig over fra Playstation-stasjonen forklarer, "det er gatespråk, ghettopspråk". Han forteller at guttene han har hengt med er irakere, og at de sier de trenger ungdomsklubb på Tøyen, så de heller kan bruke tida si der. "De liker Tøyen, det er stedet deres".

Det virker åpenbart for oss som besøker Jordal fritidsklubb at ungdommene som bruker tilbudet er svært fornøyde og at spesielt voksenkontakten de får gjennom å henge med miljøarbeiderne er betydningsfull. En av de ansatte forteller at de jobber forebyggende for å styrke positiv aktivitet, med fokus på alt fra mobbing til dopsalg. Det er cirka 50-90 ungdommer innom daglig, de har playstation, biljard, bordtennis og spill som 4 på rad og sjakk er populært. På fredager er det filmkveld og på torsdager har de knekkebrød-dag. Den dagen vi besøker klubben er det suppe i kopp som står på menyen og de aller fleste forsyner seg. I kjelleren har de en diskosal der ungdommer kommer for å øve i band og i første etasje et tekjøkken og det de kaller et chill out-hjørne, der de dype sofaene står.

Klubben holder åpent til kl 17 og har lukkede aktiviteter etter dette. En gruppe heter Frustrerte gutter, den har fått støtte fra Idrettsforbundet. Klubben fikk nylig midler til å opprette en "sisterhood"-gruppe fordi de ansatte ser at det er en økning i konflikter som løses med vold, spesielt blant jenter. "Det begynner på nett og utvikler seg i skolehverdagen", forteller Langli. På samlingene kan de 11 jentene som deltar foreslå temaer anonymt, og de tar opp alt fra mobbing, konflikter, vennskap, kjærlighet og sex. "De er nysgjerrige og har ingen til å veilede seg", forteller miljøarbeideren og legger til: "De har mange roller å stå i". Noen ganger er jentene som kaller seg TG eller Tøyengjengen med, så vil de plutselig ikke ha noe med jentegruppa å gjøre. Hun bekrefter Selmas observasjon, klubben har overkant av jenter, noe som er veldig sjeldent. Andre klubber, som Riverside, sliter med å få jentene inn. Der er brukerne hovedsakelig gutter fra østlige deler av byen, de fleste med somalisk og afghansk bakgrunn. Målgruppen her er også eldre ungdom, fra 18 til 23 år.

Det er gjennomgående når vi snakker med ungdom som bor i området at de sier de liker Tøyen, "det er deres sted", og når vi spør dem hva de vil forandre er svaret ofte "ingenting". De vil at Tøyen slik de kjenner det skal bevares. Samtidig kommer det tydelig fram at de savner et sted å være, innendørs,

der det er voksenpersoner de kan spørre om ting de lurer på. Men savner alle ungdom i bydelen et sted å være? Når vi besøker Ungdomsrådet, som er bydelens eneste offisielle medvirkningsorgan for denne aldersgruppen, forteller de at klubben på Jordal ikke er til for dem. "Vi har steder å være", sier de og viser til at de er med i Ungdomsrådet i kraft av at de er elevrådsrepresentanter eller aktive i organisert idrett.

I Ung i Oslo-undersøkelsen spør de også hvordan ungdom opplever tilbudet som er rettet mot dem, "som lokaler for å treffe andre unge på fritida (fritidsklubb, ungdomshus eller lignende)". Her kommer Gamle Oslo ut midt på treet, ganske likt bysnittet. I samtaler med Ungdomsrådet kommer like fullt et sterkt engasjement for ideen om en ungdomsklubb på Tøyen fram. De forteller at venner av dem som bor på Tøyen må tidligere hjem enn andre ungdommer, de anser det som farlig å gå hjem i det området. Samtidig møtes de aldri på Tøyen, fordi det ikke skjer noe for ungdom der. Miljøarbeideren på Jordal fritidsklubb bekrefter dette: "De som har behov for oss kommer hit, for å sosialisere og få voksenkontakt. Ungdom som har dette på plass er etablert på andre arenaer (...) Vi får til samtaler her, er imøtekommende og ungdommene vet hva de får når de kommer. Det er en ungdomsstyrt klubb, og vi har mange 1-1 samtaler." Hun jobbet tidligere på Riverside og som utekontakt i bydelen og forteller at klubben jobber aktivt med samarbeidspartnere som skole, barnevern, utekontakt og forebyggende politi "slik at vi får informasjon og ser et helhetlig bilde". Hun fortsetter;

Tøyen er et sted preget av NAV-kontoret, sosialboliger, Lime-butikkene, det er et kjent distribusjonsområde. Vi vet hvor ungdommene beveger seg, rundt Sørli lekeplass, mange kjente blir observert der, også i Stenparken (Sommerfrydhagen). (...) Vi hører fra våre ungdommer, spesielt guttene, at de blir immune. Normaliseringseffekten er stor, man blir lettere en del av det og de moralske grensene blir hevet. Når man ser på hele livshistorien deres er det ikke rart i det hele tatt. Dette er ungdom med masse ressurser, men de er helt avhengig av hvilke kort de er utdelt med. Det handler om samfunnsstruktur, ulikheter, identitet, botranghet. (..)

Det er altså en gruppe svært sårbar ungdom, hvorav mange er bosatt på Tøyen, som har behov for voksenkontakt i en grad det kan være vanskelig å ta inn over seg. Gjennom samtaler med unge selv trer det fram et bilde av svik mot en hel generasjon Tøyen-barn.

Det betyr ikke at alle som har vokst opp på Tøyen har hatt det tøft, men for dem som er i risikozonen for å havne utenfor kan det være direkte "farlig" å være bosatt her.

I Bydelsutvalget 12. februar 2015 starter Åpen halvtime med to representanter fra Ungdomsrådet i bydelen, Sarah 14 år fra Jordal skole og Ana 16 år fra Hersleb videregående skole. De argumenterer for at det nye aktivitetshuset i Kolstadgata 1 skal gi plass til en ungdomsklubb: "Vi har ingen steder å være. Vi trenger folk å snakke med, uterom der ungdommer kan snakke med voksne. Det er mange ungdommer som sliter psykisk i Gamle Oslo." Ungdomsrådet fungerer slik som målbærere av stemmene til sine "stille" jevnaldrende. Det er altså ikke alle ungdommene i bydelen som trenger en fritidsklubb. Men de som har behov for et sted å være trenger det i svært stor grad, og de trenger det i sitt umiddelbare nærområde. "De som trenger det mest sklir unna. For eksempel TG (Tøyengjengen). De faller ut. Det er de en må prøve å nå, med solid og kvalifisert hjelp. Vi trenger et lavterskeltilbud", sier bydelsansatte som har lang erfaring fra å jobbe med ungdom i bydelen.

Hvis ikke det finnes et sted for barn og ungdom i nærmiljøet, blir de lettere rekruttert av langere. (...) Vi har nært, godt samarbeid med politiet som jobber forebyggende. De venter på en møteplass for barn og ungdom.

Fritidsklubb på Tøyen er noe de har kjempet for lenge: "For unge mellom 9-12 var det tidligere S14 i Sverresgate som var det eneste tilbudet." Denne klubben ble nedlagt ved årsskiftet 2014/2015 på grunn av at leiekontrakten ikke ble fornyet av gårdeier. Bydelen har organisert aktiviteter for barna som pleide å være på S14, fire ganger i uka gjennom vårhalvåret 2015 og kaller det Tøyen Aktiviteter. Tidligere var det fritidsklubb på Hersleb, da skolen hadde elever på ungdomstrinnet. Nå som skolen har blitt videregående og fått millioner til å stå fram i ny drakt, er det skolebiblioteket, kantina og inngangspartiet som fremstår som møteplassene.

Hersleb videregående skole, en tidlig april dag. Jeg får omvisning av en av lærerne og turen rundt i de nyoppussede lokalene ender i biblioteket. Her sitter det ungdommer rundt flere runde bord og jeg hører noen hviske bak bokhyllene. Et par voksne går rundt, jeg hilser på den ene, bibliotekaren. "Elevene henger her i biblioteket etter at skolen er slutt", forteller læreren. "Mange er ferdige kl 14, men de er her til skolen stenger dørene kl 16". De som ikke møter opp i klasserommene blir ofte hentet her nede og fulgt opp i timen. Noen elever er her hele dagen sammen med miljøarbeiderne, spiller flipperspill i hallen ved inngangspartiet.

Drømmen om flerbrukshall

For veldig mange barn og unge er idrettsarenaer en av de viktigste møteplassene de har. Foreldredrevet fotballtrening for førsteklasingene på Tøyen skole startet opp nylig, de bruker Caltexløkka til å trene. Her er det også mye kunnskapsoverføring, både for norske og somaliske foreldre som lærer å steke vafler og organisere fotballcup, mens barna lærer å både vinne og tape med stil. Hvilke tilbud finnes for beboere på Tøyen som vil drive med organisert idrett? Hersleb videregående skole kan samle opptil 225 elever i auditoriet, men har ennå ikke tilgang på gymsal. Det kan de få i det nye Sundt-kvartalet som bygges et kvartal bortenfor. Der lå tidligere Hangar'n, en svært populær flerbrukshall som ble brukt av mange minoritetsungdommer og voksne i nærområdet. Nå har Skanska fått oppdraget med å bygge kontorer på plassen bak Frikirken og med i kontrakten er et pålegg om å bygge flerbrukshall. Hvem som skal bruke den er ikke avklart ennå. Det bygges én idrettshall, med garderobes, lagerrom, basket- og håndballmål, litt etter behovet til de framtidige brukerne. Bymiljøetaten, ved Kultur og idrettsbygg Oslo KF⁴³, er eiere av hallen som av utbygger beskrives som en "gymsal for Oslo kommune". I Kultur og idrettsbyggs oversikt over eiendomsporteføljen står den listet som Vahlsgate flerbrukshall.⁴⁴ Bymiljøetaten skal forvalte hallen og beskriver prosessen framover: "Vi regner med at hallen kan åpnes 1. januar 2017. Hvem som får driftsavtale der, det er ikke avklart ennå", forklarer en ansatt i BYM. Det de vet er at det blir en driftsavtale med et idrettslag, som vil ha ansvaret for driften på kveldstid og helger. Bruken vil så bli fordelt mellom idrettslag i kommunen, mens den på dagtid

⁴³ Dette er et kommunalt foretak etablert 1. juli 2015, med de ansatte som jobbet med Oslo kommunes OL-søknad for 2022 fram til kommunen trakk søknaden på grunn av manglende støtte i Stortinget.

⁴⁴ <https://www.oslo.kommune.no/getfile.php/Innhold/Politikk%20og%20administrasjon/Etater%20og%20foretak/Kultur-%20og%20idrettsbygg/Eiendomsportef%C3%B8lje%20Kultur-%20og%20idrettsbygg%20Oslo%20KF.pdf>, lastet ned 30.8.15.

mest sannsynlig vil bli leid ut til skoler i nærheten. Hvilke skoler som får leie er "en dialog som Bymiljøetaten vil ta med Utdanningsetaten (UDE), etter hvilken skole i nærområdet som har det største behovet", forklarer han som skal forvalte hallen for BYM.

BYM vil ha en dialog med Oslo idrettskrets og løpet av første halvdel av 2016 regner de med at mye vil være avklart. Prosessen fram til det avgjøres hvem som skal få driftsavtale i flerbrukshallen i Sundt-kvartalet vil dermed foregå høsten 2015. Hvordan kan beboere påvirke slike planprosesser? Våren 2015 har det vokst fram en gruppe aktivister på Tøyen som ønsker seg flerbrukshall i nærområdet. Under folkemøtet om Tøyenparken en ettermiddag i april gikk diskusjonen hett for seg.

Bymiljøetatens direktør, Hans Edvardsen, har presentert det nye planprogrammet, der fire ulike alternativer for parken er skissert. Munch-avtalens vannland, friluftsscene og vitensenter er plassert på ulike steder i parken i de ulike alternativene. Det blir etter en stund urolig blant publikum, som tilslutt avbryter direktøren midt i en oppsummering av punktene for planen. "Dere har brukt en time, vi har lyst til å mene noe", sier en dame. Edvardsen svarer "disse er viktige for at dere forstår hva planene er" før han fortsetter å gå gjennom punktene. En Tøyen-beboer rekker utålmodig opp hånda, ser seg rundt før hun utbryter høyt. "Er det noen som vet hva jeg skal si?" Ja! Svarer salen. Hun mener at Tøyen mangler et tilbud for sport og idrett innendørs, det er flerbrukshall barna på Tøyen trenger. "Hvorfor i all verden har ikke dette blitt med i planprogrammet? Gymsalen på Tøyen skole tar 70 elever, det er ingen arenaer på Tøyen for å samle mer enn 100 mennesker", fortsetter hun. "Vi trenger ikke utendørsscene. Det er påtagelig at dere bruker så mange rosende ord om parken nå ...". Folk ler og klapper. "... rundt debatten om Munch-museets flytting var Tøyenparken det vanskeligste stedet å finne." Latter og applaus igjen. Hun avslutter med trykk: "Vi vil ikke ha badeland."

I diskusjonen som følger er det uenighet om Finnmarksgata skal legges i lokk, om badelandet skal være med eller ikke, men det er bred enighet blant de fremmøtte at man må høre på de lokale stemmene og sørge for at barn og ungdom i nærmiljøet får sine behov dekket. På rad og rekke kommer representanter fra de lokale idrettsforeningene opp for å si sin mening.

En far fra foreldredrevne Lille Tøyen fotballskole sier at "på Caltexbanen er det fullt hele tida og det er konflikt mellom organiserte og ungdom som vil spille. Den eneste uformelle løkka forsvinner med Vitensenteret. Vi ønsker oss mer på drift, ikke flotte bygg. Dere (i Bymiljøetaten) har fugleperspektiv. Dere ser ikke dette fra grasrota." Like etter kommer Ayman på 10 år opp og ser utover alle stolradene med voksne: "Vi har glemt lekeplasser." Folk klapper. "Vi må stoppe og lage bygg. Det er mange barn her og alt for lite lekeplasser." Salen klapper igjen. En av de få ungdommene tilstede, Agnes, forteller at hun har vokst opp på Tøyen. "Jeg mener vi må legge til rette for all mulig aktivitet. Ungdom faller ofte ut. Idrett er bra, ikke fjern Caltexløkka."

En miljøarbeider og tidligere utekontakt sier, "Vi må ut for å møte guttene, for gata er utrolig spennende. De lager sine egne leker, sin egen fritid, de mister voksenkontakten. For dem er ikke organisert idrett tilgjengelig." I intervju med rektor på Tøyen og Vahl skole snakker vi om hvordan det ble tydelig

argumentert for flere idrettsarenaer i nærområdet på folkemøtet om Tøyenparken. Han rister på hodet og sier,

det er ikke så mye å gjøre med det, men jeg ble også sjokkert over at de ikke har en idrettshall på ett av disse fire alternativene (i planprogrammet). Altså en hall som er delt opp i fire, slik at man for eksempel kan få plass til fire basketbaner på tvers. Eller de kan spille badminton der, eller volleyball, eller innebandy. I stedet så hadde de en idiot-idé om en kampsport-arena. Det blir også litt flirtete; ”å ja, de der utlendingene, de skal drive med kampsport”, – det er jo helt koko. Skal de liksom slå løs på hverandre? Taikwondo, sier de som har blitt utsendt fra kommunen, og ikke vet hva taikwondo er i det hele tatt.

I månedene etter folkemøtet på Tøyen skole har engasjerte Tøyen-beboere startet initiativet Tøyen Sportsklubb sammen med AKS-lederen. Den fremste saken er ny flerbrukshall og kulturarena på Tøyen. I Barnetråkk-registreringene fra Vahl skole kommer det tydelig fram at barna er svært glade i fotballbanen og ballbingen utenfor skoleporten, men at de savner mer plass å boltre seg på. Barna på Tøyen nevner ofte Frigo som noe de liker. Da vi snakket med barn i 6. klasse på Tøyen skole, var det like fullt et klart kjønnskille som tydeliggjorde seg. Guttene tegnet inn Caltexløkka eller ballbingen som et godt sted å være, mens jentene tegnet inn en annen type møteplass, nemlig biblioteket.

Det nye barnebiblioteket

Deichmanske-biblioteket i Gamle Oslo er hovedstadens eldste filial og har siden xx ligget på hjørnet av Tøyen torg. Med over 120.000 besøkende i 2014 har avdelingen sannsynliggjort sin eksistensberettigelse etter å ha vært truet av nedleggelse da byggingen av hovedbiblioteket i Bjørvika ble vedtatt. Høsten 2014 vedtok Byrådet å gi friske midler til ny barne- og ungdomsfilial på Tøyen, som del av de økte bevilgningene til drift av bibliotekene i Oslos bydeler. Barnebiblioteket har planlagt åpning rundt juletider i 2015 og skal ligge der Spilleriet lå tidligere, rett overfor Coop. Filialen på Tøyen torg blir også ett av byens nye selvbetjente bibliotek, med utvidede åpningstider der brukerne kan låse seg ut og inn selv. Biblioteket har i dag fem årsverk, fordelt på seks personer. Nylig ansatte de en prosjektleder for barnebiblioteket. Biblioteket holder nå åpent 44 timer i uken, med litt kortere åpningstid om sommeren.

Gjennom den nye biblioteksloven er det nå et krav til bibliotekene om at de skal være en møteplass for kultur og debatt. Det forventes at bibliotekene skal brukes som diskusjonsfora. ”Så det er jo også ønske om at vi skal være det her på Tøyen, at vi skal bli en aktør som er i tiden”, sier daglig leder. For å kunne bruke det nye tilbudet om meråpent bibliotek (fra kl. 7-22 hver dag hele året) må man skrive en kontrakt som knyttes til et adgangskort. Lokalet vil være videoovervåket og barn og unge under 18 år kan ikke på egenhånd benytte den utvidete åpningstiden. Det er her det nye barnebiblioteket kommer inn i bildet. ”Vi har hatt en workshop med barn og unge, og der var det mange som uttrykte ønske om et stille sted. Hvor de kan sitte og lese.” Hun legger til hvordan mange i området er trangbodd, ”så det er behov for et sted som er litt stille hvor man kan gjøre lekser. Og det er noe vi syns vi ikke helt klarer å følge opp i dag.” Med 43 barnehager i nærområdet, får biblioteket også mye besøk på dagtid.

Barnehagene er ofte innom her, og de er her ofte før eller etter spisetid, så de har behov for et sted hvor de kan spise. De har ofte tatt t-banen eller gått et stykke for å

komme hit. Nå spiser de nede i vår underetasje, men det er veldig enkle forhold. Det betyr en plastduk på gulvet, og de sitter der og spiser maten sin og...
... og leker at de er på piknik, skyter kollegaen inn.

Flere mottakere av aktivitetsmidlene som har blitt lyst ut via Tøyenløftet har hatt arrangementer i biblioteket, blant annet Sone Øst som viser film fra Øst-Europa. "Dette viser at all makt ligger til fantasien, for det er ikke måte på hva man kan få til her. Vi ønsker at biblioteket skal være en positiv miljøfaktor", sier daglig leder. Målgruppen for det nye barne- og ungdomsbiblioteket blir fra 10 til 15 år. "Det skal bli kule møbler og noe som løfter Tøyen! Det kommer til å bli veldig bra." Daglig leder legger til,

Det skal være for ungdom i lokalområdet, og vi skal drive med forskjellige ting; litteraturformidling med vekt på opplevelse, vi vil sette i gang lesegruppe for ungdom for eksempel, leseklubber. Men det skal ikke bare gå på bøker, det skal også antagelig bli en del på teknologi, data og spill.

I bydelens gjennomgang av foreløpig bruk av områdeløft-midlene nevnes det at språkkafeen på biblioteket har fått områdeløftmidler i 2015 (statlige midler), i tillegg til utvidet åpningstid torsdager og lørdager. Bibliotekets underetasje på ca. 120 kvm skal kunne romme flere aktiviteter enn i dag, arealet i kjelleren tredobles i ny leieavtale. Som møteplass for ungdom på Tøyen har biblioteket stort potensiale, mener de ansatte, men situasjonen i dag er heller dårlig. "Jeg syns ikke vi når ungdommen, for vi har ikke egnede lokaler eller tilbud til dem". Kollegaen følger opp, "vi må sette dem rundt barnebordet... De ler begge to." Ja, og der sitter de med iphonene sine og bruker trådløst nettverk".

Biblioteket vil med sin nye utvidelse kunne prege torget i større grad enn det gjør i dag. Med nye, åpne vindusfasader vil det kanskje bli enda lavere terskel for å gå inn på biblioteket i stedet for å gå forbi. Flere beboere vi snakker med forteller at de bruker biblioteket, og er svært glad i det. I oktober 2013 uttalte Ungdomsrådet at "forslaget om å legge ned biblioteket på Tøyen er et "helt forkastelig forslag og går i mot dette"⁴⁵. Til tross for sin egen trangbodhet er biblioteket slik et sted for minimal kontrovers, det er liten åpen interessekamp mellom ulike grupper, og enighet om at bibliotekets funksjon i lokalsamfunnet også er å bygge ned barrierer mellom folk. Slik er det ikke med alle typer møteplasser på Tøyen. Det er ingen annen sak i forbindelse med Tøyenløftet som viser bedre hvordan stedsinteresser står i mot hverandre, enn debattene rundt hva det som på folkemunne kalles "K1" skal brukes til, og hvem som skal ha fortrinnsrett der.

Alle vil til aktivitetshuset K1

Spørsmålet om beboerne på Tøyen har egnede møteplasser førte tidlig til vedtaket om at Kolstadgata 1 skulle leies av kommunen og gjøres om til et aktivitetshus for nærmiljøet. I et møte med statens arbeidsgruppe for områdeløftet i april 2015 forteller prosjektlederen fra Bydel Gamle Oslo hvordan hovedmålet med aktivitetshuset, å skape en åpen og trygg møteplass som kan brukes av alle, "har justert seg underveis i medvirkningsaktiviteter". Ideen om et "all-aktivitetshus" for Kolstadgata 1 ble lansert på et beboermøte på Tøyen høsten 2013, men de av bydelens ansatte som jobber tettest opp mot ungdom har sett K1 som et mulig sted for ungdomsklubb i langt tid. I juni 2014 ble leiekontrakten for 3,5 etasjer (2400 kvm) inngått med Kolstadgata 1 Eiendom AS, avtalen er foreløpig på 10 år (til juli

45 Protokoll i Ungdomsrådet 31.10.2013, s. 2

2024). Huset ligger på hjørnet ved Tøyen skole, Sørligata, Kolstadgata og Sørli lekeplass og er opprinnelig et kontorbygg. Ulike organisasjoner har flyttet inn i de øverste delene av bygget, som har fått navnet Frivillighetshuset. I øverste etasje ligger et stort og et mindre møterom, som blant annet har vært brukt til medvirkningsworkshoper og informasjonsmøter gjennom det siste året.

Gjennom hele vinteren og våren 2015 har diskusjonene gått om hva aktivitetshuset skal være. Bydelsutvalget vedtok i mai 2015 konseptet for aktivitetshuset og la til bydelsdirektørens innstilling at underetasjen settes av til ungdomsklubb/aktivitetssenter for ungdom. Ungdom skal være godt representert i aktivitetene i huset og det skal tilrettelegges for at ungdom kan bruke lokaler i alle etasjene bydelen disponerer. I konseptet slik det ble forelagt BU er det beskrevet aktiviteter og funksjoner i de ulike etasjene som bydelen leier. Underetasjen vil ha et fellesverksted, lydstudio og gi rom til barne- og ungdomsaktiviteter, kalt "K1 klubben". Første etasje vil bli nærmiljøkafe, åpen barnehage, scenerom, gruppe- og samtalerom, samt åpent møterom. Andre etasje vil legges til rette for aktivitetsgrupper med dansesal, garderobes, stillerom og møterom. Tredje etasje vil i all hovedsak bli brukt til stille aktivitet, møterom og frivilligsentral. Kjøkkenet i 7. etasje blir foreslått som mulig matproduksjon til kafeen, mens konferanserommene består slik de er i dag.

Vindusflatene på gateplan gir i dag fullt innsyn til prosjektkontorets ansatte, som bruker deler av lokallet til møtevirksomhet og workshoper. Samtidig er bygget låst og innbyr i liten grad til å "stikke innom", med mindre man kjenner de ansatte fra før. Som møteplass har det stort potensiale, spesielt blant foreldre med barn på Tøyen skole, beboere i de nærmeste blokkene og utsatt ungdom på Tøyen. Samtidig er det avgjørende i hvilken grad konseptet klarer å åpne opp for ulike brukergrupper. Kostnadene går til ombygging, husleie, andre driftskostnader og lønn til driftskoordinator. Det er ikke bestemt hvilke aktører som skal inn i K1. Det er satt av 7,5 millioner til ombygging, 9,4 mill totalt (kommunal finansiering). All midlertidig aktivitet i bydelens lokaler i K1 må flyttes ut ved start av ombygging. Det skal ansettes en prosjektleder/husvert for Aktivitetshuset.

Hovedmålet til aktivitetshuset er å skape en åpen og trygg møteplass som kan brukes av alle for å styrke kontakt og samarbeid på tvers av organisasjoner og miljøer i lokalsamfunnet.⁴⁶ Det har likefullt oppstått en konflikt mellom kommunalt ansatte som argumenterer for at ungdom må få en fast plass i det nye aktivitetshuset i K1 og referansegruppa for huset, som består av flere lokale aktivister.

I medvirkningsworkshopene som har blitt holdt i forbindelse med K1 har begge grupper vært tilstede og argumentert for sin sak. En representant fra Tøyeninitiativet argumenterte for at K1 ikke bare skulle bli et sted for de "ressurssvake". "Også vi ressurssterke trenger et sted". For de bydelsansatte provoserer dette voldsomt: "Hvis frivillige organisasjoner får det som de vil kommer de til å sitte alene, leke med seg selv. Hva slags områdeløft er det?" De argumenterer på sin side for at kafeen i første etasje vil bli "en god mulighet for å gi info og (for mødre med minoritetsbakgrunn til) få avlastning". På den måten ser de for seg at barnevernet kan bli mindre skremmende, og at kafeen slik indirekte kan avdramatisere hjelpetiltak. Bydelsansatte mener også at kommunen er de som kan stille med stabilitet og langsiktighet, "hvem skal gå videre med aktiviteter etter at prosjektet går ut?" og at mange beboere ikke forstår behovene til lokal ungdom.

⁴⁶ Prosjektbeskrivelser med budsjett 2015 (Bydel Gamle Oslo s.21).

Begge sider ser ut til å tegne et bilde av det totale ragnarock om den andre får bestemme – her er det ingen tillit eller åpning for vekselvirkninger. I mellom de to fløyene står det beboere som argumenterer for å forenes på tvers av stedsinteresser. I åpen halvtime i BU 12. februar 2015, appellerer en beboer til forsoning: ”Vi er vant til å bo tett. Jeg håper vi kan bo tett i K1, ta vare på hverandre.” Ungdommer fra området er allerede involvert i en brukergruppe og hadde oppstartmøte i juni 2015.⁴⁷

Anbefalinger: Hvordan skal et ungdomstilbud finansieres etter at løft-perioden er over? Her må man tenke nytt rundt driftsformen allerede fra start. Kan man få til et samarbeid med en sosial entreprenør? Etabler bytteordning, frivillig innsats mot tilgang på møte- og samlingslokaler i K1. Dersom det skal være kafe i første etasje, bør et kjøkken bygges her, gjerne med åpne vindusflater/innsyn – poenget er spesielt viktig dersom man vil benytte seg av lokale beboeres innsatsvilje, som den somaliske mødregruppa – dette vil bli et viktig nav i å bygge sosiale relasjoner.

I samtaler med somaliske beboere som har bodd på Tøyen i lang tid, minst halvparten mellom 10 og 20 år, kommer også behovet for en møteplass fram. Mødrene har barn i alle aldre, en del har barn som går på Tøyen eller Vahl skole. Ikke alle har barn selv, men alle som deltar fremstår som spesielt engasjerte i barn og unges oppvekstvilkår på Tøyen. De forteller at de er rundt 40 til sammen i Somalisk mødregruppe, og at de ofte møtes hjemme hos hverandre fordi de ikke har noe annet sted å samles. Dette er selvfølgelig litt upraktisk, og de ønsker seg dermed å få tilgang på et lokale de selv kan disponere. Mange av deltakerne forteller at behovet er stort i denne gruppa for å få hjelp av dem som har mer erfaring med å fylle ut skjemaer eller betale regninger, eller bare å ha et sted å oppsøke når hverdagen er vanskelig. Da hadde det også vært fint å ha et fast sted å møtes, gjerne en form for kafe som mødregruppa kunne drive selv. ”Folk trenger å komme seg ut!” sier flere av deltakerne. I de åpne møtene om K1 og under BU-møter har mange av disse kvinnene deltatt, for å argumentere for hvorfor de som gruppe trenger tilgang til møtelokaler, trimrom eller fellesarealer i Aktivitetshuset.

Moskeer og kirker som møteplasser

”Moskeene har et sosialt liv som ikke er så synlig”, forteller en av aktivistene på Tøyen oss. I møter med ungdommer i Ungdomsverkstedet er det også flere som tegner opp moskeen som et godt sted å være. Hvilken rolle har religiøse menigheter og trossamfunn som møteplasser i området? Tilknytningen til nærmiljøet varierer i stor grad mellom de ulike trossamfunnene vi har besøkt, fra Østre Frikirke ved det nye Sundt-kvartalet med kun én familie i nærområdet som medlem, til moskeene Central Jamaat e-Ahl e-Sunnat og Tawfiiq med en god del medlemmer fra bydelen. Av alle de intervjuede menighetene, var det kun Den norske kirke, Gamle Oslo menighet, som hadde hoveddelen av medlemmene fra lokalmiljøet. Dette bør forstås i lys av at de kristne trossamfunnene (Den norske kirke, Den katolske kirken, frikirker) er bygd opp med en geografisk-basert menighetsstruktur, mens de muslimske snarere er basert på medlemmenes opprinnelsesland uansett hvor de måtte bo på Østlandet. Flere av de intervjuede fra trossamfunnene hadde bodd eller bodde i nærmiljøet.

Stort sett oppgir de fleste intervjuede fra muslimske trossamfunn pragmatiske årsaker til at de ligger i Gamle Oslo. Det er et knutepunkt og enkelt å komme seg dit – selv om flere nevner at det er dårlige parkeringsmuligheter noe som gjør det vanskelig for alle, men spesielt for eldre. Utvalget av matbutikk-

⁴⁷ Prosjektbeskrivelser med budsjett 2015 (Bydel Gamle Oslo, s.22).

ker i nærområdet gjør også at mange i de muslimske trossamfunnene handler nær moskeene/sentrene. Flere uttrykker stor personlig tiltrekningskraft til atmosfæren og livet på Tøyen – og til at moskeen deres ligger der – men uten å gi verdimeessig uttrykk for at moskeen eller kirka tilhører der på noen særskilt måte.

Det å ha egne lokaler betyr at det er opp til det enkelte trossamfunn hva de kan tilby medlemmene. Selv om det er religiøs utøvelse og opplæring som står i sentrum, har alle trossamfunnene ikke-konfessionelle aktiviteter for medlemmene. Spennvidden er stor fra en gang i uka til flere begivenheter hver dag. Antallet medlemmer står klart i forhold til aktiviteten. Alle trossamfunnene hadde aktiviteter for barn og unge – og noen har samarbeid med skoler. Videre hadde flere ulike arrangementer for kvinner. Alle var interessert i nærmere samarbeid med skoler, andre trossamfunn og bydelen – selv om det var flere som ikke var sikre på hva de kunne bidra med eller hva de kunne gjøre.

Rommene og lokalene trossamfunnene disponerer brukes i flere tilfeller av medlemmene eller samarbeidende organisasjoner til egne arrangementer, til fest, samling eller sorg. Central Jamaat e-Ahl e-Sunnat tilbyr leksehjelp i samarbeid med Røde Kors. Det er en aktivitet som krever store arealer og stor grad av logistikk. På spørsmål til andre trossamfunn om de hadde planer om leksehjelp avviste de det ikke, men nevnte at det er både ressurskrevende og at det er en aktivitet det fort kan bli konkurranse om. Andre hadde søkt om midler til leksehjelp, men fått avslag. St. Hallvard på Enerhaugen låner ut lokaler til norskopplæring til en samarbeidende frivillig organisasjon. Den katolske kirken har også hatt ungdomsklubb tidligere. En irakisk sjiamuslim tidlig i 20-årene argumenterer for at ungdom som er spesielt utsatt trenger et tilholdssted med gode voksenkontakter, “noen ganger føles det som et hull i hjertet som man vil dekke med dårlig vennekrets, narkotika eller religiøse grupper – og noen ganger blir man til og med ekstrem i disse religiøse gruppene. Det viktige er at det er en gruppe der ute som er oppegående og som kjenner til samfunnet her og som kan nå ut til ungdommene.”

Siden trossamfunnene utfører et stort sosialt arbeid og siden de har hyppig kontakt med medlemmer som forteller om problemer og utfordringer i livet og nærmiljøet, diskuterte vi hva de tenkte både om problemer og løsninger for Tøyen som område. Det spirituelle til tross, alle vi snakket med mente at idrettstilbud til barn og unge må prioriteres. “Vårt fotballag venter på å få treningstider, det er bare ledig altfor langt unna. I stedet for Munchmuseet kunne vi få et aktivitetshus: fotball, tennis.” En annen påpeker hvordan det i dag er kamp om slike møteplasser, “for hvis man ser det rushet som er på kunstgresset (...) så blir det jo en konflikt om hvem som skal bruke den. Så hvorfor ikke få en (fotballbane) på den der Sirkustomta?”

Flere av de vi snakker med er også optimistiske på vegne av området, som en sier: “Tøyen er et navn og et sted, kjent og et trafikknutepunkt. Tøyenparken er fint. Det er mye å bygge videre. Det som må endres på Tøyen er å forandre miljøet og fjerne gjengene.” Det er likevel paradoksalt at alt av åpne arealer til fotball og annen idrett er overutnyttet og tilbudet om organisert idrett ganske lite, mener de. Caltexløkka er alltid full, banen utenfor Vahl skole er alltid full, og Hangaren er revet. Flere av trossamfunnene har hatt fotballag og er opptatt av tilgangen på baner. “... hvis man ser bare på den aktiviteten som er ved Vahl skole, det området er sprenget med ungdomsaktiviteter. Og så er forskere så opptatt av at unge ikke beveger seg som de gjorde før, men man må jo tilrettelegge.”

I de muslimske trossamfunnene og i Tøyenkirken finnes det egne grupper for kvinner. I Tøyenkirken tilbyr Bymisjonen sykurs for rom-kvinner, mens i de muslimske trossamfunnene er det diskusjoner og temakvelder som står på programmet. Videre har Tawfiq et stort arbeid med familieveiledning og bistår med kontakt med det offentlige, og Minhaj en etablert praksis med konflikthåndtering. Få, om noen, har et eget arbeid rettet mot voksne menn. Vi snakket stort sett med mannlige representanter for trossamfunnene og det i sin alminnelighet en forståelse av at jenter også måtte få tilrettelagte aktiviteter.

Mannsklubber og kvinnekafeer

På Tøyen er det også flere lokaler som rommer mannskubber, som Anatolia fritidsklubb for tyrkiske menn i Heimdalsgata 19. En annen ligger på hjørnet av Motzfeldtsgate og Heimdalsgata. Ved siden av Safir frivillighetssentral i Urtegata, som er et tilbud til eks-narkomane, ligger en somalisk kafé. Den frekventeres i all hovedsak av menn. Daglig leder på Safir forteller at gjestene der ofte bruker trappa på den andre siden av gata, hvor de sitter og drikker kaffe og røyker. "De bruker også benken vår. I fjor sommer spurte vi om de kunne vanne litt blomster for oss. Vi har aldri opplevd at det har vært noe vanskelig. Det er veldig mange menn som går ut og inn der, det er veldig få kvinner".

Når de somaliske kvinnene som bor i området rundt Aktivitetshuset forteller at de ønsker seg et sted å være, presiserer de at det bør være et sted for bare kvinner, enten det er treningsrom eller kafé. I Tøyen kirke, som drives av Bymisjonen tilbys også minoritetskvinner egne treningstider. På Primærmedisinsk verksted (PMV) i Motzfeldtsgate på Grønland har de kafeen Kvint, som i hovedsak er et tilbud til minoritetskvinner på hverdager mellom kl 12-15.30. Her har de samtalegrupper og syverksted, noen av disse er også delt opp i nasjonalitet. Daglig leder på PMV forteller at for mange minoritetskvinner var det eneste stedet de gikk ut var nå de skulle til legen. Venteværelse på legekantoret ble en møteplass, et sted for prat. Nå har PMV organisert 12-15 grupper som samles 1-3 ganger i uka, for eksempel for å lære seg Koranen eller diskutere helsespørsmål. Hovedfokuset til PMV har vært å oppsøke og inkludere isolerte innvandrerkvinner, som igjen læres opp til å være miljøarbeidere i sine egne nettverk. "Nøkkelen til å få tak i de "stille stemmene", sier hun, er å finne de ressurspersonene som er villig til å rekruttere, til å gå inn egne miljøer. Hun forteller at de har rundt 300 faste som er innom i uka og at de fleste brukerne er fra området.

Det er riktig å si at dette er et møtested, et fellesskap. Det er mye matlaging her, og på kjøkkenet skjer mye av dialogen. Nå driver vi med kartlegging av et aktivitetshus for somaliske menn. Der er det noen hull. De mennene som bruker khat klarer ikke selv å formulere hva de trenger, annet enn at de har lyst til å være til nytte.

Det er i gruppesamtaler med somaliske kvinner at frustrasjonen over khat-tyggende ektemenn som er sløve og ikke hjelper til hjemme eller med barna. Ansatte på PMV gikk derfor ut på Grønland torg og samlet ti menn de traff på, for å få deres perspektiv, forteller lederen. Hun drømmer om at PMV engang blir et aktivitetshus der også menn er med i utviklingen av huset.

Senter for flyktningekompetanse og integrering (SeFI) som holder til i Platousgate gjør mye lignende arbeid som PMV, med sine Link-arbeidere. "Det handler om å bruke ressurspersoner fra eget miljø. I stedet for å finne den hvite etniske psykologen og hekte på en tolk, så finner vi den somaliske psykologen. Så hvis noen trenger tolk, så er det oss", forteller de ansatte. Også på SeFI ser de at aktivitetene ofte er kjønnsdelte. Daglig leder forteller at "veldig mange av de kvinnene vi snakker med, og kanskje

særlig gjennom Somalisk mødregruppe, de ønsker trening for kvinner, kvinnekaffe. Men det er jo mange menn her også, som ikke er i arbeid eller aktivitet.” Kollegaen skyter inn: ”Kvinnene er veldig flinke og sosiale, de organiserer seg. Men disse mennene som har falt litt sammen, de blir litt usynlige (...) Men når vi holder svømmekurs for menn, da kommer de. Man må treffe riktig greie.”

En ting som har truffet er foreldreveiledning (International Child Development Program, ICDP). Foreldre i grupper på 7 til 8 personer kurses av utdannede ICDP-veiledere i oppdragerrollen og grensesetting. Flere i den somaliske moskeen på Tøyen har sertifisert seg til ICDP-veiledere. ”I moskeen jobber de fleste frivillig, ved siden av jobb, men det kommer flere og flere menn som kaster seg på det, og det er jo supert.” Den ene legger til, ”misforstå meg rett, jeg syns det er kjempeviktig med fokus på kvinner – kvinner har med barna og sånn, men det er viktig med de mennene. Jeg ser på de unge gutta som vi har i Jobbsjansen (arbeidsrettet tiltak), de har ikke mannlige rollemodeller som kan vise dem vei.”

I bygget rett over gata holder Grønland flerkulturelle seniorsenter til, med åpen kafe fra 11-14. Senteret huser også leksehjelp-tilbud til barneskole-elever, hovedsakelig fra Vahl skole. På ettermiddagene er det Pakistansk eldreforening som møtes her, gruppen består utelukkende av menn, som ser på tv eller snakker over en kopp te. En bruker av seniorsenteret forteller at de pakistanske kvinnene heller møtes hjemme hos hverandre, og at veldig mange av dem ikke har lært norsk. ”Somaliske kvinner har mer tradisjon for å gå ut på gata”, sier han og forteller om mengden av somaliske frivillige organisasjoner, som både arrangerer nasjonaldagsfeiring og kulturbegivenheter, slik som Eid-feiringen i Sommerfrydparken.

Kulturkafeer og køkultur

I hvilken grad er kunst og kultur noe som får folk til å samles på Tøyen? Tøyen og Grønlandsområdet har lenge hatt sine lokale kulturinstitusjoner, som Nordic Black Theatre og Det åpne teater. Nordic Black Theatre ble flyttet til Caféteatret i Hollendergata 8 etter at kulturbåten Innvik ble tauet bort fra Bjørvika. Det Åpne Teater var et verkstedsteater for norske dramatikere, det ble grunnlagt i 1983 og etablert som stiftelse i 1986. Stiftelsens formål var å utvikle og fremføre ny norsk dramatik, og bidra til faglig og kunstnerisk utvikling for dramatikere. Teateret flyttet inn i Tøyenbekken 34, i de tidligere lokalene til Oslo Elektriske Sveiseverksted i 1987. Oslo Museums filial Interkulturelt senter og Museum (IKM) ble lagt til den gamle politistasjonen i Tøyenbekken på nittitallet. Museet ble siden en filial av Oslo Museum, har produsert mange utstillinger og seminarer med fokus på det flerkulturelle Norge, og har etablert et samarbeid med skolene i nærmiljøet. Direktøren for IKM ønsker seg mer synlig tilstedeværelse i bydelen, men også tettere samarbeid med Tøyensatsingen.

Oslo Teaterscene (OTS) er en frivillig gruppe som holder til i Hovinveien 1 og har tilbud om teaterskole og scenekunst rettet mot både barn og unge. Norges Dansehøyskole ligger på Tøyen, i tillegg til danseutdanning på bachelornivå, tilbyr den workshops og aktiviteter, fra klassiske fordypninger til breakdance. Her har også et fotostudio flyttet inn og et teatertilbud er på trappene. Tøyen og Grønland har også rommet mange små eksperimentelle gallerier, de fleste av dem midlertidige i nedlagte næringslokaler. Unge Kunstneres Samfunn (UKS) flyttet fra sentrum til Herlebsgate, de ble kastet ut da gården skulle rives for andre formål på tomte. Borgen, et arbeidsfellesskap for hundrevis av kunstnere og håndverkere i Bjørvika, ble revet i 2013 for å gi plass til den nye Follobanen. Som vi ser, er særlig billedkunstnere stadig på flukt fra dette byområdet i stadig forvandling, det er få varige oppholdssteder som har en pris kunstnere og små gallerieiere kan leve med. Når Munchmuseet skal flyttes, forlater

også den etablerte billedkunsten bydelen. Tøyen Utegalleri forsøker å bringe noe av dette tilbake til området, med sine store gavlveggmalerier.

Nedleggingsspøkelset truer også andre møteplass-tilbud. En representant fra Rådet for psykisk helse i bydelen, forteller at Cafe Svoval på Valle Hovin er et godt tilbud til psykisk syke. Hun har vært med i mange ulike brukerråd, men opplever dette som et sted hvor hun har reell innflytelse. Rådet møtes en gang i måneden og får saker fra BU.

Det er flere ganger det har blitt foreslått å legge ned tilbud. Café Svoval, Cafe Jordal. Jeg har protestert og jeg har alltid blitt hørt. Politikerne vil prioritere det. (...) Det er ganske mange her som ikke jobber og mye ensomhet, få som har kontakt med folk. Mange sitter hjemme i helgene når ingen av tilbudene er åpne. Man har ikke råd til å være med på ting. Det er vanskelig å finne gratis møtesteder.

På 31b, et dagsenter på Grønland (det eldste i Oslo) har de sykkelverksted, galleri, malesal, media- og musikkrom. Der er det masse Tøyen-folk, forteller hun. På Café Svoval er det ikke fullt så mange som kommer. "Det er veldig mange som sitter hjemme, alene. Mange er ensomme, det er veldig mange single her. Det kan bli veldig mye tanker, de timene du ikke er på jobb eller i helgene."

Samfunnet generelt kan ofte være så stivt. Det er ikke sånn på Tøyen. Det er så mye forskjellige folk her. Det er mulig å finne folk å trives med – hvis du tør. (...) det er litt landsby i en by her, du ser folk du har sett før. (...) Jeg trives bedre her. Det er lettere å hilse på folk. Her kan jeg vandre ute og sitte på kafé. Det er mye sosiale problemer her, men folk kan være seg selv her. Det er ikke om å gjøre å ha de fineste tingene.

Hva med de eldre, hvor møtes de? Når vi besøker det nye fyrtårnet i hovedstadens velferdsteknologisatsing, Kampen Omsorg +, forteller daglig leder at det er myldrer av seniorer i kafeen på nedre Kampen, "det er helt fullt rundt bordene. Vi åpner for nærmiljøet og mange kommer hit for å delta på turer, spise middag og trene". Seniorsenteret drives av Kirkens Bymisjon og ligger oppi svingen i Brinken 35. De har et treningsrom, en hjemmekino og altså en svært populær kafé for folk over 62. "Det er en svær gjeng som samles for å drikke kaffe kl 17". Når vi spør om det er mange med minoritetsbakgrunn som kommer hit, rister hun på hodet. "Vi har en dame fra Iran, hun snakker ikke norsk. Men hun er her, hun er med på kaffen". Villa Enerhaugen er et tilbud til unge med demens, her har de samlingslokale og et kjøkken som i dag står mer eller mindre ubrukt. Daglig leder forteller at de gjerne kunne tenke seg å åpne opp for aktiviteter her.

En sosial møteplass som oppstår i bydelens uterom flere ganger i uka, er køen som stiller seg opp om morgenen for den faste utdelingen fra Fattighuset i Grønlandsleiret. På fortauet langs Grønland kirke og på den lille plassen mot politihuset setter folk seg så godt de får til, for å vente og prate. Her er det stort behov for benker og oppgradering av uterommet, gjerne i samarbeid med kirken.

Rusfrie møtesteder og møtesteder for de som ruser seg

For mange Tøyen-beboere er det vanskelig å akseptere at området skal ha så mange rusinstitusjoner. Hvorfor akkurat her? Vi har besøkt de rusinstitusjonene som ligger på Tøyen og Grønland, og både i samtaler med ansatte, frivillige, brukere og gjennom observasjoner blir det tydelig for oss at dette først og fremst er møteplasser for en gruppe mennesker som av mange årsaker står utenfor det etablerte

samfunnet. De vi møter er alle klar over dilemmaene som ligger i dette, hvordan kan man opprettholde gode møteplasser for denne sårbare gruppen uten at det går utover andre sårbare grupper?

Safir har holdt til i det lille, hvite huset på Gartnerløkka i ti år, har rundt 50 frivillige og 170 deltagere. "Vi er en frivillighetssentral i rusfeltet, så de som er her hos oss som deltagere, de er tidligere rusavhengige", forteller daglig leder. Dette er et byomfattende tiltak som drives av Kirkens Bymisjon. "De fleste kommer inn som deltagere og så får de tillit og ei oppgave etter hvert." Huset drives i samarbeid med et tiltak i regi av Røde Kors, MARTE, for aleneforsørgere. De sliter begge med at Gartnerløkka, parken bak det lille huset, blir brukt hovedsakelig av folk som drikker, røyker eller setter seg et skudd. Som daglig leder sier,

Det er et dilemma for oss, for vi har kontakt med bydelspolitiet, og når det er for mye bråk her ringer vi til dem, men samtidig er det ikke noe godt for oss å skulle jage folk her i fra, for folk blir bare jaget rundt og oppsøker nye plasser. Så det er et dilemma for oss; å ivareta våre deltagere, og samtidig at det ikke skal være for fristende eller utfordrende for dem, i forhold til at de som ruser seg også blir ivaretatt – de trenger også steder å være.

Villa Mar i Kjøllberggata er for pasienter i legemiddellassistert rehabilitering (LAR) i regi av Velferdsetaten. Dagsenteret har om lag 30 brukere hvorav 90 prosent bor nærmiljøet, de aller fleste i kommunale boliger som ligger rett ved siden av, mens noen få bor på institusjoner i perioder. Brukerne har en snittalder på 53 år, og beskrives som en litt eldre og rolig gruppe som har slitt med alvorlige rusproblemer gjennom store deler av livet og nå er i LAR-behandling.

Fyrlyset er et kontaktsenter og kafe for personer med rusmiddelproblemer med lav terskel i Urtegata 16. Ifølge daglig leder har de fleste av brukerne utfordringer med rus- og psykiske lidelser, mens det også er mange ensomme og fattige som kommer innom for å slå av en prat, lese avis eller bruke internett. Fyrlyset er samlokalisert med Feltpleien som tilbyr et gatenært, lavterskel helsetilbud for rusmiddelavhengige. På andre siden av samme kvartal finner vi også Heimen som er et døgnbemannet botilbud for rusmiddelavhengige over 18 år med omsorgs- og rehabiliteringsbehov. Heimen har 24 plasser for både menn og kvinner. Både Feltpleien og Heimen drives av Frelsesarmeen på oppdrag fra, og finansiert av Oslo kommune, mens Fyrlyset er delvis finansiert av Oslo kommune og delvis av gaver. Med utgangspunkt i samme lokaler driver Frelsesarmeen også arbeid rettet mot Romfolket og den mobile varmestua "suppebussen".

Det siste tilskuddet til området rusinstitusjoner er Gatehospitalet, som ble etablert i Borggata 2 på Nedre Tøyen i 2005, etter flere runder der bydelspolitikere protesterte. Frelsesarmeen har eid huset i Borggata siden 1950-60-tallet, tidligere var det eldresenter før det ble hybelhus for unge kvinnelige studenter på 90-tallet. Gatehospitalet er finansiert med statlige midler, har 24 årsverk og 40-50 ansatte. De har 17 sengeplasser, når vi besøker dem er det 7 kvinner og 8 menn innlagt, flere av dem sitter i stua oppe i fjerde etasje. Målet er å tilby heldøgnbehandling for dem med store helseplager. Pasienten er ruset når de kommer inn, men er på avrusing noen døgn og blir her gjerne i 2-3 uker. Daglig leder sier at, "vi var anonyme før, nå har vi pusset opp og satt Gatehospitalet på veggen. Vi blir synligere, vårt tilbud er ikke skummelt. Jeg håper vi er her for å bli."

Tyrili Arena, i Jens Bjelkes gate og Sverresgate, er et privat tilbud i samarbeid med Tyrilistiftelsen som gis til personer som har gjennomgått et behandlingsopplegg for rusmiddelmissbrukere i spesialisthelsetjenesten, men som fortsatt har behov for støtte i et rusfritt liv. Tilbudet er nasjonalt, og ikke rettet mot personer i bydelen eller området. Tyrili Arena disponerer 10 ettromsleiligheter og 9 rom med en fellesstue samt kontorer, møterom og kafeteria som benyttes av Arena-teamet og inntakskontoret i stiftelsen.

Ved Tøyen torg er det også et par tilbud til denne gruppen. Lovisenberg distriktpsykiatriske senter (LDPS) gir behandlingstilbud innen psykisk helsevern og rusbehandling til folk i bydelene St. Hanshaugen, Gamle Oslo og Grünerløkka. Seks av senterets 14 ulike enheter er lokalisert i Hagegata 32 ved Tøyensenteret og omfatter: akutt-team, Rus og psykisk lidelse (ROP), Storby- og flyktningeteam, og tre voksenpsykiatriske poliklinikker. ROP-enheten, som retter seg mot personer med dobbelt-diagnoser av rus og psykisk lidelse, har pasienter som kan virke skremmende med sin atferd og som lager mest uro i omgivelsene. Dette er, ifølge fagfolk, antagelig også den gruppa som i størst grad er involvert i omsetning av dop. Tidligere har lokalene rett ved Tøyensenteret også huset ruspoliklinikken og det såkalte metadonprosjektet. Disse ble for noen år tilbake flyttet ut av området, og ifølge avdelingslederen ved senteret fikk de tilbakemeldinger fra nærmiljøet om at salget av dop og generell uro rundt senteret roet seg etter flyttingen. Mens noen av pasientene som er innom LDPS synes området virker utrygt, er det mange som forteller at de synes nærområdet er avslappet med en følelse av åpenhet og toleranse.

På Boots apotek har de metadonutdeling til 15 personer hver dag, en brøkdel av de 200 LAR-pasientene som bor i Bydel Gamle Oslo. Den anonyme døren ved siden av apoteket på Tøyen torg fører inn til et lite avlukke der det tidligere satt en apotek-ansatt hver dag mellom ni og tolv. Nå er det kun i helger og på helligdager de har fast bemanning her, da er de det eneste apoteket i byen som har metadon-utdeling. "I helgene er det ekstremt mange innom her, de kommer fra hele byen", sier den ansatte vi snakker med. Hun har jobbet på apoteket i tre år og blitt godt kjent med de lokale, faste LAR-pasientene. "I starten var jeg redd, men når man blir kjent får man bånd med dem som kommer her. Jeg skjønner likevel at andre kunder som ikke har den relasjonen føler ubehag." Ifølge henne er det "de snille som er igjen. De sitter her (hun peker ut på torget), drikker kaffe. Det er mindre bråkmakere her nå."

Tøyen torg som møteplass

Foruten Munch-museet, Botanisk hage og Tøyenbadet, er torget med sine høyblokker det mange forbinder med Tøyen. For mange Tøyenbeboere er Tøyen Torg en viktig møteplass. Dette er samtidig det området i bydelen med høyest konsentrasjon av kontorlokaler, og dermed også arbeidssted for veldig mange. Den siste tiden har det kommet flere nye restauranter og barer på plassen. I samtaler med flere middelaldrende, majoritetsnorske menn på en av Tøyens mer "brune" puber, kommer det fram at Tøyen Torg ikke lenger er deres senter. De fem mennene har bodd i nabolaget lenge og trivdes veldig godt på Tøyen, men ikke på senteret. Ifølge dem var de nye kafeene rettet inn mot "ammende kvinner og menn som skulle ønske de kunne amme." For denne vennegjengen er de nye kafeene, barene og restaurantene arenaer hvor de ikke følte seg hjemme og som de derfor unnlater å oppsøke. De handler mat på torget, og de bruker butikker som Nille, men de mer "hippe" stedene passer ikke deres livsstil.

Det er tidligere vist at offentlige byrom i Oslo med et stort eller bredt "mangfold" ikke nødvendigvis genererer eller legger til rette for samhandling mellom de ulike gruppene (Andersen, 2014). Et viktig

poeng her, er at det rett og slett er vanskelig å skape et bymiljø som virkelig legger til rette ikke bare for reelt mangfold (av folk i ulike aldre, begge kjønn/alle seksuelle identiteter, med ulike livsstilspreferanser, med ulik "etnisk" bakgrunn osv.), men der de ulike gruppene også samhandler og dermed ideelt sett skaper et sammenbundet fellesskap. Ikke bare har gårdeierne et ønske om å tjene (mest mulig) penger, de lager også et "design" som kanskje ikke passer alle. Videre er det også slik at ulike grupper ikke nødvendigvis ønsker å være omgitt av mest mulig mangfold (som da også kan inkludere mer marginaliserte grupper samt personer med en "atferd" en ikke finner tiltalende) og i hvert fall ikke aktivt forsøker å samhandle med "fremmede". Vennegjengen vi viste til over, hang ellers sammen med folk de allerede kjente og som var relativt "like" dem selv.

En formiddag i august, 2015, inne på Søstre Nordby.

Går en over torget i dag, eller setter seg ned på et bord på Nord, ser for eksempel ulike "etniske grupper" til å være relativt atskilt. I intervjuer med ansatte og eiere av spisestedene, som nok mer enn for eksempel blomsterbutikken potensielt kan være møtesteder, fikk vi få indikasjoner på at disse var "multikulturelle arenaer". På thairestauranten er det ulike folk innom, men de fleste har det felles at de er majoritetsnorske. Mens man på Nord ikke bare hadde flest majoritetsnorske, men også en klar overvekt av relativt yngre "middelklassefolk" hvorav et flertall var kvinner. Så å si ingen ungdommer eller eldre personer hadde vært innom siden de åpnet. Og det er heller ikke ofte at unge menn henger sammen med eldre kvinner, eller at "narkomane" tar en øl med "hipsteren" på Postkontoret.

Det er mange ting som peker mot en fremtid der bydelstorget blir et sted ikke alle av dagens tøyenboere finner like tiltrekkende: Den såkalte revitaliseringsprosessen der målet er et felles designuttrykk og en bestemt form for "urbant mangfold", gårdeierens klare formulering om at de leier ut til markedspris og at subsidiering ikke er på tale, sett sammen med utsagnet fra en av de mindre leietakerne om at gårdeieren søker mest mulig profitt og at lav inntjening dermed ikke gjør det realistisk å bli værende, samt det faktum at også de nye leietakerne som Nord selv ser seg som pådrivere for en homogeniseringsprosess (og en gentrifiseringsprosess). Bortsett fra benkene på plassen/torggulvet, må man være konsument med en viss kjøpekraft for å benytte seg av Tøyens Torgs tilbud. For at leietakerne skal kunne betale husleien, må de også legge seg på et visst prisnivå. Da mange av de som i dag bor på Tøyen er noen av Oslos minst "kjøpesterke", er nok ikke dagens frokost på Nord noe de ofte kan unne seg. Kanskje er allerede torget blitt et sted tilpasset noen grupper og ikke andre.

Sånn sett fungerer ikke nødvendigvis de nye serveringstilbudene som møtesteder for alle i nærmiljøet. Tvert i mot kan et godt tilbud av nye serveringssteder opprettholde, skape eller forsterke sosioromlige skiller mellom ulike lokale grupper. Når det er sagt, er det langt fra gitt at andre serveringstilbud (med for eksempel andre priser, annet design, andre ting på menyen osv.) ville fungert ”brobyggende” mellom ulike grupper (Andersen, Røe & Sæter, 2015; Putnam, 2007). Byverkstedet skal nå i gang med å bygge utemøbler til torget, i samarbeid med lokal ungdom. Dette er et initiativ som kan gi torget en ny oppsving, nå som Postkontoret-effekten har stabilisert seg.

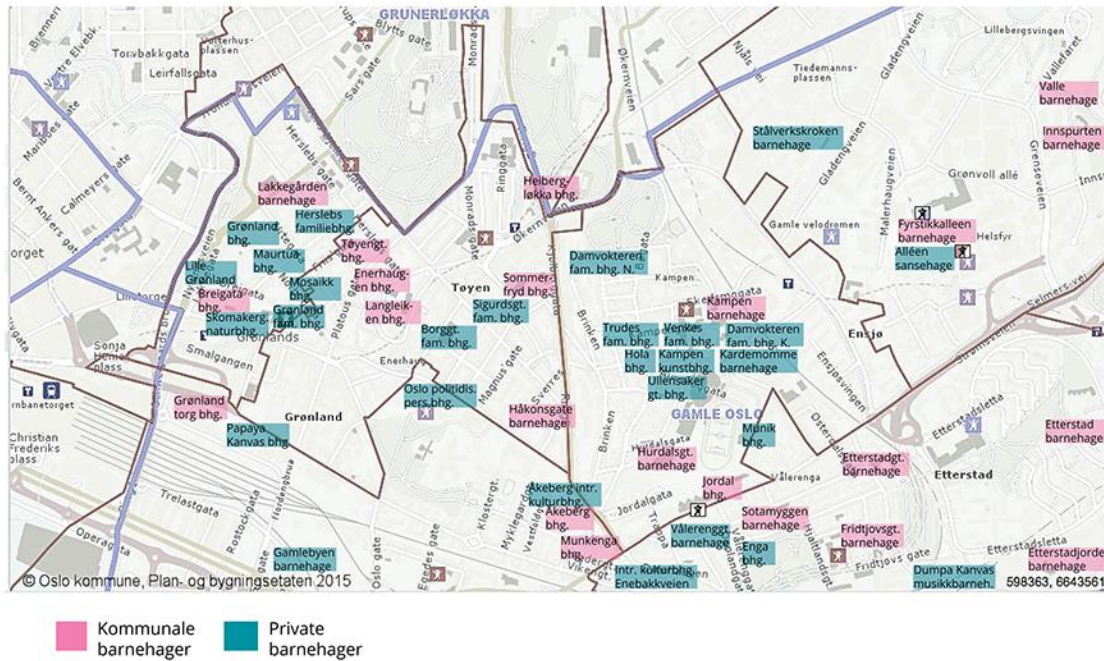
Lyssky virksomhet i barnehagers uterom

Det er mørkt i gatene og stille. Snart midnatt, få mennesker er ute en sen onsdag kveld. Gatelysene har begynt å skinne gult lys over asfalten og fra Enerhaugen-blokkene smelter det av stemmer i luften. Stemmer som snakker et annet språk, er det somalisk? De kan skimtes bak trærne, der de henger i Langeleiken barnehage, igjen, på baksiden hvor de åpenbart tror at ingen ser (eller hører) dem. En nabo stikker plutselig hodet ut av vinduet og roper, ”vil du ha en kopp te?”. Vel innenfor peker hun mot vindusrekka og sukker tungt. ”Jeg er så lei, du aner ikke.” Hun har panorama mot barnehagens ”bakside”, og selv med lukkede vinduer smeller kaskader av stemmer mot oss. Det har vært sånn i flere uker nå, denne sommeren har vært skikkelig ille. Hun har ringt politiet, kontaktet styreleder, snakket med de ansatte i barnehagen og sendt epost til daglig leder der. Ingenting nytter. Vi går bort til vinduet, åpner det og lytter. Det er voldsomt i kveld.

Uteområdene i flere av barnehagene på Tøyen blir hyppig brukt som møteplass for både ungdommer som røyker hasj og gjenger som selger dop. I det siste har Langeleiken, som slet med de samme problemene i fjor sommer, blitt en slags stopp på veien til byen, et vorspiel-sted der det ropes og skråles, deales og røykes, tisses og spys - og noen ganger slåss. I et møte med teamledere for barnehagene i bydelen kommer det fram at mange barnehager opplever å bli brukt som møteplasser eller overnattingssted. På Kampen har en barnehage løst problemet ved å leie ut lokalene på kveldstid til en lokal organisasjon. Andre har satt opp lys eller ryddet vegetasjon. I Langeleiken har det ikke hjulpet, ”De tar området tilbake. Belysning har kommet, men ble revet ned og ødelagt”, forteller teamleder, som sier hun snakker med gjengene om forsøpling, uten at det hjelper.

Hun plystrer høyt ut i luften. Det blir brått stille. ”Ikke se rett på dem”, sier hun. ”Jeg blir litt paranoid også, vil ikke at de skal vite hvem jeg er”. Vi setter oss ned. Det er roligere, før det plutselig kommer menn løpende ut barnehageporten, mange, de hopper over gjerdet og noen lusker rundt den lave blokka. Prøver de å gjemme seg? Vi ser svake lys fra andre siden av blokka, plutselig går den skarpe spotlighten utenfor Smedgata 32 på, to politibetjenter kommer gående. Tre menn står forvirret tilbake, den ene stikker før de to andre åpenbart blir bedt om å vise legitimasjon. Fem minutter, politiet går inn i barnehagen, lar dem gå.

Gjennom områdeløftet skal fire lokale barnehager i løpet av høsten 2015 få bedre lyssetting om kvelden og natten, i et forsøk med å unngå at uteområdene blir en møteplass for det som ofte (men ikke alltid) er lyssky virksomhet.

Illustrasjon 7: Barnehager i Bydel Gamle Oslo og omegn.

Flere ansatte forteller at de er redde for å jobbe overtid om kvelden, mens naboer er redde for å gripe inn når de ser at ungdommer sitter utenfor barnehagen og venter på at de skal stenge for dagen slik at de kan gå inn og begynne vorspielet. Enerhaugen borettslag skal anlegge parsellhager på gressletta ved siden av Langeleiken barnehage, og teamlederen for barnehagen forteller at hun håper slik aktivitet kan hjelpe på problemet. "Langeleik er så sentralt, det er store muligheter for å skape noe også for ungdom her", legger hun til.

I Sommerfryd barnehage på Tøyen torg forteller ansatte om det samme, mange unge i alderen 17-25 år henger her og både tidlig og senvakt i barnehagen blir tilbudt dop. "Gjengene liker seg best på bak-siden, der det er et innhugg i verandaen", forteller teamleder. På Kampen barnehage er det derimot "greie ungdommer som sitter der på kveldstid". Tidligere var det flest majoritetsnorske, nå er det mer blandet. I Åkeberg barnehage har de også erfaring med omsetning av narkotika, og mener at politiet ikke prioriterer å gjøre noe med dette.

Oppsummering og anbefalinger

Hvordan virker kvaliteter ved nærområdene inn i folks hverdagsliv på Tøyen og hvor mye har tilgangen på møteplasser å si for folks opplevelse av å bli inkludert og bli tatt på alvor som beboer? Organisert idrett er en arena der voksne og barn kan treffe hverandre på en annerledes og uformell måte som kan gi barn og unge voksne viktige rollemodeller og flere voksne å snakke med. Videre kan det gi eldre ungdommer en viktig arena for samhald. Moskeene og de islamske sentrene er sentrale både for å opprettholde relasjoner til opprinnelseslandet og til å undervise om og diskutere islam. Tryggheten som disse institusjonene kan gi til unge og voksne – og relasjonene mellom unge og voksne – kan være en positiv faktor for stabil identitetsutvikling. Fotball og idrett er ikke svaret for *alle* beboere i området, verken små eller store, men sammen med andre veletablerte og nye møteplasser som biblioteket og en ungdomsklubb, kan mange beboere på Tøyen få sine behov dekket. Her vil de lokale aktivistenes påpeking av at Aktivitetshuset K1 "koppes" av tjenesteapparatet være vel verdt å lytte til. Aktivitetene

som blir koordinert av bydelsansatte kan med fordel inkludere frivillige i nærmiljøet slik at skottene mellom de to elementene, nærmiljøtiltak og levekårsløft ikke står i veien for hverandre, men heller jobber sammen.

Møteplasser trenger ikke være institusjonelle og tilrettelagte, de kan også være spontane (gatedemonstrasjon), uformelle (lekeplasser, dugnader, borettslagsmøter) eller midlertidige (Tøyenfest, Eid-feiring). Det å legge til rette for at møteplasser skal kunne oppstå der de trengs og når folk har behov for dem, må være det viktigste Tøyen-løftet kan bidra til. Det krever at samarbeidsformer meisles ut på nytt, at etablerte strukturer bygges ned og institusjonelle barrierer fjernes. Møteplasser kan også være frivillig aktivitet, der det er rom for å ikke kjenne noen. En snakker i dag mye om mangfold knyttet til stedsutvikling og mangfold i byutviklingen. Chris Hamnett (2003) har studert prosesser i London, og han viser at i ulike bydeler kan en godt snakke om mangfold når det gjelder tilstedeværelse av forskjellige beboergrupper i et område. Men det kan like fullt eksistere helt ulike verdener på hver sin side av en gate, hvor folk har liten og ingen kontakt med hverandre, dette kalles mikroskalasegregering (*micro scale segregation*). I en slik situasjon, kan man fortsatt si at området har et mangfold, men lite kan være endret når det gjelder åpne og felles møteplasser, der en ser hverandre i det offentlige rom til daglig uten dermed å forvente at det skal utvikles nære relasjoner.

9. Hva skaper uro på Tøyen?

Tøyen er stedet i hjerte av by'n
her bor vi og trives det er litt av et syn
Forskjellige farger i et stort maleri
Solen skal skinne på oss og vår fremtid.

(Tøyensangen)

Det er, og har lenge vært, mye oppmerksomhet knyttet til det som oppfattes som uheldige sider ved Tøyen. Gatekriminaliteten og omsetningen av narkotika anses som problematisk av alle, og bekymringen for at særlig unge gutter med minoritetsbakgrunn rekrutteres inn i disse miljøene er stor. Et annet forhold er lokaliseringen av så mange tiltak rettet mot utsatte grupper og hva det gjør med nærmiljøet. Vi starter med hvorvidt beboerne ser kriminaliteten som problematisk og om de føler seg trygge.

Opplevd kriminalitet og trygghet blant beboere

Det har vært en gradvis reduksjon i kriminalitet i form av tyveri, skadeverk og vold i de fleste OECD-land siste ti år, deriblant Norge. Dette bekreftes i SSB sine levekårsundersøkelser hvor også andelen unge i alderen 16-24 år som oppgir å ha blitt utsatt for slik kriminalitet har sunket i perioden 2001 til 2012 (SSB 2013).⁴⁸ Variasjonen etter alder og type boområde er imidlertid stor. Ungdom er mer utsatt, og det samme er områdene som er utvalgt for områdeløft i storbyene.

Generelt for Norge svarer 5 prosent at de har problemer med kriminalitet, vold eller hærverk i boområdet, mot 7 prosent i store tettsteder, og 22 prosent i samtlige områdeløftområder (SSB Levekårsundersøkelser, Damvad 2015). På Tøyen oppgir hele 52 prosent det samme (figur 19). Dette er svært høyt, og viser at beboerne på Tøyen er klar over at kriminalitetsraten i området er høy. Dette bildet blir bekreftet av politiet – i hvert fall stemmer det for de siste årene. Ifølge en politibetjent og etterforskningsleder i gatepatruljen ved Forebyggende avsnitt, Grønland politistasjon, kom det våren 2014 mange "klager fra publikum på at narkotikagjenger hadde tatt over hele bygårder, og hele borettslag på Tøyen". De som kontaktet politiet fortalte at de ikke kunne "påtale disse gjengene uten å bli spyttet på, og bannet til – og man fikk store problemer som vanlig beboer. Det kom trusler, [og det var] forspøpling, bråk og narkotikasalg til alle døgnets tider." Disse klagene førte til at politiet reagerte, og særlig da de i juni, 2014 "fikk rapporter om at det var væpnet konflikt mellom narkotikagjenger" i området.⁴⁹

I stedet for å sammenligne Tøyen med områdeløftområder som har større avstand til sentrum, ville det her være vel så relevant å sammenligne Tøyen med øvrige sentrumsområder i Oslo, men vi har ikke tilgang til slike sammenlignbare tall. Ifølge politibetjenten stemmer det dog at Tøyen skiller seg ut også fra de andre sentrumsområdene. Sammenlignet med for eksempel Grünerløkka, Frogner og St. Hanshaugen, så er det "nok mer synlig kriminalitet på Tøyen. Eller det har i vært fall vært det frem til

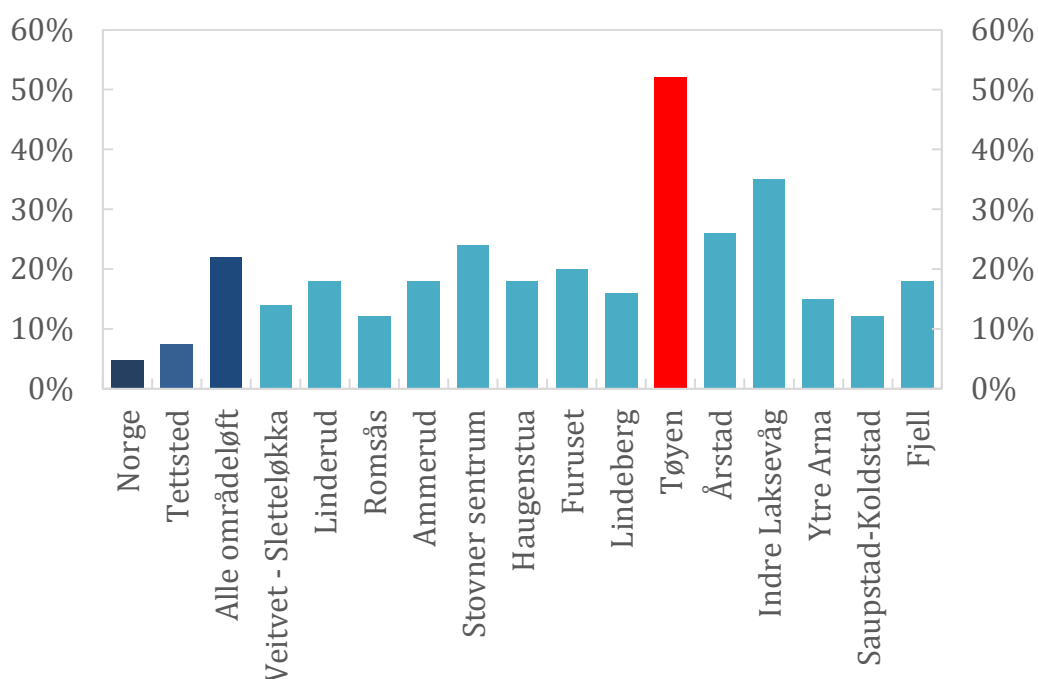
⁴⁸ SSB 2013: <http://www.ssb.no/vold>

⁴⁹ Se f.eks. artikkelen "12-åring selger narko" i *Dagbladet*, 05.12.2014 om hvordan politiet pågrep "25 personer tilknyttet en narkoliga de mener selger narkotika i indre Oslo øst".

vi [hadde en større aksjon der oppe] nå".⁵⁰ Her er det imidlertid viktig å skille mellom den reelle risikoen "vanlige borgere" har for å bli utsatt for noe kriminelt som vold eller ran, og en observerbar kriminalitet som foregår internt i "kriminelle miljøer". Politibetjenten understreker at

dette nesten aldri gått utover tredjepart som er uskyldig. Nesten hver gang det er slåssing, så er det narkotikasalg som har gått galt, eller det er kamp om territorier mellom selgere. Ran er veldig ofte også internt. Men vanlige folk blir også ranet. Vanlige folk kommer også opp i dette, men der er det ikke så mye mer på Tøyen [enn i andre sentrumsnære områder]. Det er veldig mye internt [i de kriminelle miljøene], blant kjøperne, selgerne, løpeguttene som synes det er kult å tjene flere tusen kroner på å jobbe én dag. Men Tøyen har hatt et kriminalitetsproblem de siste årene, det kan man ikke nekte for.

Figur 19: Har du/dere problemer med kriminalitet, vold eller hærværk i boområdet (ja/nei)? Søylen indikerer andelen som har svart «ja» på spørsmålet. Prosent.

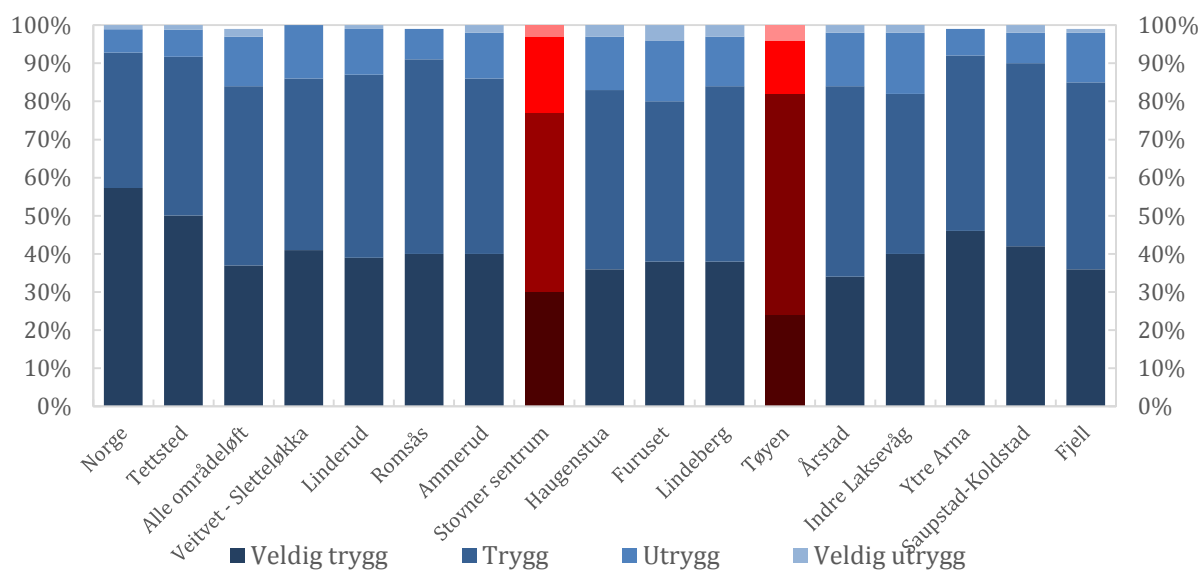
Kilder: DAMVAD 2015, Statistisk sentralbyrå og NORSTAT. Tall for Norge og tettsted er hentet fra Levekårsundersøkelsen til SSB i 2013, mens tallene for områdeløftene er innhentet av NORSTAT i 2014.

Akkurat som det er viktig å skille mellom det å bli utsatt for kriminalitet og det så se kriminell aktivitet i nabolaget, så det er det viktig å skille mellom *opplevelsen* av kriminalitet, og egen *trygghetsfølelse* (hvor trygg en føler seg). Generelt er det svært få i Norge (7%) som oppgir at de føler seg utrygge (eller veldig utrygge) i eget nabolag etter at det er blitt mørkt, mot 8 prosent i store tettsteder, og 16 prosent i områdeløftområdene (figur 20). På Tøyen svarer 18 prosent at de føler seg utrygge eller veldig utrygge etter at det er blitt mørkt (SSB Levekårsundersøkelser, Damvad 2015). Dette er altså marginalt høyere enn for samtlige områdeløftområder, men lavere enn for Stovner sentrum og Furuset i Groruddalen og Indre Laksevåg i Bergen.

⁵⁰ Intervjuet ble gjort 12.08.2015.

Gitt at svært mange på Tøyen oppga problemer med kriminalitet i nærmiljøet er opplevelsen av utrygghet ikke spesielt høy. Gjennom vårt feltarbeid og intervjuer har vi fått bekreftet et slikt inntrykk, og kan også antyde at dette delvis skyldes at beboerne har erfaring med at det meste av kriminaliteten foregår internt i det kriminelle miljøet, noe altså politiet bekrefter. De fleste voksne frykter derfor i liten grad at noe kriminelt skal ramme dem selv. Det de frykter i større grad er at noe skal skje med barna deres. Blant eldre beboere igjen er det mer uttrykk for frykt og utrygghet. Det er verdt å merke seg av figur 20 at andelen som føler seg veldig trygge er svært lav på Tøyen (kun 24%, mot 37% for områdeløftene samlet og 50% for større tettsteder). Dette indikerer at utfordringer med utrygghet er en større utfordring på Tøyen enn nesten samtlige av de områdene vi her kan sammenligne med.

Figur 20: Hvor trygg føler du deg når du går alene i ditt nabolag etter at det har blitt mørkt? Prosent.

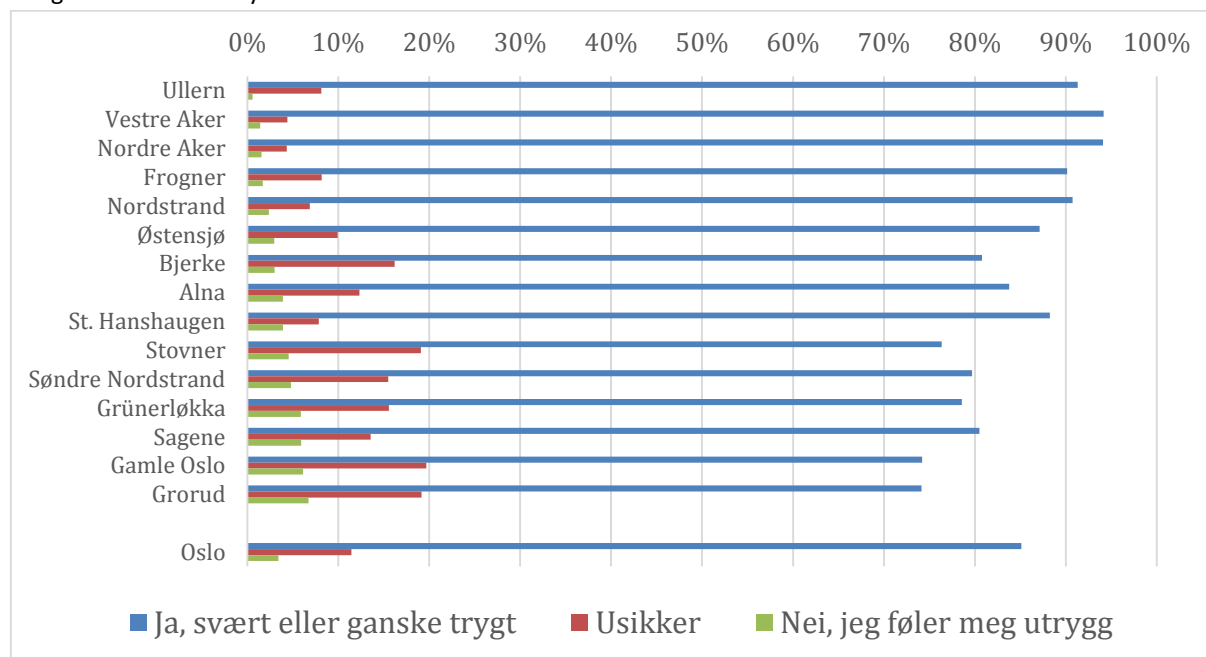

Kilder: DAMVAD 2015, Statistisk sentralbyrå og NORSTAT. Tall for Norge og tettsted er hentet fra Levekårsundersøkelsen til SSB i 2013, mens tallene for områdeløftene er innhentet av NORSTAT i 2014.

I «Ung i Oslo»-undersøkelsen ble et lignende spørsmål om opplevelsen av trygghet om kvelden i nær-området stilt til ungdom i 9. og 10. klasse. Ungdom fra Gamle Oslo er blant dem som opplever mest utrygghet, men som tallene i figur 21 viser er det relativt liten grad av utrygghet her (6,1 %). Dette er også betydelig lavere grad av utrygghet enn det den voksne befolkningen, 18 år og eldre, oppgir i undersøkelsen over.

Bydelene i ytre by vest samt Frogner, Nordstrand og Østsjø skiller seg ut som de delene av byen hvor ungdommene føler seg klart tryggest. Da ser vi på alle de tre kategoriene samlet. Hvis vi konsentrerer oss om dem som har svart at de føler seg ganske eller svært trygge i nærområdet sitt, varierer det fra 94 prosent i Nordre og Vestre Aker, til 74 prosent i Gamle Oslo og Grorud, med bysnittet på 85 prosent. Generelt ser vi at det er ungdommene i bydelene i indre by øst og et par av bydelene i ytre by øst og sør som rapporterer høyest grad av utrygghet. Selv om risikoen for å bli utsatt for noe kriminelt i Oslo, inkludert på Tøyen, ikke er veldig høy, er det likevel tydelig at noen områder utpeker seg negativt når det gjelder den synlige "gatekriminaliteten" og som derfor også ser ut til å prege beboernes negative erfaringer.

Figur 21: Når du er ute om kvelden, opplever du det som trygt å ferdes i nærområdet der du bor? Andel elever i 9. og 10.klasse etter bydel i 2015.

Kilde: Ung i Oslo 2015 – NOVA, KoRus og KS.

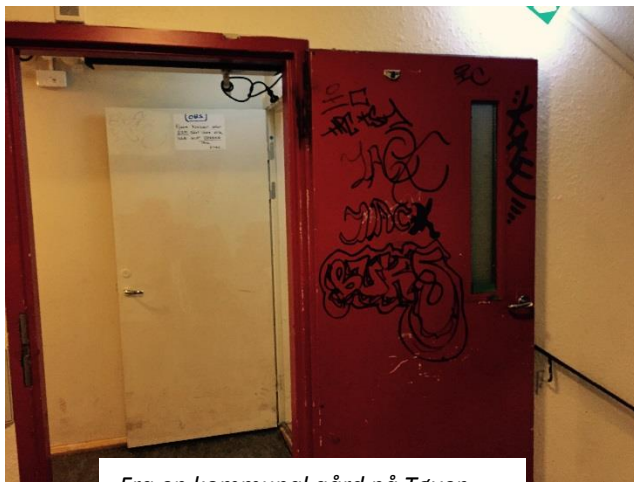
Tøyens utfordringer, slik politiet ser det

For å fyller ut bildet statistikken gir av situasjonen på Tøyen, er det interessant å se på politiets vurdering av det vi her kaller gatekriminaliteten. Det er viktig å understreke av vi ikke analyserer eller diskuterer alle former for kriminalitet. Om Tøyen for eksempel skiller seg positivt eller negativt ut med hensyn til andre former for kriminalitet (som f.eks. vold mot ektefelle) vil derfor ikke bli belyst her.

Et av problemene på Tøyen har vært – og er til dels fortsatt –  penlys salg og kjøp av narkotika. Det som skiller gjengene som solgte/selger narkotika på Tøyen fra andre slike miljøer i Oslo sentrum, er at gjengene har røtter lokalt. Ifølge politibetjenten er selgerne i de andre åpne rusmiljøene som i Brugata og langs Akerselva dominert av personer uten norsk statsborgerskap (de fleste er fra afrikanske land). Politiets aksjon på Tøyen avdekket imidlertid at miljøet der var preget av  stkantgutter eller menn, og med "ikke-etnisk norsk bakgrunn": "De som styrer dette, [er menn som] har vokst opp i området Tøyen-Grønland. Men det har også dratt til seg unge, barn, mindreårige, som selgere fra langt  st i Oslo, som Mortensrud. Disse har kommet hit og begynt å jobbe for de [lokale]". Selv om de nå bodde andre steder på  stkanten, hadde de fleste likevel tilknytning til Tøyen ved at de hadde bodd her, gått på skole eller hadde venner fra området. Videre var det snakk om ulike "gjenger" da de var "sterkt organiserte (...) Riktignok med flat struktur, men de var organiserte, de hadde l pegutter og ganske profesjonelt oppsett på narkotikasalget." Slik klarte "T yengjengene"   holde andre mulige interesserte – som de som i dag for eksempel selger i Brugata – utenfor T yengjengenes territorium. Disse gjengene bestod etter det politiet kjente til, utelukkende av gutter og menn. Foruten å ta over boligområder, var det områder som Tøyenparken, t-banestasjonen, Botanisk hage, Tøyen senter, mange av undergangene (der man kan være i skjul) og en del barnehager og lekeplasser som ble benyttet som salgsomr der. Ikke bare var det mange selgere, også kundemassen var stor: "Flere tusen kunder har hatt dette som fast sted å kjøpe narkotika. De har kommet hit til Tøyen med t-banen, vi har sett veldig få fra Oslo vest".

Som det fremkommer i beskrivelsen av boligstrukturen og disposisjonsforholdene på Tøyen, er det forholdsvis få som eier egen bolig i dette området. Blant de som leier er det dessuten mange som bor i kommunale leiligheter, noe som igjen betyr at dette stor i grad er personer og familier med lav eller ingen (lovlig) inntekt. Dette igjen, blir av politiet koblet til utfordringene Tøyen har med tanke på kriminalitet og da særlig ungdomskriminalitet. Personer med somalisk "bakgrunn" er den største etniske minoritetsgruppen på Tøyen. Dette er også en gruppe med lav sysselsettingsgrad og en gruppe som ofte bor i leieboliger, inkludert kommunale boliger. Det er derfor kanskje ikke overraskende at "somaliske gutter er sterkt overrepresentert", sier politibetjenten, blant medlemmene av det vi her samlet har omtalt som "Tøyengjengene":

Et av problemene med Tøyen er jo at veldig mange av de kommunale boligene i Oslo har vært samlet på samme sted. Så da har man også fått mange av de som har problemer – sosioøkonomisk [i dette området]. [Noe som igjen] fører til mye kriminalitet i vår krets. Det vi har sett tidligere, er at det har vært narkotikasalg på Tøyen, ute i det offentlige, i parkene – helt åpenlyst.

Fra en kommunal gård på Tøyen.

Særlig belastet er boligblokker hvor majoriteten av leilighetene er kommunale. Politiet trakk frem enkelte bygårder der man hadde større utfordringer enn andre steder. Selv om Tøyen som helhet har hatt eller fortsatt har et noe dårlig "rykte", er det altså ikke slik at hele delbydelen har omfattende problemer med kriminalitet. I samtaler med beboere og næringsdrivende kom det også frem at de fleste følte seg helt trygge på Tøyen. Parallelt til det politiet i Groruddalen tidligere har forklart og som vi tidligere har belyst (jf. Andersen,

2012), finnes det ikke store geografiske områder i Oslo "styrt" av kriminelle, men man kan finne mindre "lommer" som en park eller en boligblokk hvor særlig de ikke-kriminelle beboerne (i hvert fall for en periode) føler seg utrygge. Politiet trakk særlig frem én kommunal bygård preget av mye hærverk som ikke fikses opp. Få ting ser ut til å virke eller være helt i stand. På en formiddag er det mye støy fra enkelte leiligheter. Videre hører vi og ser flere spor etter mange barn. Det som særlig slår oss er at fellesområdene inne i denne store blokken ikke er særlig velholdte og langt fra den standarden man ser i "vanlige" boligblokker i Oslo.

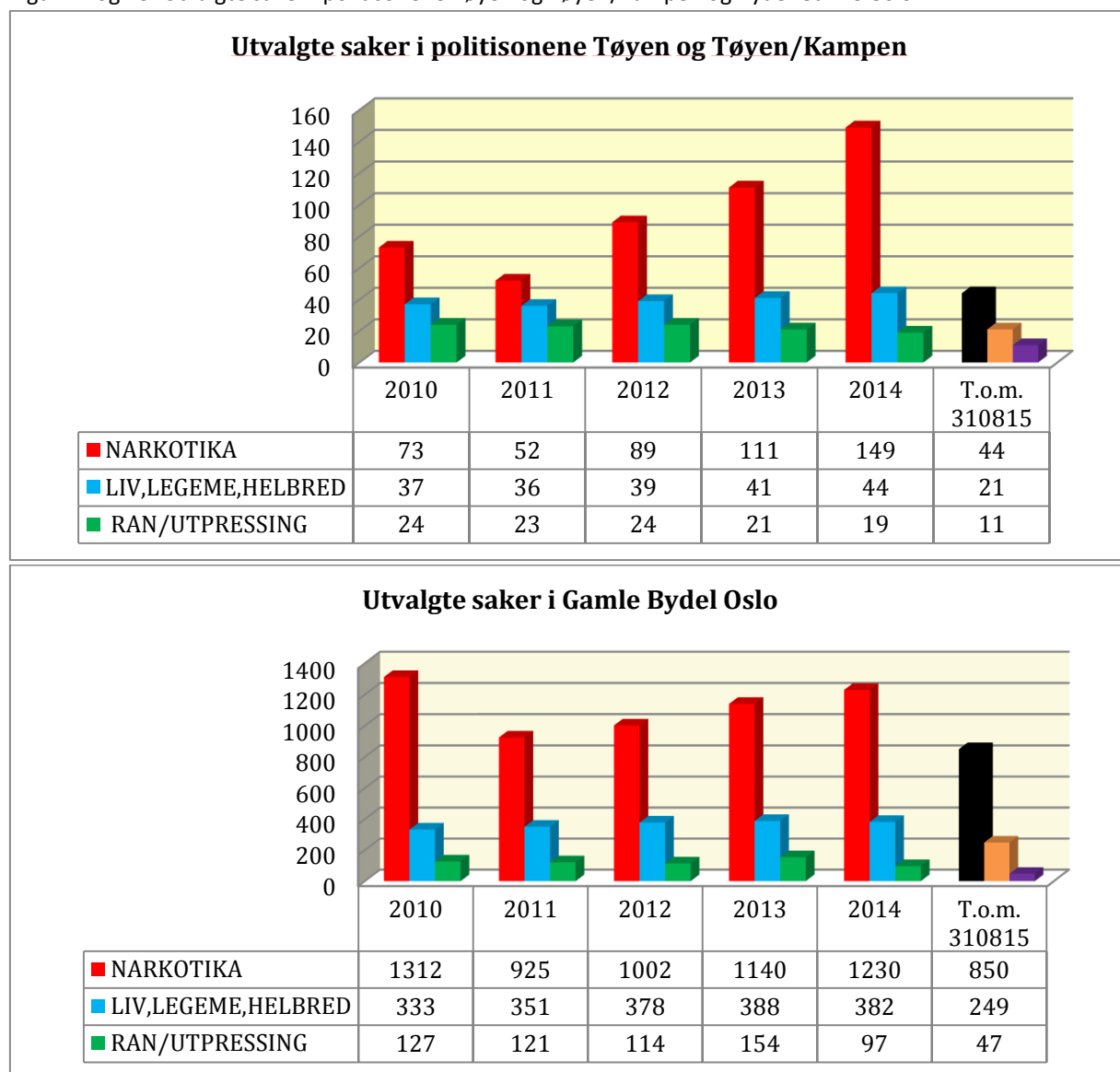
Politiet beskrev selv utfordringene i akkurat denne blokken på følgende måte:

Hvis du skal intervju noen, så kanskje du kan begynne i [i den gården] og så kan du snakke med en gammel dame og en gammel mann som kjøpte en leilighet der [for flere tiår siden] og de bor der fortsatt. [De er de eneste som er selveiere der.] Han fortalte at på én uke, så opplevde han fire knivstikkinger og to av dem sto fulle av blod på døren hans og skulle ringe ambulansen. De har det vondt.

Det generelle bildet vi sitter igjen med etter intervjuer av beboere og næringsdrivende, egne observasjoner og intervju med politiet, er, som politiet understreker: "For vanlige folk som ikke er involvert i kriminalitet, så er det trygt på Tøyen". For de som er involvert i kriminalitet, er bildet annerledes. Mange av de ungdommene politiet kom i kontakt med (for noe kriminelt) hadde som oftest et variert rulleblad: "Ran, trusler, vold, tyveri og narkotika går hånd i hånd".

Selv om problemene var blitt redusert og også "mindre synlig for vanlig folk" etter politiets aksjon, mente politiet at det "fortsatt [er] narkotikasalgs på gatene [på Tøyen], det kommer vi aldri til å få bort helt". Mye av grunnen til det, mente man som sagt har med konsentrasjonen av kommunale boliger og at mange av beboerne har en vanskelig livssituasjon. At det ser ut til å være en bedring, men fortsatt er det vi kaller "gatekriminalitet" på Tøyen, ser vi også ut i fra politiets egne tall for situasjonen så langt i år (figur 22 og 23):

Figur 22 og 23. Utvalgte saker i politisonene Tøyen og Tøyen/Kampen og Bydel Gamle Oslo.

Kilde: Statistisk analyse, Grønland politistasjon

Som nevnt over, har likevel Tøyen utfordringer med gatekriminalitet som gjør at området ligner mer på andre byområder kjent for å ha de samme problemene som Vaterland og [andre deler av] Grønland, mens disse igjen (altså Tøyen eller Grønland) skiller seg negativt ut sammenlignet med mer "fredelige" sentrumsområder som St. Hanshaugen og Frogner.

Hvordan opprettholde en positiv utvikling?

I og med at man arresterte de sentrale lederne i narkogjengene, er de yngste nå overlatt til seg selv, og det er nå viktig at man ikke reduserer innsatsen slik politiet ser det:

Løpeguttene på 16 år er fortsatt på Tøyen. Men uten sine ledere, så de drifter rundt og starter for seg selv. Nå er det kjempeviktig at politiet har ressurser til å fortsatt være til stede og ikke stoppe. Etter at vi slo til i september i fjor for første gang, og i desember andre gang, har vi brukt masse penger på overtid på uniformert politi som har vært ute [på Tøyen]. Så nå er det viktig at vi får nok ressurser til å fortsette dette trykket videre fremover. Men selv om det fortsatt er narkotikasalg, så er det en helt annen situasjon nå. Det er i hvert fall ikke den organiserte [gjeng]strukturen med vaktposter og sånn. Altså en organisert form for salg.

På spørsmål om det var viktig med synlig politi i området, svarte politibetjenten bekreftende på det, men la til at det var et spørsmål om ressurser og dermed også prioriteringer. Han forklarte videre at gitt den rådende nasjonale trusselvurderingen, hadde belastning på ordensstyrken til Grønland politistasjon nå vært ekstra stor. Uansett, sa politibetjenten, så er Tøyen et av de "prioriterte områdene for politistasjonen, hvor både sivilt og uniformert politi skal være tilstede". På direkte spørsmål om hva eller hvem det er som styrer politiets prioriteringer, sa han at

Når det gjelder Tøyen og den aksjonen som har vært nå hvor vi har produsert over 100 straffesaker og over 150 bekymringsmeldinger til barnevernet, så har dette vært initiert av politiet selv. Det er ganske uvanlig. Det var Kåre Stølen [politisjefen på Grønland] som har sagt at dette bruker vi penger på uansett hva det koster, men det som styrer videre om vi klarer å følge det opp, det er rett og slett et spørsmål om vi har folk til det. Politiet må ha nok frie midler, frie folk som ikke har faste oppgaver hver dag. Slik at man kan styre to enheter ned på Vaterland eller fire opp dit.

Politiet var bevisste på det faktum at det fortsatt var slik at Tøyenbeboere kontaktet politiet om ungdommer som solgte narkotika i parker osv. på Tøyen, men at det ikke alltid var mulig for politiet å ta tak i hver enkelt sak eller episode. Én ting var at de hadde mange andre områder innen sin krets de måtte følge opp (som Grønland og Grünerløkka) og derfor trengte mer personalressurser. En annen ting de vektla, var utfordringer knyttet til politiets egen "organisering", det vil si hvordan de selv registrerer og følger opp klager og henvendelser fra publikum. De mente selv at de manglet et ordentlig elektronisk system for mottak, registrering og oppfølging av klager.

En av konsekvensene av ressursmanglene som vi ser, er at når vår avdeling har måttet prioritere noe annet ett år har det medført at gatepatroljen mistet mye av oversikten [over hva som nå foregår på Tøyen]. Fordi vi har vært borte fra gaten ett år. Men når vi nå i august begynner å jobbe ute igjen, så vil vi få oversikt over miljøene ganske fort. [Alt

i alt] mener vi at vi har gjort riktig vurdering av de forebyggende midlene, for [aksjonen] dro med seg så mange, og var så stort problem, men det førte jo [også] til at vi ikke har vært til stede for eksempel på Oslo S. [Her] blusset det opp igjen i vinter. (...) Det er en tung ressursprioritering. Stasjonen har mange områder, ikke bare Tøyen. Det er Vaterland, Oslo S, Brugata ... og har du to, tre, fire, fem mann, så må de settes et sted. Så det er det ærlige svaret.

Videre trakk politiet frem andre momenter som avgjørende i et kriminalitetsforebyggende perspektiv. Det at Tøyen ikke har egne kommunale fritidstilbud, er en meget stor utfordring i så henseende: "Du kan ikke be 10-åringene gå [ut av Tøyen] og over Akerselva med narkotikamiljøet der [for å gå på en fritidsklubb]. Det er synd", sier politibetjenten. Når det gjelder belysning av uterommene og andre praktiske og "enkle ting" som kutting av busker, var politiet langt mer positive, her så man at man jobbet målrettet med å bedre situasjonen på Tøyen, et arbeid politiet selv var involvert i. Kort sagt var man fornøyd med såkalte "situasjonelle, forebyggende tiltak". Videre var man fornøyd med samarbeidet politiet hadde med skolene, men utfordringen her var at en del av barna/ungdommene ikke alltid var på skolen. Andre ting, som å tjene flere tusen kroner dagen på narkotikasalg og ran fristet mer. Dette utgjorde også, slik politiet så det, en utfordring for det kommunale hjelpeapparatet. Mens ungdom i faresonen kunne fristes med mye penger, tilgang til strippeklubber og annet spennende av lokale, "tunge kriminelle", kunne kommunen "tilby en miljøarbeider" og en bowlingkveld. Produktet det offentlige kunne tilby var altså langt mindre attraktivt for mange, særlig unge fra ressursvake familier.

Som nevnt var det altså noe av det forebyggende arbeidet som fungerte. Det var de større eller mer omfattende endringene for å forebygge kriminalitet politiet etterlyste. For de "virkelige problemene [på Tøyen] handler om boliger og sosial nød", mener politibetjenten. Det at så mange institusjoner rettet mot vanskeligstilte som personer med rusproblemer er lokalisert på Tøyen, forsterker ifølge politiet problemene lokalt. "Det at Tøyen har metadonutdelingen og Politiets Utlendingsenhet" var, slik de så det, ikke heldig. Ved slike steder får man alltid "narkotikasalg, forsøpling, bråk, alkoholmisbruk på offentlig sted, rusede personer som virker skremmende på andre. Alt det vil jo automatisk komme når du har [slike institusjoner] samlet".

De mente derfor at alle slike "gode tiltak" (som institusjonene representerer) ikke burde vært konsentrert ett sted, men spredt til ulike deler av byen. Dette også fordi "åpne rusmiljøer i seg selv er med på å øke rekrutteringen" til nettopp slike miljøer. Ikke minst det faktum at også Tøyen hadde så mange kommunale boliger, utgjorde samlet sett en utfordring for ethvert forebyggende arbeid. Et annet konkret eksempel som ble trukket frem, var hvordan det offentlige jobber. Politiet sa at de helst så at samarbeidet mellom andre offentlige etater, som Nav og barnevernet, ble kraftig forbedret. Slik at for eksempel familier med få sosioøkonomiske ressurser kunne få en bedre boligsituasjon på Tøyen. Slik det er i dag bor mange barnefamilier trangt og som vi har vist over, til tider i bygårder med store utfordringer. Som politibetjenten sier,

Om du vokser opp med fem søsken i en toromsleilighet, så sier det seg selv at ingen av disse barna kan ta med seg venner hjem. De får ikke et normalt sosialt liv. [Skal vi lykkes med situasjonen på Tøyen] kan det ikke være sånn at barnevernet sier 'nei våre penger skal brukes på miljøarbeidere, vi kan ikke dekke de ekstra 5 000 for at du skal få ett rom

til hvert barn. Så samarbeidet mellom barnevernet og Nav om boligsituasjonen [må bli bedre].

Politiet var også av den oppfatning at en spredning av de kommunale boligene kunne være en fornuftig strategi. Konkret for Tøyen ville det innebære at området fikk langt færre kommunale leiligheter enn i dag og at det totale antallet kommunale boliger burde bli jevnere fordelt til *alle* Oslos bydeler. Politiet er opptatt av å styrke tilbudet til barna i disse familiene, som "gjerner har svært mange barn og ikke råd til fritidsaktiviteter osv. for alle barna. Det i tillegg til manglende privatplass/rom i hjemmet er med på å gjøre at mange barn driver rundt i gatene og finner hverandre på Tøyen." Politiet foreslår derfor støtte eller fullfinansiering av idrettstilbud eller lignende for dem som har behov i området.

Når det skal planlegges for nytt badeanlegg, osv. må man også tenke på gratis utearena for uorganisert idrett. Det er kun en ballbinge (i området) og hvis man vurderer å legge ned fotballbanen på Caltexløkka ved nybygging må denne erstattes.

Politibetjenten foreslår arenaer for cricket, basketball osv. som er åpne og belyst eller å etablere miljø for utesjakk med bord, bordtennisbord og minigolf. Han påpeker at det er viktig at slike ting legges med godt innsyn og med belysning slik at det ikke blir bortgjemte steder for omsetning av narkotika.

Tøyen Senterdrift har satt opp overvåkningskameraer på torget og har en vektertjeneste som vokter plassen. Ifølge representanten for Eierforumet, er monteringen av kameraene og etableringen av vektertjenesten ledd i klassiske tiltak i en by.

Hvis det er et usikret område, så setter du på flere vektere og så setter du opp flere kameraer, og så blir det overvåkning. Det som har vært mitt hovedpoeng, og noe jeg har tatt opp på beboermøter og til gårdeierne; vi trenger ikke kameraer hvis torget fungerer. For da vil menneskene i seg selv regulere, og om man setter opp mye lys, så vil jo alt [det uønskede] forsvinne. Alle er jo velkomne til å bruke byen, men det er viktig at det er et flertall av 'velfungerende' mennesker, akkurat som det er på Karl Johan eller Majorstuen i dag.

Hun påpeker at om man klarer å skape et attraktivt byrom på Tøyen kan man etter hvert fjerne kameraene og vekterne, som signaliserer at her er det skummelt. En annen måte å sikre trygge byrom er gjennom patruljering. Frivillige Tøyenravner har gått faste runder i nærområdet fredag og lørdag kveld (kl. 20-23) og rapporterer både om svært hyggelige tilbakemeldinger fra folk de treffer på i nabolaget, og en del episoder enten med små barn som er ute sent eller åpenbar narkotikaomsetning. Det hender jevnlig at ravnene må avlyse på grunn av manglende oppmøte (tre ravner er minimum) og her ser vi et stort potensiale for å koordinere og støtte oppunder den frivillige innsatsen.

En annen type overvåking gjøres av Bypatruljen, som er en byomfattende kommunal tjeneste, der betjenter med trafikkutdanning i bunn går kvelds- og nattevakter, særlig i helgene, for å trygge sentrumsområder. Disse kalles Oslovakter og er per september 2015 28 ansatte. De benytter seg også av innleide vektere og har i motsetning til disse myndighet til å håndheve deler av politivedtektene i Oslo. De forteller at de i startfasen patruljerte, nå driver de i større grad med oppsøkende virksomhet, tar kontakt med publikum, bistår og prater med folk. De har også en egen rapporteringslinje til politiet,

som de har et tett samarbeid med. De samarbeider også med innvandrersorganisasjoner. En ansatt fra Bypatruljen forteller at de har vært inne på ideen om å koordinere alle ”de gode kreftene som er ute i byen”.

Rus- og psykiatrinstitusjoner

Tøyen og omegn har mange sosiale institusjoner rettet mot vanskeligstilte grupper. I Munch-avtalen står det at det skal gjennomføres en kartlegging av omfanget av rus- og psykiatritilbudet i Tøyenområdet for å vurdere om det kan være hensiktsmessig å legge noen av tilbudene til andre deler av byen. Kartleggingen ble gjort i 2014 og viste at det er 7 frivillige/private og 1 offentlig tilbud i området. Disse fikk alle en forespørsel om å vurdere muligheten for å flytte, men kun to av institusjonene svarte positivt på dette. Vi har undersøkt hvorvidt disse institusjonene kan sies å påvirke omgivelsene negativt, i form av uro og utrygghet for andre beboere og økt narkotikasalg og/eller -bruk. Vi har også undersøkt hvorvidt disse institusjonene i hovedsak benyttes av lokale pasienter med rus- og psykiatriproblemer eller også mottar pasienter uten tilknytning til Tøyenområdet. Vi har også skilt mellom institusjoner som har tiltak rundt rus- og metadonbehandling og rene psykiatri-tilbud. Våre vurderinger gjelder syv av de åtte tilbudene som ble omfattet av kartleggingen i 2014, samt at vi har tatt med et tilbud, SAFIR, som vi mener bør være med i vurderingen.⁵¹

Vår vurdering er at det er stor av variasjon mellom tilbudene når det gjelder om lokaliseringen er god for institusjonene selv og deres brukere, i hvilken grad brukerne er lokale eller fra andre steder og hvilken innvirkning de har på nærmiljøet. De aller fleste institusjonene retter seg imidlertid i første rekke mot lokale beboere, og bidrar dermed til å gjøre livet for mange av dem som sliter psykisk eller med rus lettere. De får en møteplass, et nettverk, støtte i hverdagen og profesjonell oppfølging og behandling. Det er viktig å understreke at dette er positivt for nærmiljøet. Vi vurderer det slik at det kun er SAFIR som bør vurdere å finne en annen lokalisering, ikke minst fordi de selv også uttrykker at deres plassering ikke er optimal for brukerne.

Blant de øvrige tilbudene kan man stille spørsmålsteget ved om Tyrili Arena har en optimal plassering for sine brukere i et område hvor narkotikaomsetningen er relativt høy. Vi har imidlertid ikke fått tilbakemeldinger fra naboer eller omgivelsene at Tyrili Arena utgjør noe uromoment eller er sjenerende. På Gatehospitalet forteller de at de som er pasienter alltid blir fulgt av en ansatt når de går ut på butikken eller andre steder. De har dermed ikke anledning til å kjøpe dop eller ruse seg mens de er pasienter der. På spørsmål om hun ser en sammenheng mellom antallet rusinstitusjoner og narkotikaomsetningen på Tøyen, svarer hun

Jeg tror ikke det finnes en sammenheng. Jeg tror at salget kan du finne overalt. I diskusjonen om å flytte tiltak ut av bydelen – jeg vet ikke. Jeg vil ikke ta det på min kappe, vi har ikke forårsaket kriminalitet. Det var protester fra naboer da vi flyttet hit, men vi får ikke klager fra naboer nå. Det er ikke bråk utenfor og våre pasienter får ikke gå ut uten følge. De får ikke ruse seg når de er innlagt her og trusler om vold eller vold leder til utskrivelse. Selv over til Rimi får de ikke gå alene, de sier den tilliten hadde de misbrukt.

Ifølge avdelingslederen ved Lovisenberg distriktpsykiatriske senter (LDPS) foreligger det tanker om en

⁵¹ Fontenehuset på Tøyen torg er et arbeidsrettet tilbud for personer med psykiske plager og er dermed mindre relevant i en diskusjon om rusinstitusjoner påvirkning på nærmiljøet. Tilbudet var inkludert i bydelens kartlegging i 2014.

mulig utflytting av virksomheten i Hagegata 32 i løpet av en fire-fem-årsperiode til en annen adresse i indre øst, men det er så langt ikke fattet noen beslutning. De fleste av pasientene som kommer til LPDS fra andre bydeler har antagelig liten påvirkning på Tøyensenteret og nærmiljøet. Totalt har senteret i Hagegata 32 om lag 3000-4000 pasienter, hvorav det store flertallet altså ikke kommer fra Tøyenområdet. Blant pasientene som tilhører Bydel Gamle Oslo er det nok en overrepresentasjon av beboere fra Tøyen uten at man kan tallfeste dem nærmere. Det er først og fremst ROP-enheten som retter seg mot personer med dobbelt-diagnoser av rus og psykisk lidelse som har pasienter som kan virke skremmende med sin atferd, lager uro i omgivelsene og er involvert i omsetning av dop.

Fyrlyset og Feltpleien som drives av Frelsesarmeen i Urtegata er nok ellers det tilbudet som tiltrekker seg flest personer med tunge rus- og psykiske lidelser. Det er også i dette området at de lokale barna hadde flest negative tilbakemeldinger – særlig fra Barnetråkk ved Vahl Skole - knyttet til «narkomane» og skumle personer. I intervju med ledelsen ved disse institusjonene forteller de at de er oppmerksomme på at det er utfordringer i området rundt Fyrlyset, og at de jobber aktivt for å redusere uheldige virkninger for naboer og forbipasserende. Blant annet har de alltid en ansatt som er tilstede ute i gata utenfor senteret. De er videre interessert i kontakt med andre aktører i nærmiljøet for å finne gode løsninger og har hatt møter med Grønland Beboerforening. Under intervjuet stiller de seg også positive til kontakt og samarbeid med Vahl skole for at skoleveien og nærmiljøet for barna i området skal oppleves tryggere.

Vi stiller også spørsmål ved om det er riktig at et apotek på Tøyensenteret skal være det eneste som har metadonutdeling i helger og på helligdager. Den daglige utdelingen til 15 personer ser vi derimot ikke som noe problem for nærmiljøet. Vi snakker med en ansatt om sprøyte-problemet i barnehagene i nærheten og hun viser fram en kanylebøtte, og sier "selv hadde jeg lurt på hvor jeg skulle kaste sprøyter (hvis jeg var dem)." Hun legger til at "hvis man klarer å gi info på riktig måte er de (brukerne) aksepterende og imøtekommende. Hvis de blir engasjert nok er det ikke noe problem. Vi visste ikke at dette med brukte sprøyter i barnehagenes områder var et problem, vi kan informere om å ikke spre brukte sprøyter. Det går også an å sette opp større kanylebokser på passende steder."

Politiets utlendingsenhet (PU)

Det ble i 2014 vedtatt at Politiets utlendingsenhet (PU) skulle flytte inn i lokaler på Tøyen, det vil si i bygget som ligger nederst i Brinken, i krysset mellom Finnmarksgata og Økernveien. Dette førte til sterke reaksjoner på Tøyen, hvor beboerne mente de hadde mer enn nok institusjoner for vanskelighets-tilte fra før, og fra sentrale Oslo-politikere.⁵² Innlegg og kommentarer i ulike medier viste til problemet med at asylsøkere skulle bli en del av nærmiljøet, og representere både utrygghet og sosiale problemer, eller bivirkninger i lokalsamfunnet: "Tøyenkampanjen hevder at vedtaket er en byrde for bydelen fordi det vil øke summen av de sosiale omsorgstiltakene. Politikerne mener at de 380 politiansatte som nå får Tøyen som arbeidsplass, vil tilføre noe positivt."⁵³

⁵² (<http://www.osloby.no/nyheter/Registrering-av-asylsokere-flyttes-til-Toyen-7564396.html> 13.mai 2014, lest 31.8.15).

⁵³ (<http://www.aftenposten.no/meninger/kommentarer/Norske-byggeklusser-7583397.html>. 28.mai 2014, lest 31.8.15).

Dette viser igjen fram noe av konflikten mellom ulike interesser i Tøyenløftet, her ved at offentlige etater blir oppfattet som en hindring for innovative løsninger. Når det gjelder mottaket, har det i et-tert tid vist seg at det er lite å se til asylantene på Tøyen eller i andre av bydelens områder. Det har vært helt andre problemer knyttet til enheten, noe som også har fått oppmerksomhet i mediene, spesielt da svært mange flyktninger fra Syria fant veien til Tøyen i august/september 2015. PU er ikke tilrettelagt for verken antallet asylsøkere som kommer eller overnatting. Vergeforeningen beskriver situasjonen ved mottaket som kritisk.

De som er her, barna inkludert, sitter på vent. Dette er i praksis et fengsel. De ankomne vet ikke hva slags rettigheter de har, de vet ikke hva som skjer med dem. Mindreårige uten foreldre skal etter loven ha med seg en verge i møter med det offentlige. Det var mange års kamp før dette faktisk ble en realitet under politiregistreringen.⁵⁴

Brannvesenet har vært på befaring og konstaterte at tilstandene var uholdbare. Det er mange mindreårige i mottaket, særlig syrere, eritreere og pastunere, og inntil nylig har de måttet overnatte opp til tre døgn der. Politiet har ikke overnattingsbevilling; det er derfor ikke sengeplasser der, og de mindreårige har måttet overnatte rett på gulvet. Inntil nylig har de ikke hatt noe annet sted å være. Trolig på grunn av mye medieomtale (startet av Vergeforeningen) og innspill fra Brannvesenet og bydelsoverlegen, blir de mindreårige nå, som regel, kjørt til Refstad transittmottak på Løren (Sinsen) for overnatting.⁵⁵ Kampen menighet har samlet inn penger og leker som skal gå til de mindreårige. Det vi også ser nå, er at frivilligheten rundt mottaket har økt betraktelig. Mange frivillige deler ut mat til de som venter på mottaket.

Vi serverer mat og drikke til flyktninger som kommer til Norge, og vi ønsker dem velkommen, siden det ikke er noen andre som gjør det, sier Mona Bentzen til NTB. Hun er en av initiativtakerne bak tiltaket. Når flyktninger kommer til Norge må de vente i flere dager på å bli registrert, og de må ligge på gulvet uten madrasser. De får utdelt et flee-cetepp, loff, syltetøy og kaviar. Det skal de leve på i flere dager. Det synes vi var stusslig, sier hun.⁵⁶

For Tøyen-beboere representerte flyttingen av mottakssenteret til bydelen et nytt nærvær av problemgrupper. Vi ser nå at helt andre spørsmål har kommet på dagsorden for både flyktingene som ankommer Tøyen hver dag og for beboerne som engasjerer seg. Etter mye protester fra både beboere og organisasjoner i sosiale medier, bestemte regjeringen tidlig i september at de vil styrke PU på Tøyen med fem millioner kroner umiddelbart, for å kunne håndtere flyktingestrømmen bedre, "både av menneskelige hensyn, en effektiv ressursbruk og et sikkerhetsperspektiv".⁵⁷ Det er UDI som har ansvaret for at flyktingene som ankommer landet, blir tatt vare på. Frivilligheten og engasjement som har oppstått rundt PU høsten 2015 viser hvordan folk i nærområdet trår til der staten svikter. Frivillighet

⁵⁴ Jfr Vergeforeningen

⁵⁵ Mange av disse opplysningene er basert på et intervju med Hilde Krogh, leder av Vergeforeningen, 8.7.15.

⁵⁶ <http://www.dagen.no/Nyheter/asyls%C3%B8kere/Asyls%C3%B8kere-f%C3%A5r-mat-og-bli-%C3%B8nsket-velkommen-i-Oslo-239137>, hentet 2.9.15.

⁵⁷ Justis- og beredskapsminister Anders Anundsen, NRK.no, <http://www.nrk.no/norge/styrker-politiets-utlendingsenhet-med-5-millioner-1.12535238>, hentet 4.9.15.

som kompenserer for velferdstiltak er noe vi ser på Tøyen. Samtidig skaper frivilligheten nye sosiale relasjoner av betydning. Fra Tøyenravnenes oppdatering, en søndag morgen,

På slutten av vakta møtte vi et syrisk par som ankom etter åpningstid hos PU. De ble henvist til Røde Kors og overnattingstilbud. Vi valgte å følge de siden vakta var over. Der var det stengt og 5 andre mennesker sto der og frøys uten tilbud. 2 gravide. Vi forsøkte å finne et hotellrom, uten hell. Så la vi en melding ut på FB. 3 hjem åpnet dørene sine og alle fikk dusj, mat og en varm seng for natten. All honnør til disse fantastiske menneskene! Det ble en kveld med møte med mennesker som trenger hjelp og noen veldig fine folk som ga dem det.

Oppsummering

Avslutningsvis i dette underkapitlet vil vi igjen understreke at ingen områder i Oslo er "farlige" for "vanlige" folk. Det å ferdes ute i parker og på gatene er for det meste helt risikofritt. Det være seg i Groruddalen eller på Tøyen. Vi skal ikke underslå at det er problemer med "overfallsvoldtekter" eller "gateran" i Oslo, men det generelle bildet er at Oslo er et trygt sted å bo og ferdes i, og det samme gjelder for Tøyen. Likevel, selv om situasjonen ikke er alarmerende på Oslos østkant (Andersen, 2012), slik den kan sies å for eksempel være i visse amerikanske "ghettoer" (Wacquant, 2008), er det som vist over reelle utfordringer på Tøyen. En offentlig ansatt som gjennom flere år har jobbet med barn og unges oppvekstvilkår i Oslo, sa at "jeg ville aldri latt mine barn vokse opp på Tøyen" (intervju med "Anne"). Noe av grunnen til det var den faktiske situasjonen med relativt mye gatekriminalitet. Dette var noe som særlig unge gutter følte seg tiltrukket av. Ved å vokse opp på Tøyen var det, ifølge Anne, større sannsynlighet for at ens barn ville bli påvirket av venner eller naboer med en "utagerende livsstil" eller som var i en "vanskelig situasjon", slik at i utgangspunktet "ressurssterke barn" selv havnet i et gjengmiljø.

Et viktig forebyggende tiltak vil være at politiet, eldre søsken og andre gode krefter (f.eks. barnevernet, skoler, Nav, frivillige org) jobber tett på de Tøyen-ungdommene politiet nå omtaler som «løpegutter» over tid for å hindre rekruttering til en videre kriminell løpebane. Et annet forslag er å la kommunen stille med boliger forbeholdt tredjeårstudenter fra Politihøgskolen eller nyansatte politifolk i Oslo, som får sterkt subsidiert husleie for en toårsperiode mot at man engasjerer seg som frivillig (fotballtrener, leksehjelp osv.) samt går eller sykler til skole og jobb i uniform. Dette vil raskt gi synlig politi store deler av døgnet i gatene på Tøyen.

Omfanget av rus- og psykiatriinstitusjoner er relativt høyt på Tøyen, men de fleste retter seg først og fremst mot beboere, og bidrar til et bedre liv for pasientene og et tryggere og bedre nærmiljø. Det er imidlertid utfordringer knyttet til en del av tilbudene. Dette handler i første rekke om at flere personer med tunge rusproblemer trekkes til området. Vi ser derfor behov for at det gjøres en grundigere vurdering av de tilbudene som i størst grad er belastende for nærmiljøet, enten det handler om å sette inn tiltak og få til bedre samarbeid, eller det betyr å flytte virksomheter. Da Politiets Utlendingsenhet (PU) ble flyttet til Tøyen ble det mye oppstuss fra mange kanter. Denne institusjonen har imidlertid vist seg å ha liten innvirkning på nærmiljøet. I stedet har de reelle utfordringene vist seg å være PUs håndtering av asylsøkerne internt, noe som har utløst et stort engasjement og omsorg fra nærmiljøet.

10. Hvordan engasjerer folk på Tøyen seg?

Tøyen er stedet i hjerte av by'n
her bor vi og trives det er litt av et syn
Forskjellige farger i et stort maleri
Solen skal skinne på oss og vår fremtid.

(Tøyensangen)

Gjennom arbeidet med stedsanalysen på Tøyen har vi kommet over lokalt engasjement i mange ulike former. Som natteravnere har flere i forskningsgruppa fått tatt del i det arbeidet beboere i området gjør for å trygge gatene for barn og unge. Som leksehjelp på Grønland frivillighetssentral har vi fått innblikk i hverdagen til barn som hovedsakelig går på Vahl skole og sett hvordan voksne fra ulike deler av bydelen stiller frivillig hver mandag og onsdag ettermiddag for å hjelpe barna med norsk, engelsk og matte. I møte med representanter for moskeer og kirkesamfunn i området er det graden av frivillighet som står fram som spesielt verdifullt, i et nabolagsperspektiv. Spesielt barne- og ungdomsarbeidet hviler i stor utstrekning på frivillighet i trossamfunnene. Det er en stor variasjon av aktiviteter med diskusjonskvelder, hytteturer, idrett, reiser, badeturer osv. Mange av de vi møter forteller at de ønsker å utvide både omfanget og kvaliteten på barne- og ungdomsarbeidet. Hvordan er det slik innovasjon kommer til uttrykk på Tøyen og hvordan kan vi legge til rette for at flere får muligheten til å prøve ut sine ideer og bidra med sin innsats og omsorg?

Sosiale entreprenører, frivillighet og naboskap

Når beboere i et område starter en klubb for 5-åringer eller en natteravn-ordning der det ikke har eksistert før kan dette ses på som en sosial innovasjon. Det samme kan sies om svømmegrupper, språkcafeer eller sykurs initiert av etablerte (offentlige) institusjoner eller organisasjoner. Slike innovasjoner er rettet mot et sosialt formål der det er et udekket velferdsbehov. De introduserer nyskapende løsninger og drives av sosiale resultater (men kan også være forretningsmessig levedyktig). Sosialt entreprenørskap er et annet navn på denne måten å innovere på og Tøyen har mange gode eksempler på dette.

En definisjon på frivillig arbeid er "aktiviteter som utøves av egen fri vilje og uten lønn, annet enn begrenset kompensasjon eller mindre gaver, for å gagne mennesker utenfor egen familie og hushold" (Wollebæk mfl. 2015:18). I samtale med Fransiskushjelpen som holder til i to ulike lokaler på Enerhaugen forteller de at de er Norges største organisator av sorggrupper, i tillegg til ulike tilbud innen kreftomsorg og besøkstjenester til eldre, med totalt 30 ansatte og 140 frivillige. Som en katolsk stiftelse som er åpen for alle livssyn har de vært lokalisert på Tøyen siden 1956, "her var det mye nød før i tida". Lederen for frivillige tjenester forteller at det var viktig for Fransiskusmunkene som startet tilbudet at de skulle være "midt der folk trengte oss". Den samme begrunnelsen for lokalisering finner vi igjen i mange av de eldste hjelpeinstitusjonene i bydelen. Fontenehuset Oslo Øst ligger på Tøyen torg og tilbyr aktiviteter til folk som har eller har hatt psykiske helseproblemer. Her kan man jobbe frivillig, eller bli videreformidlet til praksisplasser, som er lønnet arbeid. Målet for Fontenehuset er at medlemmene

skal komme tilbake til et aktivt og sosialt liv. Brukerne kommer fra hele Oslo Øst, inkludert Tøyen, og "mange trives der", som en representant fra Rådet for psykisk helse i bydelen forteller.

Det finnes både formell og uformell frivillighet, der førstnevnte går gjennom en organisasjon (leksehjelp og natteravn), mens uformell frivillighet er direkte hjelp (for eksempel å hjelpe en eldre nabo med innkjøp). En av beboerne i Enerhaugen borettslag forteller at han har blitt en slags hjelper for mange av de eldre og ensomme i blokkene. "Jeg skifter lyspærer, følger eldre naboer til tannlegen. De sier de blir utrygge hvis jeg er borte noen dager." Han jobber også frivillig med den store hagen til borettslaget, spar, steller og luker i bed. "Vi prøver å få til samhold her, jeg kjenner jo mange fra før, spesielt de eldre i blokka. Jeg kjenner ensomme som bor her, men de vil ikke innrømme det selv." Han forteller at han ba en nabo om å stå i jobb så lenge han klarte, "han har jo ingen, bare meg. Det er noen sånne, de fleste i 60-åra. Det er noen på 80 år også som er veldig alene." Han legger til at flere av de eldre enkene i blokka hadde vært ensomme hvis de ikke hadde vært venner med de homofile som bor i blokkene. De er en gjeng som møtes et par ganger i uka for å spise på Lyst. "Homser er generelt flinke med eldre. Vi tar gjerne de eldre inn i varmen."

Som ravn er det et vanlig spørsmål å få fra både de mindre barna og ungdommene vi møter: Gjør dere det frivillig?!! Får dere ikke betalt? Når vi bekrefter sier de minste, å ja og leker videre. Ungdommene sier "det er bra dere går. Det er viktig". Brede sosiale nettverk øker sannsynligheten for frivillig arbeid (Forbes og Zampelli 2014) og denne effekten er større for eldre enn yngre deler av befolkningen. Der som man har erfaringer med frivillighet i oppveksten, øker sannsynligheten for å bli frivillig som voksen (Astin et al 1999, Sundeen og Raskoff 1994, Janoski og Wilson 1995, Frederiksen og Møberg 2014).

Et annet moment med frivillighet er hvor frivillig arbeidet egentlig er. De som kalles foreldrefrivillige oppgir gjerne lavere motivasjon enn andre frivillige (fotballtrenere, FAU-deltagelse og lignende). Det vi ser på Tøyen er at den tradisjonelle foreldrefrivilligheten er sterkt knyttet til aksjonering og et ønske om å forandre på større strukturer. Det uttrykkes også et engasjement for å styrke nettverk i nabolaget, på tvers av de vanlige markørene, slik at flere av de majoritetsnorske middelklassefamiliene med tilknytning til Tøyen skole aktivt inviterer inn foreldre med minoritetsbakgrunn til å delta som fotballtrenere eller natteravn. 5-årsklubben er et annet eksempel på et engasjement som forsøker å overskride disse tradisjonelle barrierene. Det vi ser på Tøyen er nettopp et ønske om å skape tettere sosiale bånd til naboer, slik at færre av de norske familiene ønsker å flytte ut av området og at flere av minoritetsforeldrene opplever det som viktig å la barna omgås andre barn og delta på organiserte aktiviteter. Dugnad er en annen frivillighetsform som nordmenn liker å anse som tradisjonelt "norsk". Flere av de somaliske foreldrene vi snakker med forteller at de er vant med dugnad fra den tiden de var nybosatte i mindre kommuner, og at de savner det her på Tøyen.

Det viser seg at de som scorer høyest på motivasjon er frivillige som er organisert av betalte ansatte. Studier har også vist at dersom man kjenner folks motivasjonsgrunnlag og kobler dette til tilsvarende aktiviteter er det mer sannsynlig at folk stiller som frivillige (Wollebæk mfl. 2015). På Vahl skole har de en frivillig gruppe som kalles Tirsdagsklubben der 80 elever er med. Den drives av 5-6 lærere som gjør dette utover arbeidstiden på tirsdag ettermiddag fra 16.30 til 18. Der har de matgruppe, sjakkgruppe, spillgruppe, musikkgruppe og kunst- & håndverksgruppe. Rektor forteller at det er flere av lærerne som tar av sin seniortid, det som kalles seniornedslag. "De bruker av den tiden. Men de bruker jo langt

mer tid enn det. Det er kjempeviktig og bra.” Han forteller at det også er en gjeng med lærere som driver idrettsgruppe på onsdager, det er også frivillig.

Og så har vi en dame som bruker tiden sin her, hun går på tur om søndagene – fra Songsvann, Teknisk museum og forskjellige steder. Hun har hatt med seg opp til 40 mennesker, vet jeg, og da inviterer hun med seg hele familier. Det har jo vært veldig suksess. Men det er jo frivillig ikke sant, og hvem er det som ofrer søndagen sin på noe sånt? Det er ikke lett å finne.

Forskningen viser også at tilhørighet og lojalitet framheves som viktige faktorer for å få folk til å fortsette som frivillige (Wollebæk mfl. 2015). Blant de som *vurderer* å slutte med frivillig arbeid er frustrasjon over organisering og manglende motivasjon viktigere enn livssituasjon. I samtalen med en frivillig fra Tøyen velforening kommer slike vurderinger fram. Nå er han ganske så desillusjonert og bekymret fordi han blir ansett som bråkmaker, en som klager på alle prosessene. Hans oppfatning av bydelen er at de ikke ønsker medvirkning, men gratis arbeidskraft gjennom frivillige. Han forteller også om hvor vanskelig det er å få med folk over tid, fordi alle flytter fra Tøyen. Samtidig beskriver han motgangen som et slags lim, som holder folk i gang, til tross for alt.

Nyere forskning på frivillighet i Norge viser at sosiale nettverk er svært viktige når det gjelder rekruttering (Wollebæk mfl. 2015). Flertallet begynner med frivillig arbeid fordi noen de kjenner spør dem eller forteller om mulighetene for å bidra. Det er såkalte *svake bånd* som er mest effektive, altså bekjensker framfor nære venner og familie. De som i størst grad blir spurt er menn, høyt utdannede og de som føler seg som del av et nabofellesskap (Wollebæk mfl. 2015). Det er også en høy andel unge som sier de ikke har blitt spurt om å jobbe frivillig og som sier de ikke vet hvor de skal starte.

Ungdomsverkstedet er et tilbud for ungdom i alderen 14-16 år, det organiseres av bydelen og har 15-16 plasser hvert semester. De får om lag 70 søknader hvert halvår uten å reklamere for det, ryktet går blant ungdommene selv, som får 90 kroner timen for å hjelpe til med forefallende arbeid i bydelen, tre timer to dager i uka. De samarbeider med Kampen Omsorg +, Tøyen skole og Områdeløftet. De som søker blir valgt ut etter behov, forteller lederne for Ungdomsverkstedet. De har begge erfaringer fra egen oppvekst som gjør at de forstår. ”Jeg har vært en av de ungdommene, jeg vet hvordan de har det”, som den ene sier. ”Ungdommene har mange ubehagelige temaer ingen (voksne) tør å stå i. Jeg skulle ønske noen sto i det med meg”, forteller den andre lederen. De prater med ungdommene, bestiller frikort, lager timelister og viser dem lønningskontoret. De får noe på cv-en, kommer videre, men som den ene sier,

Vi er opptatt av prosessen fra start til slutt. Ungdommene endrer seg skikkelig mye når de er med her. De som er utagerende roer seg, de som er superstille kommer løpende på gata og sier hei. Vi ser ofte en ekstrem endring, det er en prosess hvor de blir mer komfortable med oss. Den de er kommer mer frem, det er målet.

Når vi er innom for å få hjelp av ungdommene til å lage kortfilmer om Tøyen⁵⁸, forteller en av ungdommene at han synes det er så bra å være på Ungdomsverkstedet, for her ”trenger jeg ikke å være sånn

⁵⁸ Se www.stedsanalysetoyen.wordpress.com

tøff som jeg må være der ute". Han nikker mot vinduet, utenfor, 7 etasjer ned, ligger Kolstadgata og Tøyen skole. Han er 15 år og forteller om presset de opplever fra de går på Tøyen skole, om å være tøffe i kjeften og frekke mot voksne. "Dette er et fristed", sier han.

I intervju med rektor på Tøyen og Vahl skole forteller han at hvis skolen innkaller til fest "så ruller det inn haugevis med deilig mat." Somalisk mødreforening har stilt opp med egenprodusert mat ved mange anledninger knyttet til Tøyenløftet og Tøyen skole de siste årene. "De stiller opp når de blir bedt – men de må vite hva det er, for at det ikke skal være farlig". Han beskriver at det er lettere å få med mødrene, som allerede har en rolle i familien hvor de lager mat. "Men når fedrene først stiller opp er de som regel veldig flinke, så de skjønner vel også selv i familiene at de virkelig har noe å bidra med."

Biblioteket er en annen arena for frivillighet, de driver språk-kafé hver onsdag i samarbeid med Kampen frivillighetsentral. Det er også noen lokale ildsjeler fra nærmiljøet som bidrar, som tar med seg venner og kjente. Språk-kaféen er et sted hvor man snakker norsk sammen og det har ifølge de ansatte på biblioteket vært "sinnssykt mye folk", som gjør at de må avvise folk. De kan ta opptil 30 deltagere, i tillegg til de norske frivillige, "de som vi kaller for snakke-partnere." Av 30 deltagere, så kan det være opp til 22 forskjellige nasjonaliteter. Et annet tilbud de bruker frivillige til er tospråklig eventyrstund hver 14. dag. Der er det en pensjonist som leser norsk, mens fagsenteret i bydelen stiller med en forteller på henholdsvis somali og arabisk.

Mangelen på trygge voksne i området uterom gjør at mange ikke lar barna leke ute på Tøyen etter skoletid. Unntaket er for eksempel ved Lyst, der beboere har relasjoner til eierne av cafeen og opplever det som trygt å la barna leke i nærheten. Andre forteller at de ved sin tilstedeværelse driver en form for "ravning".

Vi gikk innom treningsstudioet under Smedgata 32. Det står ofte noen utenfor den rare inngangen i bakken, under overhenget. Nå er det tre menn der inne, i et lavt, lite rom, speil, apparater fyller alle deler av gulvet. Glasskontor. Her er sjefen for Tøyen fitness, en eldre mann med muskler, "bra det dere gjør, viktig", sier han. Vi tar bilde, han tar av t-skjorta, poserer i bar overkropp mellom de to ravnene med gule vester. Han forteller at han går til Tveita hver kveld, der han bor. Han er her "hele tida", men klokka åtte, da går han hjemover. Halvannen time. Det er fint. På det trange kontoret står en orkide, en som trener her har alltid med blomster. Han sier, mange kommer og sier de ikke vil bli bodybuildere, så det passer ikke å trene her. Når det kommer fram at de vil bli slankere, rundt magen, nederst... Det gjør vi her. Stort glis.

Tøyen fitness ligger rett ved Langeleiken barnehage og sjefen forteller altså at hans tilstedeværelse gjør det mulig for ham å prate med guttene som henger rundt, "jeg passer på og lærer opp ungdommen til å oppføre seg". Det samme forteller lederen av Gøy-Nor Sportsklubb, litt senere på kvelden, "vi gjør også ravning, vi sitter her og passer på". Gjengen med menn som drikker te og prater er et fast innslag ved parkeringen foran Kiwi i Kolstadgata. Han gir oss omvisning i lokalene og stående invitasjon om å bruke bordtennis, biljard og andre spill - det er bare å komme innom.

Barne- og ungdomsarbeidet i trossamfunnene hviler i stor utstrekning på frivillighet. I noen tilfeller er også betalte medarbeidere involvert. Flere fra de muslimske trossamfunnene snakket om at det er viktig med riktig trosopplæring for å unngå radikaliserings. Noen nevnte at radikaliserings kan forekomme når foreldrene bare kjenner den lokale varianten av islam fra hjemlandet og barna oppdager at den ikke helt stemmer med det de hører og leser. Da kan de søke på nettet og havne på radikale nettsted. "Det vi merker, med de unge vi har kontakt med, det er at de savner en voksenkontakt. En synlig voksenkontakt. De har sikkert voksenkontakt, men at du er synlig og kommer bort til dem og hører på dem og litt sånn. Det er det som vi merker. Ungene der (på Tøyen) er veldig oppsøkende og vil ha kontakt med noen".

Vi står og henger på rekkverket utenfor skolegården, det er Tøyenfest og folk går forbi, vi smiler og skal passe på at barna ikke løper ut i trafikken, jeg og en av jentene fra Ungdomsverkstedet. Hun går på Jordal ungdomsskole, forteller hun og bor nedi gata her. En jentegjeng kommer forbi, ler og hilser høyt. Min kompanjong smiler flaut og veksler noen ord, før de går videre. Jeg gjenkjenner noen av jentene, de som kalte seg TG på workshopen vi hadde før jul, og spør om hun henger mye med dem? Nei, ikke nå lenger, svarer hun. Vi var en del på klubben på Jordal før, men så fikk jeg jobb i Ungdomsverkstedet og begynte å spille fotball på Sterling, så nå har jeg ikke tid.

Lederne for Ungdomsverkstedet forteller at de unge som er med har veldig forskjellige behov. "Noen har angst, andre er utagerende, noen er bare fattige, det er ikke bra stelt hjemme." (...) Når det gjelder fattigdom, det er ikke sikkert de har fått prøve seg på å snekre, male eller hagearbeid. Det gir mestring, de klarer å komme på jobb selv om skolen går til helvete." De forteller at den første gangen de møter ungdommene tar de fram et whiteboard og lager reglene for Ungdomsverkstedet sammen. Hvordan synes dere det skal være her? Det er ungdommene selv som foreslår regler og som blir enige seg imellom. "Vi prøver å være så demokratiske som mulig, de skal tørre å "ifrågasette", synse, mene og stille spørsmål. Vi lærer dem at vi er ikke bedre enn jobben vi gjør." Ungdomslederne går derfor også i den lysende gule arbeidsuniformen, den som mange av ungdommene synes er litt stygg. "Vi er et team, vi plukker også søppel, det er ikke sånn at vi er ledere. Vi sier til dem, "jo fortere vi gjør jobben blir vi ferdige. Vi sier ikke *dere*." Det blir en annen dynamikk, forteller de, det gir mening for ungdommene som er med. En kollega i bydelen, sier det sånn, om effekten av Ungdomsverkstedet: "Vi ser at de som er med å maler og rydder tar større ansvar for nærmiljøet når de ikke er på jobb, også overfor venner."

Et annet moment som kommer opp i samtalen med daglig leder på Kampen Omsorg+ er hvem det er som egentlig inntar rollen som frivillig. Hun forteller at Ungdomsverkstedet gjennom våren har besøkt de eldre beboerne og underholdt med spillekvelder og bordtennis. "Det var uklart hvem som er frivillig for hvem. Beboerne føler de er frivillige for de unge. Siste kvelden takket de hverandre." Sommeren 2015 hadde Ungdomsverkstedet 70 deltagere i 7 grupper, med 8 ledere og 8 lederassistenter. Det er det største de har organisert på lenge, forteller den ene lederen. "Skal du være med til sommeren", spør jeg min kompanjong der vi henger på gjerdet i lett yr. "Nei, da skal jeg hjem på ferie, men til høsten så. Hvis jeg får plass, da."

Bærekraftighet og klynger

Et nytt initiativ fra en engasjert aktivist er 'Tøyen Unlimited', som hjelper med å åpne dører for sosiale iverksettere på Tøyen. De vil vise lokale hvordan de kan bidra med sine ressurser i sitt nærområde, slik

at de kan få realisert sine sosiale virksomheter. Ideen baserer seg på UnLtd i Storbritannia og strukturen er sosial innovasjon.⁵⁹ Det vil si at de skal støtte opp om bærekraftige prosjekter; som på lang sikt skal gi positiv sosial innvirkning på samfunnet uten å være avhengig av å søke om fondsmidler eller statlig støtte. Unlimiters som er gått i gang på Tøyen, og de nye som snart starter opp, skal dermed være med til å forbedre livskvaliteten og mulighetene for folk i Tøyenområdet gjennom sin sosiale virksomhet, hvor de sosiale målsetningene er mer sentrale enn de økonomiske.

På lanseringen 18. september skal de første "pakkene" til sosiale entreprenører i området deles ut: "Prøv det" inneholder 10 000 kroner, "Gjør det" inneholder 50 000 kroner, og "Bygg det" inneholder 250 000 kroner. De tre pakkene inneholder drop-in kontorlokaler, workshoper, veiledning og tilgang til nye nettverk. Pengene kommer fra stiftelsen Partnership for Change. 'Tøyen Unlimited' ønsker en langsiktig involvering på Tøyen, utover Områdeløftets rammer, men foreløpig er de selv avhengig av fondsmidler til å drive sin virksomhet.

Et annet initiativ som kan sette preg på Tøyen, er ideen om å lage en "start-up village" i området. Her legger man til rette for at teknologigründere og andre "kreative" entreprenører samles i "klynger". Viktig er ikke bare et sosialt og faglig miljø – der man kan lære av og støtte hverandre, men også det at offentlige myndigheter/aktører tilbyr relativt rimelig kontorlokaler samt boliger i nærområdet.⁶⁰ Selv om Oslo kommune støtter denne ideen og byutviklingsstrategien, så vil ikke kommunen (ved de styrende politikerne) ta på seg rollen som aktiv pådriver for hvor man skal "ha en inkubator for enkelte miljøer", det må næringslivet og de private aktørene selv finne ut av", forteller en seksjonssjef i Byrådsavdelingen for kultur og næring.

Siden en "start-up village" nødvendigvis i stor grad består av aktører/firmaer i oppstartfasen og da ofte med begrensete økonomiske ressurser, spurte vi Entra om det var aktuelt for dem å sørge for økonomiske subsidier i form av billige kontorlokaler og leiligheter. Entra bekreftet at de fant ideen besnærende, men de hadde ingen planer om å tilby lokaler til under markedspris. Det er kanskje derfor de først og fremst ser for seg at de teknologiselskapene som eventuelt skulle flytte inn "ikke er helt i startfasen, men mer i en mellomfase, og hvis det går bra og de ønsker å vokse, så er vi en gårdeier som kan tilby dem areal i området", som en ansatt i Entra forteller. I hvilken grad det da vil være snakk om å kunne realisere en "start-up village" eller oppstartlandsby på Tøyen, synes dermed usikkert.

Oppsummering og anbefalinger

Begrepet aktivt medborgerskap (*active citizenship*) beskriver hvordan beboere jobber frivillig, starter politiske kampanjer eller former organisasjoner som jobber med spørsmål både i nærmiljøet eller i et eventuelt tidligere hjemland. Dette ser vi også mye av på Tøyen. Behovet ligger først og fremst på å koordinere slik frivillighet, etablere flere fysiske møteplasser og felles arenaer der man kan møtes på tvers av roller og fagfelt, slik at flere får tilgang til de sosiale innovasjonene som skapes. Digitale møteplasser er allerede etablert, blant annet gjennom Facebook-sider (for eksempel Tøyenkampanjen), men disse når bare ut til enkelte grupper av beboere. Flere fysiske møteplasser er noe som vil gjøre

⁵⁹ Se <https://unltd.org.uk/>

⁶⁰ Her baserer vi oss blant annet det som kom frem på seminaret "The Tøyen symposium 2015" den 15. juni, 2015, der Charles Armstrong presenterte hvordan man realisert en slik satsing i Hackney, London.

alle former for frivillighet og engasjement enklere å organisere og opprettholde – uavhengig av medlemmers bakgrunn.

I en nordisk rapport om sosialt entreprenørskap (Nordisk ministerråd 2014) skisseres de fire viktigste hindrene for å få til sosial innovasjon: 1) manglende tilgang til finansiering og utilstrekkelige eller manglende støttestrukturer, 2) regelverk og praktisering av regelverk, 3) manglende kunnskap om sosialt entreprenørskap og sosial innovasjon, spesielt blant offentlige myndigheter, og 4) holdning, kultur og organisering i det offentlige. Som svar på disse utfordringene nevnes både kartlegging og utveksling av erfaringer med gode eksempler og informasjonskampanje, endring av regelverk, bedre finansieringsmuligheter, oppmyking av strukturer og systemer i det offentlige og tettere samarbeid mellom offentlige myndigheter, privat og frivillig sektor om løsning av velferdsutfordringer (Nordisk ministerråd 2014). Dette betyr at dersom befolkningen på Tøyen i større grad skal bli sosiale entreprenører, er bydelen og kommunen også nødt til å være med på en større endringsprosess.

Det er kanskje umulig å hindre en viss økende gentrifisering på Tøyen. Da burde man heller kanskje forsøke styre den noe. Derfor er muligens «startup village» ikke en dum idé, da får man inn miljøer av unge og nyskapende «teknologer» som vil passe inn med de andre grepene som foreslås. Kommunen burde gå sammen med næringslivet her og å få til et samarbeid mellom de lokale skolene og dette startup-miljøet. Elevene på skolen kan ha en form for praksisplasser (jf. «internship» i USA) i disse bedriftene undervis i skoleløpet. Med andre ord: De voksne som jobber på Tøyen får da en mentorrolle for Tøyenungdom/elevne, ikke bare lærer man fag, men det å møte opp på jobb, osv. Et samarbeid mellom Hersleb videregående skole, forskningsmiljøer og sosiale entreprenører på Tøyen vil kunne skape mange nye sosiale relasjoner og kunnskapsutveksling. Om man skal få til start-up på Tøyen, må en eller flere aktører på banen, for å bidra med billige kontorlokaler til nystarterne.

11. Hva nå, Tøyen?

Prosjektets hovedproblemstillinger:

Hvordan er befolkningen på Tøyen sammensatt, og hvordan endres den?

Hvilke sosiale og fysiske nærmiljøkvaliteter brukes og verdsettes?

Hva savner befolkningen av tilbud og tjenester, og hva er de største utfordringene ved området?

Hvem bor på Tøyen?

Befolkningen på Tøyen er mangfoldig langs mange dimensjoner. Aldersmessig er det en overvekt av barn i førskolealder og unge voksne i 20-årene og opp til 50, mens det er relativt få eldre og få barn og unge i skolealder. Andelen aleneboende er høy: to av tre hushold består av én person. Halvparten har minoritetsbakgrunn, mens blant barn og unge gjelder det syv av ti. Andelen nyankomne innvandrere er blant de høyeste i byen. Området har stor utskifting av beboere, og bærer preg av å være et transittområde for mange. Én av tre er på flyttefot hvert år, og det er særlig barn i skolealder og personer i 30-40-årene som flytter ut, mens unge voksne i 20-årene flytter inn.

Befolkningen er i stor grad polarisert når det gjelder levekår og sosioøkonomiske forhold, og forskjellene mellom gruppene øker. Utdanningsmønsteret er todelt og følger i stor grad etniske skillelinjer – blant majoritetsnordmenn har to av tre høyere utdanning, mens én av fire minoritetsnordmenn har det samme – forskjellene har økt de siste årene. Vi finner tydelige tendenser til gentrifisering i flyttemønsteret hvor innflytterne i stor grad er unge, etniske norske med høy utdanning. Samtidig er en stor gruppe fattige. Særlig alvorlig er det at Tøyen har den høyeste barnefattigdommen i Oslo: én av tre barnefamilier lever under OECD sin fattigdomsgrense. Trangboddheten er på 13 prosent, noe som har konsekvenser for mange barn og unge som i liten grad kan ta med seg venner hjem eller gjøre lekser hjemme. Bomiljøet er mange steder uheldig for barn, særlig i mange av de kommunale gårdene. Søssettingen er lav i enkelte grupper, spesielt blant minoritetene, og særlig blant minoritetskvinner. Andelen som er definert som særlig avhengige av ulike ytelser fra velferdsstaten er høy, og vi finner betydelige helseutfordringer.

Tøyen som lokalsamfunn

Det er liten tvil om at det er ekstra utfordrende å få til et velfungerende lokalsamfunn når befolkningen på mange måter er så polarisert langs dimensjoner som klasse, kultur/etnisitet og språk som den er på Tøyen. I kombinasjon med en veldig mobil beboergruppe – høy flyttehyppighet – er det særlig krevende å få til et stabilt lokalsamfunn med et visst sosialt lim og følelse av tilhørighet. Mye tyder på at den sosiale infrastrukturen ikke har vært helt på plass. Den har nok vært der, men mest internt i ulike grupper (sammenbindende), men i mindre grad på tvers av ulike skillelinjer og grupperinger (brobyggende). Det sosiale limet som bidrar til å holde ting sammen – at man kjenner hverandre igjen, er på hils, og nikk – ser ut til å ha vært mangelvare for mange. Slike «tynne bånd» kan virke lite betydningsfulle, men mye forskning har påpekt betydningen av nettopp denne typen løse relasjoner for å føle tilhørighet, trivsel og trygghet i nærmiljøet.

En annen erfaring knyttet til naboskap som flere studier har påpekt, er at det ofte oppstår rundt noe man har til felles og blant folk som opplever at de er like hverandre på et eller annet plan. Tett kontakt mellom naboer i et område med så mye mangfold som det er på Tøyen kan dermed være ganske krevende å oppnå. Hvor viktig det er med sosiale relasjoner i nærmiljøet varierer dessuten mellom ulike grupper. Naboskapet er viktigst for de som har en kortere aksjonsradius enn andre, og som tilbringer mye tid i eget nabolag: barn, unge, og voksne som av ulike grunner er mye hjemme. Det er for disse gruppene det er størst betydning at det er en viss sosial struktur som fungerer og som gjør at nærmiljøet er et sted man kan trives.

Vi vil minne om at man i en sentrumsnær bydel med de karaktertrekkene vi har beskrevet (flyktigheten og porøsiteten) ikke skal ha for høye forventninger til et tett naboskap og «tykke bånd» mellom beboerne. Noen har gode, etablerte vennsrelasjoner i nærmiljøet, men søker ikke nye venner utenfor denne gruppen. Andre søker nettopp anonymiteten og muligheten for å stikke seg bort i mengden, og ønsker ikke så tett kontakt med naboene. Det behøver ikke bety at de er verken asosiale eller ensomme, men at de har sine sosiale nettverk spredt over hele byen, og kanskje i andre deler av verden gjennom transnasjonale nettverk. Mange grupper og individer lever parallelle liv på samme sted. Man bor tett sammen, men har ikke nødvendigvis særlig mye kontakt. Dette gjelder også ute i det offentlige byrommet. En skal likevel ikke undervurdere betydningen av at man på tross av lite direkte kontakt har evnen til å omgås hverandre og tolerere de andres tilstedeværelse.

Folk har sine bekjente, venner og familie spredt utover større geografiske områder, i Tøyens tilfelle over hele kloden, og mange har sine næreste venner fra studietiden og arbeidsplassen, og holder kontakten med disse på andre arenaer enn i nabolaget. Mange studier viser dessuten at folk i byene ikke er mer ensomme enn på landsbygda eller mindre steder, men at det i storbyene er mer uvanlig at ens nærmeste venner bor i samme nabolag som en selv. Sosiale medier har også bidratt til at det er lettere å holde sosial kontakt over lengre avstander. Det er heller ikke sånn at naboskapet nødvendigvis er så tett i andre deler av byen, verken i mer velstående eneboligområder eller i drabantbyer og forsteder. Mange områder har likevel klart å få til samlende arenaer eller en form for identitet og fellesskapsfølelse rundt stedet eller en lokal forening.

Dessuten er ikke alle sosiale nettverk til det gode, verken for deltakerne eller omgivelsene. Gjenger som driver med kriminalitet kan stå som et eksempel, mens tette nettverk av rusmisbrukere kan holde tilbake enkeltindivider som ønsker å bryte ut for å endre atferd. En kan også se for seg sosiale nettverk som er mindre belastende enn disse eksemplene, men som like fullt bidrar til å holde mennesker fast i marginaliserte posisjoner. Det kan derfor være behov for å koble mennesker på sosiale nettverk som kan gi dem kunnskap, informasjon og ressurser til å bedre sin situasjon, for eksempel få en jobb eller få kunnskap om hvor man kan få hjelp og støtte.

Vi tror man i en sentrumsbydel som Tøyen der det er en overvekt av små leiligheter og mange unge som er på livsfasevandring, må regne med at dette kommer til å fortsette. Noe av det viktigste er derfor å forsøke å få barnefamilier som investerer i nærmiljøet sitt til å bli boende. Det kan ha positive konsekvenser også for de barna og ungdommene som ikke har foreldre som klarer å bidra på en slik måte. At det finnes et minimum av engasjerte voksne som kan være rollemodeller for mange barn og unge i nærområdet er av stor betydning. Det er også positivt at barna vokser opp i miljøer der det snakkes norsk. Ungdom som forteller oss at de føler seg sviktet når de oppdager at de ikke er rustet til å møte

det norske samfunnet etter en oppvekst på Tøyen, er en sterk indikator på at noe har gått galt på Tøyen. Etablering av tilbud og møteplasser for barn og unge på ettermiddag- og kveldstid er en måte å motvirke slikt og sørge for at nye generasjoner av Tøyenbeboere opplever at de er godt rustet til å møte verden når de begynner på videregående, velger seg høyere utdanning eller får seg en jobb.

Vi ser også at det kan være for mye å forvente at det kun er frivillighet som skal sørge for en sosial struktur som virker stabiliserende i en sentrumsbydel som Tøyen. Vi ser et klart behov for at det offentlige i større grad enn i mer etablerte byområder med mindre flytting støtter opp under lokale organisasjoner og frivillige på Tøyen. Og at lokale møteplasser og offentlige tilbud (som fritidsklubber, aktivitetshus, osv.) blir enda viktigere her, *nettopp* for å veie opp for de destabiliserende elementene som gjennomtrekk av beboere og en svært lite homogen beboermasse utgjør. En generell erfaring innenfor frivilligheten er dalende deltakelse, og svært mange idrettslag sliter med å rekruttere voksne til å forplikte seg og gjøre en innsats. Dette gjelder også i strøk hvor man har etablerte sportsklubber med lange historiske røtter, og det kan se ut som oppslutningen er ekstra kritisk i områder med høy innvandrerandel. At Tøyen langt på vei har manglet slike foreninger tilsier etter vårt syn at man trenger ekstra oppmerksomhet og støtte for å få etablert slike strukturer, særlig i en oppstartsfasen, men kanskje også på lengre sikt. Samtidig vet vi at det er enormt mye frivillighetsarbeid som blir lagt ned i moskeer og innad i etniske grupper på Tøyen. Disse har i dag en sammenbindende funksjon, men fungerer i liten grad som brobyggere ut til andre grupper eller miljøer. Også her ser vi behovet for en koordineringsjobb som vanskelig kan ligge på andre enn det offentlige. Nyetablering og styrking av fysiske møteplasser, samt tilbud om gratis lokaler for arrangementer i regi av beboere eller grupper av beboere vil være et første, avgjørende steg for å få til dette.

Som nevnt i teoridelen kan vi også snakke om lenkende sosial kapital, som best kan beskrives som institusjonell tillit eller tillitsfulle relasjoner mellom aktører i ulike autoritets- eller maktposisjoner. Slik lenkende sosial kapital er viktig for å få til gode samarbeidsrelasjoner mellom Tøyens lokale grupperinger og organisasjoner på den ene siden og myndighetene på den andre siden. Dette kan gjøres ved at det offentlige tar en aktiv og tydelig rolle i å tilføre ressurser og kompetanse til lokale foreninger og frivillige, og i koble sammen ulike foreninger. Det kan føre til styrket samarbeid mellom organisasjoner lokalt, slik at de drar i samme retning og utnytter sine ressurser bedre. Det kan også handle om at ulike lokale sosiale nettverk og grupperinger får kontakt inn mot maktstrukturene, for eksempel ved at de får tilgang til arenaer hvor deres stemme blir hørt av myndighetene eller andre i maktposisjoner. Det er viktig å understreke at dette ikke bare handler om en harmonisk samarbeidsmodell mellom frivillig sektor og det offentlige, men at det også innebærer å åpne opp for at konflikt og interessemotsetninger er en del av demokratiet. Det er derfor viktig å avklare roller seg i mellom, og finne gode måter å håndtere uenighet på.

Områdeløftets mål og tre sentrale trekk ved Tøyen

Vi minner om at det overordnede målet for områdeløft Tøyen er: «Områdeløft Tøyen skal bidra til at Tøyen oppleves som et trygt, inkluderende sted med en befolkning som vil bli boende». *Trygghet, inkludering og stabilitet* er altså sentrale mål, og det er naturlig å tenke at disse målene uttrykker nettopp at *utrygghet, manglende inkludering og ustabilitet* har vært sentrale utfordringer i området. Vår stedsanalyse bekrefter i stor grad dette.

Vi finner at Tøyen har utfordringer med omfanget av gatekriminaliteten og en viss følelse av utrygghet blant beboerne knyttet til dette. Samtidig er ikke beboerne veldig mye mer utrygge enn i områder med betydelig lavere kriminalitet, noe vi tolker som at de vet at brorparten av denne kriminaliteten stort sett rammer internt i de kriminelle gjengene. Utryggheten handler nok også om at mange foreldre har vært, og fortsatt er, urolige for hvordan det vil være for barna deres å vokse opp på Tøyen. Spørsmål som melder seg for mange småbarnsforeldre har vært: Er skolen god nok? Vil barna mine få en trygg og god oppvekst her eller vil de bli rekruttert til kriminelle miljøer eller droppe ut av skolen?

Vi finner at det har vært mangel på samhold og sosiale strukturer i nabolaget, slikt samhold som gjør at folk blir kjent og utvikler «tynne bånd» på tvers av ulike skillelinjer. Det har eksistert ulike møteplasser hvor det har utviklet seg tette sosiale relasjoner blant mindre grupperinger (sammenbindende). Det Tøyen har manglet er møteplasser og arenaer som favner store deler av befolkningen som kunne bidratt til et større «vi» som ga identitet og favnet hele området (brobyggende). Nærskolene Tøyen og Vahl har til dels hatt en slik rolle, litt tilbake i tid, men inntrykket er at dette ikke gjaldt overfor alle grupper av småbarnsfamilier. Særlig har nok mange majoritetsnorske familier ikke hatt den nødvendige tilliten til skolen. Derfor har mange med barn i førskolealder valgt en «exit-strategi» ved enten å flytte bort eller søke barna til andre skoler. Nå ser det ut til at dette er i ferd med å snu og at skolen igjen inntar en slik tillitsvekkende og samlende rolle i nærmiljøet. Stigende elevtall viser at mye har endret seg de to siste årene, særlig ved Tøyen skole. Det er foreløpig for tidlig å kunne lese dette av flyttestatistikken, men kanskje vil denne trenden snart også bli synlig der.

Den stigende tilliten til skolen kan skyldes flere forhold. Det har vært en omlegging av skolen, og det vi betegner som en markant kvalitetsheving av Aktivitetsskolen (AKS)⁶¹, i tillegg til at det er blitt et gratis tilbud for alle elever. 5-årsklubben har hatt sitt å bety både for å styrke kontakten og relasjonene mellom dem som skal starte på skolen, og styrke kontakten mellom disse familiene og skolen. Tøyen har ellers manglet et idrettslag, eller andre typer av samlende lag og foreninger, som kunne bidra til en sterkere identitet og et «vi» på tvers av ulike skillelinjer blant beboerne. Dette kan også se ut til å være i endring i øyeblikket, med etablering av Tøyen Sportsklubb. Sosiale arenaer som Ungdomsverkstedet og Jordal fritidsklubb, og sports- og fritidsarenaer som Caltexløkka, Frigo og Sportsklubben Sterling har for mange unge på Tøyen bygget selvtillit og mestring. Først og fremst har disse tilbudene gitt unge muligheter til å knytte relasjoner med voksne rollemodeller. Dette er av uvurderlig verdi, spesielt med tanke på oppvekstvilkårene til mange av disse ungdommene.

Tøyen som transittområde beskriver nettopp det ustabile Tøyen, der en av tre er på flyttefot hvert år. Denne gjennomtrekken av beboere (sterk grad av «exit-strategier») gjør at det har vært og er krevende å få til sosiale strukturer og nettverk av en mer varig karakter, strukturer som kan føre til at flere er villige til å bruke tid og krefter på nærmiljøet sitt. Dette har vært ekstra krevende på et sted hvor det er barnefamilier som flytter, dels på grunn av mangel på store leiligheter. Det er svært ofte nettopp møteplassene og foreningene som er bygd rundt barn og unge som skaper samhold og er brobyggende i et lokalsamfunn. Man kan selvsagt innvende at det alltid har vært tilstrekkelig mange barnefamilier som har blitt boende og som har sendt barna til de lokale skolene. Da er det verdt å ha i mente at de siste tiårene har en relativt høy andel av disse vært nyankomne innvandrere, der relativt mange er enslige forsørgere med mange barn. Som ny i et land, med mange barn og utfordringer knyttet til språk,

⁶¹ Aktivitetsskolen (AKS) er Oslos skolefritidsordning (SFO).

å skaffe seg jobb, forsørge seg og familien (kanskje også i hjemlandet), er det kanskje ikke så rart at overskuddet til å starte brobyggende fritidstilbud for barn og unge ikke har vært så stort. Denne terskelen har nok også blitt høyere fordi det ikke har vært noen etablerte arenaer og foreninger man kunne gå inn i. Man måtte starte fra bunnen av.

Tøyen-tendenser

Gjennom arbeidet med stedsanalysen har vi identifisert tre hovedtendenser på Tøyen. Disse er 1) felles eierskap, 2) overganger og sårbarhet, 3) ressurser versus privilegier. Under vil vi skissere disse tendensene og si noe om hvordan områdeløftet kan gjøres mer bærekraftig på lang sikt ved å satse på målrettede strategiske tiltak.

Samarbeidsstrategi: Felles eierskap

Flere i referansegruppen til Områdeløftet uttrykker at de spesielt den siste tiden har opplevd å miste eierskap til løftets satsingsområder, samt fått en følelse av å bli stilt på sidelinjen ved flere anledninger. Dette gjelder også fagpersoner i bydelsapparatet. For å sikre felles eierskap til løftet, til utfordringene og til stedet er det nødvendig å kjenne til hverandres virkelighet. For de ansatte i bydelsadministrasjonen som er tett på de mest sårbare i området er det naturlig at de er opptatt av de mer langsiktige tiltakene rettet mot sine brukere. For de som engasjerer seg i området som aktivister eller frivillige kan dette oppleves som en avsporing av hva løftet *egentlig* handler om, da mange av dem har vært aktive fra før løftet eksisterte. Behovet for anerkjennelse av eget ståsted og innsats er stort, for alle parter – også de kommunale aktørene.

Hva er bra for de mange, ikke bare for de få? I august 2013 blir det i et møte i Byutviklingskomiteen i Bydel Gamle Oslo påpekt at “det er viktig at det blir lagt til rette for mer uteoppholdsareal på terreng på Tøyen ... Tøyen har et spesielt behov for innbyggere som har blikket vendt til gaten for å gi sosial ro og trygghet.”⁶² To år etter er det fortsatt det samme behovet som blir vektlagt av representanter fra frivillige miljøer, samt beboere generelt. “Alle” er enige om at det som er skummelt på Tøyen er narkotikasalg og de gjengene av gutter som er knyttet til denne aktiviteten – også blant de som bruker parkene til å drikke alkohol på dagtid og lokal ungdom med minoritetsbakgrunn. Politiets eget “Tøyenløft” har bidratt til at det er mindre synlig salg i gatene, samtidig som det har flyttet kurervirksomheten til de aller minste. 12-13-åringene bosatt på Tøyen er nå utsatt for rekruttering. Tiltak som tar for seg dette problemet vil være bra for nær sagt alle som bor i og bruker området.

Da Byrådet i juni 2013 avsatte 12,5 millioner for 2013 som oppstartsmidler til områdeprogrammet for Tøyen, presiserte de at midlene skal brukes til “nærmiljøtiltak på Tøyen og gratis kjernetid for elevene på Tøyen skole og halv pris på barnebillett for elevene på Tøyen skole på Tøyenbadet.”⁶³ Beboere etterlyser fortsatt nærmiljøtiltak, mens kravet om en flerbrukshall og et opplæringsbasseng i Tøyenparken har fått stor oppslutning våren 2015. Gratis AKS på Tøyen skole regnes som en uforbeholden suksess, med den konsekvens at det samme tilbudet nå også gjelder elevene på Vahl skole fra høsten 2015.

Fysiske møteplasser for frivillige er det for lite av i området. Det samme gjelder arealer for organisert og uorganisert idrett og kultur. Her bør man tenke nytt ved å initiere samarbeide mellom næringsaktører, bydelstjenester og frivillige organisasjoner. Hvordan kan man dele på de fysiske inne-arealene

62 Protokoll fra ekstraordinært møte i Byutviklingskomiteen 07.08.2013, s. 2-3

63 Bystyrets vedtak om tildeling av midler til områdesatsingene 09.08.2013

som eksisterer i dag og hvordan kan man skape nye? For eksempel kan biblioteket ha utvidete åpningstider til lokale arrangementer og møter dersom det opprettes en egen pott for "låsevakt". Et annet viktig knutepunkt vil være aktivitetshuset i Kolstadgata 1. Her bør hovedkonseptet baseres på tendensene beskrevet over; felles eierskap, være for de mange - ikke bare for de få, legge til rette for sosial innovasjon, gi beboere muligheter til å vise fram, dele av og nyttiggjøre seg sine ressurser, samt å være en "bro" i folks ulike overgangsfaser (se under).

Fysisk og sosial infrastruktur, samt vedlikehold er helt sentralt når man skal se på hvilke tiltak som vil komme alle Tøyen-beboere til gode, og samtidig anerkjenne kampsakene til de som har vært aktive og engasjerte beboere i flere år allerede. Tilrettelegging av strøm, vann og internett i områdets små og store parker vil være et godt allment tiltak, slik at utendørsarrangementer i disse parkene kan gjennomføres også av organisasjoner eller aktører med lite kapital. Flere søppelkasser, lys i mørke gater og oppgradering og vedlikehold av utendørs møblement (benker og lekeplasser) bør gjøres umiddelbart. Vinteren 2015 bør slik bli den siste der beboere på Tøyen føler seg utrygge i gatene på grunn av manglende lys.

Henry Mintzberg (1991) skiller mellom ulike måter å styre tidsavgrensede prosjekter på. En modell han benytter er et *adhocrati*. Et *adhocrati* er en organisasjon med liten formell organisering. Adhocratiet har tillit til teamarbeid og oppgavemotivasjon (task forces), og samarbeid mellom ulike typer av ansatte, med koordinering som nøkkelmekanisme innen og mellom grupper. En slik organisasjon er preget av desentralisering til og innen gruppene, og ulike blandinger av ledere og operativt personale. Det er også en nyskappingsorganisasjon, den kan ikke basere seg på standardiserte former for koordinering. Den må unngå former for stivbenthet, som en kan se i det tradisjonelle byråkrati. Adhocratiet er også en fleksibel organisasjon.

En kan tenke seg Områdeløft Tøyen som en organisasjon som bør ligge i spennet mellom byråkratiske rutiner og en fleksibel organisasjon, et *adhocrati*. Men det kan i dag se ut som byråkratiet dominerer, hvor bydelsledelsen har mye makt og de ekstraordinære midlene innlemmes i linjens budsjettering og styring. Dette linjepreget kan være grunnen til at det så langt har vært lite rom for samarbeid mellom aktører på ulike nivåer i bydelsadministrasjonen og de ulike prosjektene i løftet. Det kan også være en delårsak til at statens arbeidsgruppe så langt har inntatt en passiv rolle i Områdeløft Tøyen.

Å forankre ny praksis i en organisasjon betyr å vektlegge hvordan nye arbeidsmåter kan «festes», dvs. institusjonaliseres i en eksisterende organisasjon. Måter å forankre i institusjonen skjer gjennom politiske, administrative og faglige retningslinjer. Skal en forankringsprosess lykkes, må den ikke bare skje gjennom nye faglig-administrative rutiner, den må også skje sosialt og kulturelt, det vil si ved at aktørene som involveres, blant innbyggere så vel som tjenesteytere, ser det som meningsfullt og hensiktsmessig å etablere den nye praksisen. Med andre ord, god forankring er avhengig av hvilken legitimitet de involverte gir den nye faglig-administrative praksis. Det er lite rasjonelt å formalisere ny praksis dersom «kulturelle etterslep» på ulike nivåer forsinker eller saboterer nye administrative og tjenestebaserte mål. Verdien av forsøk, eller tidsavgrensede prosjekter, er nettopp å prøve ut nye måter å både handle og forankre på, der alle ledd i forsøket gir sin stemme inn i prosessene. En god forankring er tilpasset både situasjon og lokal kontekst.

Dette innebærer at et tidsavgrenset prosjekt som Områdeløft Tøyen, er avhengig av et samarbeid mellom aktører som engasjeres i prosjektaktiviteter, og fagmiljøene og institusjonene i bydelen. Slik kan

områdeløftet ikke bare bli et kortvarig og kreativt stunt, hvor noen få får realisert sine interesser på lengre eller kortere sikt, men der mange av prosjektene vil dø når prosjektmidlene tar slutt. Det blir avgjørende at både aktivister og bydelsadministrasjon deler stedsbildet og framtidspildet av Tøyen, og at de opplever at de jobber sammen og ikke mot hverandre: Ildsjelene må få spillerom, samtidig som fagetatene får styrket tiltakene for de svake gruppene. Samarbeid og samordning må være et sentralt mål her.

Faglig forankring: Benytt erfaringene fra områdesatsing på Furuset

Det ligger et viktig forbedringspotensial i Tøyensatsingen når det gjelder faglig forankring av et tidsavgrenset prosjekt. Vi anbefaler at det på mer overordnet nivå etableres et samarbeid for å trekke på den erfaringen Furuset IF og Bydel Alna sitter på fra en tilsvarende områdesatsing. Ikke bare er det flere ansatte ved Tøyen skole og AKS som har arbeidserfaring fra Furusetområdet. Bydelen kan også spille på egne ansatte som prosjektleder i Områdeløftet og en nyansatt teamleder for Barne- og ungdomstiltak som begge har hatt sentrale roller i den områdesatsingen som ble gjennomført på Furuset fra 2007. Et mål bør være at det utarbeides en strategi for samarbeid og erfaringsutveksling utover den mer personavhengige kontakten og utvekslingen av ideer mellom enkeltpersoner.

Kommunikasjonsstrategi: Overganger og sårbarhet

Alle mennesker gjennomlever overgangsfaser i livet, perioder der man opplever å være mer sårbar enn ellers. Spesielt dersom det ikke finnes ”broer”, sosiale eller fysiske arenaer, som hjelper en fra en fase til en annen. På Tøyen finnes det allerede flere slike broer. En av dem er Deichmanske bibliotek på Tøyen torg, som for mange eldre har blitt et sted å gå til for å få hjelp med praktiske ting som har blitt vanskelig i en datadrevet verden. Fra 2012 har det blitt etablert nye broer gjennom 5-årsklubben på Tøyen skole, som bidrar til at barna og foreldrene ikke står alene i overgangen fra barnehage til 1. klasse. Slike sosiale innovasjoner vil gjøre sårbarheten mindre i en fase av livet som kan være omskiftelig. Vi ser også at det er mange overganger for Tøyen-beboere der det mangler gode broer eller der disse bare når ut til de få. Overgangen fra barneskole til ungdomsskole er ett eksempel, der barna går fra en sterk stedstilhørighet på Tøyen eller Grønland til brått å ikke ha noe eget tilbud i området når de begynner på Jordal eller Sofienberg ungdomsskole. Når Deichmanske bibliotek nå skal åpne en egen avdeling for barn og unge mellom 10 og 15 år, skaper de samtidig en slik overgang for nye generasjoner av Tøyen-tweens (årene mellom barne- og ungdomsfasen). Slike tiltak vil gjøre befolkningen som helhet mindre sårbar.

Andre overgangsfaser kan være mellom ungdomsskole og videregående, da mange unge ender med å droppe ut av skolen, eller mellom skole og arbeidslivet der mange sliter med å få relevante jobber. Samlivsbrudd, barnefødsler, det å bli pensjonist eller enslig etter et langt liv i tosomhet, nybosetting eller psykisk sykdom er andre eksempler på overgangsfaser de aller fleste av oss opplever – med mer eller mindre sårbarhet når det gjelder å håndtere det som kan være vanskelig og med eller uten privilegiene som gir oss valgmuligheter i slike faser. Da kan møteplasser som legger vekt på sammenbindende fellesskap med likesinnede være viktige, og når man har blitt tryggere kan de mer brobyggende og grenseoverskridende fellesskapene etableres.

Behovene for de som befinner seg i overgangsfaser kan dekkes av en blanding av kommunale og frivillige tiltak. Senter for flyktninger og innvandrere (SeFI) er en kommunal tjeneste som gjennom sine Linkmedarbeidere gjør et viktig arbeid her. Disse jobber opp mot eget miljø og snakker morsmålet til gruppene de jobber med (for eksempel somaliere på Tøyen). Den samme type arbeidet gjøres i regi av

Kirkens Bymisjon, på Primærmedisinsk Verksted (PMV) på Grønland, spesielt opp mot isolerte innvandrerkvinner. Dersom man skal minske sårbarheten til alle grupper i de viktigste overgangene i livet bør dette arbeidet koordineres, ses på strategisk og ikke minst kommuniseres utad. Nøkkelen til gode broer virker å være at det er reell kvalitet på tilbudet - så bra at man vil være med eller bli boende. Her kan man også dra på lokale ressurser i alle aldre. For de som ikke er i overgangsfaser kan det være nok å bare bidra for å bidra - gjensidighet over tid, "det gir deg god karma" som en Tøyen-beboer omtalte det å bidra med leksehjelp til barn i bydelen. Organisert idrett kan på samme måte være noe som kan bidra til å styrke nettverkene rundt barn, og dermed gjøre overgangene noe mindre sårbare; organisert idrett i området har behov for flere baner, haller og treningslokaler for å dekke dette behovet.

Vi er alle sårbare i ulike faser i livet. Et motto for Tøyen bør være at ingen her skal gjøre profitt på andre menneskers sårbarhet. Narkotikasalget som foregår i nabolaget er avgjørende for at mange unge gutter med minoritetsbakgrunn blir rekruttert inn i kriminelle miljøer. Når vi vet hvilke grupper som er spesielt utsatt og har høy sårbarhetsfaktor bør tiltak settes inn for å kompensere for mangelen på privilegier.

Ved trangboddhet kan eksempler på slike kompenserende tiltak være å etablere flere arenaer ute og inne, møteplasser som er trygge for barn (ballbinger, stillerom, leksehjelp) og attraktive for familier (griller, piknik, selskapslokaler, parseller). Siden trangboddhet er relativt, kan også en 2-romsleilighet uten tilgang på balkong eller hage, garasje, kjeller, verksted eller plass til oppbevaring oppleves trangt – selv om man er en liten familie. Hvis et av områdeløftets mål er å få folk til å bli boende i området må man nettopp finne måter å kompensere for dette. Dette er et bydelsområde som er sterkt definert av at det ligger i sentrum, har mange tjenestetilbud som trekker andre enn beboere til seg, har høy andel utleieboliger og et lavt antall store boliger. Tøyen er et transittområde, på godt og vondt. De som jobber med frivillighet merker dette med flyt og flytting på kroppen, også de religiøse miljøene er preget av at deres medlemmer hovedsakelig er bosatt i andre bydeler. Frivillige organisasjoner og velforeninger opplever at sentrale medlemmer er *tidligere* Tøyen-beboere og at det kan være vanskelig å rekruttere nye.

Tøyen og Vahl skole er i en særstilling på grunn av den høye mobiliteten blant elevene, 40 prosent av elevene flytter inn eller ut i løpet av 1.-7. klasse mot 5 prosent i Oslo generelt. Dette preger det sosiale miljøet i klassene, der ekstra innsats må legges ned for å skape stabilitet i en urolig hverdag. Dette gjelder også lærerstaben, mange har vært innom skolene i kort tid. Dette ser imidlertid ut til å være i endring nå, blant annet på grunn av midler fra Tøyensatsingen. Det samme problemet med ustabilitet har barnehagene, både når det gjelder barna og de ansatte. Tøyen bærer også preg av at det er et sentrumsområde, noe som gjør at mange er innom Tøyen av andre grunner enn at de bor der. Det kan være alt fra kirkegjengere i den katolske St. Hallvardskirken på Enerhaugen til de som kommer til Tøyen torg i helgene for å få utdelt metadon.

Flyt og flytting påvirker alle aktører, både etnisk norske og minoriteter. For områdeløftet blir det derfor sentralt å bygge stabilitet i det flyktige. De kommunale leilighetene er noe av det som bidrar til stabilitet for mange av beboerne, da kontrakter inngås for fem år og mange ønsker å bli boende i lengre tid til tross for trangboddhet. Samtidig flytter både majoritet- og minoritetsnorske familier før, eller underveis, i barnas grunnskoleløp.

Frivillighetsstrategi: Ressurser versus privilegier

Det er vanlig i Norge å snakke om mennesker som enten ressursvake eller ressurssterke. Dette er også en talemåte som blir brukt i folkemøter på Tøyen, av ulike aktører i området og i medieomtaler. Da er det gjerne nybosatte innvandrere og personer som har rus- og/eller psykiske problemer som omtales som ressursvake, mens de fleste majoritetsnordmenn automatisk regnes som ressurssterke. Vi ser hvordan denne talemåten bidrar til å usynliggjøre folks faktiske ressurser, i stedet for å ta tak i den skillelinjen som er av betydning og som går mellom de som har privilegier eller det vi kan kalle "lett konverterbare" ressurser og de som ikke har det. Det kan for eksempel være privilegiet ved å ha et norsk-klingende navn når du skal søke jobb, ha lite gjeld fordi du kom inn på boligmarkedet i rett tid, ha hvit hud når du løper for å rekke bussen - minoritetsgutter forteller at dette er et så stort problem at de velger å miste bussen heller enn at folk oppfatter dem som "tyver" eller gjenger som løper fordi de er innblandet i noe kriminelt.

Privilegier er ulikt fordelt. Ressurser har vi alle, noen er mer åpenbare enn andre. For en somalisk nybosatt eller pakistansk senior som er en dugelig historieforteller kan det være få arenaer å vise fram, dele av og nyttiggjøre seg denne ressursen. Den er ikke umiddelbart så enkel å konvertere inn i den norske konteksten. Å skape arenaer og ordninger hvor slike ressurser kan tas i bruk og føre til mestring og anerkjennelse, samt byttes mot andre typer av goder, vil derfor være sentralt. Et eksempel kan være at deling av slike ressurser til fellesskapets beste kan gi gjenytelser som gratis leie av lokaler eller andre typer tjenester. Aktivitetshuset K1 bør kunne romme slike arenaer og ordninger. Dette som en forsmak på anbefalingene vi tar fatt på i siste del.

Framtidsbilder og anbefalinger

Gjennom hele stedsanalysen har vi presentert anbefalinger som har vært relevante for de temaene som har blitt tatt opp. Under vil vi presentere hva vi mener må til for at Områdeløft Tøyen, og Tøyensatsingen, virkelig skal lykkes. Disse er fordelt på fire ulike framtidsbilder: 1) *Det grønne Tøyen*, 2) *Det aktive Tøyen*, 3) *Det trygge Tøyen* og 4) *Vitebegjærlige Tøyen*. Vi vil også presisere hvilke tilbud og tiltak vi mener fungerer godt i dag, og som derfor bør opprettholdes eller styrkes. Til slutt vil vi understreke noen overordnede prinsipper som *må* være på plass for at områdeløftet skal lykkes. Framtidsbildene under griper tak i det som en Tøyen-beboer uttrykte innledningsvis, i sorgen over at Munch-museet flytter ut av området: Hvordan skal vi få tilbake vår ære?

Det grønne Tøyen

I Munch-avtalen er et planlagt *veksthus* ved Botanisk hage nevnt som et av satsingspunktene for Tøyen. Sammen med etablering av *parseilhager*, solcelle-panel på hustak, trygge *sykkelveier* for barn og *verksted* for nærmiljøet i K1, vil denne satsingen gjøre Tøyen til et enda grønnere sted. Det forutsetter tett samarbeid med Bymiljøetaten og bydelens parkforvaltning, og lokale beboere med et grønt engasjement (som Humlegata og Majoba er et godt eksempel på). *Dyrking* av mat og fokus på ernæring vil også kunne være virkemidler overfor fattigdomsproblematikken i området. *Ungdomsverkstedet* kan få en sentral rolle sammen med *Byverkstedet* og *Aktivitetsgruppa* (ATG). Som en beboer sier: "Ungdom her må bli sett og hørt. Det har stor betydning for en selv, å hjelpe til og ta ansvar. Mange føler seg utenfor, at ingen bryr seg om dem." Dette framtidsbildet vil også gi mulighet til å se både store og små grøntområder i sammenheng, slik at Botanisk hage, Tøyenparken, Sofienbergparken, Botsparken, Jordalparken og Kampen park vil danne en *grønn akse* i Oslo indre Øst. Infrastruktur til aktiv bruk av parkene (wifi, vann, strøm) vil knytte denne visjonen sammen med de tre neste framtidsbildene.

Det aktive Tøyen

Behovet for en innendørs idrettsarena/flerbrukshall på Tøyen er stort. Fotballbanen på Caltexløkka bør beholdes og flere baner til ulike idretter og aktiviteter bør etableres i Tøyenpark-området. Flerbrukshallen i Sundt-kvartalet bør forbeholdes barn og ungdom bosatt på Grønland. Basketbane, klatrevegg og sykkelløype kan løfte området, sammen med egenvektapparater for voksne og et *opptreningsbas-seng* til svømmeopplæring. Det skal ikke lenger være farlig for en Tøyen-beboer å oppholde seg i nærheten av dypt vann, spesielt ikke i fjordbyen Oslo. Frigo, Sportsklubben Sterling og Tøyen Sportsklubb vil bli sentrale aktører i et slikt framtidsbilde, vi anbefaler også at det tilrettelegges for et tett samarbeid med idrettsforeninger som har erfaring med forebyggende arbeid og områdeløft – eksempelvis Furu-set IF. For Frigo foreslår vi å styrke tilbudet på Vahl (utvidet kapasitet og åpningstid) og etablere ny avdeling på selve Tøyen (Sørli lekeplass eller Sommerfrydparken).

Vi foreslår at alle barn som vokser opp på Tøyen får *gratis medlemskap* i lokale sportsklubber og at en *byttesentral* etableres, der brukte sportsklær og utstyr kan få nye eiere. Slik vil tilbudet også kunne skape sosiale relasjoner mellom ulike grupper av beboere og være en inspirasjon også for majoritets-norske barnefamilier til å bli boende på Tøyen. En stor, avansert *lekeplass* for eldre barn kan bli Tøyen-barnas stolthet. I dette framtidsbildet vil det være avgjørende å bygge en *frivillighetsordning* for ungdom, basert på erfaringer fra Groruddalen (Alna-skolen), slik at de får mulighet til å gå inn som rolle-modeller for yngre søsken. *Kulturaktiviteter* vil også være en del av det aktive Tøyen. Som et tiltak for å løfte den aktive frivilligheten blant beboere foreslår vi en bytteordning der frivillig innsats kan byttes mot tilgang til *gratis møte- og samlingslokaler* i området (K1, barnehager, skolen eller andre kommunale bygg som er tilgjengelige). Et strakstiltak vil være å få opp en midlertidig «boblehall» i høst slik at idrett og aktivitet i vintersesongen er sikret, for eksempel på Sirkustomta.

Det trygge Tøyen

Vi mener at mangelen på trygge fritidsarenaer ikke bare er risikosport på vegne av barn og unge på Tøyen, det er også en ekstremt dårlig prioritering sett fra et samfunnsøkonomisk perspektiv. Vi anbefaler dermed at det etableres en *kveldsåpen fritidsarena* for mellomtrinnet, elever på 5.-7. klassetrinn, samt et tilbud for ungdom opp til 18 år. Det er viktig at en slik arena blir noe mer enn «et sted å henge», men snarere et tilbud med reelt kvalitetsinnhold. Ungdomsrådets henstilling til BU-politikerne i bydelen kan ikke gjentas for mange ganger: "Vi har ingen steder å være. Vi trenger folk å snakke med, uterom der ungdommer kan snakke med voksne." Et slikt tilbud vil kreve politisk vilje på høyt nivå og dedikasjon på lang sikt, da det høyst sannsynlig vil avdekkes flere behov når denne beboergruppen etter hvert får tillit til ansvarlige voksne. Får bydelen dette til, vil det være et tilbud det vil gå gjetord om, og som sammen med det nye barnebiblioteket vil være noe unge Tøyen-beboere kan være stolte av.

Et trygt Tøyen vil også være avhengig av en styrket *bomiljø-satsing*. Flere av de kommunale bygårdene i området trenger strakstiltak for sikre beboernes trygghet. Her er et tett samarbeid med Boligbygg helt avgjørende, da det fysiske og det sosiale bomiljøet må ses i sammenheng. Støtte til beboerinitiativ og selv-organisering må være på plass. Som en beboer sier om denne mest utsatte gruppen på Tøyen: "De har det ikke bra, mange er fortvilet, de har planer om å flytte. De ser lite eller ingen forandring." Vi mener også at en tilgjengeliggjøring av *barnehagenes* inne- og utearealer til aktiviteter initiert av lokale beboere vil gjøre mye for folks opplevelse av trygghet. En slik flerbruk er også et sterkt ønske fra barnehagene selv. Vi anbefaler frie midler til *politiets* gategruppe og forebyggende gruppe slik at

de kan intensivere innsatsen mot rusproblemene som utfolder seg på gateplan, samt sørge for bedre systemer for beboervarsling. En styrking av Tøyenravn-ordningen og Bypatruljen vil være supplerende tiltak her. Kveldsåpent *bibliotek og aktivitetshus* vil være sentralt, i tillegg til en satsing på spektakulær lyssetting i byrommene. Tilrettelegging for *frivillig engasjement* kan også få en avgjørende rolle i dette framtidsbildet: Kan pensjonister engasjeres som ”besteforeldresubstitutt”?

Det siste tiltaket som vil være avgjørende for om et framtidsbilde av Det trygge Tøyen skal lykkes, vil være å løse den nåværende konflikten mellom *barnevernet* og den somaliske befolkningen i bydelen. Det er åpenbart at Gamle Oslo Barneverntjeneste har et betydelig tillitsproblem i den somaliske befolkningen her. Rent formelt er det barnevernet som kan tilby en del av den hjelpen som foreldrene i denne gruppa etterlyser fra samfunnet. Barneverntjenesten mottar ofte bekymringsmeldinger som handler om problematferd. I slike tilfeller er det avgjørende å få til en god dialog med foreldrene for å kunne kartlegge årsakene til adferden og bidra til endring. I mange tilfeller vil saksbehandler i møte med somaliske familier på Tøyen aldri kunne oppnå en slik dialog på grunn av manglende tillit. Vi mener at denne situasjonen er uholdbar og at det bør settes inn solide tiltak. Vi er kjent med at SeFI har forsøkt å bidra, men det kan også tenkes at bydelen må søke ekspertise utenfor bydelsapparatet for å kunne løse situasjonen.

Vitebegjærlige Tøyen

En stor del av befolkningen på Tøyen har høyere utdanning og en like stor del har erfaringsbasert kunnskap fra andre deler av verden eller det norske samfunnet som er helt unik. Dette framtidsbildet bygger også på Munch-avtalens satsing på et *vitensenter* i Tøyenparken. Vi foreslår å gjøre dette til et spektakulært bygg med et innhold som viser fram forskningsfronten både innenfor naturvitenskapen og teknologiutvikling. Samtidig mener vi et slikt senter bør gi like mye plass til å engasjere og lære bort samfunnsvitenskapelige perspektiver og metoder, spesielt med tanke på at barn og unge på Tøyen har behov for å forstå og kunne være kritiske til verden rundt seg. En styrket demokratiforståelse vil være spesielt viktige verktøy her. Sammen med *barnebiblioteket* vil dette senteret kunne bli Tøyens nye stolthet.

Vi foreslår også å styrke *leksehjelp* og andre frivillige ordninger som tar sikte på å bygge *flerkulturell kunnskap* (språkkurs, forteller-, debatt- og temakvelder). Dessuten anbefaler vi å satse på aktivitetshuset K1 som et sted for praktisk kunnskap, der *verkstedet* vil utgjøre navet. Den foreslåtte satsingen på Tøyen som en ”start up village” vil kunne kombineres med en *teknologistyrking* av skolene (nytt utstyr og opplæring), der gaming og programmering inngår som viktige elementer. Her kan man se for seg samarbeid og sponing fra lokale bedrifter (for eksempel i Barcode). For å få til dette vil det være nødvendig å styrke prosjektkontoret. Vi vil også foreslå en styrking av konseptet Tøyen Unlimited, der lokale *sosiale entreprenører* hjelpes på vei til å starte bedrifter. I samarbeid med NAV kan det også være relevant å støtte seg på *aktivitetsplikten* for å utvikle lokale arbeidsplasser i samarbeid med lokale aktører som kan bidra til et bedre nærmiljø.

Prioriteringer framover

1) I 2016 vil mye av de kommunale midlene for Områdeløft Tøyen gå til oppussing og etablering av Aktivitetshuset K1. K1 kan romme alle fire framtidsbilder og slik bli en arena for å prøve ut hvilke retninger lokalbefolkningen ønsker å ta løftet videre. Det bør derfor bli en førsteprioritet å utvikle aktivitetshuset til å bli en møteplass hvor alle føler seg velkomne. Det vil innebære å sikre tilgang og bruk for *alle* grupper som er representert på Tøyen – en lavterskel bydelsarena hvor alle kan stikke innom.

2) Uteplasser, parker og byrom er neste prioritet, her vil et tett samarbeid med Bymiljøetaten (BYM) være avgjørende. Gratis wifi i alle parker er et viktig strakstiltak som kan initieres alt i 2015, ved å bruke av nærmiljømidlene (totalt 20 millioner) som BYM nylig fikk tildelt.

3) Vi anbefaler i tillegg, basert på vår kunnskap om beboeres ønsker og behov, at aktivitetsmidlene økes (totalt 3 millioner årlig) slik at lokalt initierte tiltak for nærmiljøet kan settes i gang i samme periode. Disse kan etter hvert kobles på Tøyen Unlimited sin satsing på sosiale entreprenører i området, og vil nok i mange tilfeller kunne knyttes opp til aktiviteter i K1, sammen med blant andre Byverkstedet.

Det vil også være avgjørende for løftets suksess at et samarbeid med privat næringsliv etableres, med mål om å styrke områdeløft-midlene. Sponsing som er rettet mot teknologi-utvikling, sportsarenaer og kunnskapsløft vil være sentralt her.

De *statlige midlene* vil vi anbefale at brukes først og fremst på mer strukturelle tiltak. Det er opp til hvert enkelt departement å åpne opp for at midlene skal gå til tiltak på Tøyen, og det vil derfor være avgjørende at et tett samarbeid mellom den statlige arbeidsgruppa og prosjektkontoret kommer raskt i stand. Kulturdepartementet (KUD) via Idrettsavdelingen bidrar med 4 millioner til mulige søknader om midler til idrettsanlegg, forutsatt 50 prosent kommunal medfinansiering (Reinvang mfl. 2015). Dette bør kunne gjøre en flerbrukshall til en realitet innen relativt kort tid.

Barne-, likestillings-, og inkluderingsdepartementet (BLD) gjennom Bufdir bidrar i Indre Øst-satsingen med midler rettet mot barnefattigdom. Her vil det være mulighet for å søke midler til flere av framtidens prioriteringer rettet mot barn og unge. IMDi (Integrerings- og mangfoldsdirektoratet) har for eksempel vedtatt at 1,8 millioner skal gå til Tøyen. Både Det trygge Tøyen og det Grønne Tøyen vil være relevant her. Både Arbeids- og sosialdepartementet (ASD) gjennom Arbeids- og velferdsdirektoratet og Helse- og omsorgsdepartementet (HOD) gjennom Helsedirektoratet vil bevilge midler til områdeløftet gjennom Indre Øst-satsingen. Disse bør kunne engasjeres til å bidra til både Det aktive Tøyen og det Vitebegjærlige Tøyen (i samarbeid med NAV).

Kommunal- og moderniseringsdepartementet (KMD) ved planavdelingen er eneste departement som gir nye og fleksible midler. Her vil det være muligheter for å tenke nytt rundt støtte til de overordnede strategiene: Samarbeid, kommunikasjon og nye former for frivillighet.

Prioriteringer på bynivå

Underveis i arbeidet har det blitt tydeligere at stedsanalysen avdekker utfordringer for Tøyenområdet som har tett sammenheng med samfunnsprosesser og politikk på ulike geografiske nivå: nabolag, delbydel, bydel, by, region og nasjon – samt det globale nivået om vi for eksempel trekker inn strømmene av flyktninger og innvandrere. Svært mange forhold ligger derfor langt utenfor de virkemidlene som områdesatsingen og bydelen rår over. Vi vil til slutt ta tak i noen utfordringer rettet mot øvrige politiske nivå, først og fremst det kommunale nivået.

Satsing på kommunale boliger

Oppfølging og styrket bomiljøarbeid er avgjørende for at Områdeløft Tøyen skal lykkes. Boligbygg må komme mer på banen. La «konsernbidraget» deles mellom bydelene/Velferdsetaten og Boligbygg – begge steder skal de komme beboerne direkte til gode. Siden spredningspolitikken så langt har ført til

en uforandret/svak nedgang i antall kommunale boliger, er ikke løsningen å selge ut flere kommunale boliger på Tøyen utover de boligene som allerede er solgt.

Stopp i etablering av nye enheter som ikke primært er rettet mot områdets egne beboere

Vi anbefaler å ikke opprette flere rus- og psykiatritilbud på Tøyen, vel og merke de tilbudene som retter seg mot folk utenfor området. Enhetene som allerede er etablert på Tøyen må få støtte til å gjøre det med full kraft. *Ingen* på Tøyen, heller ikke nyankomne flyktninger og asylsøkere, skal oppleve at de mangler det som skal til for å tilfredsstille grunnleggende menneskelige behov: mat, varme, omsorg og en seng å sove i.

Utvid Tøyen Områdeløft til å omfatte hele Vahl skolekrets

Barnefattigdommen og de fleste øvrige utfordringer i området peker seg ut for både Tøyen og Grønland delbydel. Satsingen bør dermed også omfatte nærmiljøet og oppvekstområdene for elevene ved Vahl skole.

Stopp Tøyenfiendtlige politiske vedtak

Få til en ordning der alle politiske beslutninger som gjøres for Tøyenområdet de neste ti årene sjekkes opp mot intensjonene i Tøyenavtalen for å sikre at det ikke vedtas politikk som går på tvers av dette eller som på andre måter er uheldig for Tøyen. Vurder vetorett for BU i Bydel Gamle Oslo.

Ikke kutte i de ordinære midlene til Tøyen

Det blir helt avgjørende å opprettholde kvaliteten på alle tjenester i Tøyenområdet, og ikke kutte i budsjettene i årene framover. Områdeløftet skal være en ekstrainsats, ikke et argument for å spare i andre deler av virksomheten. Det som fungerer på områdenivå og derfor bør opprettholdes og/eller styrkes er: Ungdomsverkstedet, Tøyenravn, aktivitetsmidler til lokale tiltak, gratis Aktivitetsskole (AKS) og Oslo musikk og kulturskole (OMK) på Tøyen og Vahl skole, Jordal ungdomsklubb, 5-årsklubben, biblioteket, SeFI, politiets Tøyenløft, Caltexløkka og Frigo. Disse tilbudene bør fredes og innsatsene styrkes.

Frie midler og mandat til fagfolk

Kjennskap til lokale forhold og solid fagkunnskap innenfor tematikk som ungdomsarbeid, parkforvaltning, trygghet- og sikkerhetsarbeid er avgjørende for at dette blir et bærekraftig kvalitetsløft. Det betyr at prosjektkontoret må få mulighet til å bruke fagkunnskapen sin, få friere tøyler til å jobbe og fullmakt til å samarbeide med interne og eksterne aktører. Det betyr også at beboeres anledning til å medvirke bør sikres slik at de får benyttet sin erfaringsbaserte lokalkunnskap inn i beslutningsprosesser, men at de samtidig skånes fra å medvirke der de likevel ikke har muligheter til påvirke. Hold på energien til engasjerte beboere!

Referanser

- Andersen, B. (2012) Oslo Gettoiseres. / Motgift: Akademisk Respons På den nye høyreekstremismen Pp. 172–186. Oslo: Flamme forlag & Forlaget Manifest. 2015.
- Andersen, B. (2014) *Westbound and Eastbound. Managing Sameness and the Making of Separations in Oslo*. Ph.d.-avhandling, Universitetet i Oslo.
- Andersen, B., P. G. Røe, og O. Sæter (2015) Trust and Distrust in Oslo. Examining the Relationship between the Ideals of Urban Policy and the (re)actions of Citizens. In *Social Sustainability and Social Desintegration in Scandinavian Cities*. Lund: Nordic Academic Press.
- ARCHI_Lab (2015) Sørli Lekeplass, hvem sin plass? (Aktivitetsrapport). Online: <http://www.archi-lab.maperiferi.no/?p=149>.
- Aslaksby, T. (1986) *Grønland og nedre Tøyens bebyggelsehistorie*. Oslo: Universitetsforlaget.
- Astin, A. W., Avalos, J. & Sax, L. J. (1999) Long-term effects of volunteerism during the undergraduate years. *The Review of Higher Education*, 22(2), 187-202.
- Boligbygg Oslo KF (2014) Årsrapport 2014.
- Boligbygg Oslo KF (2015) Markedsleie for hybler og leiligheter i Oslo 4.kvartal 2014. Leieprisstatistikk for Oslo med data fra Finn.no.
- Brattbakk, I. (1999) *Bakklandet – en bydel i endring. Gentrification, nærmiljø og identitet 1970-1997*. Hovedoppgave i samfunnsgeografi, NTNU.
- Brattbakk, I., & Hansen, T. (2004) Post-war large housing estates in Norway – Well-kept residential areas still stigmatised? *Journal of Housing and the Built Environment*, 19(3), 311-332.
- Brattbakk, I. and Wessel, T. (2013) Long-term neighbourhood effects on income, education and employment among adolescents in Oslo. *Urban Studies*, 50 (2), pp 391-406.
- DAMVAD (2015) *Effekt- og resultatverktøy for områdeløft. Områdeløft i Bergen, Trondheim og Drammen*. Husbanken.
- Doreen M. (1994) *Space, Place and Gender*. Cambridge: Polity Press.
- Eriksen, Thomas Hylland og Anders Høgmoen (2011) "Et lite stykke Anti-Norge" i *Samtiden*, nr 1, s.28-38
- Ertshus, R. (2014) *Spredning av kommunale boliger. En studie av politikk og resultater i Oslo kommune*. Masteroppgave i samfunnsgeografi, Universitetet i Oslo.
- Fredriksen, J. (1947) *Boligforhold og boligpolitikk i Kristiania fra 1820- til 1890-åra*, vol. boligutredning 4. Oslo: Boligrådmannen i Oslo.
- Frederiksen, M. & Møberg, R. J. (2014) *Alder, kohorte og livsfase i frivilligt arbejde*. I Fridberg, T. & Skov Henriksen, L. (red.): *Udviklingen i frivilligt arbejde 2004- 2012*. Rapport 14:09. København: Det nationale forskningscenter for velfærd.
- Forbes, K. F. & Zampelli, E. M. (2014) Volunteerism: The Influences of Social, Religious, and Human Capital. *Nonprofit and Voluntary Sector Quarterly*, 43(2), 227-253.
- Gabrielsen, G. V. (1999) *Grünerløkka: en bydel i forandring: kultur og urbanitet på slutten av nittitallet*. Masteroppgave i samfunnsgeografi, UiO.

- Gaynor, N. (2011) *In-active citizenship and the depoliticisation of community development in Ireland*. Community Development Journal, 46(1):27-41.
- Glass, R. (1963) *London: Aspects of Change*. London: MacGibbon & Kee.
- Goffman, E. (1963) *Stigma: Notes on the Management of Spoiled identity*. New York: Touchstone.
- Hamnett, C. (2003) *Unequal City: London in the Global Arena*. 1 edition. London ; New York: Routledge.
- Hill, D. B. (2012) *Gentrification in Oslo's Inner East: A spatial analysis, 1992 to 2008*. Masteroppgave i samfunnsgeografi, UiO.
- Hirschman, A. O. (1970) *Exit, Voice, and Loyalty: Responses to Decline in Firms, Organizations, and States*. Harvard University Press.
- Husbanken (2013) Program for Områdeløft – Programbeskrivelse.
- Huse, Tone (2010) *Tøyengata. Et nyrikt stykke Norge*. Flamme Forlag.
- Huse, T. (2014) *Everyday Life in the Gentrifying City*. Farnham: Ashgate.
- Janoski, T. & Wilson, J. (1995) Pathways to Voluntarism: Family Socialization and Status Transmission Models. *Social Forces*, 74(1), 271-292.
- Jensen, S. Q. & A-D Christensen (2012) Territorial Stigmatization and Local Belonging. *City* 16(1-2): 74–92.
- Nordvik, V., I. Brattbakk, og X. Chen (2001) *Husbankens byfornyelsestilskudd – en evaluering*. 305. Oslo: SINTEF Byggforsk.
- Mintzberg, H. (1991) The innovative organization, i Mintzberg & Quinn (red): *The Strategy Process. Concepts, Contexts, Cases*. New York: Prentice Hall International.
- Nordisk ministerråd (2014) *Sosialt entreprenørskap og sosial innovasjon. Kartlegging av innsatser for sosialt entreprenørskap og sosial innovasjon i Norden*. TemaNord 2015:502.
- Nørve, S. og Sæter, O. (1996) *Levende bydel? Evaluering av utvikling av områdeforvaltning i fire bydeler i Oslo*. Byggforskrapport 203.
- Oslo kommune (2009) *Barns oppvekstvilkår i kommunale boliger i Oslo: rapport fra en intervjuundersøkelse av barnefamilier i fire kommunale gårder*. Oslo: Helse- og velferdsetaten.
- Oslo kommune (2014) *Stedsanalyse for Tøyen*. Oslo: Plan- og bygningsetaten (PBE), Avdeling for byutvikling.
- Oslo kommune (2014) *Folkehelseprofil 2014, Bydel Gamle Oslo*. Oslo: Helseetaten.
- Ottesen, S. G. (2007) *Fra vandelsattest til rulleblad. En studie av endringer i bomiljø i kommunale leiegårder på Torshov*. Masteroppgave i samfunnsgeografi, Universitetet i Oslo.
- Pløger, J. (1995) *Byliv Og Modernitet : Mellom Nærmiljø Og Urbanitet?* Oslo: Universitetet.
- Program for Områdeløft – Programbeskrivelse. (2013) Husbanken.
- Putnam, R. D. (1993) *Making Democracy Work: Civic Traditions in Modern Italy*. Princeton University Press.
- Putnam, R. D. (2000) *Bowling Alone*. Simon and Schuster.
- Putnam, R. D. (2007) E Pluribus Unum: Diversity and Community in the Twenty-First Century. The 2006 Johan Skytte Prize Lecture. *Scandinavian Political Studies* 30(2): 137–174.
- Rosten, M. G. (2015) *Neste siste stasjon, linje 2 – Sted, tilhørighet og unge voksne i Groruddalen*. Doktoravhandling, Det samfunnsvitenskapelige fakultet, Universitetet i Oslo.

- Ruud, M.E. (2003) *Byfornyelse og endringer i urbane bomiljøer. En studie av beboeres erfaringer fra området Grønland/Nedre Tøyen i Oslo 1980-2000*. Dr. Art. avhandling i etnologi, UiO.
- Ruud, M. E., I. Brattbakk, P. G. Røe og G. M. Vestby (2007) *Sosiokulturelle stedsanalyser*. Akershus fylkeskommune/ Husbanken.
- Ruud, M. E., J. Holm-Hansen, V. Nenseth, og A. Tønnesen (2011) *Midtveisevaluering av Groruddalssatsingen*. Samarbeidsrapport. NIBR/ TØI.
- Sæter, O., Aure, V., & Bergaust, K. (2012) Artists and Gentrification in Specific Urban Contexts. A Case Study from Williamsburg, New York. *The International Journal of the Arts in Society* 6(6).
- Sæter, O., Aure, V., & Bergaust, K. (2013) *Retten til byen. En studie av byutviklingsprosesser i New York og Oslo*. 10. Høgskolen i Oslo og Akershus.
- Sæter, O. og M. E. Ruud (2005) *Byen som symbolsk rom. Bypolitikk, stedsdiskurser og gentrifisering i Gamle Oslo*. Oslo: SINTEF akademisk forlag.
- Smith, N. (1996) *The new Urban Frontier. Gentrification and the revanchist city*. Routledge: London.
- Smith, Neil & P. Williams (1986) *Gentrification of the City*. Boston: Allen & Unwin.
- Sundeen, R. A. & Raskoff, S. A. (1994) Volunteering among teenagers in the United States. *Nonprofit and Voluntary Sector Quarterly*, 23(4), 383-403.
- Taplin, Scheld og Low (2002) "Rapid Ethnographic Assessment in Urban Parks: A case Study of Independence National Historical Park", i *Human Organization*, Vol.61, No.1, s.80-93
- Tormodsgard, I. (2015) "Det blir nok vi som flytter først" - En studie av kommunale beboeres opplevelse av Tøyenløftet". Masteroppgave i samfunnsgeografi, UiO.
- Ung i Oslo (2012) *Ung i Oslo 2012. Nøkkeltall*. NOVA Notat 7/12. Oslo: NOVA v/ Tormod Øia.
- Ung i Oslo (2015) *Ung i Oslo*. NOVA Rapport 8/15. Oslo: NOVA v/ Andersen, P.L. & Bakken, A.
- Utekontakten (2015) *Hvor skal vi ellers være?* Oslo: Bydel Gamle Oslo.
- Reinvang, R., Gringheim, J.E., Hansen, V.W og Rasmusse, I. (2015) En komparativ vurdering av statlig-kommunalt samarbeid i tre områdesatsinger. Rapport Vista Analyse 2015/8.
- Wacquant, L. (2008) *Urban Outcasts: A Comparative Sociology of Advanced Marginality*. Polity.
- Wollebæk, D, Sætrang, S og Fladmoe, A. (2015) *Betingelser for frivillig innsats. Motivasjon og kontekst*. Oslo: Senter for forskning på sivilsamfunn og frivillig sektor.
- Woolcock, M. (1998) Social Capital and Economic Development: Toward a Theoretical Synthesis and Policy Framework. *Theory and Society* 27(2): 151–208.
- Ødegård, G., K. Steen-Johnsen, J. Loga, og B. Ravneberg (2014) *Felleskap og forskjellighet – integrasjon og nettverksbygging i flerkulturelle lokalsamfunn*. Abstrakt forlag

Arbeidsforskningsinstituttet er et
tverrfaglig arbeidslivsforskningsinstitutt.

Sentrale forskningstema er:

- ♦ Inkluderende arbeidsliv
- ♦ Utsatte grupper i arbeidslivet
- ♦ Konflikthåndtering og medvirkning
- ♦ Sykefravær og helse
- ♦ Innovasjon
- ♦ Organisasjonsutvikling
- ♦ Velferdsforskning
- ♦ Bedriftsutvikling
- ♦ Arbeidsmiljø

Publikasjoner kan lastes ned fra AFIs hjemmeside
eller bestilles direkte fra instituttet.

Arbeidsforskningsinstituttet
Høgskolen i Oslo og Akershus

Postboks 4 St. Olavs plass
0130 Oslo
Telefon 23 36 92 00
www.afi.no